SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE
CENTRA ZA INFORMACIONU I DOKUMENTACIONU DELATNOST
Inv. br. 21-69
SIGN.

INTER FOLIA FRUCTUS

БИБЛИОТЕКА
Министерства Правд
Бр. 2622
PONIŠTENO

PRIVATNO PRAVO U VOJVODINI

Уведен у нови инвентар бр. 78-
1 јануара 1942 год.
Београд.
PONIŠTENO
PONIŠTENO

Sastavili:

Dr. Aleksander F. Jesensky
sudija okr. suda, predsednik senata.

Dr. Paja J. Protić
sudija okr. suda.

SOMBOR 1922.

Vlastita naklada.

Инв. бр.
39156

PREDGOVOR.

Zaključenjem trianonskog mira pripala su našoj državi područja bivše ugarske države, na kojima po načelu pravnog kontinuiteta vredi ugarsko privatno pravo. Naravno je, da zakone i naredbe te sudsku praksu privatno-pravne naravi, koja vredi na ovom pravnom području nije moguće od danas do sutra promeniti te sa drugim zakonima nadomestiti, nego je u interesu pravnog kontinuiteta i pravne sigurnosti potrebno dulje vreme, dok se javno mnenje priljubi pravnom životu drugog mišljenja, da se načela istog promeniti mogu. Sredjene privatno-pravne prilike jesu žila kucavica imovinsko-pravnog života gradjana, a po tom i razvitka države. Dužnost je ne samo pojedinih gradjana da od zakonodavstva donešene pojedine zakone poštuju, nego i zakonodavstva, da kod donašanja zakona uzima u obzir sva ona načela i prilike, koje su se kod naroda nekih krajeva razvijali od običaja do zakonske kreposti.

Stanovnici gore spomenutog područja uživeli su se i navikli na zakone i običajna prava, s kojima će naša knjiga upoznavati naročito one faktore, koji su iz drugih krajeva naše države.

Iz ovog načela napisali smo našu knjigu, da u prvom redu posluži za orijentaciju onim pravnicima, kojima je usled nepoznavanja madjarskog jezika nepristupačno ugarsko privatno pravo. S toga nismo u našu knjigu uveli suvišnu, nego samo potrebnu teoriju

te kodificirane zakone — gde takovih ima — bukvalno, sudsku praksu pak u izvodu — samo ono, što je danas u kreposti.

Nastojali smo i od vlade kraljevine SHS. medjutim izdane naredbe na podesnom mestu u našu knjigu uvrstiti.

Našu knjigu razdelili smo na 4 dela — osim uvoda: I. deo: Osobno pravo; II. deo: Nasledno pravo; III. deo: Stvarno pravo; IV. deo: Obligaciono (Obvezno) pravo.

Pri izradjivanju naše knjige poslužili smo se sledećim izvorima: Dr. Kolozsváry Bálint, dr. Lalosevits, dr. Lányi i dr. Staud Lajos: magánjogi kézikönyvei' te Emil Zahár: Felsőbiróságok határozatainak gyűjteménye te Bodó Farkas: Betürendes döntvénytára.

Pošto do danas nije ni jedna takova knjiga na srpskom (hrvatskom) jeziku izašla, koja bi obuhvatala odnosne zakone i propise te sudsku praksu, nadamo se, da će naša knjiga biti delo, koje popunjava prazninu na polju pravosudja. Ako pored današnjih ogromnih štamparskih i inih troškova ne ćemo baš imati materijalnu korist, imat ćemo bar tu moralnu korist i zadovoljštinu, da smo svima onima, koji madjarskog jezika ne poznaju pružili priliku, da upoznaju u Vojvodini (te ostalim predjelima) važeće privatno-pravne zakone, propise, običaje te sudsku praksu, služeći time samo pravnoj konsolidaciji naše države.

Sombor, u mesecu decembru 1921.

Autori.

UVOD.

Područje važnosti ugarskog privatnog prava jesu po načelima pravnog kontinuiteta oni delovi bivše ugarske države, koji su trianonskim mirom pripali našoj državi, te na kojima je isto i pre važilo. Po tome važi ug. priv. pravo u Vojvodini (Banat, Bačka, Baranja osim područja bivše vojne granice) u Medjumurju te Prekomurju. U bivšim vojnim granica (Pančevo, Kovin, Bela-crkva, Titel, Žabalj) važi kao ius particulare austrijski gradjanski zakonik.

Izvori važećeg ugarskog privatnog prava je su: 1. zakoni, 2. naredbe, 3. običaji, 4. sudska praksa.

1. Zakon. Zakon mora biti od zakonodavca donešen, sankcionisan, te propisno po ustavu proglašen.

Kod donašanja novih zakona merodavan je ustav kraljevine SHS.

Valjanost ustavno donešenog i proglašenog zakona sudac nema da ispituje.

Stupanje u krepost je obično označena u zakonu, ako pak nije, važi za krepost svakog zakona 15. dan iza proglašenja u „Službenim Novinama."

2. Naredba je obavezna kao i zakon s tom razlikom, da samo toliko kreposti ima, koliko su imali oni, koji su naredbu izdali.

Sudac je ovlašten, da ispituje zakonitost i valjanost naredaba.

3. Običaji. Verbecijev Opus Tripartitum u X. članku navodi da je potrebno sledeće da običaj dobije zakonsku moć: 1. da bude razuman, 2. da potrebno vreme traje, 3. da se postupak opetuje.

Običaj ima sledeću snagu: 1. tumači, 2. dopunjuje, 3. stvara, 4. ukida prava (zakone).

Ugarsko privatno pravo većim je delom običajno pravo, te gotovo u celosti pismeno sastavljeno u 1. Verbecijevom Tripartitumu, koji samo radi formalnosti nije dobio zakonsku moć.

2. U zaključcima državne pravne komisije iz god. 1861.

3. Sudska praksa. U užem smislu u reči ne može se smatrati kao izvor, jer samo o tom glasi, na koji način ima sud primeniti zakone, naredbe, običaje te da o nekim pitanjima objasni praksu sudova.

Ova praksa ali nije obavezna, svaki sudac može u jednom te istom pitanju imati različito mnenje. Iznimku čini § 75. zak. čl. LXIV.: 1912., koji izriče, da su sudovi dužni držati se rešenja kurije, koja donese senat za jedinstvenost pravosudja ili plenarni senat, i to sve dotle, dok ista plenarni senat kurije nije promenio.

Kod nas je na mestu kurije — kasacioni sud.

Iza ovog kratkog uvoda, te prikaza izvora prelazimo na upoznavanje pojedinih dela.

I. DEO.

Osobno, porodično, tutorsko i starateljsko pravo.

A) Osobno pravo.

Pravna i poslovna sposobnost.

Svaka osoba po universalnom kao i po općem pravnom shvaćanju stiče rodjenjem pravo na uživanje ljudstvu osiguranih prava — bolje rečeno — rodjenjem postaje pravni subjekt. Po tome svaka osoba već rodjenjem ima pravnu sposobnost.

Pravna sposobnost sastoji dakle u tome, da netko može imati prava i dužnosti. Pravna sposobnost, koje se nitko odreći ne može, pripada svakoj osobi, t. j., pravna sposobnost je strogo za osobu vezano pravo. koje svatko rodjenjem stiče.

Pravnu sposobnost treba razlikovati od poslovne sposobnosti. Dok svaka osoba već samim rodjenjem stiče pravnu sposobnost, dotle su za sticanje poslovne sposobnosti potrebni propisani zakonski preduveti, te samo u slučaju ispunjenja istih nastupa poslovna sposobnost osobe. Poslovna je sposobnost dakle sposobnost osobe, na temelju koje ista može pravne poslove sklapiti, prava sticati, te se prava pravovaljano odreći.

Pravna sposobnost ne može se ograničiti. Nekada je i pravna sposobnost bila ograničena; kod Rimljana u ustanovi ropstva, jer rob nije bio priznat kao osoba.

Neznatnija ograničenja pravne sposobnosti bila su i u ustanovi ugarskog kmetstva. Naravno, ugarsko pravo smatralo je kmeta kao osobu, samo ga je isključivalo od uživanja nekih prava. Takova ograničenja su bila sledeća:

1. Glede poseda kmetovi nisu imali pravo vlasništva, nego samo pravo plodouživanja.

2. Nisu imali slobodu selidbe;

3. U pogledu sudbenosti podpadali su pod sudjenje vlastelinskih sudova.

Ograničenje pravne sposobnosti danas više nigdje ne postoje, te možemo reći, da u svakoj državi svaka osoba jednako rodjenjem stiče pravnu sposobnost.

Subjekti pravne i poslovne sposobnosti su osobe; imamo 1. fizičke osobe, 2. juristične osobe (pravne osobe).

Fizička osoba je čovek, dočim su juristične osobe od ljudi stvorene, te od države priznate za ostvarenje raznih dozvoljenih svrha konstituisana udruženja i zaklade.

Fizičke osobe.

a) Postanak.

Prirodna je osoba čovek; postanak prirodne osobe počima rodjenjem t. j. odelenjem od materice. Sa privatno-pravnog gledišta sledeće je od važnosti: 1. vreme začeća, 2. vreme rodjenja.

Kao vreme začeća mora se uzeti 181—302 dana pre rodjenja. Ovaj se stručan sud odnosi na rodjenu decu uopće, dočim kod zakonite dece, ako je dokazano ranije začeće, mogućna je, te se može pretpostaviti trudnoća i preko 302 dana. Kod vanbračne dece uzima se onaj dan izmedju 181—302. dana kao vreme začeća, koji je povoljniji za dete, ali kod rodjenja preko 302 dana sud samo retko ustanovljuje očinstvo. Vreme začeća je zato od važnosti, jer začetak (nasciturus) kao budući pravni subjekt već ima prava, koja se njemu pridržavaju, a stupaju na snagu tek kad se nasciturus živ rodi.

Način zaštite interesa, te pravnog položaja nasciturusa zasebno uredjuje zakon o tutorstvu i starateljstvu.

Postavljanje staratelja u interesu nasciturusa predvidjeno je u sledećim slučajevima:

1. Ako nasciturus rodjenjem dolazi pod očinsku vlast te su njegovi interesi u suprotnosti sa očevim interesima;
2. Ako ne dolazi pod očinsku vlast, u koliko se rodjenjem njegovi interesi materinskim interesima — protive.
3. Ako mati zatraži postavljenje staratelja.
4. Ako se to u interesu zaštite nasciturusa prigodom ostavinskog postupka ili izvan toga pokazuje potrebnim.

Iz svega toga jasno je, da zakonska praksa smatra, da nasciuturus već od časa začeća postoji, a u uživanje svojih prava stupa onaj čas, čim se živ rodi. Ali se ta prava već od časa začeća njemu pridržavaju.

Do rodjenja sačinjava nasciturus deo materiskog tela, te stupa u uživanje sebi pridržanih prava samo u slučaju kada se živ rodi.

Glede vremena rodjenja nema stručnog suda.

Rodjenje je pitanje činjenice, te je vreme rodjenja dužna ona stranka dokazati, koja se na nj' poziva. Vreme rodjenja u pomanjkanju odredjenih dokaza ustanovljuje sud po svojoj uvidjavnosti obzirom na nekoja pomoćna gledišta. Što se tiče vremena rodjenja, to se glasom §. 38. zak. čl. XXXIII.: 1894. upis u matice rodjenih kod blizanaca obavlja po redu rodjenja, kod ovog upisa moraju biti i satovi posebno označeni po §. 33. upute ministra unutrašnjih poslova broj 60. od 29. VI. 1895.

Kao dokazi kod ustanovljena vremena rodjenja služi:

1. izvod iz matice rodjenih.
2. svedoci,
3. isprave.

Kod izvoda iz matice rodjenih može interesovana stranka dokazati neispravnost upisa, a da ne dokaže krivotvorenje.

Sudska praksa.

Pravnim subjektom može da postane samo začetak, koji se je živ rodio, te se takav smatra živim već od začeća.

Parbeni sud može već unapred ustanoviti obvezu uzdržavanja te smeštanja kod onog začetka, čiji se roditelji nalaze u brakorazvodnoj parnici. Ako je začetak kod smrti ostavljača nasledstva tek mesec dana star, mogao je oporučitelj biti u zabludi glede opstanka nasciturusa, te iz toga razloga isključiti nasciturusa od nasledstva, a drugoga imenovati naslednikom. U tom slučaju nasciturus ima pravo oporuku napasti, a sud će takovu opuruku proglasiti ništetnom.

b) Prestanak.

Prvatno-pravni život fizičkog lica prestaje:

1. smrću,
2. sudskim proglašenjem umrlim.

Smrt je — isto kao i rodjenje — činjenica, koja se mora dokazati. Ta dokazalä jesu: 1. izvod iz matice umrlih; 2. isprave i 3. svedoci.

To vredi za one slučajeve, kada se smrt može dokazati. U onim slučajevima, gde se smrt ne može dokazati, nego

sa sigurnošću pretpostaviti (praesumptio iuris), da je smrt nastupila, ovlašćuje zakon:

1. bračnog druga (ali ne radi razvoda braka),
2. naslednike,
3. u pomanjkaju naslednika erarnog odvetnika radi uzimanja nasledstva u posed — na temelju uredbe o likvidaciji ratnog stanja izdanoj od naše države, a obnarodovane dne 9. VII. 1920. u Službenim Novinama br. 148.: još i
4. zainteresovane stranke,
5. općinsko poglavarstvo

za zatraže kod suda prnglašenje umrlim.

Kao praesuptio iuris, da je nestalo lice umrlo vredi §. 733. zak. čl. I.: 1911.

1. ako je od njegova rodjenja proteklo 70 godina, a od njega nema glasa 5 godina, računajući od kraja one godine, u kojoj je po vestima još bilo u životu.
2. ako je od njegova rodjenja proteklo 30 godina, a od njega nema glasa 10 godina, računajući od kraja one godine, u kojoj je po vestima još bilo u životu.
3. ako je učestvovalo u ratu te je teže bilo ranjeno, ako je pretrpilo brodolom, ako se je inače nalazilo u opasnosti života, a od prestanka opasnosti prošle su 3 godine.

Glasom spomenute uredbe naše države obnarodovane u „Službenim Novinama" dne 9. VII. 1920. broj 148. još

4. lica, koja su nestala u poslednjem ratu (godine 1914—1920.) te koja se nisu za vreme od 6 meseci računajući od dana opće mobilizacije povratila na njihova stalna boravišta, niti se kod nadležnog općinskog poglavarstva prijavila, niti su se svojoj porodici javila.

Proglašenje umrlim mora se kod onog sudbenog stola zamoliti, u čijem području — za parnicu radi nadsledstva — nadležan sreski sud leži.

Usled predane molbe sudbeni stol odredjuje staratelja, te nestalog objavom preko novina (Slušbene Novine) poziva s tim dodatkom, da ako se u roku od 1 godine dana ne prijavi ili na drugi način ne saopći, da se na životu nalazi, da će molbu za proglašnje umrlim in merito riješiti.

Proglašenje nestalog umrlim, izriče se presudom na temelju usmene rasprave.

U presudi za proglašenje umrlim ustanovljuje i izriče sud,

dali su dokazane okolnosti, iz kojih se pretpostaviti može. da nestalo lice nije posle u presudi označenog i utvrdjenog dana dalje živilo.

Ako je sud utvrdio dan smrti, kao čas smrti uzima se poslednja minuta toga dana.

Donešena presuda dakle ne ustanovljava, da je nestalo lice u presudi označenog i utvrdjenog dana umrlo, nego samo to, da nestalo lice nije posle toga dana dalje živilo, a kao dan smrti važi dan, kada je presuda postala pravomoćna, a kao čas smrti posledna minuta toga dana. Sudska presuda, koja proglašuje jedno lice umrlim ne isključuje dalje dokazivanje, da je nestali prije ili kasnije umro odnosno, da se još na životu nalazi.

U poslednjem pako slučaju dotični, koji je na temelju takovog rešenja već neko imanje u posjed uzeo, smatra se posednikom bona fide.

Postupak (nesporni) na temelju uredbe o likvidaciji ratnog stanja, izdanoj od naše države, a obnarodovane dne 9. VII. 1920. u Službenim Novinama br. 148. spada u delokrug sreskih sudova. (Instrukcija predsednika apelacionog suda u Novom Sadu od 11. VIII. 1920. Pres. I. A 73—1920.)

Pravomoćnu presudu o proglašenju umrlim treba poslati ex offo po općinskoj nadležnosti — a ako je ta nepoznata — po mestu rodjenja nadležnom matičarskom uredu, radi ubeleženja u maticu umrlih.

Ubeleženje u maticu ima da sadrži:

1. označenje suda, koji je presudu donio, dan i broj presude, te dan. koji je od suda kao dan smrti utvrdjen.

Donesena pravomoćna presuda — i bez priziva — ima da se podastre i apelacionom i kasacionom sudu radi revizije.

Sudska praksa, Kod reda sledovanje zakonitih naslednika, samo onaj može tražiti proglašenje umrlim, za koga nastupa delacija nasledstva. Po najnovijoj praksi može da zatraži i zainteresovani verovnik.

Pravno-relevantna svojstva fizičkih osoba.

1. spol
2. doba života.

Na pravnu sposobnost spol nema uticaja. Moderno pravosndje ne čini razlike izmedju muškog i ženskog spola. Muškarac kao i ženska jednako mogu da budu subjekt prava i dužnosti.

Ovo opće pravilo nije bez iznimaka. Takovih iznimaka ima najviše u bračnom pravu.

Isključiva prava muža jesu:

1. muž je glava porodice,
2. njegovo ime i gradjanski stalež nose supruga i deca,
3. rukovanje mirazom i zajedničkom tekovinom za trajanja braka, pripada mužu.

Dužnosti, koje isključivo muža terete:

1. glavna je dužnost muža, da izdržava ženu i decu.

Ovu dužnost izdržavanja novija pravna praksa proteže i na ženu u slučaju, ako je muž za rad posve nesposoban, a žena raspolaže povećim imetkom.

Isključiva prava žene jesu:

1. devojačko pravo,
2. bračna nagrada (dos — Treulohn — hitbér) t. j. nagrada ženi za debitum coniugale,
3. udovičko pravo (ius viduale),
4. izdržavanje pod gorespomenutom iznimkom.

Osim u bračnom pravu, nalazimo još zakonska ograničenja ženske kod tutorskog i starateljskog prava. Ženska, izuzevši mater (i adoptivnu) i suprugu ne može da bude tutoricom ni starateljicom.

Zrelost za ženidbu postizava se navršenom 17. godinom, a za udaju navršenom 16. godinom.

Ženska postaje udajom punoletna i pre navršene punoletnosti (21. god.), te punoletna ostaje i u slučaju, da pre navršene 21. god. postane udovicom, u slučaju rastave od stola i postelje, te u slučaju razrešenje braka.

Ali menične pasivne sposobnosti takova ženska nema sve do fizičke punoletnosti osim ako vodi samostalni obrt.

2. Doba.

Kod lica kao pravnog subjekta od najvećeg je značaja dob. Dok svako lice rodjenjem ima ipso iure pravnu sposobnost, nema ujedno i poslovnu sposobnost. Bolje rečeno, nije svaka osoba u stanju svoju volju jednako izraziti. niti svoje pravne odnose samostalno urediti. Prema općim prirodnim propisima su osobe samo onda za spomenuto sposobna, kada navrše neko odredjeno doba. Po tome pravni poredak veže samostalnu poslovnu sposobnost za neko odredjeno doba, jer samo navršenje odredjenog doba može da pruži pravnom poretku garanciju, da je dotično lice zaista prema fizičnoj i umnoj razvijenosti sposobno za samostalno vodjenje i uredjenje svojih pravnih odnosa.

Poslovna je sposobnost dakle sposobnost lica, po kojoj isto može samostalno i pravovaljano pravne poslove sklapati i prava se pravovaljano odreći.

U pogledu poslovne sposobnosti deli se dob na tri stepena: Ovom se podelom služi već i Verbecijev Tripartitum.

1. od 1—12. godine (illegitima aetas), doba potpune poslovne nesposobnosti,
2. od 12—24. godine (legitima aetas) doba ograničene poslovne sposobnosti,
3. od 24. godine (perfecta aetas) doba potpune poslovne sposobnosti.

Naša je država ovde već modificarala ugarsko pravo, odredivši da se fizična punoletnost postizava navršenom 21. godinom (zakon od 14. juna 1919. obnarodovan u „Službenim Novinama“ 2. IX. 1919. Broj 89.) Po tome dakle

1. od 11—12. god, illegitima aetas,
2. od 12—21. god. legitima aetas,
3. od 21. godine perfecta aetas.

1. Poslovna neposobnost.

Ovamo spadaju

a) osobe od 1. do navržene 12. god.,
b) umobolni bez obzira na dob,
c) gluhonemi, koji se ni znacima ne mogu sporazumiti,
d) koji privremeno nisu pri svesti (lišeni uma) kao potpuno pijani i grozničavi.

Poslovna nesposobnost ovih osoba sastoji se u tome, da je njihovo delanje apsolutno bez ikakvog pravnog učinka.

2. Ograničena poslovna sposobnost.

Ovamo spadaju a) osobe od navršene 12. do 21. godine (legitima aetas) b) pod starateljstvo stavljeni slaboumni c) gluhonemi d) slepi e) zbog rasipnosti pod starateljstvo stavljeni f) oni, čija je maloletnost produžena.

Ograničena poslovna sposobnost sastoji se u tome, da se takove osobe ne mogu pravovaljano obvezati, ali mogu sklapati ugovore bez naknade, te poklone primiti.

Maloletnik od navršene 12. god. do navršene 18. godine može oporuku praviti pred javnim beležnikom ili pred sudom dakle u formi javne isprave. Od navršene 18. god. može oporuku praviti i u privatnoj formi.

Od navršene 18. godine muški i ženske mogu da budu proglašeni punoletnima i da sa dozvolom tutora te starateljske vlasti otvore samostalne radnje. Time ipso iure stiču punoletnost. (Žena i sa udajom — vidi gore!)

Sa navršenom 20. godinom postane maloletnik punoletnim, ako mu otac sa dozvolom tutorstvene vlasti, dade pravo slobodnog raspolaganja sa imovinom ili pristane, da maloletnik osnuje vlastito kućanstvo.

3. Potpuna poslovna sposobnost.

Potpuna poslovna sposobnost nastupa navršenom 21. godinom ili proglašenjem punoletnim. Osim dobe od uticaja je još na pravni život fizičkih lica duševna i telesna razvijenost odnosno manjkavost, — manjak moralnosti kao i srodstvo.

Juristička (pravne) osobe.

Jurističke osobe su od ljudi stovorena, te od države priznata — za ostvarenje raznih dozvoljenih svrha konstituisana — društva (ujedinjenja) i zaklade.

Državni erar kao jurističko lice zastupa pred sudovima u Vojvodini kr. državni pravobranilac sa sedištem u Novom Sadu. Državne železnice zastupalp je po naredbi (ugarskog) ministra pravde br. 7922. od god. 1885. pravno odelenje železnižke direkcije ili ravnateljstvo erarskih pravnih posala. Prema tome može i drž. pravobranilac pred sudovima zastupati državne železnice.

Privilegije drž. erara u privatnom pravu jesu: 1. bona vacantia, napuštena ili kadukna dobra pripadaju eraru, 2. od blaga nadjenog na javnom mestu ili drugde, trećina pripada eraru, 3. državni erar ima u konkursu zakonsko založno pravo osiguranja zaostalih poreza i javnih daća, koja nisu starija od 2 godine, a u slučaju ovršne prodaje nekretnina pravo naplate

za zaostalog poreza i pristojbine triju poslednih godina, 4. vreme zastarelosti i doselosti na korist odnosno štetu drž. erara dulje je od redovnog vremena.

a) Društva.

Društva (ujedinjenja) su takove organizacije, koje su obrazovane za ostvarenje raznih dozvoljenih, u napred ustanovljenih svrha. Takova su prema svrsi gospodarska, trgovačka, obrtna, naučna, dobrotvorna te ostala društva.

Glavni je uvet za postanak društva, da pravila budu od ministarstva odborena. Ministarstvo ima pravo društva svagda raspustiti, ako ostvaruju pravilima protivne svrhe.

Prestanak društva: 1. ako su odredjene svrhe postignute, 2. ako je vreme, za koje je konstituisano, isteklo, 3. ako su članovi pomrli, 4. ako je skupštini izrekla raspust društva.

b) Zaklade.

Zaklada je takova imovinska masa, koju osnivač za neku dobrotvornu, milostivu, umjetničku ili svrhu od opće koristi, nekome ustupi s time, da isti prema zakladnim pravilima njome upravlja. Ovo imovinska masa osnivanjem postane samostalna te nije ničije vastništvo, nego služi jedino onoj svrsi, kojoj ju je osnivač namenio. U ustanovljenim pravilima imovinske mase dolazi do spoljašnjeg izražaja pravna osobnost zaklade. Zaklada postaje na osnovu pravnog posla medju živim ili za slučaj smrti. Prethodno odobrenje ministarstva nije potrebito osim u slučaju, ako je zaklada osnovana u svrhe protivne javnom poretku ili javnom moralu. Ministarstvo ima samo pravo kontrole, da li zaklada zaista služi odredjenoj svrsi.

Ima privatnih i javnih zaklada, prema tome da li su namenjene u svrhe općeg interesa ili ne. Zakladu može osnivač opozvati, prema općim pravnim normana, koje važe za opozivanje.

Zaklada prestaje: 1. ako je rok, za koji je zaklada osnovana bila, istekao, 2. ako je zaklada postigla svrhu, u koju je bila osnovana, 3. ako se odredjena svrha ne može postići, 4. ako je zakladna imovinska masa iscrpljena. 5. ako se je skopila sa drugom, u sličnu svrhu osnovanom zakladom.

Sudska praksa. Zaklade je zastupala zakladna uprava u Budimpešti. Dopisom br. 43.144|1920. našeg ministarstva pravde saopćeno je, da je prava i dužnosti zakladne uprave u Budimpešti na području Vojvodine preuzelo zadužbinsko odelenje našeg ministarstva vera.

Sud se ima starati, da bude omogućeno nadziranje zaklada prema zakonskim propisima. Da li je zaklada privatna ili javna, za to nije merodavna osoba osnivača, nego jedino svrha te svojstvo organa, koji je odredjen za rukovanje zaklade. Kod osnivanja zaklada potrebito je, da se odredi imovinska masa te označi svrha, osim toga treba, da se zaklada može nekoj juristićkoj organizaciji prilagoditi ili da organizacija zaklade barem općenito označena bude. Ako je rukovanje imovinske mase povereno nekoj pravnoj osobi nije potrebno, da se organizacija zaklade označuje.

КНИЖН. БР. 21-69

БИБЛИОТЕКА Министарства Пра
Бр.

B) Porodično pravo.

Bračno pravo.

Bitna je razlika izmedju bračnog prava što vlada u ostalim pravnim područjima naše države te ugarskog bračnog prava.

Ugarsko bračno pravo propisuje obvezni gradjanski brak. Ne poznaje smetnje raznolikosti vere, te dopušta razvod braka sudskom presudom. Zakonski članak XXXI. od god. 1894.

O bračnom pravu

glasi:

I. Odsek.

Zaruke (verenje).

§. 1. Iz zaruka ne nastaje tužbeno pravo na sklapanje braka.

§. 2. Svaki ugovor o kakvoj činidbi, za slučaj da zaručnici ne bi stupili u brak — ništav je.

§. 3. Zaručni drug, koji bez osnovanog razloga od zaruka odustane, ili svom zaručnom drugu osnovanog razloga dade da od zaruka odustane obvezan je, da naknadi štetu svom zaručnom drugu i njegovim srodnicima do visine izdataka učinjenih u cilju zaključenja braka — i dužan je, da u naravi povrati ono što mu je zaručni drug ili koji njegov srodnik darovao obzirom na sklapanja braka ili kao znak zaruka; ne može li toga da učini, ima im nadoknaditi vrednost do visine svog okorišćenja; obećanje poklona učinjeno mu od zaručnog druga ili njegovih srodnika obzirom na sklapanje braka, gubi važnost: zaručni drug koji je za vreme zaruka bio ograničen u poslovnoj sposobnosti, ima da nadoknadi štetu samo onda, ako je njegov zakoniti zastupnik pristao na zaruke.

§. 4. Tužbe osnovane na §. 3. zastaruju za godinu dana, računajući od dana odustaje od zaruka.

Sudska praksa. Ad §. 2. Naredjenje ovog članka, odnosi se samo na uvete, koji bi se onda ispunili, ako zaruč-

nici ne bi sklopili brak; medjutim ne mogu se natrag zahtevati već učinjene činidbe koje je jedan zaručni drug drugome, obzirom na sklapanje braka učinio.

Po tome preuzimanje bilo kakove obaveze, za slučaj, da se brak ne bi sklopio — bez važnosti je.

Ad §. 3. Zaručni drug, koji bez osnovanog razloga od zaruka odustane treba da obaveze nadoknadi, i sve štete te troškove, koje je odstupanjem od zaruka prouzročio.

Ovamo spadaju: Troškovi zaručne gozbe, troškovi ugostovanja, poklone u znak zaruka, treba u naravi provratiti. Vrednost opreme neveste, koja je obzirom na brak, koji se je imao sklopiti, nabavljena bila, treba naknaditi. Zakoniti zastupnik je za spomenute štete i troškove samo onda odgovoran, ako je sudelovao u razrešenju zaruka.

Uslov važnosti svake isprave izmedju zaručnih drugova je prema §. 22. zak. VII.: 1886., forma javno-beležničke isprave. Za zaruke nema propisane forme. Svaki medjusobni sporazum da će stranke stupiti u brak od jednake je važnosti za zaruke.

Ad §. 4. Pravo na odštetu i povratu je osobno pravo, te može da bude predmetom ustupa, ovrhe i nasledstva samo onda, kada je ovlašteni već podigao svoju tužbu. Ovlašteni samo onda ima pravo na tužbu, ako je zaručni drug bez osnovanog zaloga od zaruka odustao. Kada postoji takav razlog, to se mora od slučaja do slučaja ustanoviti. Takovi su razlozi: neistinita izjava zaručnika, da nema dugova, zabašurivanje bolesti ili da je bez zanimanja, zatajenje da je ranije već kažnjen bio; zatajenje nezakonitog deteta.

II. Odsek.

Bračna zapreka.

§. 6. Poslovno nesposobna osoba (§. 127.) ne može sklopiti brak.

§. 7. Osoba u nerazvijenoj dobi ne može sklapati brak. Razvijeno doba postizava muški navršenom 18. a ženska navršenom 16. godinom Ministar pravde može da dade oprost (dispensacija.)

§. 8. Maloletnik ne može da zaključi brak bez privole svog zakonitog zastupnika.

Za brak maloletnoga ispod 20 godine, komu nije zakonitim zastupnikom ovlašteni otac ili mati, potreban je i pristanak oca ili matere, a nema li roditelja, potrebno je odobrenje starateljske vlasti. Ovo odobrenje nije potrebno, ako je zakoniti zastupnik maloletnoga njegov ded. Ako zakonitj zastupnik ili roditelj uskrati pristanak, nadomeštava ga pristanak starateljske vlasti.

§. 9. Za davanje pristanka ovlašten je otac, a ako nema oca ili ako je dete nezakonito ovlaštena je mati.

Ako su roditelli rastavljeni od stola i postelja, ili ako je njihov brak bio razveden, ovlaštena je mati, da dade pristanak za ono dete, koje je pod njezinim staranjem, a ako se ima smatrati, da matere nema, ovlašten je otac.

Drži se, da roditelja nema, ako su stalno sprečeni radi telesnog lli umnog nedostatka, ili usled odsutstva, ili su lišeni očinske vlasti ili starateljstva, izuzevši slučaj, da su lišeni samo u pogledu uprave imovinom.

Da li su roditelji sprečeni, ustanovljuje starateljska vlast.

Dok podsvojenje nije razrešeno, roditelji po krvi nisu ovlašteni, da dadu privolu za podsvojenog.

§. 10. Starateljska vlast ne odlučuje bez saslušanja maloletnoga i drži u vidu isključivo njegovu korist.

§. 11. Ne mogu medju sobom sklopiti brak:

a) krvni srodnici u ravnoj lozi,

b) brat i sestra,

c) brat ili sestra sa krvnim potomcima brata ili sestre,

d) bračni drug sa krvnim srodnicima ravne loze drugog bračnog druga, pa ni nakon prestanka ili proglašenja nevaljanosti braka. Svejedno je, je li poreklo zakonito ili nezakonito i jesu li braći ili sestrama zajednička oba roditelja ili samo jedan.

U slučaju točke c) može kralj na predlog ministarstva pravde dati oprost.

§. 12. Novi brak ne može zaključiti onaj, čiji raniji brak nije prestao, — ili nije proglašen nevaljanim.

Ako je njegov raniji brak ništav, merodavna su naredjenja §. 21. a u slučaju proglašenja umrlim propisi §§. 73., 74.

§. 13. Ne mogu medju sobom sklapati brak oni, od kojih je jedan u sporazumu s drugim radio o glavi svom bračnom drugu, ili bračnom drugu drugoga.

§. 14. Zabranjeno je zaključiti brak onome, protiv koga je u tečaju postupak za stavljanje pod starateljstvo radi duševne bolesti ili radi gluhonemosti usled koje se ne može ni znacima sporazumevati.

a) ako mu je starateljska vlast privremenog staratelja postavila ili

b) ako je protiv njega odredjena sudska zabrana (sekvestar),

c) ako je stavljanje pod starateljstvo izrečeno presudom koja još nije pravomoćna.

§. 15. Zabranjeno je bez pristanka starateljeva sklopiti brak onome, koji je pod starateljstvom kao slabouman ili kao gluhonem, koji se ne može sporazumevati znacima.

Zadnje začelo §-a 8. i §-a 10. imaju se shodno primeniti.

§. 16. Zaključiti brak bez pristanka roditelja zabranjeno je maloletnom, koji je navršio 20. godinu i onda, kada je njegov zakoniti zastupnik pristao.

Zadnje začelo §§-a 8., 9. i 10 imaju se shodno primeniti.

§. 17. Zabranjeno je sklapanje braka izmedju dece od braće i sestara. Srodstvo ima se prosudjivati po §. 11.

§. 18. Zabranjeno je sklapanje braka, dok posvojenje nije razrešeno:

a) izmedju podsvajača i podsvojenog, te bivšeg bračnog druga ovog poslednjeg kao i izmedju podsvojenog i bivšeg bračnog druga podsvajača,

b) izmedju krvnih potomaka, podsvajača i podsvojenog te njegovog bivšeg druga, kao izmedju krvnih potomaka podsvojenog i bivšeg bračnog druga podsvajača.

Zakonito ili nezakonito poreklo ne čini razlike.

Brak koji je prije podsvojenja prestao ili ništavnim proglašen bio, ne uzima se u obzir.

U slučaju tačke b) može da dade oprost ministar pravde.

§. 19. Zabranjeno je sklapanje braka izmedju tutora te njegovih potomaka i štićenika, dok tutorski odnošaj traje. Zakonito ili ne zakonito poreklo ne čini razlike.

§. 20. Zabranjeno je sklapanje braka izmedju onih, kojima je brakorazvodna presuda zabranila medjusobno zaključenje braka zbog preljube.

Na predlog ministra pravde može kralj da dade oprost.

§. 21. Zabranjeno je stupiti u brak, dok raniji ništavni brak nije prestao ili nije proglašen ništavnim.

§. 22. Zabranjeno je sklopiti brak na osnovu proglašenja umrlim ako bračni drug onoga, koji je proglašen za umrlog ili onaj, s kojim on u novi brak stupiti hoće, znade — ili ako je dokazano, da je za umrloga proglašeni preživio pretpostavljeni dan smrti.

§. 23. Zabranjeno je sklopiti brak jednom bračnom drugu sa onim, koji je radi izvršenog ili pokušanog umorstva ili ubijstva protiv drugog i bračnog druga kao počinitelj ili saučesnik, osudjen bio, pa i onda kada presuda još nije pravomoćna.

Na predlog ministarstva pravde može kralj da dade dispenzaciju.

§. 24. Zabranjeno je ženi sklopiti nov brak prije nego prodje 10 meseci od prestanka ili proglašenja ništavnim njezinog ranijeg braka.

Ova zapreka prestaje ako je žena medjutim rodila. Ova se zabrana ne proteže na onaj slučaj, kada je brak na osnovu t. c) 1-a 74. bio proglašen ništavnim.

Ministar pravde može da dade oprost.

§. 25. Zabranjeno je bez pristanka crkvene više vlasti sklopiti brak onome, koji po pravilima one crkve, kojoj pripada radi crkvenog reda ili radi zaveta ne može da sklopi brak.

§, 26. Zabranjeno je sklapanje braka bez potrebne ženidbene dozvole, koju zahteva obranbeni zakon.

§. 27. Zabranjeno je sklopiti brak bez pravilnog oglašenja (§. 26.) Upravna vlast može da dade oprost.

Sudska praksa.

Ad §. 6. Na osnovu ovog zakona poslovno nesposobne osobe jesu:

a) Osobe ispod 12 godina; b) oni, koji su radi umobolnosti ili iz drugih razloga lišeni pameti, dok ovo stanje traje; c) pod starateljstvo stavljeni umobolni ili gluhomeni, koji se ne mogu ni znacima sporazumeti; d) oni, za koje je stavljenje pod starateljstvo radi umobolnosti ili gluhonemosti prethodno odredjeno; e) oni, čija je maloletnost zbog umobolnosti ili gluhonemosti produljena bila.

Ove bračne zapreke glede poslovno nesposobnih osoba su apsolutne kreposti, od istih ne postoji dispenzacija.

Ad §. 7. Molbu za dispenzaciju treba podneti ministru pravde sa pristankom roditelja ili hranitelja, odnosno kod siročeta sa dozvolom starateljske vlasti. Starateljska vlast može siro-

četu da uskraii pristanak pod tim uslovom, ako ministar pravde još nije dao dispenzaciju. Starateljska vlast daje svoje odobrenje isto tako samostalno, kao ministar pravde svoju dispenzaciju; nijedna ne naknadjuje drugu, ali isto tako je jedna od druge neovisna. Zakoniti red u ovom pogledu nije ustanovljen.

Ad §. 8. Ako zakoniti zastupnik iz kojeg bilo razloga uskrati pristanak za zaključenje braka, onda taj pristanak može da naknadi odobrenje starateljske vlasti.

Ad §. 11. Suprug može oženiti sestru svoje umrle žene.

III. Odsek.

Sklapanje braka.

§. 28. Sklapanju braka treba da prethodi oglašenje.

§. 29. Brak se mora sklopiti pred gradjanskim činovnikom.

Gradjanski je činovnik: a) matičar, b) prvi činovnik municipije, c) sreski načelnik, d) načelnik gradova sa uredjenim senatom, e) diplomatski zastupnik, konzul (austro-ugarske monarhije) i njihov zamenik u granicama ovlaštenja dobivenih od (ugarske) vlade.

§. 30. Brak se smatra da je sklopljen pred gradjanskim činovnikom, ako javno mišljenje onoga, pred kojim je brak sklopljen drži za gradjanskog činovnika, izuzevši ako su za protivno obe stranke znale.

Brak koji nije sklopljen pred gradjanskim činovnikom ne smatra se snagom zakona u nikojem pogledu za brak.

§. 31. Pri sklapanju braka može matičar da sudeluje samo u svom srezu, a drugi koji gradjanski činovnik samo u području svog zvaničnog delokruga.

Po §. 32. nadležan matičar smatra se da postupa u svom srezu, ako sa ovlaštenjem kojeg drugog matičara u srezu ovoga sudeluje pri sklapanju braka.

Gradjanski činovnik spomenut u §. 29. t. e) može samo onda sudelovati pri sklapanju braka, ako je muž koji se ženi ugarski državljanin; pred njim sklopljeni brak ima se smatrati kao da je skopljen u Ugarskoj.

§. 32. Brak se ima redovno sklopiti pred onim matičarom, u čijem srezu imaju stalno prebivalište, u pomanjkanju istog u čijem srezu borave zaručnici ili jedan od njih.

§. 33. Po predhodnom §. nadležni matičar može na molbu zaručnika ovlastiti drugog matičara, da sudeluje pri sklapanju braka.

§. 34. Veliki župan (u Budimpešti gradonačelnik) na obrazloženu molbu zaručnika može dozvoliti, da brak sklope na području gradske općine pred onim od gradjanskih činovnika navedenih u §. 29. t. b), d), u čijem je srezu zvanično sedište po §. 32. nadležnog ili po §. 33. ovlaštenog matičara.

§. 35. Gradjanski činovnik izuzevši slučaj §-a 36. može da sudeluje pri sklapanju braka samo onda, ako je ovlaštenje pravilno obavljeno, ili ako je od istog dispenzacija podeljena bila i ako nije doznao za koju zakonsku zapreku ili za koju okolnost, što isključuje slobodan pristanak.

§. 36. U slučaju bolesti od koje jednome od zaručnika preti skora smrt može se brak i bez naveštenja i dispenzacije sklopiti ako oba dva zaručnika pred gradjanskim činovnikom (§. 31.) izjave, da po njihovom najboljem znanju nema medju njima nikakove bračne zapreke; na ovo može gradjanski činovnik i da zakune stranke. Da li se radi o bolesti od koje preti skora smrt utvrdjuje postupajući gradjanski činovnik prema prilikama.

§. 37. Brak se sklapa javno, u zvaničnoj prostoriji koja je za to odredjena. Iz važnih razloga može gradjanski činovnik na molbu zaručnika sudelovati pri sklapanju braka i uz isključenja javnosti i izvan zvanične prostorije.

§. 38. Da se brak zaključi potreban je slobodan pristanak zaručnika. Nasilje, zabluda, prevara (§§. 53—55.) isključuju slobodan pristanak.

§. 39. Brak se sklapa na taj način, da zajedno prisutni zaručnici pred postupajućim gradjanskim činovnikom u prisutnosti dvaju svedoka, lično izjave, da jedno s drugim u brak stupaju. Ova izjava ne sme biti vezana ni o uslov ni o rok.

Posle te izjave proglašuje gradjanski činovnik, da su zaručnici po zakonu muž i žena.

§. 40. Pri sklapanju braka mogu da budu svedoci samo takova lica, koja su navršila 16. godinu, i koja su u stanju, da razumiju čin sklapanja braka.

Svedoci mogu biti i rodjaci zaručnika ili gradjanskog činovnika, pred kojim se brak zaključuje.

Sudska praksa.

Ono pitanje, da li pravni odnošaj medju bračnim drugovima — brak — opstoji može da čini predmet parnice radi ustanovljenja.

IV. Odsek.

Nevaljanost braka.

§. 41. Brak je ništav, ako je sklopljen pred gradjanskim činovnikom ali

a) ne u njegovom vlastitom srezu, ili

b) ako je sklopljen protiv ma koje druge odredbe propisane u 1. začelu §-a 39.

§. 42. Na osnovu t. a) prethodnog §-a brak nije ništav:

a) ako je javno mišljenje onoga, pred kojim se je brak sklopio držalo za gradjanskog činovnika dotičnog sreza, izuzevši ako su oba zaručnika za protivno znali,

b) ako je gradjanski činovnik sudelovao pri sklapanju braka u susednom srezu, izuzevši da su oba zaručnika znala, da taj gradjanski činovnik ne postupa u svom vlastitom srezu.

§. 43. Ako su zaručnici zajedno prisutni pred gradjanskim činovnikom, oba izjavila lično, da jedan s drugim u brak stupaju, i ako su od sklapanja braka jednu godinu dana zajedno živeli kao muž i žena, nije njihov brak ništav radi toga što je sklopljen protiv koje druge odredbe sadržane u 1. začelu §-a 39.

§. 44. Protiv §-a 6. sklopljen brak ništav je.

Ništavost prestaje, ako poslovno nesposobna stranka privoli braku posle prestanka svoje poslovne nesposobnosti, a pre nego što brak prestane ili prije, nego što isti bude ništavim proglašen. Da li nastavak zajedničkog života znači privolu ima se prosuditi prema prilikama dotičnog slučaja. Privola ne vredi ako je medjutim medju bračnim drugovima nastupila zapreka po t. d) §. 11. po §. 12. ili po §. 13. pa i onda, ako je zapreka u vreme privole već prestala.

Na osnovu §-a 7. ili 8. može se brak i onda pobijati, kada je prestala ništavost, osnovana na §. 6.

§. 45. Brak je ništav ako je sklopljen protiv jednoga od §§-a 11., 12., 13.

Na osnovu t. c) §-a 11. nije brak ništav, ako je prije prestanka ili proglašenja nevaljanosti braka naknadno podeljena dispenzacija.

§. 46. Ništav se brak pre prestanka svoga može samo onda smatrati ništavim, ako je u ništavnoj parnici takovim bio proglašen.

Ništav brak posle prestanka ili proglašenja ništavim ima se smatrati kao da nije ni bio sklopljen.

§. 47. Ovlašteni su da pokrenu ništavnu parnicu: bračni drugovi, kr. drž. odvetnik i onaj, koji dokaže, da ima kakovog pravnog interesa da brak bude ništavim proglašen.

Takovu parnicu pokrenuti, ovlašteni su naročito:

a) predjašnji bračni drug, na osnovu predjašnjeg, s njim sklopljenog braka, dok ovaj brak nije prestao,

b) docniji bračni drug, ako valjanost njegovog braka, zavisi od ništavosti predjašnjeg braka,

c) onaj, koji ima pravnog interesa, da docniji brak bude valjan.

§. 48. Bračni drug, koji je u svojoj poslovnoj sposobnosti ograničen, u ništavnoj je parnici parnično sposoban. Na poslovno nesposobne bračne drugove primenjuju se propisi o zakonitom zastupanju.

§. 49. Ništavna parnica može se pokrenuti samo dok brak nije prestao.

§. 50. Pravomoćna presuda, donešena u ništavnoj parnici vredi prema svakome.

Ako u ništavnoj parnici, pokrenutoj na temelju §. 12. nije učestvovao predjašnji bračni drug, presuda, koja odbija tužbu, ne važi prema njemu.

§. 51. Brak, koji je jedan bračni drug sklopio protiv §. 7. može se pobijati.

§. 52. Pobijati se može brak, koji je sklopljen od kojeg bilo bračnog druga, bez pristanka odnosno odobrenja, zahtevanog po §. 8.

Pogreška utvrdjenja starateljske vlasti (4. začelo §-a 9.) nema uticaja na valjanost braka.

§. 53. Brak se može pobijati radi nasilja, ako ga ja jedan bračni drug sklopio usled osnovanog straha prouzročenog pretnjom.

§. 54. Brak se može pobijati radi zablude:

a) ako jedan bračni drug nije uopće hteo, da sklopi brak, i nije znao, da svojom izjavom brak sklapa.

b) ako jedan bračni drug sklopi brak sa jednim drugim licem, a ne sa onim, s kojim je hteo, i nije znao, da je to lice bilo drugo.

c) ako jedan bračni drug već pri sklapanju braka bio trajno nesposoban za vršenje bračne dužnosti, a drugi bračni drug to nije znao, niti je prema prilikama mogao to zaključiti.

d) ako je jedan bračni drug bio osudjen na kazan, spomenutu u §. 79. ili u t. d) §-a 80. a drugi bračni drug to nije znao, pa se u poslednjem slučaju ujedno temeljito može pretpostaviti, da ne bi bio brak sklopio, kada bi bio to znao.

e) ako je žena u vreme sklapanja braka bila vanbračno trudna od nekog drugog, a muž u vreme sklapanja braka to nije znao.

f) ako se mrtvim proglašeni bračni drug posle sklapanja novog braka pojavi, a novi bračni drugovi u vreme sklapanja braka nisu znali, da je mrtvim proglašeni u životu.

§. 55. Pobijati se može brak radi prevare ako se prevara odnosi na bitna lična svojstva drugog bračnog druga, te je drugi bražni drug sam namerno izazvao prevaru, ili je znao za prevaru koja je izazvana od kojeg trećeg lica.

Ne može se pobijati brak, ako se temeljito pretpostaviti može da bi prevareni bračni drug bio sklopio brak i bez prevare.

§. 56. Na pobijanje je ovlašten:

a) u slučaju protiv §. 7. sklopljenog braka dok traje doba nezrelosti bračnog druga, po ovlaštenju ministra pravde kr. drž. odvetnik, a posle toga bračni drug sam,

b) u slučaju protiv §. 8. sklopljenog braka, maloletni bračni drug koji je postigao doba zrelosti, a dok traje njegova maloletnost, njegova starateljska vlast,

c) u slučajevima §. 53., §. 55. prisiljeni, u zabludu zavedeni, ili prevareni bračni drug.

Starateljska vlast vrši pravo pobijanja po odvetniku sirotinskog stola. Onaj bračni drug, koji braku privoli, nakon postignuća doba zrelosti (§. 44., §. 65.) ne može brak pobijati radi toga, da je protiv §. 8. bio sklopljen.

§. 57. Rok za pobijanje traje godinu dana. Ovaj se rok računa:

a) u slučaju protiv §. 7. sklopljenog braka, za kr. državnog odvetnika od onog dana, kada je zvanično saznao mogućnost pobijanja braka; za bračnog druga od onog dana, kada je postigao dob zrelosti.

b) u slučaju protiv §. 8. sklopljenog braka za starateljsku vlast od onog dana, kada je zvanično doznala za sklapanje braka (§. 58.) za bračnog druga od dana, kojeg je sklopio brak, a ako je tada još bio u nezreloj dobi, od onog dana, kada je postigao zrelost.

c) u slučajevima §. 53., §. 55. od onog dana, kojega je bračni drug oslobodjen od nasilja, upoznao zabludu ili prevaru.

§. 58. Isti učinak, što ga ima saznanje starateljske vlasti ima i saznanje onog zakonitog zastupnika ili roditelja, čiji je naknadni pristanak dovoljan, da isključi pobijanje.

Ako je za to dovoljan samo naknadan pristanak obojice, a saznanje je usledilo različitih dana, ima se rok računati od dana docnijeg saznanja.

Ranije saznanje onoga, koji je medjutim postao ovlaštenim za davanje pristanka, ima se smatrati kao da je usledilo istodobno sa stečenjem ovlaštenosti.

§. 59. U slučaju protiv §. 8. sklopljenog braka a u roku, odredjenom za starateljsku vlast, može pokrenuti pobijanje i zakoniti zastupnik ili roditelji, čiji pristanak na brak još manjka.

Pobijanje pako gubi važnost, ako ga starateljska vlast ne usvoji za 3 meseca računajući od zvaničnog obaveštenja.

§. 60. Ako je bračni drug silom ili poslovnom nesposobnošću sprečen u preduzimanju pobijanja miruje tečaj roka, dok ta zapreka traje.

Ova odredba ima se analogno primeniti ako su u §. 58 spomenuti zakoniti zastupnik ili roditelj sprečeni da obaveste starateljsku vlast.

§. 61. Pobijanju nema mesta:

a) ako je brak sudskom presudom bio razrešen, ili je prestao u smislu §. 74.

b) ako je umro bračni drug, koji je bio u nezreloj dobi, ili maloletan, koji je bio prisiljen, koji se je nalazio u zabludi ili je bio prevaren,

c) na temelju t. f) §-a 54. ako je za umrlog proglašeni — umro ili je novi brak prestao.

§. 62. Ako brak nije bio pobijan u roku pobijanja ili pre roka, odredjenog u §. 61., isto tako u slučajevima naknadne dispenzacije, pristanka, odobrenja, i privole (§§. 63—66.), treba smatrati kao da mogućnost pobijanja braka nije ni postojala.

§. 63. U slučaju braka sklopljenog protiv §. 7. naknadnoj dispenzaciji ima mesta sve dotle, dok bračni drug nije dostigao doba zrelosti (§. 66.)

§. 64. U slučaju braka, sklopljenog protiv §. 8. naknadnom pristanku ili odobrenju ima mesta sve dotle, dok bračni drug nije dostigao punoletnost (§. 66.)

Davanje naknadnog pristanka, odnosno odobrenja pripada dotičnom zakonitom zastupniku, na davanje pristanka ovlaštenom roditelju ili starateljskoj vlasti.

Za prosudjivanje naknadnog pristanka odnosno odobrenja nema uticaja okolnost, da je maloletni medjutim navršio svoju 20. godinu.

Naknadni pristanak i odobrenje imaju se u ostalom shodno primeniti §. 8., §. 10.

§. 65. Privola ima samo onda snage, ako je bračni drug očituje u vreme. kada je za njega po §. 57. već otpočeo bio rok za pobijanje.

Da li se nastavak zajedničkog življenja ima smatrati privolom treba prosuditi prema okolnostima slučaja.

Privola na brak, sklopljen protiv §. 8. ne ukida pravo pobijanja starateljske vlasti.

§. 66. Dispenzaciji, pristanku, odobrenju i privoli nema više mesta, ako je brak bio proglašen ništavim ili ako je pobijani brak prestao, ili ako je brak prijavom pobijan.

§. 67. Brak koji se može pobijati, ima se i u slučaju pobijanja pre prestanka smatrati valjanim sve dotle, dok nije u parnici pobijanja proglašen nevaljanim.

Brak, koji se može pobijati, ima se u slučaju napadanja posle prestanka, ili posle proglašenja nevaljanim, ili posle napadanja prijavom smatrati kao da nije ni bio sklopljen.

§. 68. Pobijanje se vrši dok brak nije prestao tužbom odnosno protutužbom, a posle prestanka braka putem prijave podnešene sudu.

Tužbom, ili protutužbom zametnuto napadanje može se povući samo do prestanka braka.

Opozivanje prijave nema učinka.

§. 69. Samo bračni drug može svoj brak pobijati; zakonitom zastupniku ne pripada to pravo.

U poslovnoj sposobnosti ograničen bračni drug je u parnici pobijanja parnično sposoban.

Ako bračni drug u slučaja protiv §. 7. sklopljenog braka za tečaja od kr. drž. odvetnika pokrenute parnice — dostigne doba zrelosti, ili u slučaju protiv §. 8. sklopljenog braka za tečaja parnice, pokrenute od starateljske vlasti postane punoletnim, prelazi parnica, onako kako stoji na njega.

§. 70. Odredbe §-a 49. i §-a 50. imaju se shodno primeniti i na parnice radi pobijanja braka.

§. 71. Posle prestanka braka može svako da potražuje prava što mu proizlaze iz nevaljanosti braka.

Pravomoćna presuda ima snage samo medju parbenim strankama.

§. 72. Odredbe §-a 98., §. 101—103. imaju se shodno primeniti i na parnice o nevaljanosti braka.

U ništavnoj parnici ili u parnici pobijanja podignutoj od drž. odvetnika, može sudac na predlog drž. odvetnika ili po zvaničnoj dužnosti odrediti odeljeno življenje bračnih drugova.

Sudska praksa. Radi proglašenja ništavnim protiv §. 6. sklopljenog braka može kojigod bračni drug da pokrene parnicu radi ništavosti.

Pravovaljan je brak radi slaboumnosti pod starateljstvom stojećeg i onda, ako je bez pristanka staratelja bio sklopljen.

Za to da se brak na temelju 1. začela §-a 44. ništavnim proglasi, mora da je umobolnost postojala pre sklapanju braka.

U §. 53. označeno nasilje postoji ako roditelj svoje malodobno žensko dete ne samo pretnjom, stavljanjem u izgled isključenja nego i zatvaranjem prisili na sklapanje braka, medjutim prazna pretnja ili samo stavljanje u izgled isključenja još ne sadržava pojam u §. 53. označenog nasilja.

Na vršenje u §. 54. navedenog prava pobijanja ovlaštena je samo zavedena stranka. U slučaju t. c) §. 54. dužan je muž i to dokazivati, da je supruga pri sklapanju braka sa drugim bila trudna, o čemu pri sklapanju braka nije imao znanja; u

ovom pogledu nije dovoljno, ni ono ženino priznanje. da sa suprugom — tužiteljem, nije pre sklapanja brak spolno općila.

Ad §. 55. Prevara mora da se odnosi na bitna lična svojstva bračnog druga, koja sud od slučaja do slučaja utvrdjuje, obazirajući se na lične i društvene odnose bračnih drugova. Za to se ne mogu ova bitna lična svojstva nabrojiti, te neka služe za direktivu pojedini slučajevi. Osnovana je prevara, ako bračni drug prećuti:

1. prekornu prošlost, 2. zaduženo stanje, 3. sifilitičnu bolest, 4. bolest padavice, 5. akutan kapavac (Gonorrhöe) 6. trudno stanje u vreme sklapanja braka (naravno od trećeg lica.)

Naprotiv ne može se držati osnovanom prevarom: 1. zatajenje devojačkog udovičkog ili rastavljenog stanja, 2. zatajenje gubitka nevinosti, spolne netaknutosti, 3. zabašurivanje duševne slabosti, 4. zatajenje staleža.

U roku za pobijanje po §. 57. pokrenuta razvodna parnica ne prekida zastarelost. Ovaj rok zastarelosti ne odnosi se na one slučajeve, kada je brak isključivo radi formalnih zahteva sklapanja napadnut bio.

V. Odsek.

Prestajanje braka.

§. 73. Brak prestaje: a) smrću jednog od bračnih drugova (§. 74.) b) sudskim razrešenjem braka.

U slučaju proglašenja mrtvim pretpostavlja se, da mrtvim proglašeni nije dulje živio od onog dana, koji je u presudi ustanovljen kao dan njegove smrti.

§. 74. Brak prestaje i tim, da jedan bračni drug posle proglašenja drugoga mrtvim sklopi nov brak, izuzevši, ako je jedna od stranaka, koje u nov brak stupaju u vreme sklapanja braka znala, da mrtvim proglašeni živi, ili ako je novi brak iz kojeg drugog razloga ništav.

§. 75. Brak se može razrešiti samo sudskom presudom, jedino iz razloga sadržanih u §§-a 76—80.

§. 76. Razrešenje braka može da traži onaj bračni drug čiji bračni drug počini preljubu ili blud protiv naravi ili čiji bračni drug sklopi novi brak znajući, da njegov brak još postoji.

§. 77. Razrešenje braka može da traži onaj bračni drug, koga je bračni drug namerno i bez pravnog razloga ostavio:

a) ako bračni drug, koji je bračnu zajednicu porušio, po istoku roka od 6 meseci — računajući od dana ostavljanja svog bračnog druga, sudskim rešenjem na uspostavu bračne zajednice pozvan, — ovom rešenju u roku od suda odredjenom, neopravdano ne udovolji.

b) ako je bračni drug, koji je porušio bračnu zajednicu čije je boravište barem godinu dana nepoznato, na uspostavu bračne zajednice za godinu dana sudskom objavom pozvan bio, te ovom pozivu neopravdano udovoljio nije.

§. 78. Razrešenje braka može tražiti onaj bračni drug komu je bračni drug radio o glavi, ili koga je bračni drug namerno teško zlostavljao na način, koji dovodi u opasnost telesnu nepovredivost ili zdravlje.

§. 79. Razrešenje braka može da traži onaj bračni drug, čiji je bračni drug posle sklapanja braka bio osudjen na smrt ili najmanje na 5 godina robije ili tamnice. Razrešenju braka nema mesta, ako je bračni drug u vreme sklapanja braka za to znao.

§. 80. Na molbu jednog bračnog druga može se brak razrešiti, ako drugi bračni drug:

a) izuzevši slučajeve §§-a 76—78. namernim ponašanjem teško povredi bračne dužnosti,

b) navede, ili nastoji da navede porodici bračnih drugova pripadajuće dete na krivično delo ili na nemoralan život,

c) nemoralan život tvrdokorno nastavlja;

d) posle sklapanja braka bude osudjen na robiju ili tamnicu za manje od 5 godinu ili na zatvor radi prestupka počinjenog iz koristoljublja.

U ovim slučajevima može se brak razrešiti samo onda, ako se sudija uzevši brižljivo u obzir lične i životne odnose bračnih drugova uverio o tome, da je bračni odnošaj usled kojeg od navedenih razloga tako narušen, da je daljna bračna zajednica za stranku, koja moli razrešenje braka, postala neizdrživom.

§. 81. Razrešenje braka ne može da traži onaj, koji je pristao na kažnjivo delo svog bračnog druga, ili u njemu učestvovao.

Okolnost, da postoji razlog za razvod i protiv onoga

bračnog druga, koji traži razrešenje braka, ne isključuje pravo na tužbu.

§. 82. Pravo na tužbu prestaje, ako je bračni drug oprostio kažnjivo delo.

Oproštenje se može dati i za tečaja parnice.

§. 83. U slučajevima §§-a 76, 78, 79. i 80. može se tužba podneti samo za 6 meseci, računajući od onoga dana, kada je bračni drug saznao za kažnjivo delo, ili u slučaju §§-a 79. i 80. t. d) za kaznenu presudu.

Ako je bračni drug u podizanju tužbe zaprečen silom ili poslovnom nesposobnošću, miruje tečaj roka dok ova zapreka traje, kako za njega, tako i za zakonitog zastupnika. (§ 87.)

Kada prodje 10 godina od počinjenja kažnjivog dela odnosno od pravomoćnosti kaznene presude, tužbi radi razrešenja braka nema mesta.

§. 84. Na potkrepljenje zahteva za razvod braka može se u svezi sa razvodnim uzrokom, koji je osnovom tužbi ili protutužbi pozvati i na takav razvodni uzrok, za koji je pravo na tužbu već prestalo.

§. 85. U presudi, koja izriče razrešenje braka, ima se onaj bračni drug, čijom je krivicom brak razrešen, proglasiti krivim.

Ako je usled protutužbe, brak krivicom obaju bračnih drugova proglašen razrešenim, sudija proglašuje oba bračna druga krivima.

Tužena stranka može i bez protutužbe zahtevati, da u slučaju razrešenja braka i tužitelj bude proglašen krivim, ako protiv njega dokaže koji razvodni uzrok; ovaj zahtev može stranka osnovati i na takav razvodni uzrok, u pogledu kojega je njezino tužbeno pravo već prestalo, ali koji je još postojao u vreme postanka razvodnog uzroka, na osnovu kojega je razrešenje braka zatraženo.

Bračnom drugu, koji je proglašen krivim radi preljube ima se u presudi, koja izriče razrešenje braka, zabraniti sklapanje braka sa osobom, s kojom je preljubu počinio.

§. 86. U poslovnoj sposobnosti ograničen bračni drug je u parnici, pokrenutoj radi razrešenja braka sposoban za parničenje.

§. 87. U ime umobolnog bračnog druga može njegov zakoniti zastupnik, ovlaštenjem starateljske vlasti tražiti razrešenje braka.

Starateljska vlast može dati ovlaštenje samo onda, kada očiti interes umobolnoga traži razrešenje braka.

§. 88. Brak prestaje danom, kojega je presuda, koja razrešuje brak pravomoćnom postala.

§. 89. Ako je presudom samo jedan bračni drug proglašen krivim, dužan je ovaj sve poklone, koje je za trajanja braka ili pre toga u cilju sklapanja braka od bračnog druga dobio drugom bračnom drugu u naravi povratiti: ako to nije više moguće, dužan mu je naknaditi vrednost poklona do visine svog okorišćenja.

Obečanje poklona, koje je nedužni bračni drug za trajanja braka ili pre istoga a u cilju sklapanja braka učinio, na korist krivim proglašenog bračnog druga, gubi važnost.

Pravo na potraživanje povratka može biti predmet ustupa, ovrhe i nasledstva samo onda, ako je ovlašteni već podigao tužbu.

Tužba zastaruje za godinu dana, računajući od dana razrešenja braka.

§. 90. Krivim proglašeni muž, dužan je uzdržavati nedužnu ženu prema svom imovinskom stanju i društvenom položaju, u koliko za takovo uzdržavanje prihodi žene nisu dostatni.

Uzdržavanje ima se plaćati u gotovom novcu unapred i u odredjenim mesečnim obrocima.

Na zahtev žene, dužan je muž uzdržavanje osigurati.

§. 91. Odmereno uzdržavanje može se povisiti:

a) ako se nužno uzdržavanje radi imovinskog stanja muževljeva nije moglo odrediti, a ovo se je medjutim poboljšalo,

b) ako su pri odmerenju uzdržavanja uzeti u račun takovi prihodi žene, koje je ona kasnije bez svoje krivice izgubila.

§. 92. Za uzdržavanje mogu se bračni drugovi slobodno nagoditi, a žena se može uzdržavanja i odreći. Obaveza uzdržavanja prelazi i na naslednike muža, ali oni mogu zahtevati, da se uzdržavanje snizi do visine čistog prihoda ostavine.

§. 93. Obaveza muževljeva na uzdržavanje prestaje, ako žena novi brak sklopi.

§. 94. Rastavljena žena, koja je proglašena krivom, ne može nositi prezime svoga muža.

Nedužna žena medjutim može da zadrži prezime svoga

muža i nakon razrešenja braka, ako je tu svoju volju u parnici izjavila:

Sudija je dužan ovo ženino pravo u brakorazvodnoj presudi izreći.

§. 95. U brakorazvodnoj presudi reševa sudac i o smeštenju i uzdržavanju zajedničke maloletne dece.

Ako se roditelji nisu drugačije nagodili, ostaju deca do 7. godine kod matere; iza ovog doba života poveravaju se staranju nedužnog roditelja; a ako su oba roditelja krivim proglašeni, poveravaju se dečaci ocu, a devojčice materi.

No sudija može obzirom na krivnju i druge lične okolnosti roditelja u očitom interesu dece i protiv sporazuma roditelja i protiv gornjih pravila rešiti, šta više može decu poveriti staranju trećeg kojeg lica.

Troškove uzdržavanja i odgoja zajedničke dece dužna su oba roditelja nositi u razmeru njihovih prihoda, ako je prihod dečijeg imanja za to nedovoljan.

U slučaju opasnosti može i sud i starateljska vlast narediti osiguranje uzdržavanja, odmerenog za decu.

§. 96. Ako sudija drži, da nisu u parnici dovoljno razjašnjene činjenice, po kojima bi se moglo o smeštenju i uzdržavanju dece odlučiti, ne će o tom izdati odredbe, već će po svršetku parnice uputiti spise starateljskoj vlasti, da ona o tome donese rešenje.

§. 97. Ako je sudija u brakorazvodnoj presudi o smeštenju i uzdržavanju dece odlučio, a njegovo rešenje usled promenjenih prilika ne odgovora više interesu dece, može starateljska vlast izmeniti sudsko rešenje.

§. 98. Sudac je dužan na molbu jednoga od bračnih drugova u toku trajanja parnice odrediti rastavu od stola i potelje.

§. 99. U slučajevima §§-a 76, 78. i 79. u svrhu pokušaja izmirenja, odredjuje sudija pre razrešenja braka redovno rastavu od stola i postelje.

Naredjenje o odeljenom življenju može samo onda izostati, ako za izmerenje bračnih drugova uopće ne postoji nada.

U slučajevima §-a 80. ima se uvek odrediti rastava od stola i postelje.

Odredba za rastavu od stola i postelje ne može se odrediti za manje od 6 meseci ni za dulje od godine dana i ne može se ponoviti.

Na suglasan zahtev stranaka može se odeljeno življenje odrediti i za dulje vreme.

§. 100. Ako bračni drugovi za vreme rastave od stola i postelje uspostave bračnu zajednicu ili ako tužitelj, a u slučaju protutužbe tuženi za 3 meseca po istoku za rastavu od stola i postelje odredjenog roka, ne zatraže razrešenje braka, ne mogu više, zatražiti razrešenje braka na osnovu razloga, izrešenih u parnici.

Drugo začelo §-a 83. ima se i ovde primeniti.

§. 101. Za vreme rastave od stola i postelje nisu bračni drugovi obvezani na zajedničko življenje.

§. 102. U slučaju naredjenja rastave od stola i postelje odredjuje sudija i o privremenom smeštenju zajedničke maloletne dece i o uzdržavanju njihovom, kao i ženinom, pa i o izdavanju stvari, što su ženi nužne. Sudija odredjuje uzdržavanje žene prema imovinskim i tečevnim prilikama bračnih drugova, a može muža od dužnosti uzdržavanja i osloboditi.

§. 103. Roditelj, komu dete nije povereno na staranje može da opći s njim i da nadzire njegovo vaspitanje. Način općenja odredjuje u slučaju potrebe starateljska vlast, koja može općenje u očitom interesu deteta i zabraniti.

Sudska praksa. Preljuba po §. 76. može se kao samostalni razvodni razlog samo u slučajevima počinjenim za trajanja bračne zajednice upotrebiti, dočim iza prestajanja bračne zajednice po jednom bračnom drugu počinjena preljuba ne čini razvodni razlog, koji potpada pod §. 76. Umobolnost sama nije razvodni razlog.

Ad §. 77. Namera za uspostavu bračne zajednice mora biti čvrsta i ozbiljna. Uspostavu bračne zajednice može da traži onaj bračni drug, koga je bračni drug namerno i bez opravdanog razloga ostavio. Ali može da traži i bračni drug, koji je dao povoda za odeljeno življenje, ako je uklonio smetnju, te se je jasno pokajao radi svog ponošanja. Može da traži i onaj bračni drug, koji je bračnu zajednicu prekinuo, ako je za to opravdanog razloga imao. I posle bezuspešnog poziva na uspostavu bračne zajednice ne gubi pravo na povratak bračni drug, sve do razrešenja braka. Bračni drug nije dužan slediti svog bračnog druga u inozemstvo. Iz takovog razloga ne može bračni

drug, koji se je u inozemstvo odselio, da traži razrešenje braka na temelju nevernog napuštanja:

Ad. t. b) §-a 77. Uspostavu bračne zajednice na temelju ove točke može da traži samo onaj bračni drug, koga je bračni drug bez opravdanog razloga svojevoljno napustio, te je njegovo boravište već godinu dana nepoznato.

U molbi ima se namera za primanje natrag bezuslovno izraziti. Supruga je redovno dužna muža slediti u njegov stan, ali i suprug je dužan svojoj ženi osigurati u kućanstvu joj pripadajući položaj. Iz toga proizlazi, da je suprug dužan svoju ženu protiv ma koga, čak i protiv roditelja braniti od takovih povreda koje bi prema životnim prilikama bračnih drugova prestajanje bračne zajednice mogle prouzročiti. Onaj bračni drug, koga uvredljivo ponašanje drugoga prisili na to, da prekine bračnu zajednicu ima se smatrati takovim, kao onaj, čiji je bračni drug bez opravdanog razloga bračnu zajednicu prekinuo. Uspostavom bračne zajednice imaju se ranije učinjene medjusobne uvrede bračnih drugova smatrati oproštenim.

U razvodnim parnicama, pokrenutim na temelju §. 77. nije po zakonu propisano odredjenje odeljenog življenja, u parnicama radi nevaljanosti braka po IV. odseku ovog zakona uopće nema mesta odredjenju odeljenog življenja. U molbi radi nevaljanosti braka ne može se smatrati sadržanom i molba radi razvoda. Zajedničkom saglasnošću stranaka ne može se brak ukinuti. Ne može se smatrati ozbiljnim poziv na uspostavu bračne zajednice one stranke, koja sa drugom osobom u konkubinatu živi. Ako se tuženi ni na sudski poziv ne povraća, niti raspravi ne pristupi, oslobodjen je tužitelj od dokazivanja toga, da njega krivica ne tereti, te može da traži presudu.

Protiv umobolnog ne može se izdati na temelju §. 77. sudski poziv na uspostavu bračne zajednice.

Suglanost, koja je protivna svrhama bračne zajednice, te koja se u javno beležničku ispravu sa pravnim učinkom niti staviti ne može, ne sprečava tužitelja u tom, da od tuženoga traži uspostavu bračne zajednice, čak i putem sudskog rešenja.

Na temelju t. a) §. 77. ne može se pokrenuti protutužba dok tužitelj nije sa svojom tužbom pravomoćno odbijen:

Po nadležnom sudu izdani poziv protiv tuženoga nema pravnog učinka. Ona okolnost da tuženi u roku, odredjenom

po sudu bračnu zajednicu nije uspostavio, ima se svedočbom mesne vlasti dokazati. Lično stanje inostranaca ima se po zakonima one države prosuditi, čiji su oni podanici.

Ad §. 78. Svadja u manjem razmeru, koja je eventualno skopčana sa zlostavom u manjem razmeru, ima se od slučaja do slučaja prosudjivati obzirom na familijarne i društvene odnose, te još ne isključuje održanje bračne zajednice.

Razrešenje braka može da traži onaj bračni drug, komu je bračni drug radio o glavi ili koga je bračni drug namerno vredjao na način opasan po telesnu nepovredivost ili za zdravlje, na osnovu ovog §-a čak i onda, ako je bračni drug napadač svoje delo počinio u jako uzrujanom stanju, jer ovo može da čini predmet ocenjivanja samo u pogledu kaznenog prava.

Ako je suprug unatoč spolne bolesti svojom ženom spolno općio, iz toga se ne može još ustanoviti u §. 78. navedena okolnost, da je ženu namerno vredjao na način opasan po zdravlje.

Ad §. 79. Po sudskoj praksi čini razvodni razlog na temelju ovog §-a: Ako žena debitum coniugale dozvoljava samo uz zaštitno sredstvo, ako isto uskrati, ako je u vodjenju kućanstva pretjerano škrta, ako žena nastavlja sumnjiv život, ako bračni drugovi medjusobno upotrebljuju izraze, koji teško vredjaju čast, ako koji bračni drug vanbračno spolno općí ako nastavlja raskošan život ili pijančevanje, ako je bez zanimanja, ako iza prestanka bračne zajednice sa drugom ženom odnosno drugim mužem stupa u konkubinat, ako se medjusobno bez temelja optužuju radi kažnjivog dela, ako žena svog supruga pred drugim ponizuje, ismijava, ako se žena u nerazmeru muževog društvenog položaja i prihoda raskošno odeva, te lakomisleno troši, ako se muž ne stara o uzdržavanju svoje porodice, ako prema ženi grubo, nesavesno postupa.

Ad §. 80. Razvodni razlozi po t. a) §-a 80. da bračni drug namernim ponašanjem teško povredi bračne dužnosti jesu:

Lažna optužba, javna uvreda ženi pripadajućeg poštovanja i časti jedne obrazovane te moralno čiste žene, stupanje u kaludjere, pisanje pisma radi iznudjivanja, prekomerno pijanstvo, izazovno ponašanje udate žene s tudjim muškarcima, uskraćenje bračne dužnosti (debitum coniugale), postajanje glumicom, ako žena svog muža pred tudjima ponizuje, ako se

žena svojim ponašanjem moralno sumnjivom čini, stalno prekidanje bračne zajednice.

Naprotiv ne čini razvodni razlog, ako muž po novinama objavi, da ne plaća dugove svoje žene, ili ako je jedan bračni drug padavičav, čak i onda kada se dokaže, da je bračni drug tu bolest već prije sklapanja braka imao, te je istu zatajio. Tako isto ne čini razvodni razlog umna ograničenost.

U nikakvom društvenom položaju ne pripada mužu prema ženi kućna disciplinarna vlast odnosno pravo.

§§-i 77. i 80. bračnog zakona ni kumulativno ni alternativno ne mogu da postoje jedan pored drugoga.

Protiv tuženoga, osudjenog radi umorstva na doživotnu tamnicu prestaje razvodni razlog po §. 79., ako je tužitelj posle 6 meseci tužbu pokrenuo, ali po t. a) §. 80. može razvodnom razlogu pribaviti važnost, jer je muž kao glava porodice dužan starati se o opskrbi svoje porodice.

Čin spolnog općenja smatra se kao oproštaj pre spolnog općenja učinjenih grešnih dela.

Ad §. 83. Zastarelost ima se ureda radi u obzir uzeti, ali sudija ujedno iz zvanične dužnosti ispituje i tu okolnost, da li je stranka bila sprečena, da pokrene tužbu.

Kod stalnog prekidanja bračne zajednice, te zanemarenja dužnosti uzdržavanja, ne dolazi u obzir šestmesečni rok zastarelosti.

Ad §. 85. Proglašenje krivim ima se samo u razvodnim parnicama primeniti.

Zabrana zaključenja braka u slučaju preljube ne može se primeniti u slučaju, kada je preljuba počinjena putem nasilnog spolnog općenja.

Ad §. 87. Protiv umobolnog bračnog druga za trajanja bolesti nema mesta razvodnoj parnici niti sudskom pozivu na uspostavu bračne zajednice.

Ad §. 90. Nedužnu ženu, u koliko prihodi žene nisu dostatni za njezino uzdržavanje, dužan je muž uzdržavati, te nema pravo da traži sniženje ili ukinuće odmerenog uzdržavanja ni u slučaju poboljšanja materijalnih prilika žene. Ako se je žena odrekla uzdržavanja u slučaju privremenog odeljenog življenja, ni onda nema pravo da traži uzdržavanje, ako je odeljeno življenje uslijedilo usled muževe krivice.

Ad §. 94. Razvedena žena, koja je proglašena krivom, ne može da nosi prezime svog muža ni onda, kada bi se zajednički glede toga nagodili.

Čak i nedužna žena mora glede toga odlučnu molbu predati, jer u protivnom slučaju, ako u presudi nije označeno, ne pripada joj ovo pravo.

Ad §. 95. U dispozitivnom delu presude, koja izriče razrešenje braka naredjuje sud o smeštenju i uzdržavanju zajedničke maloletne zakonite dece. Ako je u pitanju uzdržavanja dece odlučila starateljska vlast, onda je u predmetu kasnijeg ukinuća isto starateljska vlast pozvana odlučiti.

Ad §. 99. U slučaju očite i neosnovane razvodne parnice nema se odrediti odeljeno življenje, te se ima tužitelj sa svojom tužbom odmah odbiti, ali ako je rastava od stola i postelje odredjena bila nije ipak isključeno odbijanje razvodne parnice.

Zakoniti rok trajanja odeljenog življenja — u koliko postoji razlog za odredjenje istog — ne može se ni pristankom bračnih drugova skratiti.

U ovoj prigodnoj presudi ne može se ni tužba ni protutužba meritorno presudjivati. Sudsko izmirenje stranaka ima se u slučaju molbe, predate posle istoka za odeljeno življenje odredjenog roka, ponovno pokušavati.

Radi propuštanja u §. 99. i 100. propisanog roka nema opravdanju mesta.

Ad §. 100. Tromesečni rok ne može se ni uzajamnom saglasnošću stranaka produžiti, te radi propuštanja istog nema opravdanju mesta.

Ad §. 102. Bračnim drugovima prosto stoji njihove imovinske odnose ugovorom odredjivati i tako je u pogledu privremenog ženinog uzdržavanja sklopljena nagodba za stranke obavezna.

Kako privremeno tako i konačno uzdržavanje žene ima se presudom, a ne odlukom rešiti.

Ako je žena u parnici krivom proglašena, nema u pitanju uzdržavanja mesta obnovi parnice.

Žena samo od svog muža može da traži uzdržavanje izuzev ako je sin bez imetka, sa pristankom oca doveo ženu u očevo imanje te su tamo zajedno radili a žena je onda bez svoje krivice na odeljeno življenje bila prisiljena. Pošto u razvodnim parnicama, osnovanim na §. 77. nema mesta rastavi

od stola i postelje, ne može se u §. 102. navedeno privremeno uzdržavanje žene dosuditi. Na privremeno uzdržavanje žene može se i umobolan muž obvezati. Kod ustanovljenja količine uzdržavanja moraju se ne samo imovinski odnosi žene, nego tekovinska sposobnost kao i ponašanje za trajanja odeljenog življenja iste u obzir uzeti.

VI. Odsek.

Rastava od stola i postelje.

§. 104. U takovom slučaju, u kojem prema ovom zakonu brak može da bude razrešen, može bračni drug u svojoj tužbi ili protutužbi mesto razrešenja braka tražiti rastavu od stola i postelje.

Dok prvostepeni sud nije u parnici izrekao presudu, molba upravljena za rastavu od stola i postelje može se izmeniti u molbu za razrešenja braka.

§. 105. Propisi §§-a 75., 87., 89., 92., 95., 98., 101., 103. ovog zakona imaju se shodno primeniti i na rastavu od stola i postelje.

U pogledu imovinsko-pravnih odnosa ima rastava od stola i postelje isti pravni učinak kao i razrešenje braka.

§. 106. Bračni drugovi, koji su rastavljeni od stola i postelje mogu bračnu zajednicu po volji uspostaviti.

Ako su bračni drugovi uspostavu zajedničkog življenja prijavili parničnom sudu, pravne posledice rastave od stola i postelje prestaju od časa prijave.

§. 107. Ako je rastava od stola i postelje trajala 2 godine računajući od dana pravomoćnosti presude, može svaki bračni drug zahtevati da sudija izmeni presudu o rastavi od stola i postelje u presudu razrešenja braka.

VII. Odsek.*)

U inozemstvu sklopljeni brakovi inozemaca.

§. 108. Valjanost brakova, sklopljenih u inozemstvu ima se u pogledu dobi i poslovne sposobnosti za svakoga od bračnih

*) Zakonski članovi XXI. i XXII.: 1911. sadržavaju naredjenja, od osobite važnosti, koja tako reći izvan kreposti stavljaju ovaj odsek.

drugova prosudjivati isključivo po zakonima njegove domovine, a inače po zakonima domovine obih stranaka, ako ti zakoni ne naredjuju primenu drugog zakona ili ako ovaj zakon ne naredjuje što drugo.

§. 109. Ako ugarski državljanin muškog spola sklopi brak sa ženom inozemkom bilo u inozemstvu bilo u Ugarskoj, ima se valjanost braka, izuzevši doba i poslovnu sposobnost ženinu, prosudjivati po ugarskom zakonu.

§. 110. Ugarskog državljanina ako u inozemstvu sklopi brak vežu §§-i 14., 27. i 124. ovog zakona.

§. 111. Kod brakova, sklopljenih u Ugarskoj imadu se §§. 11., 12. i 13. ovog zakona i na inozemce primeniti.:
U ostalom propisi §§. 108. i 109. merodavni su i za brak inozemaca, koji je sklopljen u Ugarskoj.

§. 112. Za maloletnog inozemca, koji ima redovno prebivalište u Ugarskoj i koji bez svoje krivnje nije u stanju, da nabavi pristanak roditelja ili starateljske vlasti, koji je po zakonima njegove domovine potreban za sklapanje braka, ugarska starateljska vlast, koja je po njegovom prebivalištu nadležna, postavlja staratelja, te može po saslušanju ovoga dati pristanak za sklapanje braka.

§. 113. Valjanost braka ima se u pogledu formalnih uslova prosudjivati po zakonima, koji postoje u vreme i u mestu sklapanja braka (§, 31. treće zač.)

Brak ugarskog državljanina, koji se ima sklopiti u inozemstvu mora biti oglašen i u Ugarskoj.

Ako inozemac u Ugarskoj hoće da sklopi brak, imaju se u pogledu oglašenja primeniti propisi ugarskog zakona. Inozemac ima i to dokazati, da po zakonima njegove domovine (§§. 108,, 111. zač. 2.) nema zapreke njegovom braku.

Ministar pravde može dati dispenzaciju od tog dokazivanja.

§. 114. U bračnoj parnici ugarskog državljanina važi samo presuda ugarskog suda.

§. 115. Na osnovu činjenica, nastalih prije postignuća ugarskog državljanstva, koje po prijašnjem pravu bračnih drugova sačinjavaju razlog za razrešenje braka ili za rastavu od stola i postelje, može ugarski sud razrešiti brak onog bračnog druga, koji je zadobio ugarsko državljanstvo, ako te činjenice i po ovom zakonu sačinjavaju razlog razrešenju braka.

Ako je inozemni sud izrekao rastavu od stola i postelje

pre postignuća ugarskog državljanstva, može ugarski sud brak razrešiti, ako je rastava bila izrečena radi razloga, na osnovu kojega se brak i po ovom zakonu može razrešiti.

§. 116. U bračnim parnicama inozemaca može ugarski sud da postupa samo onda, ako presuda važi u onoj državi, čiji su državljani bračni drugovi.

§. 117. Žena, koja je neposredno pre sklapanja braka na području Ugarske sa inozemcem bila ugarska državljanka, može pred ugarskim sudom protiv svog muža da podigne tužbu radi nevaljanosti braka, ako nije pošla iza sklapanja braka sa svojim mužem u inozemstvo.

Ako je muž ugarski državljanin počinio delo, koje je razlogom razrešenju braka, te posle toga postane državljanin druge države, a žena nije pošla za njim u inozemstvo, može žena da podigne protiv njega parnicu za razrešenje braka i pred ugarskim sudom.

§. 118. U slučaju da inozemni bračni drugovi borave u Ugarskoj, mogu ugarski sudovi po §§. 98., 101., 103. odgovarajuća naredjenja i onda izdati, ako bračna parnica ne spada pod njihovu sudbenost.

§. 119. Za brak inozemca, čije se državljanstvo ne da ustanoviti, imaju se u svim onim slučajevima primenjivati zakoni njegovog prebivališta, u kojima bi u smislu ovog zakona, bili merodavni zakoni domovine inozemca.

§. 120. Odredbe državnih ugovora o bračnim pravnim odnosima merodavne su i onda, ako su različne (divergiraju) od propisa ovog zakona.

VIII. Odsek.

Kaznene odredbe.

§. 121. Naredjenje §§-a 252., 253., 256. i 257. k. z. o zločinima i prestupima imaju se od dana stupanja na snagu ovog zakona primenjivati i na onog gradjanskog činovnika, koji pri sklapanju braka sudeluje sa izmenom, da se osim kazne lišenja slobode ima izreći i kazan gubitka zvanja.

Pod razrešivim i ništavim brakovima spomenutim u §§-ima 255., 256., 257. k. z. o zločinima i prestupima imaju se po ovom zakonu razumeti rušljivi ili ništavi brakovi, a pod zapre-

kama, spomenutim u navedenim §§-ama imaju se razumeti u ovom zakonu ustanovljeni razlozi za nevaljanost braka.

§. 122. Gradjanski činovnik, koji znade, da postoji kakova od zapreka, navedenih u §§-ma 14—25. i 27. ovog zakona, ili zna, da nije ovlašten na sudelovanje pri sklapanju braka, a ipak sudeluje pri sklapanju braka, počinja prestup i ako njegovo delo ne tvori teže kažnjivi čin, ima se kazniti zatvorom do 6 meseci i gubitkom zvanja.

Onaj gradjanski činovnik, koji u predjašnjoj tačci spomenuto delo počini iz nemarnosti, ima se ako njegovo delo ne tvori teže kažnjivi čin, kazniti radi prestupka globom do 1000 K; u slučaju opetovanja ima se izreći i gubitak zvanja.

§. 123. Duhovnik ili na vršenje verskog obreda ovlašteno drugo lice, koje sudeluje kod crkvenog venčanja pre, nego stranke dokažu, da su sklopile brak pred gradjanskim činovnikom, počinja prestup i ima se kazniti globom do 1000 K; u slučaju ponovljenja ima se čin kazniti zatvorom do 2 meseca i globom do 1000 K.

Ako se ispostavi, da je brak prethodno pred gradjanskim činovnikom sklopljen bio, ima se čin kazniti kao istup globom do 300 K.

Čin nije kažnjiv, ako je crkveno venčanje obavljeno u bolesti jedne stranke, kojoj preti opasnost smrti.

§. 124. Tko znalice sklopi brak, protiv koje zapreke ustanovljene u ovom zakonu ili protiv razloga nevaljanosti, u koliko njegovo delo nije teže kažnjivi čin, počinja prestup i ima se kazniti zatvorom do 3 meseca i globom do 1000 K.

§. 125. Kaznene odredbe obranbenog zakona, koje se odnose na sklapanje braka bez dozvole, ostaju netaknute.

§. 126. U slučajevima prestupa naznačenih u gore navedenim §§-ima, spada postupak u delokrug kr. sudbenih stolova, a u slučajevima istupa kr. sreskih sudova.

IX. Odsek.

Mešovite odredbe.

§. 127. U primenjivanju ovog zakona imaju se pod poslovno nesposobnim osobama razumevati:

a) one, koje se nalaze ispod 12 godina,

b) one, koje su radi duševne bolesti ili radi kojeg drugog razloga lišene upotrebe svoga razuma, dok ovo stanje traje;

c) one, koje su pod starateljstvom na temelju t. a) §. 28. zak. čl. XX.: 1877,;

d) one, čije je stavljanje pod starateljstvo prethodne odredjeno na osoovu §. 1. zak. čl. VI.: 1885.

e) one, čija je maloletnost produžena iz razloga, koji se slaže sa t. a) §. 28. zak. čl. XX.: 1877.

§. 128. Pod ograničeno poslovno sposobnim imaju se u smislu ovog zakona razumevati:

a) oni maloletnici, koji u smislu prethodnog §-a nisu poslovno nesposobni,

b) onim kojima je maloletnost produžena radi razloga koji se slaže sa t. b) §. 28. zak. XX.: 1877.

c) oni punoletnici, koji su na osnovu t. b) §. 28. zak. čl. XX.: 1877. pod starateljstvom.

§. 129. Ona žena, koja je protiv §. 8. sklopila brak spada u pogledu primene propisa, koji se odnose na pobijanje braka pod isti postupak kao i maloletni sve dotle, dok nije navršila 24. godinu.

U takovom slučaju ima se za zakonitog zastupnika smatrati i nadalje onaj, koji je pri sklapanju braka bio njezin zakoniti zastupnik. To isto vredi za starateljsku vlast.

§. 130. Punoletnost osnovana na §. 5. zak. čl.: 1877. kao i produljenje maloletnosti iz razloga, koji se ne slažu sa t. a) i b) §. 28. istoga zakona, ne dolaze u obzir pri primenjivanju ovog zakona.

§. 131. Podsvojenje, kod kojega je otac po krvi zadržao očinsku vlast ili mati po krvi zadržala tutorstvo, ne uzima se u obzir pri primenjivanju ovog zakona.

§. 132. Propis §. 522. zak. čl. LIV.: 1868., po kojemu bračni drug može radi razrešenja braka tražiti proglašenje mrtvim stavlja se izvan kreposti.

Postupak proglašenja mrtvim, ako ga je zatražio ovlašteni po §. 522. t. b) gore navedenog zakona, ili je zatražio bračni drug da se pokrene, spada u delokrug onog sudbenog stola, koji je nadležan za parnicu radi nasledstva ili onog sudbenog stola, na čijem je području sedište sreskog suda, koji je nadležan za parnicu radi nasledstva. Branitelj braka nema se odrediti ni onda, kada bračni drug traži proglašenje mrtvim.

U primenjivanju ovog zakona ima jednaku snagu presuda o proglašenju mrtvim, donešena na predlog po t. b) §. 522. zak. čl. LIV.: 1868. ovlaštenoga, kao i takova presuda donešena na predlog bračnog druga.

§. 133. Na korist dobronamernih trećih lica, koja su do proglašenja nevaljanosti braka zaključila koji pravni posao sa bračnim drugovima, koji žive u nevaljanom braku, nevaljani brak ima pravnu snagu valjanog braka.

§. 134. U slučaju razrešenja braka imaju se u pogledu imovinskopravnih odnosa bračnih drugova, u koliko ovaj zakon drugo ne odredjuje primenjivati pravne norme, koje stoje u kreposti.

§. 135. Pri primenjivanju ovog zakona ima se pod Ugarskom razumevati područje važnosti ovog zakona, a pog ugarskim sudom imaju se razumevati oni sudovi, koji vrše sudsku vlast na području važnosti ovog zakona.

X. Odsek.

Zaključne odredbe.

§. 136. Sudjenje u bračnim stvarima spada u delokrug kr. sudova.

§. 137. Bračne i veridbene parnice, koje se nalaze u toku imaju se predati nadležnim kr. sudovima.

U ovim parnicama postupaju sudovi po ustanovama 1. zač. §. 138. te po §§-ima 139. i 143.

§. 138. Valjanost onih brakova, koji su sklopljeni pre stupanja na snagu ovog zakona, imade se prosudjivati po predjašnjim pravnim normama.

Takovi brakovi — posle stupanja na snagu ovog zakona — mogu se samo onda pobijati na osnovu razloga nevaljanosti, koji po ovom zakonu nije takovim priznat, ako po predjašnjim pravnim normama nije bilo mesta dispenzaciji.

§. 139. Brakovi, sklopljeni pre stupanja na snagu ovog zakona mogu se razrešiti i na osnovu činjenica, koje su nastale za vreme valjanosti predjašnjih pravnih norma, ako su ove činjenice po ovom zakonu razlog za razrešenje braka, a po predjašnjim pravnim normama bilo je mesta razrešenju braka, ili rastava od stola i postelje na osnovu istih činjenica, barem u pogledu jednog bračnog druga.

U takovim slučajevima može tuženik u smislu §. 85. zahtevati proglašenje tužitelja krivim, ako dokaže protiv njega takovu činjenicu, koja je po predjašnjim zakonima razlog za razrešenje braka, premda ovaj zakon tu činjenicu ne priznaje kao razlog za razrešenje braka.

§. 140. Ako je jednomu od bračnih drugova sposobnost za sklapanje braka bila ograničena presudom donešenom na temelju prijašnjih pravnih norma, takovo ograničenje vredi samo za slučaj, navedeni u §. 20. ovog zakona i samo u granicama, tamo navedenim.

§. 141. Ako su bračni drugovi po prijašnjim zakonskim propisima pravomoćno rastavljeni od stola i postelje na osnovu takovih činjenica, koje su po ovom zakonu razlog za razrešenje braka može svaki bračni drug, pod uslovima u §. 107. sadržanim, tražiti od suda promenu presude, koja glasi na rastavu od stola i postelje, u presudu za razrešenje braka.

§. 142. Ako je brak, pre stupanja na snagu ovog zakona samo glede jednog bračnog druga razrešen bio, drugi bračni drug može tražiti, da se krepost presude, koja izriče razrešenje braka i na njega protegne.

§. 143. Veridbe, sklopljene pre stupanja na snagu ovog zakona. imaju se u pogledu ukupnog pravnog učinka prosudjivati isključivo po odredbama ovog zakona.

U veridbenim parnicama, koje se nalaze u toku, imaju se primeniti isključivo odredbe ovog zakona.

§. 144. Ako stranke dokažu, da je oglašenje obavljeno, pre stupanja na snagu ovog zakona u smislu prijašnjih propisa, novo oglašenje nije nužno za godinu dana, računajući od posljednjeg dana oglašenja.

Gradjanski je činovnik ipak i u ovom slučaju dužan ispitati, dali nema kakove bračne zapreke po ovom zakonu, ili da li ne postoji takova okolnost, koja isključuje slobodan pristanak.

§. 145. Ako ovaj zakon odredjuje rok za vršenje prava, a prijašnji propisi takovog ograničenja ne poznaju, ili ako stranka za vršenje prava ima duži rok na raspoloženje na osnovu prijašnjih propisa, nego po ovom zakonu, ima se u ovom zakonu ustanovljeni rok upotrebiti, te se isti ima računati od stupanja na snagu ovog zakona.

§. 146. Ministarstvo se ovlašćuje, da ovaj zakon u gradu Rijeci i u njenom području stavi u krepost naredbenim putem.

§. 147. U pogledu brakova ugarskih državljana, koji imaju općinsku zavičajnost u Ugarskoj i u Hrvatskoj i Slavoniji obzirom na ustanove zak. čl. XXX.: 1868, §§. 1., 47., 48., i 59. kao zak. čl. 1879. §. 1. te u smislu istih odredjuje se sledeće:

U pogledu braka u Ugarskoj zavičajnog ugarskog državljanina sklopljenog u Hrvatskoj i Slavoniji kao na području, koje pod krunom sv. Stjepana sa Ugarskom jednu državnu zajednicu sačinjava, da je u pogledu braka, što ga je sklopio u području Ugarske ugarski državljanin, koji je zavičajan u Hrvatskoj i Slavoniji i koji stoji pod zasebnim pravom ovih zemalja, ima se u §§-ima 108—111, 113, 115, 117. i 118. ovog zakona sadržana pravna načela shodno primeniti.

§. 148. Ovaj zakon stupa na snagu za godinu dana iza proglašenja.

Ovlašćuje ministarstvo, da može ovaj zakon pre istoka ove jedne godine naredbenim putem u krepost staviti.

Sa danom stupanja u krepost ovog zakona gube važnost postojeće pravne norme, koje se odnose na bračne i veridbene poslove, a stupanju na njihovo mesto naredjenja ovog zakona.

§. 149. Ovaj zakon ostavlja netaknutima verske dužnosti odnoseće se na sklapanje braka.

§. 150. Izvršenje ovog zakona poverava se ministru pravosudja i ministru unutrašnjih dela.

Medjunarodno bračno pravo.

a) zak. čl. XXI.: 1911.

Radi izravnanja kolizija na preduvete valjanosti braka odnosećih se zakona, uvršten je medju državne zakone u Haagu, dne 12. VI. 1902. sklopljeni medjunarodni ugovor.

Sadržaj je sledeći:

1. članak: Pravo na sklapanje braka uredjuje za svakoga budućeg bračnog druga njegov domaći zakon, izuzevši, kada neko naredjenje ovog zakona izričito uputi na drugi zakon.

2. članak: Zakon mesta sklapanja braka može da zabrani brak inozemaca, ako bi se isti protivio onim njegovim pravnim normama, koje ustanovljuju:

1. stepene rodbine ili tažbine, koji bezuslovno bračnu zapreku čine;

2. ono, da je bezuslovna bračna zapreka medju onima, koju su takovoj preljubi krivi, koja je bila uzrokom razvodu braka kod jednoga od njih;

3. to, da je bezuslovna bračna zapreka medju onima, koji su radi toga bili osudjeni, što su jedno s drugim složno radili o glavi bračnog druga jednoga od njih.

Protiv jedne od gore spomenutih zapreka sklopljeni brak nije bez važnosti, pretpostavljajući, da važi po zakonu, označenom u 1. članku.

Održajući primenu u 1. zač. 6 članka ovoga ugovora sadržanih naredjenja, ne obvezuje se ni jedna od država ugovornica, da će sklapati takav brak, koji bi se radi ranijeg braka, ili zapreke verske naravi protivio njegovim zakonima.

Prekršenje zapreke ovakove naravi ne može da povlači za sobom nevažnost braka i u tudjim državama, nego samo tamo, gde je brak bio sklopljen.

3. članak: Zakon mesta sklapanja braka može dozvoliti, da inozemci mogu sklopiti brak i protiv zapreka u 1. čl. označenog zakona, aku su ove zapreke osnovane isključivo na uzrocima verske naravi.

Ostale države imaju pravo pod ovakovim okolnostima sklopljen brak ne priznati pravovaljanim.

4. članak: Inozemci, da mogu brak sklapati, moraju iskazati, da glede njih po zakonu označenom u 1. čl. postoje potrebni preduveti.

Ovo iskazivanje može da usledi ili sa takovom potvrdom, koju su istavili diplomatski ili konzularni zvaničnici, na temelju punomoći, dobivene od domaće države budućih bračnih drugova, ill pak pomoći ma kojeg drugog načina dokazivanja, pretpostavljajući, da medjunarodni ugovori ili vlasti države gde se brak sklopi, priznanju dokazivanje dovoljnim.

5. članak: U formalnom pogleda imade se svagde priznati pravovaljanim onaj brak, koji je po zakonima one države bio sklopljen, gde je brak postao.

Ipak postoji sporazum glede toga, da su one države, kojih zakonodavstvo zahteva crkveno venčanje, ovlaštene brakove sklopljene po svojim gradjanima u inozemstvu, bez obzira na potonje naredjenje, ne priznati pravovaljanima.

Naredjenja domaćeg zakona odnoseća se na oglašenje

braka imade se ispuniti; ali manjak ovog oglašenja ne može da povlači za sobom nevažnost braka drugde, nego samo u onoj državi, čiji je zakon bio povredjen.

O uknjižbi u maticu venčanih imade se overovljeni prepis domaćim vlastima svakoga od bračnih drugova priposlati.

6. članak: U formalnom pogledu imade se svagde priznati pravovaljanim onaj brak, koji je pred diplomatskim ili konzularnim zvaničnikom u smislu njihovih zakonodavstva bio sklopljen, ako ni jedan od budućih bračnih drugova nije gradjanin one države, gde se je sklapanje braka zbilo, te ako se ova država istomu ne protivi. Ne može se pako istomu protiviti, ako se radi o takovom braku, koji bi se radi ranijeg braka ili zapreke verske naravi protivio njezinim zakonima.

Pridržavanje, sadržano u 2. zač. 5. čl. primenjuje se i na brakove sklopljene pred diplomatskim ili konzularnim zvaničnicima.

7. članak: Brak, koji je u formalnom pogledu bez važnosti u onoj državi, gde je bio sklopljen, može se priznati pravovaljanim u ostalim državama, ako je formalnost, koju domaći zakon svakoga od bračnih drugova propisuje, bila održana.

8. članak: Ovaj ugovor se primenuje samo na one brakove, koje su na području država ugovornica sklopile takove osobe, medju kojima je barem jedna gradjanin jedne od država ugovornica.

Ni jedna se država ne obvezuje sa ovim ugovorom na primenu takovog zakona, koji nije zakon koje od država ugovornica.

9. članak: Ovaj ugovor, koji bude upotrebljen samo na evropska područja država ugovornica, biti će potvrdjen, te isprave potvrde u Hagu položene, čim će većina visokih stranaka ugovornica biti u onom položaju, da može učiniti takovo raspolaganje.

O tom deponovanju ima se istaviti zapisnik, te će se po jedan overovljeni prepis priposlati diplomatskim putem svakoj državi ugovornici.

10. članak: One države, koje nisu ovaj ugovor potpisale, ali su na 3. medjunarodnoj privatno-pravnoj konferenciji bile zastupane, imaju pravo jednostavno se priključiti ovom ugovoru.

Ona država, koja se želi priključiti, mora tu svoju nameru

najkasnije do 31. XII. 1904. saopćiti u jednom spisu, koji će se smestiti u arhiv nizozemske vlade. Ova će vlada o spisu priposlati diplomatskim putem po jedan overovljeni prepis svakoj državi ugovornici.

11. članak: Ovaj ugovor stupa u krepost 60. dan iza položenja isprave o potvrdi ili računajući od dana saopćenja priključenja.

12. članak: Trajanje ovog ugovora je 5 godina računajući od dana položenja isprave o potvrdi.

Ovaj rok počima sa spomenutim danom i glede onih država, koje su isprave o potvrdi položile ili se kasnije priključile ugovoru.

Ugovor se ponavlja čutke od 5 do 5 godina, ako se samo ne otkaže.

Otkaz ima se saopćiti nizozemskskoj vladi najmanje 6 meseci pre roka spomenutog u predstojećim začelima.

Otkaz ima učinka samo za onu državu, od koje potiče; ugovor glede drugih država ostaje u kreposti.

Za dokaz toga su dotični opunomoćenici ovaj ugovor potpisali te potvrdili sa svojim pečatima.

Dato u Haagu 12. VI. 1902. u jedinom primerku, koji će biti položen u arhivu nizozemske vlade te od kojeg će biti priposlat po jedan overovljeni prepis diplomatskim putem svim onim državama, koje su bile zastupane na 3. medjunarodnoj privatno-pravnoj konferenciji.

b) zak. čl. XXII.: 1911.

Radi izravnanja kolizija, na razvod braka kao i na rastavu od stola i postelje odnosećih se zakona te predmetnog sudjenja uvršten je medju državne zakone u Haagu dne 12. VI. 1902. sklopljeni medjunarodni ugovor.

Sadržaj je sledeći:

1. članak: Bračni drugovi mogu da traže razvod braka samo onda, ako njihov domaći zakon te mesni zakon molbe jednako dopušta razvod braka.

Isto važi i za rastavu od stola i postelje.

2. članak: Razvod braka može se tražiti samo onda, ako u onom slučaju o kojem se radi, kako domaći zakon bračnih drugova, tako i mesni zakon molbe dopušta razvod braka, i ako na osnovu različitih uzroka.

Isto važi i za rastavu od stola i postelje.

3. članak: Naredjenja 1. i 2. čl. ne sprečavaju, da se jedino domaći zakon primenjuje, ako to naredi ili dopušta mesni zakon molbe.

4. članak: Na domaći zakon, spomenut u predstojećem članku nije se moguće oslanjati u tu svrhu, da se tim za razvodni razlog ili kao razlog za rastavu od stola i postelje posmatra takova činjenica, koja se je desila onda, kada su bračni drugovi ili jedan od njih bili gradjani druge države.

5. članak: Razvod braka ili rastavu od stola i postelje može se tražiti:

1. pred vlasti, nadležnoj po domaćem zakonu bračnih drugova,

2. pred nadležnom vlasti, prebivališta bračnih drugova. Ako prebivalište bračnih drugova po njihovom domaćem zakonu nije jedno te isto, nadležna je vlast prebivališta tuženoga. U slučaju ostavljanja te u onom slučaju, ako je promena prebivališta usledila onda, kada je razlog za razvod braka ili za rastavu od stola i postelje već postajao, može se molba podneti i kod nadležne vlasti poslednjeg zajedničkog prebivališta. Ipak je domaće sudjenje održano u toliko, u koliko je to sudjenje u pogledu molbe za razvod braka ili za rastavu od stola i postelje jedino nadležno. Inozemsko sudjenje ostaje nadležno, ako u pogledu nekog braka pred nadležnom domaćom vlasću nema mesta molbi za razvod braka ili za rastavu od stola i postelje.

6. članak: Ako bračni drugovi nisu ovlašteni razvod braka ili rastavu od stola i postelje tražiti u onoj državi, gdje stanuju, u takovom slučaju ipak može bračni drug, da se obrati nadležnoj vlasti potonje države radi isposlovanja onih privremenih naredjenja, koja su predvidjena od zakonodavstva ove države sa slučaj prestanka bračne zajednice. Ova naredjenja ostaju u kreposti, ako ista u roku od godinu dana potvrdi domaća vlast, ali ne mogu potrajati dulje, nego što dopušta zakon prebivališta.

7. članak: Razvod braka ili rastavu od stola i postelje ako je istu izrekla u smislu 5. čl. nadležna vlast, imade se svugde priznati, predpostavljajući, da su bili održani uslovi ovog ugovora, te da je — u koliko bi rešenje usled nedolaska bilo donešeno — pozivanje tuženoga usledilo shodno onim speci-

jalnim propisima, o kojima njegov domaći zakon čini ovisnim priznanje inozemnih presuda.

Na isti način imade se svagde priznati razvod braka ili rastava od stola i postelje, ako je istu izrekla upravna vlast, predpostavljajući, da zakon svakog bračnog druga priznaje takov razvod braka ili takovu rastavu od stola i postelje.

8. članak: Ako državljansto bračnih drugova nije jedno te isto mora se kod primene predstojećih članaka njihovo poslednje zajedničko zakonodavstvo smatrati kao njihov domaći zakon.

9. članak: Ovaj ugovor imade se radi razvoda braka ili rastave od stola i postelje samo na temelju molbe, predate u jednoj od država ugovornica primeniti, te samo onda, ako je izmedju stranaka barem jedna gradjanin, jedne od država ugovornica:

Ni jedna država se ne obvezuje ovim ugovorom na primenu takovog zakona, koji nije zakon jedne od država ugovornica.

Odnošaji medju bračnim drugovima.

U smislu bračnog zakona razumije se pod brakom udruživanje muškog i ženske za trajanje života.

Iz sklapanja braka sleduju u pogledu muža i žene prava i dužnosti. Ova prava odnosno dužnosti su ili 1. lične ili 2. imovinske naravi.

Lični odnosi bračnih drugova normirani su u glavnom u bračnom zakonu. Bračni su drugovi neovisni jedan od drugog, u zaključivanju pravnih poslova zastupa jedan bračni drug drugoga, samo na temelju punomoći.

I. Prava i dužnosti lične naravi su sledeće.

1. muž je glava porodice,
2. bračna vernost te telesno i duševno sačuvanje spolne čistoće,
3. ispunjenje bračne obaveze (debitum coniugale),
4. zajedničko stanovanje te medjusobno potpomaganje,
5. žena nosi muževo ime te ima pravo na naslov prema socijalnom te javno-pravnom položaju muža,
6. žena je dužna muža slediti na njegovo prebivalište,
7. žena je dužna voditi kućanstvo,

8. muž je dužan starati se za potrebe bračnog života.

Ad 1. Mužu u ovom svojstvu pripada pravo primanja čeljadi, ali za kućanstvo može i žena da ih primi. Pravo muža je promena prebivališta, ali u inozemstvo nije žena dužna da muža sleduje. Pravo raspolaganja nad zajedničkom tekovinom pripada za trajanja braka isključivo mužu. Muž kao glava porodice vrši očinsku vlast.

Ad 2. Iz moralne prirode braka po sebi proizlazi, da su bračni drugovi dužni jedan drugome u vernosti i ljubavi biti odani. Ako jedan od bračnih drugova svojim ponašanjem teško povredi bračne dužnosti ili provodi nemoralan život, ima povredjena stranka pravo na osnovu t. a) te c) §. 80. bračnog zakona zatražiti razvod braka. Bez obzira na to dužni su bračni drugovi vladati se susretljivo jedan prema drugom, te nastojati, da ne čine svadjanjem bračni život nesnosnim.

Ad 3. Bračni drugovi dužni su bračne obaveze uzajamno ispunjavati, te ako muž ili žena ne udovoljava ovoj obavezi, ili žena onemogućuje radjanje, i time teško povredi bračnu dužnost, i ima povredjena stranka pravo, zatražiti razvod braka na temelju §. 80. t. a).

Ad 4. Žena je dužna voditi kućanstvo, ali troškove istoga snaša muž. Iz ove dužnosti proizlazi, da je muž dužan starati se i za lečenje žene i dece i za trošak pogreba istih u slučaju smrti. Trošak pogreba jednog bračnog druga ima da snosi drugi bračni drug, ako nije ostalo aktivne ostavine iza umrlog. Ako je muž bez imanja a žena takovog ima, u ovom slučaju može se i prihod toga imanja upotrebiti na pokriće troškova kućanstva.

II. Prava i dužnosti imovinske naravi su sledeće:

1. zasebna imovina
2. miraz
3. bračna nagrada
4. zajednička tekovina

U imovinskom pogledu bračni su drugovi medjusobno potpuno neovisni u koliko nisu zaključili drukčiji sporazum.

1. Zasebna imovina.

Zasebna imovina je sva ona imovina,koja je pri sklapanju braka pripadala jednom bračnom drugu, te koju je jedan od

bračnih drugova stekao za trajanja braka ili nasledjivanjem ili darovanjem. Iz toga proizlazi, da su bračni drugovi u pogledu imovine sasma neovisni jedan od drugog te da žena nije podvrgnuta glede svoje zasebne imovine mužu. Dakle bračni drug raspolaže za trajanja braka svojom zasebnom imovinom neodvisno od bračnog druga kao i pre braka i može da istu dade i trećem licu na upravljanje.

Svojom zasebnom imovinom raspolaže žena slobodno i za trajanja braka te je muž — u slučaju posebnog rukovanja — samo pristankom žene ovlašten, da istu upotrebi na pokriće troškova kućanstva, ali žena može to kada bilo da obustavi.

Ako žena poveri svoju zasebnu imovinu mužu na rukovanje muž nije dužan, da polaže račun o rukovanju. Rukovanje može žena mužu u svako vreme da oduzme.

Prihod zasebne imovine samo onda umnožava suštinu zasebne imovine, ako je posebno rukovanje bilo ugovoreno, u protivnom slučaju sačinjava prihod iste zajedničku tekovinu, te služi za trajanja zajedničkog življenja na pokriće troškova kućanstva.

Prirast zasebne imovine, koji je prouzročen i sudelovanjem muža, ne mogu naslednici žene od preživelog muža da potražuju.

Izručenje predmeta, koji su namenjeni za žensku uporabu, može žena da potražuje i pre razvoda braka.

Zasebna imovina prestaje, ako bračni drugovi potroše suštinu ili ako usled vis maiora (vatra) propadne. U slučaju potrošenja imadu se ista naknaditi iz zajedničke tekovine, dok u slučaju vis maiora ne.

2. Miraz.

Miraz je ona imovinska vrednost, koju žena ili njezini roditelji ili pogledom na ženu neko treće lice pri sklapanju braka ili posle toga mužu preda u tu svrhu, da od prihoda istog troškove bračnog života može lakše pokriti.

Miraz je samo ono, što se pod tim naslovom preda, potrebno je dakle kod predavanje izjava o tome, da predana stvar ili vrednost ima da služi kao miraz. Suštinu miraza ne može muž da upotrebi, već mu pripada samo pravo plodoužívanja. Miraz ima karakter dobrovoljnog darovanja ili svojevoljne do-

nacije, dakle na davanje istoga ne mogu se obvezati ni žena ni njezini roditelji.

Ugarsko pravo ne poznaje dužnosti davanja miraza kao a. g. z. (§. 1220.) Za miraz, koji je uzet na veresiju, odgovara daroprimac do visine vrednosti, u koliko se ne bi mogao naplatiti iz imetka onoga, koji ga daje.

Za isprave, sastavljenje o davanju miraza, nije potrebna forma javno-beležničke isprave, isto tako primanje i predaja miraza ne dokazuje se samo javno-beležničkom ispravom, nego i drugim dokaznim sredstvima. Mirazni ugovori, sklopljeni medju zaručnim i bračnim drugovima, kao što i uopće sve isprave, sastavljenje medju istim, koje imaju da važe kao dokazno sredstvo prema trećima, moraju biti javno-beležničke isprave t. a) §. 21. zak. VII.: 1886.

Predaju miraza u slučaju pridržavanja može muž tražiti samo za vreme postojanja braka, u slučaju odeljenog življenja nema na to pravo. Predaju miraza može i žena da traži i u svoje ime.

Predmet miraza može da čine svaka imovinska vrednost, koji muž dobiva pod naslovom miraza.

U užem smislu uzimaju se kao miraz, plodonosni imovinski predmeti te potrošiva i unosna dobra, data ženi pri sklapanja braka, od ženinog oca za njegovu kćerku pri udaji osigurana godišnja renta (apanage), te svaka vrednosna pokretnina,

Nekretnine služe kao miraz samo onda, ako muž dade svoje pravo plodouživanja gruntovnički uknjižiti, jer se inače smatra zasebnom imovinom, čije rukovanje i prihod žena za trajanja braka može od svog muža kadgod oduzeti.

Gotovina čine predmet miraza samo onda, ako je žena izričitom ovom izjavom uručila, inače prelazi u vlasništvo muža. Glede miraza koji se sastoji iz gotovine, smatra se žena kao verovnik muža.

Predmet miraza ne mogu da čine: pokućtvo, te ostali predmeti nameštaja, odela, postelja, jer su to predmeti udadbe, te se smatraju zasebnom imovinom žene, ali služe u svrhu zajedničkog življenja te za trajanja toga ne mogu se jednostrano oduzeti iz zajedničkog kućanstva. Izručenje predmeta, koji sačinjavaju miraz, može muž od svakoga da traži. Suštinu miraza

može muž da potroši samo u slučaju preke nuždе u korist porodice, ili za potrebu žene. U ovom slučaju nemaju nasljednici žene prava na potraživanje povratka. Za trajanja braka može se od muža tražiti povratak samo, ako su bračni drugovi to ugovorili.

Prirast miraza ne spada više u suštinu miraza, nego sačinjava tekovinu, na koju mužu pripada pravo vlasništva te isto mogu verovnici zapleniti u slučaju ovrhe.

Rukovanje mirazom kao i prihod istoga pripada za trajanja braka isključivo mužu, dakle predmete miraza ne može žena potraživati već pri privremenoj rastavi, nego tek kod konačnog razvoda. Miraz je dakle muž dužan povratiti kod konačnog razvoda braka.

Suštinu miraza dužan je muž na zahtev osigurati. Onaj miraz, koji potiče od roditelja ili predaka sačinjava imovinu od predaka te pripada pogledom na istu zakonsko nasledstvo roditeljima protiv bračnog druga, odnosno pripada tamo, odakle je potekao.

Radi izdavanja miraza može se napadati i darovanje ostavljača nasledstva, ako se ne bi mogao pokriti iz preostalog imanja. Miraz imade se pri prestanku braka povratiti ženi odnosno darovatelju u istoj količini i kakvoći, kako je faktično bio predan.

Na potraživanje povratka nakon prestanka braka ovlaštena je žena, te pravni naslednici iste.

Miraz ima se u prvom redu odbiti od zajedničke tekovine, jer tekovina ne postoji sve dotle, dok nisu podmireni dugovi. U slučaju prestanka braka dužan je muž izručiti ženi ili njezinim naslednicima odnosno povratiti čak i gotovinu, ili vrednost i potrošivog dobra.

U slučaju ako muž padne pod stečaj, može žena da potražuje svoj miraz protiv stečajne mase kao isteklu tražbinu. Naknadno počinjena gruba neblagodarnost protiv davaoca miraza — obzirom na svrhu istog — ne ovlašćuje davaoca miraza na potraživanje povratka.

3. Bračna nagrada (dos, Treulohn, hitbér.)

Bračna je nagrada za slučaj smrti muža, ili razvoda braka dospela takova nagrada, koja pripada za debitum coniugale

(ispunjavanje bračne obaveze) od imanja muževljeva na osnovu zakona ili ugovora. Nije nagrada za žrtvovano devojaštvo jer pripada i udovi, koja se ponovno udaje.

Dakle bračna nagrada je ili 1. zakonska ili 2. ugovorena.

Zakonska bračna nagrada iznosi prema §. 85. zak. čl. XXII. 1840. za magnatkinje 400, za plemkinje i gradjanke 200, a za neplemkinje 40 forinti. Kod druge udaje iznosi zakonska nagrada ½, kod treće ¼, a kod četvrte [illegible], prve. Zakonska bračna nagrada dolazi — u slučaju stečaja — na red posle tražbina 1. klase, a pre tražbina 2. klase §. 267. zak. čl. XVII.: 1871. Bračna se nagrada plaća, kada brak prestane. Obveza zakonske bračne nagrade prelazi na ostavinu i ne zastaruje. Nagrada se ne plaća, ako je žena ne traži.

2. Ako je bračna nagrada bila ugovorena, ne pripada zakonska nagrada. Za valjanost ugovorene nagrade potrebna je forma javno beležničke isprave, kao za bračne ugovore uopće. Visina i kakvoća ugovorene nagrade ovisi od volje ugovarača.

Bračne nagrade može biti ugovorena i posle sklapanja braka i to ne samo za ženu nego i sa ženine strane za muža (contra dos).

Ugovorena nagrada zastaruje u redovnom roku zastarelosti, u stečaju se pak ne priznaje (§. 65. t. 2: zak. čl. XVII.: 1881.)

Ako žena umre, a ostadoše iza nje deca, u tom slučaju prelazi bračna nagrada putem nasledstva na decu, jer u slučaju potomaka nema mesta supružnom nasledjivanju.

Žena gubi pravo na bračnu nagradu — na zakonsku kao i ugovorenu, — ako nije verno vršila bračne dužnosti i ne može istu da traži, ako je brak prestao njezinom krivnjom.

Bračna je nagrada nepoznata institucija u a. g. z.

4. Zajednička tekovina.

Zajednička tekovina je ona imovinska vrednost, koja zakoniti bračni drugovi steku za trajanja bračne zajednice. Pravna je dakle osnova zajedničke tekovine isključivo bračna zajednica. Nije bezuvetno potrebno, da svaki od bračnih drugova bude radljiv, jer zajednička tekovina postane i onda, ako jedan bračni drug nema tekovinske sposobnosti. Ali u svagdašnjem životu stvar tako stoji, da zajednička tekovina postane uzajamnom marljivošću i radljivošću bračnih drugova.

Zajednička tekovina razlikuje se prema staležima. Zajednička tekovina u svojoj celosti postoji samo kod neplemića. Kod bračnih drugova plemićkog staleža samo onda nastane zajednička tekovina, ako je osnova tekovine ženino imanje, ili ako je zajednička tekovina ugovorena, Ovu povlasticu (privilegiju) plemića proširio je običaj na tako zvane honoratiores (duševne radnike n. pr. lečnici, advokati, profesori, činovnici, mernici.)

Ova je mera naravno u suprutnosti sa pojmom ravnopravnosti te zajedničke tekovine.

Ova je klasifikacija usledila po svoj prilici za to, što gradjani plemićkog staleža najviše imovinom raspolažu, te njihov bračni drug nije prisiljen, da za trajanja bračne zajednice bude radljiv, a isti je razlog kod staleža inteligencije (honoratiores) koji usled društvenog položaja ne rade fizički, te je osnova sticanja kod plemića — njihovo imanje — dočim kod honoratiores umna spremnost (diploma); ova pak intencija za to nije pravedna, što po stalnoj sudskoj praksi pravnu osnovu zajedničke tekovine ne sačinjava ženina fizična radljivost, te tekovinska sposobnost, nego čini jedino bračna zajednica, zajedničko življenje. Ako uzmemo u obzir, da je prema ustavu ukinuta staleška razlika kod gradjana na celom području države, onda zajednička tekovina postoji jednako kod sviju gradjana, osim kod honoratiores.

Pravu zajedničke tekovine, može se pribaviti važnost glede svih imovinskih vrednosti, stečenih za trajanja bračne zajednice.

Zajedničku tekovinu sačinjava ona imovina, koja iza odbitka zasebne imovine te dugova preostaje te koja pripada obim bračnim drugovima do prestanka braka.

Pravu zajedničke tekovine ne može se pribaviti važnost, obzirom na pojedine predmete, jer zajedničku tekovinu ne sačinjavaju pojedini predmeti, nego samo odredjena kvota tekovine.

Zajednička tekovina pripada polovinom svakom bračnom drugu, ne može se deliti dok brak ne prestane izuzevši medjusobni sporazum, ali takova eventualna podela ne važi prema verovnicima. Pravo jednog bračnog druga na polovinu od tekovine ne može se inter vivos preneti na druge.

Pravo rukovanja te raspolaganja nad zajedničkom tekovinom pripada za trajanja braka isključivo mužu, te obzirom na to, da

zajedničke tekovine nema dok postoje dugovi, mogu muževljevi verovnici za podmirenje svoje tražbine zapleniti svu tekovinu. Dakle zajedničku tekovinu čini samo ona tekovina, koja preostaje iza podmirenja dugova odnosno verovnika.

Podela i izručenje tekovine može se tražiti samo iza prestanka braka, bilo usled smrti, proglašenja mrtvim, ili sudskog razvoda. Dakle ne može se tražiti, ako su bračni drugovi samo faktički napustili zajedničko življenje. Sudska rastava od stola i postelje naprotiv, vredi u tom pogledu kao prestanak braka. (§. 105. bračnog zakona). Oporukom raspolaže se samo polovinom, jer je druga polovina svojina bračnog druga.

A. G. Z. ne poznaje instituciju zajedničke tekovine.

Odnošaji medju roditeljima i decom.

(Porodična-pravna obaveza uzdržavanja.)

Pod nazivom porodica razumiju se roditelji sa svima potomcima.

Veza medju ovim osobama zove se rodbina, ona pako veza, koja izmedju rodjaka jednog, te rodjaka drugog bračnog druga postoji, zove se tazbina. Iz naravi ove tesne zajednice, čija je osnova krvno srodstvo po sebi proizlazi, da jedan prema drugom ima izvesne obaveze. Najvažnija od ovih, je obveza uzdržavanja. Postoji obaveza uzdržavanja 1. kod deda i bake prema potomcima 2. kod roditelja prema potomcima 3. kod potomaka prema prema roditeljima te dedu i baci.

Obaveza deda i bake za uzdržavanje. — Maloletne bez imanja — u koliko su za to roditelji nesposobni — dužni su uzdržavati deda i baku. U uzdržavanje spada i dužnost vaspitanja te lečenja za slučaj bolesti. Za razmer uzdržavanja merovodan je društveni položaj roditelja, deda i bake te dece. Ustanovljenje obaveze uzdržavanja te razmera istoga, pripada sudu. Primetiti se mora da po najnovijoj sudskoj praksi i punoletno unuče može tražiti od deda i bake uzdržavanje, ako je za zaradu nesposobno, te ga roditelji nisu u stanju uzdržavati.

Uzdržavanje potomaka (dece) dužnost je obih roditelja u prvom redu oca, te samo za slučaj nesposobnosti roditelja, dužnost prelazi na deda i baku. Ova obaveza proteže se u slučaju nesposobnosti zarade, i posle postignuća punoletnosti.

Obaveza dece i unučadi za uzdržavanje. — Ako su roditelji

ili ded i baka bez imanja, te se ne mogu svojom zaradom uzdržavati, tereti dužnost uzdržavanja potomke u jednakom razmeru. Za uzdržavanje je propis, da se u prvom redu u naravi daje, ako je to iz kojeg god razloga nemoguće ili ako potomak uskrati uzdržavanje: plaća se isto u gotovom novcu. U slučaju smrti na uzdržavanje obvezanog, prelazi ova obaveza na naslednike, isto kao i drugi ostavinski teret.

Obaveza roditelja, deda i bake na uzdržavanje prestaje: 1. ako je na uzdržavanje ovlašteni umro 2. ako su se njegove prilike tako poboljšale, da nije više na to upućen 3. konačno, ako je na uzdržavanje obavezni usled materijalne propasti, za isto postao nesposoban.

Odnošaje medju roditeljima i decom uredjuje pobliže zakon o tutorstvu i starateljstvu (zak. čl. XX.: 1877.), a u slučaju rastave, ili razrešenja braka bračni zakon.

Ako roditelji ne žive u bračnoj zajednici, nego odeljeno, te medju istima još nije u tečaju bračna parnica i nisu se pogodili o smeštenju i uzdržavanju dece, odlučuje o tom privremeno starateljska vlast, po saslušanju bliže rodbine. Ako je pako pokrenuta bračna parnica, rešava o tom sud (parnični) na osnovu bračnog zakona.

Sudska praksa. Pravna je norma, da roditelji, ded i baka, koji su bez imanja, te za zaradu nesposobni, mogu tražiti uzdržavanja od svojih potomaka (dece i unučadi). Obaveza uzdržavanja odnosi se u prvom redu na podavanje u naravi, te samo u slučaju otklanjanja istog iz opravdanog razloga, može se zahtevati ovome odgovarajuća novčana vrednost. Primetiti valja, da izmedju očuha i mačuhe te pastorčadi ne postoji po zakonu obaveza na uzdržavanje.

C) Tutorsko i starateljsko pravo.

Postupak (nesporni) u tutorskim i starateljskim stvarima spada u delokrug upravnih vlasti (općina, sirotinskih stolova, gradova i županija).

Postupak o produljenju očinske vlasti i maloletnosti i o ukidanju tog produljenja, o postavljanju pod starateljstvo i o ukidanju istog, te o pobijanju oduzeća očinske vlasti spada u delokrug sudova, koji u ovim poslovima rešavaju — nakon spornog postupka — presudom. Po A. G. Z. ne postoji nadleštvo upravnih vlasti, nego isključivo sudova, koji u svim ovim stvarima rešavaju nespornim postupkom. To je jedina bitna razlika izmedju a. g. z. te ugarskog prava, jer načelnih razlika — u materijalno-pravnom pogledu — nema, osim da je institucija porodičnog saveta (§. 151. zak. čl. XX.: 1877.) kod većih imovina, nepoznata a. g. z.

Radi jačeg obezbedjenja lične slobode gradjana (§§. 19. i 20. zak. čl. LIV.: 1912.) rešavaju sudovi u nespornom postupku ispit duševnog stanja one osobe, koja je internirana radi duševne bolesti, u državnim ili privatnim bolnicama, te rešavaju o tom, ima li ta osoba ostati internirana, ili ne.

Zak. čl. XX.: 1877. o uredjenju tutorskih i starateljskih poslova glasi:

I. Dio.

Tutorstvo i starateljstvo.

1. Odsek.

Općenite odredbe.

§. 1. Punoletnost postizava osoba sa navršenom 24. godinom.

U pogledu ženskih ostaju naredjenja zak. čl. XXIII.: 1874. netaknuta.

(Ovde je naša država već modificirala i ugarsko i austrijsko pravo, odredjujući, da se fizična punoletnost postizava navršenom 21. godinom. Zakon od 14. VI. 1919. brl 89. Službenih Novina od 2. IX. 1919.)

§. 2. Maloletnici stoje pod očinskom vlasti ili pod tutorstvom.

§. 3. Maloletni, koji su navršili 14. godinu mogu slobodno raspolagati sa vlastitom zaradom i zaslužbom, ako se sami uzdržavaju.

§. 4. Maloletni, koji su navršili 18. godinu, postaju punoletnima, ako se od starateljske vlasti proglase punoletnima.

Pre odredjenja punoletnosti, moraju se saslušati roditelji, ded i baka, ako takovih nema — daljnji rodjaci, kao i tutor.

Proglašenju punoletnih ima mesta onda, ako maloletni ima dovoljno sposobnosti te zrelosti za vodjenje svojih poslova.

Ako je proglašenje punoletnim usledilo na temelju suglasnog mnenja u smislu ovog §. saslušanih, nije više potrebno daljne odobrenje, u protivnom pak slučaju ima se odluka radi odobrenja podastreti iz zvanične dužnosti višoj starateljskoj vlasti.

§. 5. Maloletnici mogu navršenom 18. godinom sa pristankom oca odnosno tutora, odobrenim od starateljske vlasti baviti se samostalnim obrtom te s time postaju punoletnima.

§. 6. Maloletnici, koji su navršili 20. godinu postaju punoletnima, ako očinsku vlast vršeći otac:

1. imanje maloletnoga istome preda na slobodno raspolaganje ili

2. pristaje na to, da isti osnuje vlastito kućanstvo.

U oba slučaja potrebno je odobrenje starateljske vlasti.

§. 7. Glede poslovne sposobnosti maloletnoga postojeće pravne norme, u koliko ovaj zakon ne odredi drukčije, ostaju u kreposti.

Pošto glede pasivne menične sposobnosti odredbe §. 1. zak. čl. XXVII. 1877. ostaju netaknute, oni koji po §§. 4., 5. i 6. ovog zakona postaju punoletnima, imaju i pre navršene 24. godine pasivnu meničnu sposobnost.

(O postupku produženja maloletnosti vidi §§. 702—717. zak. čl. L.: 1911.)

§. 8. Maloletnost ima se produžiti, ako pod očinskom

vlasti ili pod tutorstvom stojeće lice, nije u stanju sebe uzdržavati ili umesno se starati o svojim poslovima radi telesnog ili duševnog manjka i posle navršene 24. (po našem 21.) godine; ili ako se je u maloletnosti znatno zadužilo ili tako razvratno živi, da ga se i nadalje mora zadržati pod očinskom vlasti ili pod tutorstvom.

§. 9. Produljenje maloletnosti odredjuje sud.

Odnosna molba ima se predati sudu po spomenutim u §. 4. 2 zač. te redovno pre navršene 23. (20.) godine maletnoga. Posle navršene 23. (20.) godine, ali ipak pre nastupa punoletnosti, samo se onda može moliti produljenje maloletnosti, ako je razlog, koji produljenje učini potrebitim, usledio posle navršene 23. (20.) godine maloletnoga.

Ako starateljska vlast molbu predatu u smislu ovog zakona radi produljenja maloletnosti, na osnovu §. 8. sa svoje strane drži opravdanom, može, da privremeno obustavi navršenje maloletnosti maloletnika, do pravomoćnosti sudskog rešenja.

Ako je prestao razlog produljenja maloletnosti, punoletnost mora da se izriče sudskom odlukom, te stupa na snagu sa pravomoćnošću te sudske odluke.

§. 10. Nadzor nad osobom malotnoga vrše roditelji, ako istih nema, tutor.

Na dužnu poslušnost prema roditeljima i tutoru mogu se maloletnici prinuditi kućnom disciplinom sve dotle, dok se sami ne brinu za svoje uzdržavanje ili s ocem odnosno tutorom žive u kućnoj zajednici.

Kućna disciplina može da se vrši samo na način, neškodljiv za zdravlje maletnoga.

§. 11. Maloletne bez imanja dužan je uzdržavati te vaspitivati u prvom redu otac, a ako to nije sam u stanju, s njime zajedno mati, a ako oca nema ili je za ovo potpuno nesposoban, mati, na posletku ded i baka.

Postojeće pravne norme u pogledu dužnosti uzdržavanja te vaspitanja nezakonite dece, ostaju netaknute, te rešavaju glede ove dužnosti u spornom slučaju sudovi.

Mati je pako sve dotle dužna uzdržavati te vaspitati nezakonito dete, dotle glede dužnosti uzdržavanja te vaspitanja ne odluče sudovi.

Glede prava roditelja te deda i bake, da od svoje dece ili unučadi mogu zatražiti uzdržavanje, ostaju postojeće pravne norme netaknute.

(Zadnje i predzadnje začelo ovog §-a stavlja izvan kreposti §. 21. zak. čl. LIV.: 1912.)

§. 12. Ako ostavljač nasledstva polodouživanje nasledstva ili legata ostavlja roditeljma ili dedu i baki, ili jednom od njih vlasništvo pak deci ili unučadi: u koliko nije protivno raspolaganje jasno izrečeno, služi plodouživanje nasledstva ili legata do visine $^1/_3$ prihoda, i kao pokriće troškova uzdržavanja te vaspitanja maloletne dece ili unučadi, čime ali u tom pogledu ustanovljena dužnost roditelja ili deda i bake (§. 11.) ostaje netaknutom.

U ovom slučaju ustanovljuje starateljska vlast, koliko da se upotrebi na uzdržavanje te vaspitanje dece ili unučadi od dela plodouživanja, odredjenog u ovom §-u, te u koliko je predmet plodouživanja nekretnina, ili gruntovničko pravo, ima se ovo ograničenje plodouživanja gruntovnički uknjižiti.

Ako roditelj ili ded ili baka drže, da su povredjeni sa ustanovljenjem starateljske vlasti, mogu svojem pravu pribaviti važnost redovitim zakonskim putem u roku od 3 meseca računajući od pravomoćnosti rešenja starateljske vlasti.

§. 13. U slučaju zakonitog razvoda braka odlučuje sud prema postojećim pravnim normama o tome, koji od roditelja ima dete kod sebe zadržati, te koji je od njih dužan snositi troškove uzdržavanja te vaspitanja. Ovo rešenje ima se saopćiti starateljskoj vlasti iz zvanične dužnosti.

Dok odnosno sudsko rešenje nije postalo pravomoćnim, u koliko se roditelji nisu glede toga sporazumeli, rešava privremeno starateljska vlast po ustanovljenu stanja stvari te saslušanju najbližih rodjaka.

(Na mesto začelo 3. i 4. §. 13. stupa § 21. zak. čl. LIV.: 1912. Na mesto začela 4. §. 13. naredba Ministarstva unutrašnjih dela broj 186., 956. ex 1911. od 13. IV. 1912. O postupku starateljske vlasti glede ustanovljenja troškova alimentacije protiv onoga, koji je manje od godinu dana na nepoznatom mestu odsutan i tako se ne nalazi pod starateljstvom.)

§. 14. Ako maloletni ne bude predan onome, koji je po zakonu, sudskom rešenju ili naredjenju starateljske vlasti

ovlašten, da istoga drži kod sebe, ili ako ovoga maloletnik neovlašteno napusti, isto tako, ako od ovoga bude neovlašteno odveden, naredjuje predaju ili povratak starateljska vlast.

II. Odsek.

Očinska vlast.

§. 15. Očinsku vlast vrši nad zakonitim i pozakonjenim detetom otac. Na oca podsvajača samo u tom slučaju prelazi očinska vlast, ako nije u tom pogledu prigodom podsvojenja usledio protivan sporazum (§. 36.)

Po toj vlasti je otac zakoniti zastupnik svoje maloletne dece, ovlašten je rukovoditi njihovo imanje, redovno bez obaveze polaganja računa (§§. 16., 24., 25.), postaviti za njih tutora, te nekoga od tutorstva isključiti.

§. 16. Prihod imanja maloletnoga, koji je pod očinskom vlasću imade se u prvom redu upotrebiti na plaćanja tekućih obaveza te na troškove uzdržavanja te vaspitanja maloletnoga.

Suvišak prihoda pripada ocu.

Ako imanje maloletnoga tereti dug, može starateljska vlast odrediti, da se suvišak prihoda na otplaćivanje duga upotrebi, ali tako, da otac nije više dužan upotrebiti godišnje na otplaćivanje, od $^2/_3$ suviška prihoda.

Ako izmedju oca te starateljske vlasti ne dodje do sporazuma u pogledu godišnje otplatiti se imajuće svote: dužan je otac položiti račun o rukovanju imanja, te $^2/_3$ suviška prihoda upotrebiti na otplaćivanje duga.

§. 17. Otac je dužan osigurati gotov novac maloletnog svog deteta, u koliko njime rukovodi; obveznice i vrednosne papire istog po vlastitoj uvidjavnosti osigurati ili predati starateljskoj vlasti.

Starateljska vlast može, da traži osiguranje za vodjenje kućanstva, ili radnji potrebitih pokretnina i gotovog novca samo u tom slučaju, ako to radi opasnosti interesa maloletnoga drži potrebitim. Ali u oba slučaja dužan je otac predložiti godišnje iskaz pokretnina starateljskoj vlasti.

Radi obaveze osiguranja ili predaje, ostaje očevo pravo na uživanje nepromenjeno.

§. 18. Kao osiguranje ima se primiti: kuća do polovice, procenjene vrednosti, ostale nekretnine do $^2/_3$ njihove procenjene vrednosti uz uračunanje prethodnih tereta; kod kuća nužno je osim toga dokazati osiguranje protiv požara.

Uknjižena potraživanja imadu se kao jamstvo primiti u potpunoj svojoj vrednosti, ako procenjena vrednost hipoteke dvostruko pokriva svotu, koja se ima osigurati, ukupno sa možda prvenstvo imajućim teretima.

Vrednosni papiri, označeni od države podobnim za kauciju imadu se za osiguranje primiti do ½ nominalne vrednosti, — ali nikada preko vrednosti, koja nadmašuje ⅔ i to na dan pologa postojećeg burzovnog tečaja, — nakiti i dragocenosti pak imadu se isto primiti kao osiguranje do polovice svoje procenjene vrednosti.

Kada za jamstvo služe nekretnine, osiguranje je uknjižba, ako je jamstvo uknjižena tražbina, onda je osiguranje, nadoknjiženje, za osiguranje predani vrednosni papiri, nakiti i dragocenosti imaju se deponovati u blagajni starateljske vlasti.

§. 19. Ako otac nije u stanju osigurati gotov novac svog maloletnog deteta te usled toga ne može kod sebe zadržati, ovlašten je radi pozajmljivanja staviti predlog, koji predlog ne može starateljska vlast otkloniti, ako predloženi zajmoprimac pruži u t. 3. §. 295. ovog zakona označeno jamstvo. U ovom slučaju ima se obveznica istaviti na ime maloletnika te sačuvati u blagajni starateljske vlasti, dočim kamate od dužnika prima te uteruje otac.

§. 20. Očinsku vlast vršeći otac dužan je zatražiti odobrenje starateljske vlasti u sledećim slučajevima:

a) ako je njegovo maloletno dete od drugoga uzeto pod svoje;

b) ako želi za maloletnoga otvoriti obrtnu, tvorničku ili trgovačku radnju, neku pripalu mu takovu radnju preuzeti ili obustaviti, sklapati ili obustaviti ugovor za društvo radi zajedničke tekovine ili za komanditno društvo;

c) ako želi za maloletnoga kupiti ili inače nabaviti nekretnine, ili kao ulaganje glavnice, pokretnine, glavnicu podići, ustupiti, ili dozvoliti brisanje založnog prava;

d) ako namerava nepokretno imanje maloletnoga putem kupoprodaje trampe ili drukčije otudjiti ili opteretiti, takodjer ako namerava za ulaganje glavnice služeće pokretnine otudjiti ili inače promeniti suštinu osnovnog imetka maloletnoga;

e) u slučaju prokura.

Osim toga nužno je opće ovlaštenje starateljske vlasti na to, da može primiti meničnu obavezu, kao otac mesto svog maloletnog deteta.

Oni pravni poslovi — izuzevši obična prigodna darivanja — koji bi maloletnoga obvezali bez naknade, ili ako bi se isti odrekao prava bez naknade, nadalje primanje jamstva, kao uopće oni pravni poslovi, po kojima bi maloletnik primio tudje obaveze, nisu za maloletnoga, koji stoji pod očinskom vlasću obavezni, ni za slučaj odobrenja starateljske vlasti.

§. 21. Očinska vlast prestaje:

a) ako otac ili dete umre

b) ako dete postane punoletnim.

§. 22. Očinska vlast može se ukinuti, ako otac posve zanemari uzdržavanje te vaspitanje svog deteta ili ako dovodi u opasnost moralnost ili zdravstveno stanje ili suštinu imetka maloletnoga i to rdjavim rukovanjem.

U ovim slučajevima odredjenim u ovom §-u odlučuje o ukinuću očinske vlasti starateljska vlast, po rasvetlenju stanja stvari, i po saslušanju najbližih rodjaka. Ali ako otac ovu odluku starateljske vlasti ne uzima na znanje, odlučuje u pitanju prestanka očinske vlasti sud; otac može svoju odnosnu molbu podneti u roku od 3 meseca računajući od pravomoćnosti odluke starateljske vlasti; nu ista nema odgodne moći glede izvršenja naredjenja starateljske vlasti.

(Ad §. 22. zak. čl. XX.: 1877. uporedi sa §§-ima 730., 731. zak. čl. I.: 1911. o postupku napadanja radi ukinuća vršenja očinske vlasti.)

§. 23. Vršenje očinske vlasti bude obustavljeno:

a) ako se otac stavi pod starateljstvo;

b) ako je radi zločina ili prestupa bio osudjen na kazan lišenja slobode dulje od godinu dana, u koliko zakon ne odredjuje protivno.

Otac ponovno postizava vršenje očinske vlasti u slučaju t. a) po razrešenju starateljstva, u slučaju t. b) u koliko zakon protivno ne odredjuje, iza pretrpljenje kazne lišenja slobode.

Ako otac padne pod stečaj: može ga starateljska vlast za vreme stečaja obvezati na polaganje računa glede imetka maloletnoga, ili ako bi okolnosti dolaska pod stečaj obrazložili, može se od njega oduzeti rukovanje imetkom, za vreme stečaja.

§. 24. Ako je otac radi rasipanja bio pod starateljstvom, ili radi zločina prevarnog stečaja, ili prostog bankrotstva, ili radi drugog nekog zločina bio osudjen, na temelju čega se može osnovano pretpostaviti, njegova nesposobnost za verno i točno

rukovanje imetka; može po razrešenju starateljstva odnosno za pretrpljenje kazne, da rukovodi imanjem svoga malodobnog deteta uz polaganja računa te samo u onom slučaju, ako starateljska vlast to u interesu maloletnoga nalazi potrebnim.

Ako se rukovanje imanjem ne poveri ocu, mora se u tu svrhu odrediti poseban staratelj.

U ovom, kao i u slučaju §. 22. dotle dok sud ne donese pravomoćno rešenje u predmetu ukinuća očinske vlasti, na posledku u t. a) §. 23. spomenutom kao i u onom slučaju, kada je od oca za vreme stečaja oduzeto rukovanje imanjem maloletnoga, može starateljska vlast ocu da odredi paušal, za uzdržavanje i za vreme obustave vršenja očinske vlasti odnosno oduzimanja rukovanja, iz onog suviška čistog prihoda maloletnika, koji je preostao iza pokrića troškova uzdržavanja te vaspitanja maloletnoga, koji ali ne može, da prekorači $^1/_3$ suviška prihoda.

§. 25. Prihod od imanja maloletnika, sa kojim rukovodi otac, te koji ne podpada pod §. 12., samo se u toliko može od verovnika očevog upotrebiti, u koliko nije potreban za održavanje imetka, za pokriće tekućih obaveza, za uzdržavanje te vaspitanje maloletnika, za opskrbu oca, te od njega uzdržavati se imajućih porodičnih članova, na posledku za otplatu dugova, po §. 16. ustanovljenih.

Ako se izvršuje plenidba sa strane očevih verovnika, na prihod na ovakav način upravljanog imetka maloletnoga, ima starateljska vlast pravo odrediti staratelja za rukovanje imetka.

Ako starateljska vlast ne upotrebljuje ovo svoje pravo, dužan je otac položiti račun.

Suvišak prihoda, koji se može od očevih verovnika upotrebiti, ustanovljuje u oba slučaja starateljska vlast prigodom pregledavanja računa.

§. 26. Propisi sadržani u IV. odseku ovog zakona, glede tutorske i starateljske odgovornosti, nadalje u V. odseku, glede zastupanja pod tutorstvom ili starateljstvom stojećih te glede vaspitanja maloletnika, imadu se shodno upotrebiti i na očinsku vlast vršećeg oca, s tom razlikom, da u slučaju §. 91. otac samostalno čini raspolaganje, te je samo onda dužan zatražiti odobrenje starateljske vlasti, ako se nameraya za troškove vaspitanja osnovni imetak upotrebiti.

Pod očinskom vlasću stojeći maloletnici, ako su navršili 16. godinu, te se na slažu sa ocem kod biranja životnog poziva, mogu učiniti kod starateljske vlasti pretstavku, koja odlučuje po saslušanju oca, u koliko se potrebnim pokazuje i najbližih rodjaka, obzirom na drustvene, imovinske, kao i ostale odnose maloletnoga.

U onim slučajevima, kada je otac po ovom zakonu dužan o prihodu polagati račun, imadu se glede toga upotrebiti propisi, odnoseći se na polaganje tutorskog ili starateljskog računa.

III. Odsek.

Tutorsvo i starateljstvo.

§. 27. Svi oni maloletnici, koji ne stoje pod očinskom vlasću imadu se staviti pod tutorstvo.

§. 28. Punoletnici stavljaju se pod starateljstvo:

a) ako su umobolni ili gluhonemi te se ne mogu ni znacima sporazumevati;

b) takovi slaboumni i gluhonemi, koji se mogu sporazumiti znacima, ali koji su radi jednog ili drugog od tih pogrešaka nesposobni za rukovanje svog imetka;

c) rasipnici;

d) oni, koji su najmanje godinu dana već odsutni, ako je njihovo boravište nepoznato, ili ako su sprečeni u povratku kući, te u rukovanju svog imetka;

e) na kaznu robije osudjeni;

U slučaju t. d) i e) ima samo onda mesta stavljanju pod starateljstvo, ako odsutni ili na kaznu robije osudjeni nije odredio poverenika, ako je poverenik u rukovanju imetka sprečen, ili ako se njegov interes kosi sa interesom njegovog poverenika; konačno ako je prestalo ovlaštenje.

(Ad §. 28. zak čl. XX.: 1877. o postupku stavljanja pod starateljstvo uporedi sa: §§. 717—729. zak. čl. I.; 1911.)

(Ad §. 28. t. a) uporedi sa §§. 719., 727. zak. čl. I.: 1911.)

(Ad §. 28. t. b) i c) uporedi sa §§. 721., 723. zak. čl. I.: 1911.)

§. 29. Maloletni se stavljaju pod starateljstvo glede rukovanja svog imanja:

a) ako je otac, koji u istinu vrši očinsku vlast postavio staratelja za rukovanje imanja, prema formalnostima, opisanim u §. 34., ili ako je mater isključio od rukovanja imanja;

b) ako mati kao prirodni i zakoniti tutor neće da rukovodi imanjem maloletnog (§. 38.)

c) ako je onaj, koji je ostavio imetak maloletnima na osnovu nasledstva, zaveštaja ili darovanja, odredio posebnog staratelja za rukovanje ovog imanja prema formalnostima, opisanim u §. 34., ili ako je isključio oca ili tutora od rukovanja ovoga imanja.

§. 30. Osim u prethodnim tačkama odredjenih slučajeva, ima mesta starateljstvu u sledećim slučajevima:

a) ako se interes nekog maloletnika ili pod starateljstvom stojećega, kosi sa interesom njegovog oca, tutora ili staratelja, ili sa interesom onoga, koji se s njim nalazi zajedno pod istim tutorom ili starateljem.

b) obzirom na zastupstvo nekog začetka, u onom slučaju, ako bi rodjenjem dolazio pod očinsku vlast, te bi se njegov interes kosio sa interesom oca; ako pak ne bi dolazio pod očinsku vlast, u koliko bi se za slučaj rodjenja njegov interes kosio, sa interesom njegove matere, ili ako mati moli, da se starateljstvo odredi.

c) na zastupstvo roditi se imajućih oporučnih potonjih naslednika, u koliko se to tokom ostavinskog postupka ili izvan toga bude pokazalo potrebnim.

d) kod postupka odnosećeg se na produženje maloletnosti, za slučaj zastupstva interesa maloletnoga.

(Ad t. a) §. 30. uporedi sa §. 697. zak. čl. I.: 1911.)

§. 31. Stavlanje pod starateljstvo izriče u slučaju t. a), b) i c) §. 28. sud, i to u slučaju t. b) i c) §. 28. samo onda, ako to pod starateljstvo staviti se imajući sam moli, ili pak traže njegovi rodjaci ascendenti i descendenti.

Sud ima da odredjuje stavljanje pod starateljstvo i u slučaju t. b) i c) §. 30. izuzevši, ako se ukazuje potrebnim naredjenje staratelja prigodom takove ostavinske rasprave, za koju je nadležna starateljska vlast.

U svakom drugom slučaju odredjuje stavljanje pod starateljstvo starateljska vlast.

Sud će zamoliti iza stavljanja pod starateljstvo, u slučaju

t. a), b) i c) §. 28., radi odredjenja staratelja starateljsku vlast iz zvanične dužnosti.

U slučaju t. b) i c) §. 30., ako je starateljstvo odredjeno od suda, spada odredjenje staratelja isto sudu.

§. 32. U slučaju t. d) §. 28. odredjuje starateljska vlast staratelja na prijavu rodjaka odsutnoga, ili onoga općinskog poglavarstva, na čijem je području odsutni imao svoje poslednje stalno prebivalište, ili na čijem je području nedavno boravio, ili gde se nalazi njegovo pokretno ili nepokretno imanje.

U prešnom slučaju može starateljska vlast i u napred pre godinu dana, da učini privremena naredjenja glede održavanja rukovanja imanja.

Na kaznu robije osudjenim odredjuje se staratelj na osnovu zamolnice nadležnog kaznenog suda.

§. 33. U slučaju t. a), b) i c) §. 28., ima se stavljanje pod starateljstvo po sudu objaviti u službenim novinama, bez sačekanja odredjenja staratelja, te u koliko pod starateljstvom se nalazeći ima nepokretnog imetka, ima se izvršiti gruntovnička zabeležba.

Na isti način ima se objaviti produženje maloletnosti, izrečeno pravomoćnom odlukom, kao i ona odluka starateljske vlasti, kojom je izrečeno odložno dejstvo molbe predate u ovom predmetu (§. 9.)

Pod starateljstvo stavljeni ne može se obvezati, te se odreći prava bez odobrenja svog staratelja, počevši od sledećeg dana prvog uvrštenja objave u službenim novinama, koja sadržava stavljanje pod starateljstvo, ali može da steče prava i da se oprosti obaveza iz pravnih poslova bez naknade.

Na osnovu t. d) i e) §. 28. odredjeno starateljstvo ne ograničava poslovnu sposobnost pod starateljstvo stavljenoga.

§. 34. Tutorstvo pripada u prvo redu onom, koga je za tutora imenovao očinsku vlast vršeći otac u oporuci, sastavljenoj po propisanoj formalnosti zakona, ili u javno-beležničkoj ispravi.

§. 35. Ako imenovanog tutora nema, pripada tutorstvo materi kao prirodnom i zakonitom tutoru, koja do ponovne udaje redovno bez polaganja računa rukovodi imanjem svoje maloletne dece.

Odredbe §. 16., 17., 18., 19., 20. i 25. imadu se primenjivati i na mater, koja rukovodi imanjem maloletnog. Mati mora

prema §§. 17.i 18. i u onom slučaju, da osigura suštinu imanja svog maloletnog deteta, ako njoj po udovičkom pravu pripada pravo na plodouživanje imetka.

§. 36. U slučaju podsvojenja sa strane ženske, ako zakoniti otac očinsku vlast, ili mati zakonito tutorstvo nisu pridržali, pripada zakonito i prirodno tutorstvo podsvajaču materi.

§. 37. Ako je otac imenovao tutora, za svoju maloletnu decu, može mati zahtevati, da kod sebe zadrži svoju maloletnu decu, te da u njihovim imovinskim i ličnim stvarima bude saslušana; ako samo protiv nje ne postoje takovi razlozi, zbog kojih ona po §§. 41., 43. i 44. i inače ne bi mogla potraživati zakonito tutorstvo.

Ista prava pripadaju materi i onda, ako je bila medjutim od tutorstva uklonjena, ako samo starateljska vlast nije odlučila oduzimanje ili ograničenje ovog prava radi važnih razloga.

Svotu, koja se ima materi platiti u ime troškova za uzdržavanje dece, odredjuje u ovom slučaju starateljska vlast.

§. 38. Mati je dužna primiti tutorsvo, ali nije obvezana rukovoditi imanjem svoje maloletne dece (§. 29. t. b).

§. 39. Posle matere pripada zakonito tutorstvo dedu sa očeve strane, posle njega dedu sa materinske strane, a posle toga daljnjim rodjacima muškog spola zaključno do bratića.

Kod daljnih rodjaka odlučuje blizina rodbinskog stepena. Izmedju više rodjaka istog rodbinskog stepena bira starateljska vlast.

Tutorstvo nezakonitog deteta pripada po zakonu samo punoletnoj materi.

Za nezakonito dete maloletne matere odredjuje tutora starateljska vlast, ako pak mati postane punoletnom, pripada njoj zakonito i prirodno tutorstvo.

§. 40. U slučajevima §. 20. pripada starateljstvo u prvom redu u bračnoj zajednici živećem bračnom drugu, u drugom redu ocu, iza toga u §§. 35. i 39. označenim rodjacima.

Starateljstvo pripada rodjacima, označenim u §. 39., u slučaju t. b) §. 29. bezuvetno, u slučaju t. a) i c) onda, ako poseban staratelj nije bio odredjen.

§. 41. Oporučni tutor i staratelj, nadalje od zakonitih tutora i staratelja, mati te ded sa očeve i materine strane mogu se isključiti samo iz razloga, ustanovljenih u §§. 43. i 44., dočim

dalji rodjaci i bračni drug mogu biti od starateljstva isključeni i iz drugih važnih razloga.

§. 42. Ako nema pozvanih za tutorstvo i starateljstvo po odredbama §§. 34., 35., 39., 40., 41., odredjuje starateljska vlast po saslušanju rodjaka zgodnog i pouzdanog tutora i staratelja.

Za svakoga maloletnoga odredjuje se napose tutor.

Za više braće i sestara ima se redovno odrediti jedan te isti tutor.

Kod interesa, označenih u t. a) i b) §. 30. mora otac, tutor ili staratelj izvestiti starateljsku vlast radi odredjenja staratelja.

Ako se osim toga pojavi slučaj za odredjenje tutora ili staratelja, dužni su rodjaci pod tutorstvo ili starateljstvo se staviti imajućih, ili druga lica, koja s njima u bližem odnosu stoje, te nadležno opčinsko poglavarstvo, slučaj prijaviti starateljskoj vlasti.

§. 43. Tutorstvo ili starateljstvo ne mogu vršiti:

a) žene izuzevši mater, mati podsvajača i bračnog druga (§. 35., 36., 40.)

b) pod tutorstvom ili starateljstvom se nalazeći;

c) koji su od vršenja očinske vlasti bili maknuti prema odredbi §. 22., ili radi nepouzdanosti od nekog tutorstva ili starateljstva sa strane starateljska vlasti;

d) kaludjeri;

e) koji su sablažnjivog života;

f) koji su pod stečajem;

g) koji su osudjeni bili radi zločina prevarnog stečaja, ili prostog bankrotsva, ili u koliko zakon protivno ne odredjuje radi drugog kakovog zločina, premda su svoju kaznu već izdržali.

Ograničenje vršenja tutorstva ili starateljstva sadržavajuće posebne pravne norme ostaju netaknute.

§. 44. U ovom §. označena lica::

a) koja su bila isključena od oca, koji vrši očinsku vlast;

b) koja su, ili čiji se bračni drug, roditelji, deca, ili brat ili sestra nalaze u parnici sa onim, koji stoji pod starateljstvom ili tutorstvom;

c) koja su, odnosno kod kojih postoji izmedju u t. b) označenog kojeg rodjaka i pod tutorstvom ili starateljstvom

Министарство правде
Бр.

stojećeg, sporni odnos, koji se odnosi na lično stanje ili na imanje potonjih, isključena su od vršenja takovog tutorstva ili starateljstva, nakoje se odnosi jedan od ovde ustanovljenih slučajeva.

Ne mogu da vrše starateljstvo oni, koji su isključeni bili od starateljstva po ostavljaču nasledstva ili darovatelja (t. c) . 29.)

§. 45. Ona lica, koja su došla za vreme tutorsva ili starateljstva u takove prilike, koje ih čine nesposobnima za vršenje tutorstva ili starateljstva u smislu §. 43. i 44., imadu se po starateljskoj vlasti — čim ista za takove prilike saznaje — razrešiti od te njihove dužnosti.

Takav slučaj dužni su rodjaci, općinsko poglavarstvo, nadalje i sami tutori i staratelji prijaviti starateljskoj vlasti, a potonji da zamole svoje razrešenje.

§. 46. Starateljska vlast odredjuje, da li takovo razrešenje bude konačno, ili da se odnosi samo na ono vreme i okolnost, za koje i radi kojega je dotični nesposoban za vršenje tutorstva ili starateljstva.

§. 47. Punoletan brat, nad maloletnom braćom i sestrama u onom slučaju, ako imanje postoji, samo onda može da vrši tutorstvo odnosno starateljstvo, ili nad punoletnom braćom i sestrama starateljstvo, ako nadsledstvo medju njima nije postalo spornim, ili ako je sporno pitanje već rešeno.

§. 48. Vršenje tutorstva ili starateljstva je gradjanska dužnost, koja se ne može otkloniti izuzevši slučajeve i razloge ustanovljene u zakonu.

§. 49. Nisu dužni tutorstvo ili starateljstvo vršiti odnosno mogu se na svoju molbu razrešiti tutorstva i starateljstva:

a) koji su već na vršili 60. godinu;

b) koji već vrše jedno teže ili dva manja tutorstva ili starateljstva;

c) koji se imadu starati za petero dece;

d) ministri;

e) narodni poslanici;

f) vojna lica iz aktivnog stanja vojske (ratne mornarice) i domobranstva, nadalje javni zvaničnici, javni činovnici, mirski svečenici i učitelji, ako svedočbom svojih starešina dokažu, da se njihove službene dužnosti ne mogu složiti sa ispunjenjem tutorske ili starateljske dužnosti;

g) ona lica, koja od prebivališta i poseda maloletnoga stanuju tako daleko, da bi mogli samo sa velikim troškovima i velikom teškoćom vršiti tutorstvo ili starateljstvo.

§. 50. Starateljska vlast može razrešiti na njihovu molbu od primanja tutorstva ili starateljstva — osim u §. 40. navedenih — takova lica, koja pate od znatne telesne mane ili duševne bolesti.

§. 51. Onaj tutor ili staratelj, komu je ta dužnost kao po mišljenju najbližem rodjaku bila poverena, ovlašten je mesto sebe preporučiti jednog kasnije ispostavljenog bližeg rodjaka, te tražiti svoje razrešenje; kod ovakovih bližih rodjaka može zahtevati samo brat, da se njemu ustupi tutorstvo ili starateljstvo, ako ne predleže slučajevi §§. 43., 44. i 47.

§. 52. Onaj, koji neće da primi tutorstvo ili starateljstvo dužan je da prijavi i dokaže starateljskoj vlasti svoje razloge, koji se na to odnose, u roku od 8 dana računajući od dana saznanja o tome, ili uručenja odluke starateljske vlasti.

§. 53. Koji tutorstvo ili starateljstvo bez zakonitog razloga ne prima, može se od starateljske vlasti osuditi na globu do 200 forinti.

§. 54. Tutorska dužnost prestaje:

a) smrću tutora;

b) smrću maloletnoga;

c) ako maloletni postane punoletnim (§§. 8. i 9.), ili dolazi pod očinsku vlast;

d) na molbu tutora u slučajevima §. 49. ili na osnovu §. 45. i 46. razrešenjem iz zvanične dužnosti;

e) uklanjanjem.

§. 55. Starateljska dužnost prestaje:

a) smrću staratelja:

b) smrću pod starateljstvom stojećega;

c) razrešenjem, ako se starateljstvo ukine;

d) na molbu staratelja u slučaju §. 49. ili na osnovu §§. 45. i 46. razrešenjem iz zvanične dužnosti;

e) otklanjanjem.

§. 56. U slučajevima, kada je sud odredio starateljstvo, izriče ukinuće istog sud, u svim ostalim slučajevima starateljska vlast.

U slučaju t. b) i c) §. 28., ako je starateljstvo bilo odredjeno jedino na vlastitu molbu pod starateljstvom stojećeg,

imade se isto na njegovu molbu odmah ukinuti — izuzevši, ako je medju tim na molbu rodjaka — ascendenta i descendenta — pod starateljstvom stojećeg bilo izrečeno, da je postojanje starateljstva usledilo i u njihovom interesu.

Starateljstvo ima se ukiniti u slučaju t. d) §. 28., ako se odsutni povratio: a slučaju t. e) ako je osudjeni izdržao svoju kaznu lišenja slobode, i osim toga u oba slučaja, ako je odredio za rukovanje svog imanja sa pravilnom punomoći opremljenog poverenika. U slučaju t. a), b) i c) §. 29. prestaje starateljstvo, ako maloletni postane punoletnim ili ako dolazi pod očinsku vlast.

Starateljstvo prestaje u slučaju t. a) i c) §. 30. ako je prestao razlog, radi kojega je bilo starateljstvo potrebno.

U slučaju t. b) §. 30. prestaje starateljstvo, ako se začetak porodi, ili postane sigurnim, da rodjenje ne će uslediti.

§. 57. Osim u §. 45. i 46. navedenog slučaja razrešenja može se tutor ili staratelj ukloniti iz dužnosti, ako u ovom svom pozivu postupa protiv dužnosti. Uklanjanju ima mesta osobito: ako tutor zanemari uzdržavanje i vaspitanje maloletnog, dovodi u opasnost moralnost, ili zdravstveno stanje njegovo, nadalje ako tutor ili staratelj nemarno i neverno rukovodi imanjem maloletnoga, ako čini štetu propuštanjem zastupstva maloletnoga ili pod staratelstvom stojećeg, ako postupa većom nemarnošću kod podnešenja tutorskog ili starateljskog obračuna.

§. 58. Ako je bilo odredjeno više staratelja za rukovanje zajedničkog imanja, smrt jednoga od staratelja ne ukida poziv ostalih.

§. 59. Ako tutorstvo ili starateljstvo nije prestalo smrću tutora ili staratelja, imade se na tutorstvo ili starateljstvo opunomoćavajuća odluka povratiti starateljskoj vlasti, u koliko to ne bi usledilo za mesec dana, računajući od prestanka tutorske ili starateljske dužnosti, ili na poziv starateljske vlasti učinjenog po istoku ovog roka za sledećih 14 dana, imade se prestajanje objaviti u službenim novinama na trošak dotičnog tutora ili staratelja.

§. 60. Za tutora ili staratelja može se odrediti obično samo onaj, koji ima na području ugarske države stalno prebivalište. Izuzetku ima mesta samo po odobrenju ministarstva unutrašnjih dela.

§. 61. Za imetak — postojećih u Ugarskoj — takovih maloletnih ugarskih državljana, koji u inozemstvu stoje pod tutorstvom ili starateljstvom, imade se od ovdašnje starateljske vlasti odrediti posebni staratelj.

(Ad §§. 61., 65. uporedi sa zak. čl. XXIII.: 1911. u predmetu inartikulacije medjunarodnog sporazuma sklopljenog radi uredjenja tutorstva maloletnih.)

§. 62. Od ugarske starateljske vlasti za ugarske državljane odredjeno tutorstvo ili starateljstvo — u koliko ovo medjunarodni ugovori ili koji drugi razlozi ne sprečavaju — prostire se i na imanje postojeće u imozemstvu pod tutortsvom ili starateljstvom stojećih.

§ 63. Za pokretno ili nepokretno imanje, postojeće u Ugarskoj, takovih inozemaca, koji stoje u inozemstvu pod tutorstvom ili starateljstvom — u koliko medjunarodni ugovori ne odrede protivno, — odredjuje ovdašnja starateljska vlast posebnog staratelja.

§. 64. Ako je koji inozemac u Ugarskoj maloletne dece za sobom ostavio, imade se za iste odrediti po ovdašnjoj strateljskoj vlasti privremeni tutor, koje tutorstvo traje dotle, dokle ne čini drugo raspoloženje sopstvena vlast štićenika.

§. 65. Staratelj odredjen u gornjim slučajevima §§. 61. i 63. stoji pod ugarskom starateljskom vlasću, te vodi starateljstvo po propisima ovog zakona, te po ustanovljenoj odgovornosti istoga:

(Ad §§. 61. i 65. uporedi sa zak. čl. LII. 1912. o haškoj konvenciji odnoseći se na tutorstvo punoletnih. Naredbe br. 4723. ex 1912. Ministra predsednika o stupanju u krepost iste.)

IV. Odsek.

O tutorskom i starateljskom pozivu te sa istim skopčanoj odgovornosti.

§. 66. Tutorstvo i starateljstvo može se preuzeti samo na osnovu naredjenja starateljske vlasti.

§. 67. Jedino imenovani tutor ili staratelj, nadalje mati kao prirodni i zakoniti tutor može i pre naredjenja starateljske vlasti, da učini u interesu maloletnih neodložne agende.

§. 68. Do onog vremena, dok imenovani tutor ili staratelj

odnosno mati (u smislu §. 67.), ili drugi tutor ili staratelj može svojom funkcijom otpočeti na osnovu naredjenja starateljske vlasti, vrši neodležne tutorske ili starateljske agende općinski sirotinski otac iz zvanične dužnosti.

§. 69. Starateljska je vlast ovlaštena, da u važnim slučajevima odnosnim za postavljanjem sirotinskog oca, odredi privremenog tutora ili staratelja.

§. 70. Starateljska vlast potvrdjuje imenovane ili zakonite tutore ili staratelje, ako ne postoje razlozi za isključenje nabrojeni u §§. 41., 43. i 44., a odredjuje one, koji se po njoj imaju birati.

§. 71. Odnosna odluka starateljske vlasti imade se izdati dotičnom pismeno, te se imade u istoj prikazati u glavnim crtama delokrug tutora ili staratelja, ujedno ima se istom dostaviti izvod ovog zakona glaseći o pravima i dužnostima tutora i staratelja.

§. 72. Posle dostave ove odluke dužan je tutor ili staratelj za 8 dana odpočeti svojom funkcijom, ovaj se pak rok može na njegovu molbu produžiti na 14 dana, ili će morati moliti razrešenje u smislu §. 52.

Ako je ova molba bila odbijena, dužan je dotični za 8 dana preuzeti tutorstvo ili starateljstvo.

§. 73. Tutor ili staratelj dužan je u agendima svog poziva postupati sa brižljivošću marljivog domaćina, te je odgovoran za svaku štetu, koju je prouzročio namerno ili nehatnošću bilo delom ili propustom.

Tutor ili staratelj odgovara redovno samo za svoju pogrešku, ali ako bez potrebne opreznosti namesti nesposobne osobe, odgovoran je za štetu nastalu iz toga.

Glede odštete odlučuje sud.

§. 74. Tutorska i starateljska odgovornost počinje primanjem tutorstva odnosno starateljstva:

Ako pak primanje ne usledi u granicama po §. 72. ustanovljenog roka i to radi krivnje tutora ili staratelja, proteže se odgovornost i na štetu nastalu iz ovog propuštanja.

§. 75. Ako je bilo imenovano više tutora, dužna je starateljska vlast iza saslušanja istih, jednom od njih poveriti tutorske agende, a redovno istom i rukovanje imanja, ako se samo ne ukazuje potrebnim ili umesnim rukovanje imanja poveriti jednom od ostalih, ili više njih.

Ovako imenovanom tutoru, koji nije dobio takovo ovlaštenje, pripada pravo i dužnost kontrole, te je u ovom svojstvu u drugom redu odgovoran u granicama sadržaja §. 73.

Ako je više staratelja bilo imenovano, ili više tutora ili staratelja bilo odredjeno za zajedničko rukovanje imanja: svi su skupa solidarno odgovorni u protivnom pak slučaju, je svaki odgovoran samo za rukovanje imanja poverenog mu od starateljske vlasti.

§. 76. Ako bi se medju onima, koji su po zakonu pozvani na tutorstvo ili starateljstvo, ili koji su za to predloženi, netko nudio, da će tutorsku ili starateljsku dužnost primiti bez nagrade, ili za manju od zakonite nagrade, ima prednost na tutorstvo ili starateljstvo samo u toliko, u koliko ima istu pouzdanost i sposobnost kao oni, koji bi po istom pravu bili sposobni da postanu tutorom ili starateljem.

§. 77. Oni troškovi tutora ili staratelja, koje su isti učinili u interesu i stvarima pod tutorstvom ili starateljstvom stojećih, imadu se povratiti od imetka istih.

§. 78. Ako je tutor ili staratelj za svoga štićenika i skrbljenika učinio takove usluge, koje spadaju u njegovu profesiju ili radnju, onda može da traži nagradu za ove usluge samo po najnižoj tarifi zakonitih pristojba ili običajnih taksa.

§. 79. Za vreme funkcije redovno pripada tutoru ili staratelju nagrada iz prihoda štićenika ili skrbljenika, koju ustanovljuje starateljska vlast.

§. 80. Ako troškovi uzdržavanja te vaspitanja potroše prihod: ne pripada tutoru ili staratelju nagrada, ali završenjem svog poziva, u koliko je isti bio skopčan većim trudom, može starateljska vlast za njega da ustanovi konačnu nagradu.

§. 81. Kada ima mesta tutorskoj ili starateljskoj nagradi, ne može u ime nagrade tutor ili staratelj da potraživa više od 10% godišnjeg prihoda, ali od čistog prihoda kirije samo 1%, te od čistog prihoda zakupa 2%, ako bi se pako prihod sastojao samo iz kirije ili zakupnine, ili bi sačinjavao glavni dio istog, pripada tutoru ili staratelju 5% od čistog prihoda.

§. 82. Ako bi na taj način pripadajuća godišnja nagrada, iznašala neznatu svotu prema agendima tutora ili staratelja, može starateljska vlast povisiti svotu nagrade prema trudu tutora ili staratelja, te prema imovinskom stanju. Ali svota povišene nagrade ne može da nadmaši 5000 forinti.

§. 83. Kao čist prihod smatra se ona svota, koja iz prihoda preostaje preko troškova nastalih za održavanje te nastavak privrede, trgovine ili radnje, za pokriće na osiguranje vrednosti i prihoda potrebnih redovitih troškova, te preko kamata eventualnih dugova, kao i preko potrebnih troškova za plaćanje svakovrsnih poreza.

Otplata glavnice, nova gradnja te umnoženje postojećeg brojnog stanja opreme, ne mogu se ubrajati u redovite troškove.

§. 84. Na više godina unapred primljeni prihod ima se kod izračunavanja čistog prihoda razdeliti na isto toliko godine.

§. 85. Od prihoda po blagajni sirotinskog stola bez truda tutora ili staratelja upravljene vrednosti, ne može tutor ili staratelj ništa da potražuje.

§. 86. Tutor koji ne rukovodi imanjem kao i onaj tutor, čiji štićenik samo u §. 85. opisano imanje poseduje, može da zahteva nagradu za svoj trud oko uzdržavanja, vaspitanja te zastupstva, koju ustanovljuje starateljska vlast; ako bi pako ova nagrada nadmašila godišnje 1000 forinti, ima se prvostepeno rešenje podastreti na odobrenje višoj starateljskoj vlasti.

V. Odsek.

Prava i dužnosti tutora i staratelja.

1. Glede zastupanja štićenika i skrbljenika.

§. 87. Tutor te u slučaja t. a), b) i c) §. 28. staratelj, zastupaju maloletnika odnosno skrbljenika u svim parbenim i u onim vanparbenim stvarima, u kojima nije isključeno zastupanje.

U slučaju t. b) i e) §. 28. kao u slučaju §. 29. proteže se starateljsko zastupanje na agende skopčane sa rukovanjem imanja.

Kod zastupanja ne postupa tutor i staratelj u svoje ime, nego u ime svog štićenika i skrbljenika.

§. 88. Po vlastima imadu se pozvati u ime štićenika i skrbljenika u §. 87. označeni zastupnici.

§. 89. Zastupnik tutor ili staratelj ovlašten je zastupanje vršiti po punomoćniku.

2. O vaspitanju i obrazovanju maloletnika.

§. 90. Tutor je dužan starati se o tome, da maloletni postane pobožni, moralni i korisni gradjanin otačbini, te da u tu svrhu prema njihovim sposobnostima i imovinskim prilikama dobiju obrazovanje, odnosno sposobnost za rad i tekovinsku sposobnost.

§. 91. Tutor čini raspolaganje glede školovanja maloletnih u smislu odnosnih postojećih zakona, u pogledu načina i troškova uzdržavanja, vaspitanja, obrazovanja te različnog pravca tekovinske sposobnosti pak sporazumno sa materom, dedom i bakom — ako pak istih nema, ili ako bi protiv njih postojali takovi razlozi, koji bi ih isključili od vršenja starateljstva — postupa sporazumno sa rodjacima.

Ako se glede gornjih ne bi mogli medjusobno sporazumeti tutor, mati te ded i baka, ili ako maloletni navršenom 16. godinom ne bi pristao na sporazum, ili ako bi troškovi vaspitanja i obrazovanja nesrazmerno teretili ili iscrpili prihod imanja maloletnog, ili ako se zato namerava upotrebiti osnovni imetak, dužan je tutor isposlovati odobrenje starateljske vlasti (§. 26.)

§. 92. Tutor je dužan strogo bditi nad zdravstvenim stanjem maloletnoga, te u slučaju bolesti dati ga lečiti.

§. 93. Maloletni bez imanja imaju se po mogućnosti dati na učenje takovog zanata, uz koji imaju i uzdržavanja.

§. 94. Ako tutor dozvoli, da njegov štićenik stupi u službu, dužan je starati se o tom, da maloletni primi službu samo na takovom mestu, gde nije izložen moralnoj pogibelji, te dobiva udeo prednosti, pruženoj po službinskom zakonu.

U službu stupivšeg maloletnika ne može tutor protiv njegove volje oduzeti od službodavca, maloletni pako ne može bez pristanka tutora službu napustiti; izuzev u §. 52. zak. čl. XIII.: 1886. spomenutih takovih slučajeva, u kojima je čeljade ovlašteno službu bez otkaza odmah napustiti.

§. 95. O pitanju, da li maloletni može u slučaju protivljenja roditelja, deda i bake, tutora i rodjaka, birati službu kao stalan način zaradjivanja, odlučuje starateljska vlast, ostali slučajevi stupanja u službu, kao i odnosi maloletnih iz službovanja, imadu se prosudjivati prema odredbama zak. čl. XIII.: 1876. te po vlastima, označenima u ovom zakonu.

§. 96. Onaj tutor, koji ujedno rukovodi imanjem maloletnoga kao i onaj staratelj, koji je pozvan i na zastupanje pod starateljstvom stojećeg lica, dužan je prilikom godišnjeg polaganja računa opširno izvestiti o nastavnim, vaspitnim te ostalim ličnim prilikama maloletnika odnosno o zdravstvenom stanju skrbljenika.

Onaj tutor, koji ne rukovodi imanjem maloletnoga, dužan je svoje odnosno godišnje izvešće podneti u roku ustanovljenom od starateljske vlasti.

§. 97. Propuštanje dužnosti označenih u §§. 92., 94. i 96. kažnjava se globom do 100 forinti, potpuno pako zanemarenje maloletnoga u tom pogledu, u koliko ne čini kažnjivo delo kažnjava se uz globu do 200 forinti i uklanjanjem sa tutorstva.

3. Glede rukovanja imanjem.

§. 98. Tutor ili staratelj prima imanje radi rukovanja uz inventar, te je dužan prisustvovati kod sastavljanja istog, ako samo nije sprečen.

§. 99. Posle sastava inventara načini predlog uz saslušanje roditelja, deda i bake te eventualno rodjaka (§. 91.) glede ličnih, imovinskih, te na rukovanje imanjem se odnosećih stvari štićenika i skrbljenika, te prikazuje — odobrenja radi — prilikom nasledne rasprave starateljskoj vlasti.

§. 100. Nakiti, dragocenosti, vrednostni papiri te obveznice kao i na pravne odnose odnoseće se važne isprave, imaju se predati starateljskoj vlasti.

§. 101. Nakiti i dragocenosti, ili jedan deo istih mogu se preuzeti na uporabu štićenika dozvolom starateljske vlasti.

§. 102. Prigodom primanja imanja može tutor ili staratelj zadržati od gotovog novca samo toliko, koliko je za vaspitanje, privredu ili nastavak radnje te za otplatu eventualnih dugova potrebno, suvišak kao i kasniji suvišak prihoda, imade se predati starateljskoj vlasti, potonji imade se predati prema rezultatu godišnjeg polaganja računa, te prilikom podnašanja istih, ili u roku ustanovljenom za podnašanje računa.

§. 103. Ako je ovaj rok istekao, imade se tutor ili staratelj obvezati od starateljske vlasti na plaćanje 8% kamate, od novca nepredatog vlastitim propuštanjem.

§. 104. I pre naredjenja starateljske vlasti dužan je tutor ili staratelj, da po mognućnosti nabavi isprave za takova potraživanja, za čija dokazivanja ne postoje isprave; a potraživanja koja nisu osigurana, imadu se osigurati u protivnom pak slučaju otkazati.

§. 105. Pokretnine, bez koji se može biti, imadu se po tutoru ili staratelju unovčiti sporazumno sa roditeljima, dedom i bakom, eventualno rodjacima uz odgovornost tutora ili staratelja.

Ako medju njima ne dodje do sporazuma, odlučuje starateljska vlast.

§. 106. Iz rukovanja imanja tekuće prodaje izvršuje tutor ili staratelj na svoju vlastitu odgovornost, ali ovo njegovo pravo proteže se kod sečenja šume, samo na onu količinu drva, koja ne nadmašuje redovito godišnje sečenje.

§. 107. Kod rukovanja nepokretnim imanjem dužan je tutor ili staratelj paziti na to, da usled rukovanja ne bude skraćivan osnovni imetak u njegovoj vrednosti i daljnjoj rentabilnosti.

§. 108. Posed se imade redovno dati pod zakup.

Zakup ne može da se proteže preko one godine, u kojoj maloletni postane po godinama punoletnim.

Davanje pod zakup imade se redovno izvršiti putem javne dražbe, pismene ponude ili obojeg skupa, te se imadu uslovi istih ustanoviti podrobno.

Glede davanja pod zakup naradjuje tutor i staratelj sporazumno sa roditeljima, dedom i bakom, eventualno sa rodjacima; za to pak, da koji posed bude dat pod zakup iz slobodne ruke, potrebno je prethodno odobrenje starateljske vlasti.

§. 109. Tutor ili staratelj može rukovoditi imanjem na vlastiti račun samo u takovom slučaju, ako za to potrebne privredne te ostale sprave ne manjkaju, ako je maloletni blizu punoletnosti, te se imanje ne bi moglo davati probitačno pod zakup na kratko vreme za mesnu običajnu cenu, ili ako se zakupnik nije prijavio, ni na dvokratni dražbeni poziv, ili ako se ne bi moglo davati pod zakup bez padanja vrednosti radi kakvoće poseda, ili radi postojećih prilika. U oba zadnja slučaja potrebno je odobrenje starateljske vlasti.

§. 110. Zgrade dužan je tutor ili staratelj osigurati protiv štete od požara.

Izuzetku ima mesta samo pristankom starateljske vlasti.

§. 111. Takove prostorije i sprave, pripadajuće vlasništvu štićenika i skrbljenika, koje su potrebne za vršenje tutorskog ili starateljskog poziva, odnosno za rukovanje imanjem, mogu se od tutora ili staratelja upotrebiti prilikom ovog slučaja.

4. Glede štićenika i skrbljenika bez imanja.

§. 113. Tutor ili staratelj dužan je odobrenje zatražiti u sledećim slučajevima:

1. u slučajevima opisanim u §. 91. glede vaspitanja maloletnoga te troškova vaspitanja;

2. ako maloletni ne pristaje na životni poziv za njega odabran;

3. ako je podsvojenje maloletnika;

4. ako je u pitanju nastanjenja maloletnoga u inozemstvu;

5. glede brata maloletnoga uopće, ako glede toga izmedju tutora te roditelja, odnosno rodjaka te maloletnoga nije došlo do sporazuma; nadalje u pogledu brata maloletnoga dečaka, koji nije navršio 18. godinu kao i maloletne devojke, koja još nije navršila 16. godinu, glede bračnog pako ugovora u svakom slučaju;

6. ako želi za maloletnoga ili skrbljenika otvoriti obrtnu tvorničku ili trgovačku radnju, neku takovu pripalu radnju preuzeti ili obustaviti, nadalje ako želi za društvo radi zajedničke tekovine, ili za komanditno društvo ugovor sklapati ili obustaviti;

7. ako želi kupiti za štićenika ili skrbljenika nekretnine, ili kao ulaganje glavnice pokretnine, ili takove inače nabaviti, glavnicu podići, ustupiti, ili dozvoliti brisanje založnog prava;

8. nove gradnje, ili nove privredne ili poslovne opreme izvesti;

9. ako namerava putem kupoprodaje, trampe, ili drukčije otudjivati ili opteretiti nepokretno imanje štićenika ili skrbljenika, takodjer ako namerava otudjiti pokretnine služeće za

ulaganje glavnice, ili inače promeniti suštinu osnovnog imetka maloletnoga;

10. u pogledu rukovanja posedom u slučajevima §§. 108. i 109.;

11. u slučaju nagoda sklopljenih pred sudom ili izvan suda, u koliko bi se usled nagode smanjivala glavnica imanja maloletnika ili skrbljenika, ili obaveza koja se ima primiti usled nagode, te se ne bi moglo pokriti iz redovitog godišnjeg prihoda maloletnika ili skrbljenika;

12. ako ne bi hteo osigurati zgrade protiv štete od požara;

13. u slučaju prokure.

Osim ovog nužno je opće ovlaštenje starateljske vlasti na to, da tutor ili staratelj u ovom svojstvu mogu primiti menično obvezu.

Oni pravni poslovi, — izuzev obična prigodna darivanja — koji bi maloletnoga obvezali bez naknade, ili ako bi se isti odrekao prava bez naknade, nadalje primanje jamstva kao u glavnom oni pravi poslovi, po kojima bi maloletnik primio tudje obveze, nisu za maloletnoga stojećeg pod tutorstvom ili starateljsvom obvezni, ni za slučaj odobrenja tutorske ili starateljske vlasti.

§. 114. U slučaju §. 113. bez važnosti je pravni posao sklopljen po tutoru ili staratelju bez odobrenja starateljske vlasti, te je osim toga odgovoran tutor ili staratelj za štetu nastalu usled naredjenja izvršenih bez odobrenja starateljske vlasti.

6. Glede polaganja računa.

§. 115. Tutor ili staratelj u koliko ne rukovodi imanjem, dužan je polagati račun čak i u onom slučaju, kada bi ostavljač nasledstva, ili zaveštač oslobodio tutora ili staratelja od polaganja računa.

Dužnost polaganja računa materi, kao prirodnom i zakonitom tutoru, uredjuje. § 35.

§. 116. U rukovanju takovim imanjem, za čiji je prihod bilo prihvaćeno uzdržavanje, ili vaspitanje štićenika ili skrbljenika, ne mora se tražiti polaganje računa.

§. 117. Primici te izdaci imadu se zabeležiti, tako da se može na osnovu istih u svako doba ispitati rukovanje imanjem.

§. 118. Polaganje računa ima se načiniti u svakoj kalendarskoj godini.

§. 119. Osnov polaganja sačinjava inventar, sadržaj pako primici te izdaci, koji se imadu dokazati redovno ispravama.

Polaganju računa ima se priložiti — prema rezultatu istog — novi inventar u 2 primerka, koji se ustanovljuje kod ispitivanja računa te sačinjava osnov budućeg polaganja računa.

Polaganju računa imade se ujedno i izvešće priložiti odnoseće se na lične stvari štićenika ili skrbljenika (§. 96.)

§. 120. Tutori ili staratelji, nevešti u sgotovljavanju računa, mogu usmeno obračunati u prvom roku odredjenom u §. 121. pred općinskim sirotinskim ocem ili beležnikom uz predavanja svojih isprava; sirotinski otac ili beležnik načini zapisnik o tome, kao i o primedbama roditelja, deda i bake, eventualno i rodjaka, te isti pripošilje skupa sa ispravama starateljskoj vlasti.

Odgovornost pako ostaje na tutoru računopoložitelju.

§. 121. Obično polaganje računa (§§. 118. i 119.) imadu se posle izminule godine za polaganje računa — kod manjih računa u roku od mesec dana, kod većih pako računa u roku od 2 meseca — po računopoložitelju podneti starateljskoj vlasti.

Ovaj rok može starateljska vlast produžiti kod manjeg računa do 2 meseca, kod većih do 4 meseca.

§. 122. Roditelji, ded i baka, eventualno rodjaci imadu pravo pregledati račune te računarske isprave, kao kod tutora, tako i kod sirotinskog oca te starateljske vlasti, te staviti svoje primedbe.

§. 123. Starateljska vlast ima pravo u sumjivom slučaju pred sebe pozivati roditelje, deda i baku eventualno rodjake, te ih preslušati glede računa.

§. 124. Ako tutor ili staratelj u roku označenom u §. 121. ne bi podneo svoje račune, poziva ga starateljska vlast, te putem rasprave sastavlja obračun. Ako to ne bi uspelo ni ovim putem, ili tutor odnosno staratelj ne bi na raspravu pristupio, starateljska vlast ga prema prilikama sa njegovog poziva suspenduje ili uklanja, te upućuje privremeno odredjenog tutora ili staratelja, eventualno fiškala (§. 179.) radi pokretanja pozivne parnice, te ujedno ustanovljuje iz priručnih, ili nabaviti se imajućih podataka onu svotu, koju drži izloženom opasnosti, ako bi se pako pojavila temeljita sumnja bilo iz nepodnašanja računa

bilo iz drugih okolnosti, radi pronevere ili drugog kažnjivog dela, izvešćuje uz saopćenje stanja stvari kazneni sud.

§. 125. Pošto dužnost polaganja računa ne može da čini predmet pitanja kod tutora ili staratelja: — imade se usled pozivne parnice tutor ili staratelj od suda obvezati — sa odredjenjem potrebnog roka, — na podastiranje računa.

Ako je tutor ili staratelj podastreo u odredjenom roku račun, smatra se parnica dovršenom, te se imadu računi od suda predati starateljskoj vlasti na daljnje naredjenje.

Ako se nebi računi na gornji način podastreli, zaračunava pozivatelj u odredjenom roku svoje potraživanje po svom najboljem znanju, te sud odlučuje in merito istog.

§. 126. U slučaju pozivne tužbe, ili izvešća kaznenog suda ima mesta osiguranju protiv tutora ili staratelja do visine u opasnosti stojeće svote bez daljnjeg dokazivanja opasnosti.

U gornjim slučajevima izrvšuje starateljska vlast osiguranje glede pokretnina putem suda, glede nekretnina pako predbeležbom prema gruntovnom postupniku.

(Ad §§. 124—126. zak. čl. XX.: 1877. — mesto pozivne tužbe 2. zač. §. 130. g. p. p. — §. 22. zak. čl. LIV.: 1912.)

§. 127. Starateljska vlast usled računa njoj podnešenih, ili možda inače potrebno osiguranje, izvršuje glede nekretnina na gornji način, glede pokretnina pako po svojim organima po §, 54. zak. čl. XV.: 1866. (Sada §. 58. zak. čl. XLIV.: 1883.), ali glede izuzetka ispod zaplene imadu se upotrebiti propisi gradjanskog sudjenja. (Sada zakon o ovršnom postupku zak. čl. LX.: 1881. i zak. čl. XLI.: 1908.)

§. 128. Ako tutora ili staratelja kod podnašanja računa — osim nemarnosti — ne bi teretila nikakova druga povreda dužnosti, ili propuštanje, imade se protiv njega postupati globom do 100 forinti.

§. 129. Starateljska vlast ispituje račune glede toga, da li su primici te izdaci ispravno i potpuno uvedeni, dali isti odgovaraju zakonitim odredba starateljske vlasti, istražuje ih nadalje u pogledu shodnosti te štedljivosti upravljanja, kao i glede ispravnosti isprava i svota, te sastavljanja novog inventara (§. 119.)

Glede manjka isprava manjih običajnih izdataka, ako u ovom pogledu nisu stavili primedbe roditelji, ded i baka eventualno rodjaci, ne može ni starateljska vlast da prigovara.

§. 130. Starateljska vlast postupajući kod polaganja računa prema §. 275. razrešava položitelja u slučaju ispravnosti računa, ili ga prema prilikama obvezuje, da položi koju svotu, da učini ili propusti koje delo.

Ako položitelj računa ne pristane na prvostepenu odluku starateljske vlasti, može da uloži priziv na višu starateljsku vlast, ako pako drži štetnima i pravomoćnima postale odredbe više starateljske vlasti, ima pravo tražiti saniranje protiv štićenika ili srkbljenika van poseda redovitim zakonskim putem, glede onih stavaka računa, na osnovu kojih je bio obvezan na platež gotovog novca, a to u roku od 3 meseca iza uručenja pravomoćnom postale odluke više starateljske vlasti.

§. 131. Ako je tutor ili staratelj za trajanja tutorstva ili starateljstva od svog poziva bio razrešen ili uklonjen, dužan je predati po njemu rukovodjeno imanje bez odlaganja svom nasledniku, polaganje računa pak u roku ustanovljenom u §. 121. računajući od uručenja odluke razrešenja ili uklonjenja, podneti starateljskoj vlasti.

§. 132. Ako se je štićenik ili skrbljenik oslobodio od tutorstva ili starateljstva, ili za trajanja tutorstva ili starateljstva umro, poziva starateljska vlast samovlasnim postalog odnosno njegove punoletne pravne naslednike, eventualno zastupnike maloletnih pravnih naslednika, da se izjasne pregledavajući kod staratateljske vlasti račune glede toga, da li razrešavaju tutora ili staratelja.

Ovom prilikom imadu se samovlastan odnosno pravni naslednik ili njihovi zastupnici opoménuti na odredbe §§. 133. i 134.

§. 133. Samovlastan, odnosno njegovi pravni naslednici mogu izvaditi u prepisu račune i isprave.

§. 134. U slučaju razrešenja imade se izručiti samovlasnom odnosno pravnim naslednicima, inventar dogotovljen na osnovu poslednjeg računa.

§. 135. Ako samovlastan odnosno pravni naslednik ima prigovore protiv polaganja računa, dužan je svoje primedbe prijaviti starateljskoj vlasti u roku od 6 meseci računajući od uručenja poziva, koja pokušava izravnanje izmedju bivšeg tutora ili staratelja te bivšeg štićenika ili skrbljenika, odnosno pravnih naslednika, u koliko se pako stvar ne bi dala urediti takovim putem, upućuje stranke na redoviti put pravde.

§. 136. Ako se samovlastan, ili njegovi pravni naslednici pred starateljskom vlasti nisu izjasnili glede polaganja računa u roku od 6 meseci računajući od uručenja poziva, istavlja starateljska vlast o tome za tutora ili staratelja svedočbu, koja ima važnost razrešenja.

§. 137. Samovlastan ili pravni naslednik dužan je pred sudom pribaviti važnost svom odštetnom zahtevu protiv bivšeg tutora ili staratelja u roku od godinu dana računajući od uručenja odluke starateljske vlasti spomenute u §. 135. protiv članova pako starateljske vlasti u roku od godinu dana računajući od pravomoćnosti u predjašnjoj parnici donešene presude.

Radi propuštanja ovih rokova zastaruje tužbeno potraživanje.

Ako pako predleži kažnjivo delo, imade se zastarelost istog te sa istim skopčano odštetno pravo prosuditi po zakonu na to se odnosećem.

7. Prava i dužnosti tutora ili staratelja u drugom pogledu.

§. 138. Pod tutorstvom stojeći maloletni imade se navršenom 14. godinom saslušati kod uredjivanja njegovog važnijeg ličnog te imovinskog posla, ali njegova izjava nema odlučne snage.

§. 139. Starateljska vlast može prava tutora ili staratelja ograničiti u pogledu izvesnih poslova, prilikom ispitivanja u ličnim i imovinskim stvarima štićenika ili skrbljenika predložene osnove (§. 250.) ili godišnjih računa.

§. 140. Tutor i staratelj ovlašteni su uložiti priziv na više stepenu starateljsku vlast protiv odredaba starateljske vlasti, koje smatraju štetnima (§. 130.)

§. 141. O pravnim odnosima tutora i staratelja prema roditeljima te dedu i baci odnosno rodjacima čini raspolaganje VI. odsek I. dela, o agendama oko nasledja pak VI. odsek II. dela.

VI. Odsek.

O rodjacima.

§. 142. Rodjaci štićenika ili skrbljenika po muškoj i žen-

skoj grani do 4. koljena, ako borave u zemlji, ako deda i bake nema, ili ako protiv njih postoje takovi razlozi, koji bi ih mogli iz tutorstva ili starateljstva isključiti, mogu zahtevati, da budu saslušani, te da mogu sudelovati kod rešavanja poslova svojih pod tutorstvom ili starateljstvom stojećih rodjaka. (§. 149.)

Ali ova svoja prava ne mogu da vrše:

1. ako su isključeni od tutorstva ili starateljstva po t. b), c), e) §. 43. ovog zakona;

2. koji su radi zločina prevarnog stečaja ili prostog bankrotstva, ili radi takovog zločina bili osudjeni, na osnovu čega se može temeljito pretpostaviti njihova nesposobnost za vršenje uticaja na poslove maloletnih, premda su svoju kaznu već izdržali;

3. ako sa štićenikom ili skrbljenikom stoje u parnici, ili izmedju njih te štićenika te skrbljenika postoji sporni odnos odnoseći se na lični položaj ili na imanje potonjeg, sve dotle dok ova zapreka postoji.

§. 143. Rodjaci u većem broju biraju medju sobom u tu svrhu po mogućnosti u jednakom broju izmedju očevih te materinskih rodjaka najviše 4 člana te označe onoga, s kojim ima da opći tutor ili staratelj.

§. 144. U pomanjkanju rodjaka može ih na predlog općinskog i sirotinskog oca zameniti takav muž, koji je sa obitelji stićenika ili skrbljenika u dobrom odnošaju.

Ako ni takovog nema, vrši prava rodjaka općinski sirotinski otac.

§. 145. Ako se izmedju tutora ili staratelja te od rodjaka označiti se imajućeg lica pojave u ovom pogledu poteškoće, posreduje općinski sirotinski otac.

§. 146. Rodjaci ne mogu računati u stvari štićenika ili skrbljenika na naknadu u tom pogledu učinjenog truda, te eventualnog troška.

§. 147. Pristanak rodjaka može da zameni odobrenje starateljske vlasti u sledećim slučajevima:

1. glede uzdržavanja, vaspitanja, obrazovanja te mogućnosti davanja u službu štićenika ili skrbljenika;

2. glede braka maloletnih muških preko 18 godina, te devojke preko 16 godina (uporedi sa §§. 8—10. zak. čl. XXXI.: 1894.)

3. Glede prodaje pokretnina (§. 105.);

4. u pogledu rukovanja imanjem (§§. 108. i 109.)

§. 148. Rodjaci mogu se i pismeno izjasniti.

Ako se većina rodjaka izjasnila za predlog tutora ili staratelja, ima se sporazum smatrati ostvarenim, u protivnom slučaju, ako tutor ili staratelj drži svog predloga, — mora se starateljskoj vlasti učiniti predstavka.

Ako se rodjaci ne izjasne u roku od 15 dana, može tutor ili staratelj učiniti raspolaganje u slučajevima §. 147. na svoju vlastitu odgovornost.

§. 149. Rodjaci imadu se od tutora ili staratelja saslušati u svim onim slučajevima, koji zahtevaju odobrenje starateljske vlasti (113.)

Starateljska vlast ima pravo rodjake za slučaj sumnje, ili ako se nisu izjasnili, pred sebe pozvati, ili drugim putem narediti glede njihovog saslušanja, te ih preslušati u stvarima štićenika ili skrbljenika.

Dužnost je pako iste saslušati u ličnim stvarima tutora ili staratelja.

U koliko je starateljska vlast vezana mišljenjem rodjaka to odredjuje VIII. odsek II. dela.

§. 150. Odredbe sastavljene u §§. 145—149. imadu se upotrebiti i u onim slučajevima, kada tutor ili staratelj mora da opći sa roditeljima dedom ili bakom.

VII. Odsek.

O porodičnom veću.

§. 151. Otac, koji u istinu vrši očinsku vlast ima pravo, putem oporuke, ili u obliku propisanom za oporuke postaviti porodično veće za svoju maloletnu decu, te označiti članove istog, ako cela njegova ostavina odbijanjem tereta prekoračuje 100,000 forinti.

§. 152. U pomanjkanju takovog očevog raspolaganja može ministar unutrašnjih dela, da dozvoli postavljanje porodičnog veća na molbu matere, deda i bake te rodjaka, s kojima se i članovi porodičnog veća imadu u sporazum staviti, po saslušanju nižih starateljskih vlasti u takovim slučajevima, kada

je maloletnima pripalo opsežno te u pogledu rukovanja hitan i stručan postupak zahtevajuće imanje, ili kada stavljeni pod starateljstvo poseduje takovo imanje.

Mater može i oporučno da izrazi na isto se odnoseću molbu.

§. 153. Porodično veće sastoji se osim predsednika od 4 člana.

§. 154. Predsednik porodičnog veća jest predsednik-odnosno zamenik predsednikov-onog sirotinskog stola, koji bi postao nadležna starateljska vlast maloletnoga.

§. 155. U takovim stvarima koje redovno zavise od složnog raspolaganja tutora ili staratelja, deda i bake eventualno rodjaka, (§. 147.) naredjuju u slučaju postavljanja porodičnog veća, tutor ili staratelj, te predsednik porodičnog veća.

§. 156. Članovi porodičnog veća mogu da budu redovno samo rodjaci, ali jedan član može da bude i izvan roda, koji živi sa obitelji štićenika ili skrbljenika u dobrim odnošajima, te poznaje njihove poslove.

Od rodjaka — u koliko je moguće — mora da bude jedan sa očeve, a drugi sa materine strane.

§. 157. Članovi porodičnog veća mogu da budu samo oni, koji su po ovom zakonu sposobni za tutorstvo ili starateljstvo. Ali mogu se birati u porodično veće i rodjaci ženskog spola, ako inače ne postoji zapreka.

§. 158. Popunjenje manjka u brojnom stanju porodičnog veća, koji se je medjutim pojavio, izvršuje ministar unntrašnjih dela po saslušanju dotične starateljske vlasti te porodičnog veća.

§. 159. Označeni članovi dužni su se izjasniti glede toga da li primaju članstvo u roku od 8 dana računajući od uručenja oblasnog pozivanja.

Razrešenje od primljenog članstva može da usledi po odredbi §. 49. od ministra untrašnjih dela.

§. 160. Članovi porodičnog veća odgovorni su za održavanje imanja štićenika ili skrbljenika.

§. 161. Porodično veće ima delokrug starateljske vlasti: ako je pako kod izvršenja njegovih naredjenja nužna upotreba javnog zvaničnika, zamolit će glede toga nadležnu starateljsku vlast.

Odredjenje tutora ili staratelja, proglašenje punoletnim, inventarisanje, te pretres ostavine, isto tako pravo globljenja, te disciplinarno pravo, pridržaje se starateljska vlast.

§. 162. Porodično veće odlučuje u stvarima maloletnika ili skrbljenika sa većinom glasova (§. 188.)

Za donešenje pravovaljane odluke potrebno je — osim — predsednika-prisutnost od najmanje 2 člana.

§. 163. Protiv rešenja porodičnog veća ima mesta prizivu sa strane tutora ili staratelja, ili nekog člana veća samo u takovom slučaju, kada bi se promenilo osnovno imanje štićenika ili skrbljenika, te ako bi dotični isto držao u interesu štićenika ili skrbljenika štetnim, ili sa velikim rizikom skopčanim.

Tutor ili staratelj može da učini priziv protiv rešenja, koje drži za sebe štetnim.

§. 164. Po odredbama IV. odseka II. dela ima se priziv podneti ministru unutrašnjih dela.

§. 165. Ako je postavljanje porodičnog veća poteklo od oca, presudjuje starateljska vlast, da li je isto bilo zakonito sastavljeno.

U slučaju zakonitog stvaranja priznaje porodično veće, te ovo priznanje sa imenovanjem članova izdaje tutoru ili staratelju kao i predsedniku veća, te objavljuje sa pravomoćnošću ovog rešenja postavljanja porodičnog veća u Službenim Novinama.

Ovaj poslednji postupak pripada u slučaju §. 152. ministru unutrašnjih dela.

§. 166. Mogućnost funkcije porodičnog veća počinje ovom objavom, u protivnom slučaju imadu se upotrebiti u predmetu tutora ili staratelja odredbe VI. odseka I. dela.

§. 167. Dragocenosti, obveznice te vrednosni papiri pod nadzorom porodičnog veća stojećeg štićenika ili skrbljenika, mogu se deponovati radi sačuvanja u koju god blagajnu starateljske vlasti uz plaćanje običajnih taksa za čuvanje.

§. 168. Porodično veće dužno je podnesti godišnji izveštaj ministru unutrašnjih dela o imovinskom stanju štićenika ili skrbljenika.

Ministar unutrašnjih dela, ako bi se iz ovog izveštaja, ili iz obrazložene predstavke prvostepene starateljske vlasti, rodjaka ili tutora i staratelja uverio o tome, da bi duhovni ili

materijalni interesi štićenika ili skrbljenika bili usled propusta ili rada porodičnog veća izvršeni opasnosti, može da raspusti porodično veće.

II. Deo.

O starateljskim vlastima.

I. Odsek.

Agende općina u starateljskim stvarima.

§. 169. Beležnik ili okružni beležnik u smislu VI. odseka II. dela:

ustanovljuje slučaj smrti

stara se o sigurnosti ostavine — inventarizira;

stavlja predlog za tutora ili staratelja u pomanjkanju istih.

§. 170. Općinski sirotinski otac:

1. nadzire ostavinu, stavljenu pod zabranu (§. 226.)
2. stavlja predlog za tutora ili staratelja (§. 228.),
3. sudeluje kod inventarisanja (§. 234.),
4. zamenjuje tutora ili staratelja, dok isti ne bude odredjen, odnosno dok ne započne svoju funkciju (§. 68.),
5. zamenjuje rodbinu (§. 144.),
6. posreduje općenje izmedju tutora ili staratelja te roditelja, deda i bake odnosno rodbine (§. 145—150)
7. drži u evidenciji općinske štićenike te skrbljenike,
8. nadzire postupak tutora ili staratelja, koji su u općini, ako primeti propuštanje, izvešćuje općinu ili starateljsku vlast,
9. prima u zapisnik izvešća te polaganje računa, (§. 120.) koji su za polaganje pismenog obračuna nesposobni, (§. 119.) te podnaša iste prema nadležnosti općini ili starateljskoj vlasti,
10. služi kao organ općine glede takovih općinskih agenda, čije vršenje nije po ovom zakonu povereno drugom organu.

§. 171. Općinskom poglavarstvu može se od starateljske vlasti poveriti, da vodi naslednu raspravu u takovim slučajevima, kada su ostali samo maloletni potomci ili zakoniti

punoletni naslednici, koji su pod starateljstvom, ili takovi te punoletni zakonski sunaslednici, te je ostalo samo toliko imanja, kojeg se prihod potroši na uzdržavanje maloletnika.

Poveriti se nadalje može općinskom poglavarstvu, da naredjuje u svim stvarima siromašnih te takovih maloletnika, gde se radi malenkosti imanja ne radi toliko o polaganju, računa nego više o kontrolisanju, da li su maloletnici primereno prema prihodu uzdržavani.

U ovakovim slučajevima naredjuje općinsko poglavarstvo u pogledu maloletnih sa pravnim delokrugom starateljske vlasti, u granicama, koje ustanovljuje starateljska vlast, pri svršetku nasledne rasprave obzirom na materijalne i društvene prilike općine.

Općinsko poglavarstvo dužno je o ovakovim naredjenjima voditi zapisnik.

Sreski načelnik je dužan pregledati zapisnike svake četvrt godine, te o izvršenju toga kao i o primedbama učinjenim ovom prilikom, podneti izvešće starateljskoj vlasti.

Općinsko poglavarstvo nadzire nadalje, da pojedini organi općine točno vrše svoje starateljske agende.

Konačno postupa a svim onim starateljskim stvarima, izvršenje kojih mu je bilo povereno sa strane starateljske vlasti,

§ 172. U prvom i drugom začelu §. 171. nabrojene agende vrši u gradovima sa uredjenim senatom ili sa municipijalnim pravom sam sirotinski stol, u glavnom gradu pak poglavarstvo okruga (kvarta).

Općinska poglavarstva te poglavarstva kvarta upotrebljuju kod izdavanja naredjenja učinjenih u delokrugu starateljske vlasti oznaku: u ime te po ovlaštenju starateljske vlasti N. N.

§. 173. Svaka općina dužna je namestiti sirotinskog oca, ako se u pojedinim općinama ne bi našle za to sposobne osobe, postoji dužnost municipije, odrediti i sprovesti — shodno mesnim prilikama — udruživanje više općina za držanje jednog sirotinskog oca.

Pitanje, u kojoj općini će da stanuje sirotinski otac u takovim slučajevima, te u kakovom će razmeru pojedine udružene općine doprinesti snašanju troškova, koji su eventualno skopčani sa postavljenjem sirotinskog oca, to rešava od slučaju do slučaju upravna vlast.

§. 174. Općine, velike i male redovito ne mogu rukovoditi novcem te novčanim vrednostima štićenika i skrbljenika.

Ali takove općine, koje imaju za to potrebnu materijalnu i društvenu sposobnost, mogu se ovlastiti od ministra unutrašnjih dela po saslušanju upravnog odbora, da vrše prava starateljske vlasti — shodno organizaciji sirotinskih stolova gradova sa uredjenim senatom.

§. 175. U tutorskim i starateljskim stvarima stoje općine pod nadzorom sreskog načelnika, koji ga vrši u pogledu svih starateljskih agenda, osim u §. 171. odredjenog kontrolisanja:

Sreski načelnik može da poveri ove svoje agende pojedinim opunomoćnicima u pogledu celog sreza ili samo pojedinih općina.

II. Odsek.

Organizacija sirotinskih stolova.

Starateljsku vlast vrše prvostepeno potpunim pravnim delokrugom municipije te gradovi sa uredjenim senatom, iznimno i opcine (§. 174.) po svojim sirotinskim stolovima.

§. 177. Svaki sirotinski stol treba da se sastoji od jednog predsednika te najmanje 2 prisednika, jednog beležnika, a osim toga od pomoćnog osoblja u potrebnom broju.

Beležnik ima pravo glasa samo onda, ako zamenjuje prisednika ili vrši prisedničke agende.

§. 178. Municipalni odbori odnosno predstavništva gradova ovlašteni su, da mogu birati izmedju svojih članova izvestan broj osoba, koji ujedno u ustanovljenom redu te takovom broju koliko ima prisednika sirotinskog stola s njima zajedno učestvuju sa odlučnim glasom u sednicama sirotinskog stola, ali su isto i odgovorni prema svojim glasovima.

§. 179. Odvetnici municipija odnosno gradova sa uredjenim senatom isto su članovi sirotinskog stola ali nemaju odlučujućeg glasa.

Odvetnik ima se saslušati o svim pravnim i parbenim pitanjima kao i kod sklapanja pravnog posla pre donašanja rešenja, te može svoju izjavu — ako je na sednici sirotinskog stola prisutan, staviti u zapisnik, ili je dužan pismeno je podneti.

Pošto je isti dužan nadzirati održavanje zakona, te naredaba, može protiv svake meritorne odluke sirotinskog stola podneti priziv iz kojeg razloga imaju mu se ove odluke kratkim putem saopćiti.

Odvetnik je dužan po nalogu sirotinskog stola učestvovati u naslednim raspravama, nadalje poduzeti korake kod suda radi zaštite interesa starateljske vlasti kao i u pojedinim slučajevima usled ovlaštenja sirotinskog stola u ime maloletnoga ili skrbljenika.

§. 180. Kod sirotinskih stolova municipija treba da bude predsednik te predsednici, kod sirotinskih stolova gradova sa uredjenim senatom te općina (§. 174.) barem jedan prisednik-svršeni pravnik.

Izuzetak u ovom pogledu može da se čini samo u tom slučaju ako je dotični sudsko ili starateljsko zvanje starateljske vlasti dulje vremena vršio, te se je iskazao sa osobitom sposobnošću te marljivošću.

§. 181. Predsednik sirotinskog stola gradova sa uredjenim senatom je gradonačelnik.

§. 182. Koji će prisednik zameniti predsednika sirotinskog stola u slučaju sprečenja istog, odlučuje prethodno glavna skupština.

§. 183. Municipalno odnosno gradsko računovodstvo je stručni organ i sirotinskom stolu.

§. 184. Izvršujući organi sirotinskog stola jesu: sreski načelnici te općinsko poglavarstvo, u gradovima sa uredjenim senatom izaslani organi sirotinskog stola, u gradovima sa municipalnim pravom za to odredjeni članovi magistrata.

§. 185. Redovno osoblje sirotinskog stola stoji pod neposrednim naredjenjem, nadzorom i kontrolom predsednika sirotinskog stola, inače se na celo osoblje imaju primeniti zakoni i propisi postojeći u pogledu zvaničnog osoblja gradova sa municipalnim pravom ili uredjenim senatom.

§. 186. Kod sirotinskih stolova ustanovljuje predsednik na prisednički predlog naredjenja odnoseća se na izvršenje meritornih rešenja ili pripremna naredjenja.

Meritorna rešenja imadu se doneti u skupnoj sednici.

Sednice sirotinskog stola su javne, ali sirotinski stol može da odredi isključenje javnosti, ako se raspravljaju takovi odnosi,

koji bi — ako se iznesu na javnost — izlagali opasnosti i dobar glas, ili interes koje od stranaka.

Ali stranke i njihovi zastupnici mogu i onda prisustvovati.

§. 187. Za ponašanje pravovaljanih rešenja potrebna je prisutnost — osim predsednika — još dvojice redovnih prisednika, ili jednog stalnog prisednika te jednog beležnika, koji ima pravo glasa kao zamenika prisednika (§. 177.), ili prisutnost jednog izaslanika (§. 178).

§. 188. Sirotinski stol domaša svoja rešenja sa većinom glasova.

§. 189. Meritorna rešenja sirotinskog stola imaju se obrazložiti.

§. 190. Sirotinski stol funkcioniše samostalno — uz vlastitu odgovornost — u poslovima spadajućim u svoju nadležnost, te neposredno opći u pogledu svoje nadležnosti sa višim ili drugim vlastima kao i sa suoblastima te sudovima.

§. 191. Starateljska vlast izvršuje pravomoćnim postala rešenja upravnim putem i to vlastitom području po svojim organima, na području druge starateljske vlasti putem zamolnice.

Ovrha, koja se vodi na pokretnine ima se izvršiti po zak. čl. XV.: 1876. te §. 127. ovog zakona:

Ovrha, koja se vodi na nepokretnine ima se izvršiti putem sudu po ustanovljenom postupku g. p. p.

Rešenje starateljske vlasti kojim osudjuje, ima pravnu snagu onih isprava, na temelju kojih ima mesta sudskoj ovrhi na nepokretnine.

Protiv pravomoćnih rešenja starateljske vlasti može se tražiti pravni lek sudskim putem samo u slučajevima označenim u ovom zakonu.

§. 192. Novčane globe spadaju u korist općine, nadležne u ovim stvarima interesovanog štićenika ili skrbljenika te se imaju upotrebiti na uzdržavanje te vaspitanje siročadi bez imanja.

Municipija ustanovljuje naredbom način rukovanja ovih novčanih globa.

§. 193. Ukoliko nije usledila druga nagodba, obraća se starateljska vlast na ministra unutrašnjih dela radi izvršenja svojih rešenja u inozemstvu; ovim putem prispevaju i njoj rešenja inostrane starateljske vlasti.

§. 194. Starateljska vlast izvršuje rešenja inostrane starateljke vlast samo u takovim stvarima, koje po ovom zakonu spadaju u delokrug starateljske vlasti, te je iste dužna izvršiti samo onda, ako u ovom pogledu postoji odnos uzajamnosti sa dotičnom državom.

§. 195. Meritorna rešenja sirotinskog stola, predstavke te dopisivanja podpisuje predsednik, ostala pako izdanja podpisuje beležnik.

§. 196. Pečat sirotinskog stola sačinjava grb dotične municipije odnosno grada sa uredjenim senatom, te unaokolo uokvireni natpis sirotinskog stola.

§. 197. Poslovni red sirotinskog stola ustanovljuje ministar unutrašnjih dela naredbenim putem.

III. Odsek.

O nadležnosti starateljskih vlasti.

§. 198. Nadležnost starateljske vlasti sa delokrugom, opisanim u ovom zakonu prostire se redovno na one osobe, koje imaju općinsku nadležnost na onom području, za koje je postavljena starateljska vlast.

§. 199. Nadležnost starateljske vlasti može se preneti na onaj sirotinski stol, na čijem području stalno borave štićenik ili skrbljenik i to na molbu potonjih, odnosno tutora, staratelja ili rodjaka.

§. 200. Starateljska vlast može zahtevati nadležnost, ako na njenom području leži najveći dio imanja pod tutorstvo ili starateljstvo stavljenih.

§. 201. Starateljska vlast je izuzetno dužna i u slučaju nenadležnosti učiniti naredjenja za ona lica, koja borave na njenom području, kada je nastao slučaj tutorstveni i starateljski koji ne trpi odlaganja, sve dotle dok nije ustanovljena nadležna starateljska vlast. (Naredba min. unutr. dela od 25. I. 1914. br. 5000. o postupku starateljske vlasti kod podsvojenja ako je sporna općinska nadležnost).

§. 202. Redovna nadležnost inače nenadležne starateljske vlasti traje sve dotle, dokle ne preuzme starateljske agende medjutim nadležnom postala starateljska vlast.

§. 203. Ustanovljenje nadležnosti starateljske vlasti te

prenašanje funkcije starateljske vlasti pripada kod starateljskih vlasti na području jedne municipije upravnom odboru, kod sirotinskih stolova, koji se nalaze na području posebnih municipija ministru unutrašnjih dela, ako se iste ne bi medjusobno sporazumele.

Ali u slučaju §. 200. usledjuje prenašanje uvek po naredbi ministra unutrašnjih dela.

§. 204. Pitanje nadležnosti, koja nastaje izmedju starateljskih vlasti i sudova imaju se prijaviti sa strane starateljskih vlasti ministru unutrašnjih dela.

IV. Odsek.

O prizivu te prizivnim stepenima.

§. 205. Protiv rešenja općina u tutorskim stvarima kao i meritornih rešenja sirotinskog stola donešena u prvom stepenu može se od interesanata podnesti priziv.

Štetne odredbe protiv onih odluka, koje služe za rasvetlenje stvari mogu se navesti samo u prizivu protiv meritornog rešenja.

§. 206. Protiv rešenja radi zajma iz tutorstvene blagajne može se podneti priziv samo u slučaju odobrenja zajma radi neodržavanja uslova, propisanih u zakonu ili naredbi.

U ovakovim slučajevima dužan je odvetnik podnesti priziv.

§. 207. Prizivu ima mesta u roku od 15 dana iza dostave rešenja.

Ovaj se rok računa od sledećeg dana dostave. Ako poslednji dan roka pada u nedelju ili blagdan može se priziv podnesti i sledećeg običnog dana.

Priziv ima se podnesti uvek kod onog sirotinskog stola ili općine, koja je donela prvostepeno rešenje.

§. 208. Priziv, podnešen u zakonitom roku ima suspenzivno pravno dejstvo, ali ne sprečava sprovedenje naredjenja radi osiguranja.

§. 209. Rešenje, protiv kojeg nije podnešen u zakonitom roku priziv ili samostalni dio istog, protiv kojeg nije podnešen priziv, imaju se smatrati pravomoćnim.

§. 210. Ako su u prizivu navedene okolnosti, koje služe za rasvetlenje merituma predmeta, može se priziv smatrati

predstavkom, te se može doneti novo meritorno rešenje na osnovu novih okolnosti, te može starateljska vlast višeg stepena na to i da uputi donosioca prvostepenog rešenja.

Ako prvostepena vlast ne nalazi u prizivu navedene okolnosti takovima, na temelju kojih bi se moglo doneti novo meritorno rešenje, ili novo rešenje ne odgovora molbi prizivača: ima se priziv podastreti višoj vlasti.

§. 211. Utok (ako nije skopčan sa pretstavkom) ima se podastrati višoj vlasti, najkasnije za 8 dana po dotičnoj prvostepenoj vlasti te se istom ima priključiti overovljeni prepis rešenja, protiv kojega je podnešen priziv, zajedno sa svim spisima, koji se odnose na predmet.

§. 212. O prizivima protiv rešenja u starateljskim stvarima, donešenih od općina, rešava drugostepeno sirotinski stol municipije (županije), u trećem stepenu upravni odbor iste.

Protiv rešenja upravnog odbora u trećem stepenu nema mesta prizivu sa strane stranaka.

O prizivima, podnešenim protiv rešenja, donešenih u prvom stepenu od sirotinskih stolova, gradova sa uredjenim senatom te municipija, (gradskih i županijskih) rešava u drugom stepenu upravni odbor municipije, u poslednjem pako stepenu ministar unutrašnjih dela.

V. Odsek.

Delokrug municipalnih upravnih odbora u starateljskim stvarima.

§. 213. Pred upravni odbor imadu se četvrtgodišnje podastreti sa strane sirotinskih stolova dotične municipije te na području iste postojećih gradova sa uredjenim senatom, kao u smislu §. 174. sa strane sirotinskih stolova, općina, snabdevenih sa starateljskom vlašću, sledeći iskazi:

1. iskaz broja štićenika i skrbljenika sa oznakom promena, koje su se dešavale u prošlom četvrtu;

2. brojni iskaz rada sirotinskog stola, u pogledu izrade te izdavanja sa obrazloženjem eventualnih zaostataka. U ovom iskazu ima se uzeti osobiti obzir na stignuće te pregledavanje računa;

3. iskaz stanja blagajne sirotinskog stola, izdanih zajmova, osobito pak toga, koliko je trebalo kamata unići u blagajnu, te koliko je unišlo, nadalje koliko je lica bilo oslobodjenih ispod

starateljske vlasti, medju istima kolikim je bilo doznačeno, a kolikim je bilo izdano novaca, a koliko ih je bilo bez imanja?

4. iskaz toga, od koliko, te od kakovih organa starateljskih vlasti nisu stigla izvešća u roku, ustanovljenom po starateljskoj vlasti.

§. 214. Upravni odbor naredjuje prema uspehu ovih iskaza u vlastitom delokrugu, delomično se obraća na municipiju ili ministra unutrašnjih dela radi saniranja ili naredjenja.

§. 215. Upravni odbor postupa u vlastitom delokrugu:

1. u disciplinarnim stvarima osoblja sirotinskih stolova — kao municipalnih tako i općinskih organa;

2. ispituje žalbe, nastale protiv postupka sirotinskih stolova;

3. rešava pitanja nadležnosti, nastala medju općinskim, gradskim (sa uredjenim senatom) te municipalnim sirotinskim stolovima postojećim na njegovom području (§. 202.);

4. postupa u pogledu sukoba — koji ne zahtevaju disciplinarni postupak — izmedju starateljske vlasti te njenih organa, kao izmedju potonjih te općinskih poglavara nastalih prigodom funkcionisanja.

§. 216. Za raspravljanje priziva bude konstituisan iz sredine upravnog odbora jedno poverenstvo, koje se sastoji pod predsedništvom velikog župana osim predsednika sirotinskog stola te glavnog odvetnika, od podžupana (zamenik predsednokov), velikog beležnika te od 4 člana upravnog odbora biranih po municipalnom odboru, medju kojima dvojicu te jednog zamenika bira upravni odbor, dvojicu isto sa jednim zamenikom imenuje veliki župan.

§. 217. Referent je predsednik sirotinskog stola, ili za referisanje po njemu odredjeni prisednik sirotinskog stola. Referent te glavni odvetnik nemaju odlučujućeg glasa.

§. 218. Za donošanje pravovaljanog rešenja potrebna je prisutnost — osim predsednika — 4 člana, koji imaju pravo glasa.

VI. Odsek.

Postupak u naslednim predmetima. (Vidi nasledno pravo.)

VIII. Odsek.

Postupak starateljske vlasti u slučajevima starateljstva punoletnih.

§. 258. Sirotinski stol odredjuje za umobolnoga u slučaju potrebe privremenog staratelja i dotle, dok se ne izreče stavljanje pod starateljstvo sudbeno, te ne bude odredjen po saslušanju rodjaka staratelj po starateljskoj vlasti.

§. 259. Delokrug privremenog staratelja prostire se smo na lične stvari skrbljenika te na nadziranje imanja istog.

Dok se ne odredi takav privremeni staratelj pripada nadziranje nad imanjem u spomenutim te u drugim starateljskim stvarima, općinskom sirotinskom ocu.

§. 260. Istovremeno sa postavljanjem staratelja naredjuje sirotinski stol u gornjim kao i u ostalim slučajevima starateljstva punoletnih, da se sastavi inventar uz posredovanje staratelja po općinskom beležniku, jednom organu starateljske vlasti, ili po javnom beležniku.

§. 261. Primanjem inventara odredjuje sirotinski. stol raspravu radi uredjenja ličnih te imovinskih stvari skrbljenika, te odlučuje na osnovu zapisnika prema okolnostima te po propisima ovog zakona.

§. 262. Glede polaganja računa staratelja merodavna su naredjenja V. odseka I. dela.

VIII. Odsek.

Općenite odredbe u pogledu postupka starateljske vlasti.

IX. Odsek.

O rukovanju novcima starateljske vlasti.

X. Odsek.

Prelazne odredbe:

VIII., IX. i X. odsek sadržavaju propise manipulativne naravi.

Preinake z. čl. XX. 1877.: ad §. 7. (§§. 702—717.) ad §. 22. (§§. 730. i 731.) ad §. 28. (718—729.) ad tačka a) §. 28. (§§. 719—727.) ad tačka b) i c) (§§. 721. i 723.) ad tačka a) §. 30. (§. 697. z. čl. I. 1911. koji sledi.)

Zak. čl. I.: 1911.

XIII. Natpis.

Postupak radi produljenja maloletnosti, stavljanja pod starateljstvo te radi napadanja glede ukinuća vršenja očinske vlasti.

I. Odsek.

Postupak radi produljenja maloletnosti te radi ukinuća produljenja.

§. 702. Za produljenje maloletnosti nadležan je isključivo onaj sudbeni stol, na čijem je području sedište starateljske vlasti maloletnoga.

§. 703. Produljenje maloletnosti mogu da traže: roditelji maloletnoga, tutor maloletnoga, fiškal sirotinskog stola nadalje u slučaju da roditelja nema, ded i baka maloletnoga, u slučaju da ni takovih više nema, koji god od dalnjih rodjaka zaključno do strica, ujaka i tetke, te zakonitih zastupnika maloletnog deteta.

Radi odsutstva ili drugog kojeg razloga stalno sprečene roditelje ili deda i baku treba smatrati nepostojećima.

§. 704. Fiškal sirotinskog stola, kao očinsku vlast vršeći otac ili tutor vrše u postupku pravo stranke i onda, ako oni nisu tražili pokretanje postupka. Kao takovi mogu podneti pretstavku te priziv u interesu ispunjenja i uskraćenja molbe. Rešenja, koja se imadu strankama dostaviti, imadu se i njima uručiti. U predjašnje §-u nabrojena ostala lica, ako su ovlaštena pokrenuti tužbu, mogu kao intervenijent stupiti u parnicu bez dokazivanja zasebnog interesa, te u ovom slučaju vrše prava stranke.

§. 705. Stranke ili njihovi zakoniti zastupnici mogu pred prvostepenim kao i prizivnim sudom na raspravi i lično

postupati, tužbu, molbe te izjave koje se mogu izvan rasprave razlagati, izjaviti u zapisnik kod prvostepenog suda pred predsednikom ili po njemu odredjenim sucem.

Osim slučaja 1. zač. moraju se stranke dati zastupati po odvetniku. Podneske mogu stranke — koliko zakon drukčije ne odredjuje — podneti samo sa odvetničkom signaturom.

Za podupiranje tužbe potrebno je posebno ovlaštenje.

§. 706. U pismenoj tužbi imade se izlagati ovlaštenost molbe (opravdajuće činjenice) i dokazi. U tužbi mora se nadalje navesti razlog radi pripreme postupka, na čijoj se osnovi traži produljenje maloletnosti te ujedno za pravdanje istog služeće činjenice i dokazi.

Pismena tužba ima se podneti u 3 primerka — ako je pako tužbu pokrenuo odvetnik sirotinskog stola u 2 primerka — sa potrebitim brojem rubruma.

§. 707. Radi nadopune nedostataka te odbacivanja pismene tužbe imade se upotrebiti naredjenja §-a 140. i 141. s tom nadopunom, da se pismena tužba mora odbiti i onda, ako tužitelj nije bio očevidno ovlašten na podnešenje tužbe.

Ako sud ne nalazi da je pismena tužba za odbaciti, odredjuje radi zastupanja interesa maloletnoga sudskog staratelja te imenuje izaslanog sudiju radi pripreme usmene rasprave.

U ostalom imade se §. 655. shodno upotrebiti.

§. 708. U rešenju pismene tužbe izvešćuje se sudski staratelj na drugom primerku, tužitelj i odvetnik sirotinskog stola te otac ili tutor (§. 704.) na rubrumu.

Ako tužbu nije pokrenuo odvetnik sirotinskog stola, imade se jedan primerak skupa sa rešenjem priposlati nadležnom sirotinskom stolu.

§. 709. Sirotinski stol je dužan iza primanja pismene tužbe sudbenom stolu bez odlaganja staviti do znanja sve one poznate okolnosti te dokaze, koji su od odlučne važnosti za rešenje predmeta, isprave pak u originalu ili — u koliko su originali preko potrebni — u overovljenom prepisu priposlati. Ujedno dužan je sirotinski stol sudbenom stolu saopćiti imena, boravište te rodbinski stepen onih rodjaka, od kojih se može očekivati razjašnjenje u stvari.

Izveštaj sirotinskog stola imade se izaslanom ili zamoljenom sudiji uručiti.

§. 710. Pripremni postupak nije javan.

Izaslani sudija uzimajući u obzir od stranaka navedene činjenice te dokaze brine se iz zvanične dužnosti o ispostavljenju stanja stvari te nabavljanju dokaza.

Izaslani može pozvati stranke, roditelje, tutora kao i one rodjake, čije se saslušanje radi razjašnjenja stvari celishodnim pokazuje, radi ličnog pristupa te davanja očitovanja, te protiv nepristupivšega, ili se ne očitujućega upotrebiti mere radi uskraćivanja svedočenja. Dužan je nadalje maloletnoga i lično saslušati, ali protiv njega ne može upotrebiti druga prisilna sredstva osim predvedenja. Ovo saslušanje može se otkloniti ako nailazi na teškoću.

A one okolnosti, na temelju kojih se može uskratiti svedočenje, ispričavaju i prilikom očitovanja, ali rodjaci ne mogu uskratiti očitovanje samo na temelju rodbinskog odnošaja.

Izaslani može u 3. zač. spomenuta saslušanja izvršiti i putem zamolnice (§. 226).

§. 711. Ako se traži produljenje maloletnosti radi telesno ili duševnog manjka maloletnoga, dužan je izaslani poveriti pregledanje te davanje stručnog mnenja o stanju maloletnoga jednom ili više stručnjaka.

Kod stručujačkog pregleda mora izaslani barem jednom prisustvovati.

Pregled ima se u slučaju potrebe izvršiti putem zamolnice.

Stručnjake, koji se imadu odrediti može sud označiti kod rešenja pismene tužbe.

Ako je duševno stanje maloletnoga shodno ovom §-u bilo već ustanovljeno izvan postupka, koji je u toku, može se odustati od novog preglada.

§, 712. Sud može usled molbe odrediti, da maloletni bude smešten u zavod za lečenje na vreme od 6 nedelja, koji se rok ne može prekoračiti, i to ako je po lečničkom mnenju potrebno dulje posmatranje njegovog duševnog stanja, te se ovo posmatranje ne da drukčije vršiti. Od smeštenje u zavod za lečenje ima se odustati, ako bi bilo štetno za zdravstveno stanje maloletnoga.

Pre donašanja rešenja imadu se saslušati lica označena u §. 74.

Protiv odluke, koja odredjuje smeštenje u zavod za lečenje, ima mesta utoku sa odložnom snagom.

§. 713. Prvostepeni sud dužan je posle pravomoćnosti presude, koja produžuje maloletnost, otpravak iste priposlati sirotinskom stolu, nadalje produljenje maloletnosti gruntovnički zabeležiti te objaviti. Objava treba da usledi jednokratnim oglasom u službenim novinama, afiširanjem kod sudbenog stola, te saopćenjem nadležnom općinskom poglavarstvu.

Produljenje maloletnosti stupa na krepost sledećeg dana objave u službenim novinama.

§. 114. Troškovi postupka — ako se tužbi udovolji — terete maloletnoga, inače pako tužitelja.

Mesto odvetnika sirotinskog stola nosi troškove erar. Isti i predujmljuje ovaj trošak, koji bi bio dužan odvetnik sirotinskog stola ili sudski staratelj predujmiti.

Sud može i odvetnika sirotinskog stola osuditi na naknadu onih troškova, koje je prouzročio svojim očevidnim prestupom. (§. 435).

§. 715. Obnovi parnice nema mesta.

Ali produljenje maloletnosti može se moliti više puta, bilo s istog ili drugog razloga, ako tužitelj takove činjenice i dokaze navede, kojih nije bilo u prijašnjem postupku.

§. 716. U koliko iz ovog poglavlja ne sledi drugo, imadu se u postupku produljenja maloletnosti, shodno upotrebiti propisi, ustanovljeni za bračnu ništavnu parnicu u I. odseku 14. naslova s tom razlikom, da se u §§-ima 661., 672., 673. i 678. mesto državnog odvetnika ima razumeti odvetnik sirotinskog stola, nadalje da se u slučaju §. 666. postupak imade nastaviti, ako je jedan od stranaka, ovlaštenih po §. 704. prisvojio tužbu, te konačno da se mesto u §. 671. navedenog §. 667., ima razumeti §. 710.

§. 717. Za ukinuće produljenja maloletnosti je isključivo nadležan onaj sudbeni stol, koji je odredio produljenje.

Ukinuće produljenja maloletnosti može osim lica, ovlaštenih po §. 703. da moli i onaj, čija je maloletnost bila produljena od suda. Ako je ukinuće molio maloletni, odredjuje mu sudbeni stol na njegovu molbu sudskog staratelja, koji je dužan postupak čim pre pokrenuti, a u slučaju potrebe u roku, koji se na molbu maloletnoga ima po sudu odrediti.

Ukinuće maloletnosti stupa u krepost sledećeg dana iza pravomoćnosti presude.

U ostalom imadu se u postupku shodno upotrebiti propisi postupka radi produljenja maloletnosti (§§. 704—716).

II. Odsek.

Postupak radi stavljanja pod starateljstvo te radi ukinuća starateljstva.

§. 718. Za stavljanje pod starateljstvo punoletnoga nadležan je isključivo onaj sudbeni stol, na čijem je području opšta nadležnost onoga, koji se ima pod starateljstvo staviti. U pogledu domaćih, koji nemaju u unutrašnjosti opšte nadležnosti, merodavna je posljednja opšta nadležnost.

Za stavljanje pod starateljstvo maloletnoga, koji je umobolan ili gluhonem, koji se ni znacima ne može sporezumeti (§ 1. zak. čl. VI.: 1885.) je nadležan isključivo onaj sudbeni stol, na čijem je području sedište starateljske vlasti maloletnoga.

§. 719. Stavljanja pod starateljstvo punoletnoga (§. 28. t. a) zak. čl. XX.: 1877.) ili maloletnoga (§. 1. zak. čl. VI.: 1885.), koji je umobolan ili gluhonem, koji se ni znacima ne može sporezumeti, mogu da traže tužbom rodjaci u pravoj grani, dalnji rodjaci zaključno do strica, ujaka, tetke, bračni drug, odnosno njihov zakoniti zastupnik, konačno odvetnik sirotinskog stola.

§. 720. Sud može pokretanje postupka učiniti ovisnim od prikazanja lečničke svedočbe.

U ostalom imadu se na postupak shodno primeniti §§. 704—716.

§. 721. Stavljanje pod starateljstvo punoletnoga mogu da traže na osnovu t. b) i c) §. 28. zak. čl. XX.: 1877. onaj, koji se ima staviti pod starateljstvo sobom, nadalje rodjaci u pravoj grani, bračni drug njegov, odnosno zakonito zastupnik istih, kao u slučaju §. 4. zak. čl. VI.: 1885. odvetnik sirotinskog stola tužbom.

§. 722. Ako netko moli stavljanje pod starateljstvo na osnovu prijašnjeg §-a protiv sebe, može svoju molbu pismeno ili usmeno predati sa oznakom zakonitog razloga stavljanja pod starateljstvo.

Usmena molba mora se izjaviti u zapisnik pred predsednikom ili po istom odredjenim sudijom, u slučaju potrebe uz dokaz istovetnosti lica.

Pismena molba mora se potkrepiti sa potpisom, overovljenim po sudu ili javnom beležniku, ili u tu svrhu podneti po povereniku, koji je na to naročito te odlučno ovlašten u javnobeležničkoj ispravi.

Ako u pogledu istovetnosti lica ili ovlaštenja nema sumnje, odredjuje sud stavljanje pod starateljstvo sa odlukom, u protivnom slučaju odbija molbu.

U slučaju da bude odredjeno stavljanja pod starateljstvo, imade se shodno primeniti §. 713.

§. 723. Ako stavljanje pod starateljstvo na osnovu t. b) i c) §. 28. zak. čl. XX.: 1877. nije molio onaj, koji se ima staviti pod starateljstvo, imadu se primeniti §§. 704. i 705. 1. zač. §. 706., §. 707., 1. zač. §. 708. te §§. 710. i 716. sa sledećim razlikama :

Onoga, koji se ima staviti pod starateljstvo mora se povući u postupak otklanjanjem imenovanja sudskog staratelja, ali u slučaju t. b) §. 28. zak. čl. XX.: 1877. može sud, da odredi prema potrebi sudskog staratelja radi zastupanja onoga, koji se ima staviti pod starateljstvo.

O pokretanju postupka imade se izvestiti i odvetnik sirotinskog stola. U ostalom teče postupak bez posredovanja odvetnika sirotinskog stola te mu preostaje u slučaju §. 4. zak. čl. VI.: 1885. pravo intervencije (§. 704.), isti propisi imadu se primeniti na postupak i u onom slučaju, ako je odredjeno starateljstvo na molbu onoga, koji se ima staviti pod starateljsvo, i ako traži jedan od onih, koji su ovlašteni, da se i na njegovu vlastitu molbu odredi.

§. 724. §§-i 5—9. zak. čl. VI.: 1885. ostaju netaknuti.

§. 725. Na ukinuće starateljstva nadležan je isključivo onaj sudbeni stol, koji je starateljstvo odredio.

§. 726. Na ukinuće stavljanja pod starateljstvo imade se za vreme maloletnosti pod starateljstvo stavljenog shodno primeniti 2., 3. i 4. zač. §. 717.

§. 727. Ako je skrbljenik punoletan može ukinuće starateljstva da moli skrbljenik ili njegov staratelj, u slučaju t. a) §. 28. zak. čl. XX.: 1877. kao u slučaju §. 1. zak. čl. VI.: 1885. osim njih i odvetnik sirotinskog stola.

§. 728. Ako je stavljanje pod starateljstvo bilo odredjeno u smislu §. 722. samo na molbu skrbljenika, može ukinuće starateljstva zatražiti samo skrbljenik.

Ukinuće imade se odrediti odlukom na jednostavnu molbu skrbljenika. Na molbu ima se shodno primeniti §. 722. Odluka, koja odredjuje ukinuće, imade se osim molitelju dostaviti i staratelju te odvetniku sirotinskog stola. Utok protiv odluke ima odgodnu moć.

§. 729. Osim slučaja prijašnjeg §-a imade se staratelj, skrbljenik, nadalje ona stranka, koja je tražila stavljanje pod starateljstvo, ako se stranka ne može pronaći ili u unutrašnjosti ne stanuje, odvetnik sirotinskog stola, ako je pak starateljstvo bilo odredjeno protiv umobolnoga ili takovog gluhonemog, koji se ni znacima ne može sporazumeti, na svaki način i odvetnik sirotińskog stola pozvati, te preostaje ovlaštenima na molbu za stavljanje pod starateljstvo u smislu posljednjeg zač. §. 74. pravo intervencije.

Ukinuće starateljstva stupa na krepost sledećeg dana po pravomoćnosti presude.

U ostalom imadu se na postupak shodno primeniti §§. 704—712. 1. zač. §. 713., te §§. 714—716.

III. Odsek.

O postupku napadanja glede ukinuća vršenja očinske vlasti.

§. 730. Na obeskrepljenje rešenja starateljske vlasti koje izriče ukinuće vršenja očinske vlasti (§. 22. zak. čl. XX.: 1877.) nadležan je isključivo onaj sudbeni stol na čijem je području sedište starateljske vlasti, koja je postupala u prvom stepenu.

§. 731. Na postupak imadu se shodno primeniti §§. 704—708., 710., 714. i 716.

U postupku sudeluju tužitelj, odvetnik sirotinskog stola te tutor.

Sud odbacuje tužbu iz zvanične dužnosti i onda, ako je ista bila podnešena posle istoka u §. 22. zak. čl. XX.: 1877. odredjenog tromesečnog roka.

Sirotinski stol iza primitka tužbe šalje spise o postupku

starateljske vlasti sudu, koji iste izdaje izaslanom ili zamoljenom sudiji.

Sudbeni stol saopćuje sirotinskom stolu pravomoćnu presudu sa povratkom spisa starateljske vlasti.

Protiv pravomoćne presude ima mesta obnovi parnice.

§. 697. (Ad t. a) §. 30. zak. čl. XX.: 1877.) Tužba se mora pokrenuti protiv deteta, te ako mater deteta živi, protiv matere.

Za odredjenje staratelja, potrebitog za zastupanje maloletnog deteta ima se zatražiti starateljska vlast.

Zak. čl. VI.: 1885.

O preinaci i dopuni zak. čl. XX. 1877. glasećeg o uredjenju tutorskih i starateljskih poslova.

§. 1. Protiv takovog maloletnoga, koji je umobolan ili takovog gluhonemog, koji se ni znacima ne može sporazumiti (t. a) §. 28. zak. čl. XX. 1877.), može sud pokrenuti postupak radi stavljanja pod starateljstvo i za vreme maloletnosti prema propisima u tom pogledu postojećim. Ako pak sud bude zvanično izvešten od državne bolnice za umobolne ili od državne, municipalne, ili bolnice sa karakterom javnosti, o tome da glede nekog maloletnika izgleda da postoji jedan od slučajeva, odredjenih u t. a) §. 28. zak. čl. XX.: 1877. te da je bio primljen u zavod radi lečenja, dužan je pokrenuti postupak iz zvanične dužnosti, te o tome zvanično izvestiti nadležnu starateljsku vlast.

U koliko se tokom postupka dokazuje jedan od slučajeva, odredjenih u t. a) §. 28. zak. čl. XX.: 1877. odredjuje sud stavljanje maloletnika pod starateljstvo od onoga roka, kada postane punoletnim.

§. 2. Radi ukinuća ovog starateljstva imade se upotrebiti §. 56. zak. čl. XX.: 1877., te u ovom članku postojeći propisi.

Ukinuće odredjenog starateljstva može se i tražiti i pre postignuća punoletnosti pod starateljstvo stavljenog.

§. 3. U slučajevima b) i c) §. 28. zak. čl. XX.: 1877. može stavljanje pod starateljstvo tražiti osim u §. 31. zak. čl. XX.: 1877. spomenutih ovlaštenika i bračni drug onog, koji se ima pod starateljstvo staviti.

U ovim slučajevima ne može se odmah jednako ukinuti starateljstvo, odredjeno na vlastitu molbu skrbljenika u smislu 2. začela §. 56. cit. zakona, ako je medjutim bilo izrečeno na molbu bračnog druga, da starateljstvo postoji i u njegovom interesu.

§. 4. Ako u slučajevima t. b) i c) §. 28. zak. čl. XX.: 1877. postoje za nekoga takove prilike, na temelju kojih se može pretpostaviti potpuno osiromašenje te usled toga i to, da će nadležna općina biti izložena opterećenju uzdržavanja, može stavljanje pod starateljstvo usled uputstva nadležne starateljske vlasti da traži odvetnik sirotinskog stola.

§. 5. U slučajevima t. a), b) i c) §. 28. zak. čl. XX.: 1877. ako je postupak radi stavljanja pod starateljstvo bio pokrenut, te budu pouzdano dokazane takove okolnosti, po kojima se može sa verovatnošću zaključiti opstanak slučaja stavljanja pod starateljstvo, te da je odlaganje skopčano sa opasnošću, ovlašten je sud pre donašanja presude kad bilo na molbu kojeg od interesovanih, a u slučaju potrebe po saslušanju i drugih interesovanih — ako je pak postupak bio pokrenut iz zvanične dužnosti, — i iz zvanične dužnosti odrediti sudsku zabranu, te istu gruntovnički dati zabeležiti.

§. 6. Ako je stavljanje pod starateljstvo na osnovu t. a), b) i c) §. 28. zak. čl. XX.: 1877. bilo odredjeno od prvostepenog suda, te protiv ove presude bio podnešen priziv: imade se sudska zabrana odrediti te gruntovnička zabeležba izvršiti na molbu koje god od interesovanih, te ako je postupak bio pokrenut iz zvanične dužnosti, i iz zvanične dužnosti — bez obzira na opasnost.

§. 7. U oba slučaja imade se zamoliti starateljska vlast radi imenovanja staratelja uzapćenog imanja te radi izvršenja sudske zabrane, ujedno imade se naredjena sudska zabrana jedanput bez odlaganja objaviti u službenim novinama te u koliko docnije stavljanje pod starateljstvo bude izrečeno pravomoćnom postalom presudom: računa se u §. 33. zak. čl. XX.: 1877. ustanovljeno pravno dejstvo iste, što se tiče poslovne sposobnosti — od sledećeg dana prvog uvrštenja naredjenja sudske zabrane u službenim novinama.

§. 8. U slučajevima t. 2. §. 28. zak. čl. XX.: 1877. imade se pitanje — da li se može smatrati pravovaljanim ili ne onaj

pravni posao, koji je sklopljen dan prije, nego što je stavljanje pod starateljstvo ili naredjena sudska zabrana prviput u službenim novinama bila objavljena, prosuditi u smislu u tom pogledu postojećih materijalno-pravnih norma.

§. 9. Protiv odluke, koja odredjuje sudsku zabranu, ima mesta utoku, ali isti nema odgodne moći u pogledu izvršenja gruntovničke zabeležbe te objave naredjene sudske zabrane.

U ostalom imadu se upotrebiti pogledom na postupak pred sudom, naime glede odredjenja sudske zabrane, razrešenja iste, te u pogledu utoka protiv odluka, naredjenja II. odseka IV. dela zak. čl. LX.: 1881., naprotiv pak glede rukovanja uzapćenog imanja, te glede prava i dužnost imenovanja te uklanjanja, kao i glede obračuna, te nagrada staratelja uzapćenog imanja, upotrebiti primereno stanju stvari naredjenja zak. čl. XX.: 1877., odnoseća se na starateljstvo punoletnih.

§. 10. U svim slučajevima, kada postoji potreba za odredjenje tutora ili staratelja, dužni su rodjaci pod tutorstvo ili starateljstvo staviti se imajućih, ili drugi sa istima u bližem odnošaju stojeći, kao i nadležno općinsko poglavarstvo slučaj prijaviti starateljskoj vlasti. (§. 42. zak. čl. XX.: 1877.)

§. 11. U slučaju t. d) §. 28. zak. čl. XX.: 1877., ako se odsutni nije starao o uzdržavanju i vaspitanju svojih maloletnih potomaka, mogu isti — ako su na to spali — zahtevati od nadležnog sirotinskog stola troškove uzdržavanja odnosno vaspitanja.

Na to se odnoseću molbu pozvan je predložiti zakoniti zastupnik maloletnih potomaka, te se imade u pogledu molbe preslušati i staratelj odsutnoga.

Takovi troškovi imadu se redovno označiti iz prihoda imanja odsutnoga, jedino u slučaju neminovne nužde može se upotrebiti i osnovni imetak, u kojem slučaju imade se radi revizije iz zvanične dužnosti predložiti odluka sirotinskog stola na upravni odbor, odluka istoga pak ministru unutrašnjih dela.

Sa konačnom odlukom ministarstva unutrašnjih dela pridržan je nezadovoljnoj stranci sudski put.

§. 12. Od imanja radi odsutnosti pod starateljstvo stavljenog, ako je skrbljenik najmanje 5 godina odsutan, te je njegovo prebivalište nepoznato, mogu njegovi potomci, ako su na to spali, zatražiti od nadležnog sirotinskog stola pruženje potrebite materijalne pomoći radi utemeljenja svoje budućnosti

poimence radi udaje, službene ili bračne kaucije, radi otpočimanja samostalnog obrta, ili radi drugih sličnih razloga. Ali ova pomoć nikako ne može biti veća od onog zakonitog udela, koji bi pripadao tražiocu u razmeru suštine imetka osutnoga. Odluka sirotinskog stola donešena po saslušanju staratelja odsutnoga te sviju interesovanih, imade se radi revizije iz zvanične dužnosti predložiti upravnom odboru, odluka istoga pak ministru unutrašnjih dela.

Sa konačnom odlukom ministra unutrašnjih dela nezadovoljnoj stranci pridržan je sudski put.

Naredba

ministarstva unutrašnjih dela br. 58579. od god. 1881. o starateljskom odobrenju pravnih poslova, sklopljenih u korist maloletnika i skrbljenika.

Budući, da potrebno sačuvanje interesa maloletnika i skrbljenika već iz toga razloga čini potrebnim starateljsko ispitivanje te odlučivanje u korist maloletnika odnosno skrbljenika bez naknade sklopljenih pravnih poslova, što se često ispostavlja, da iz pravnih poslova, sklopljenih bez naknade kasnije nastanu veliki tereti za maloletnoga odnosno skrbljenika; stoga pozivam upravni odbor, da uputi županijski sirotinski stol, kao i na području županije nalezeće se gradove sa uredjenim senatom, te sa pravom starateljske vlasti ovlaštene općinske sirotinske stolove, da umesno pripaze, da u korist maloletnika ili skrbljenika sklopljeni pravni poslovi i ako su bez naknade, budu prikazani odobrenja radi starateljskoj vlasti prema odnosećem naredjenju §§. 20. i 113. zak. čl. XX.: 1877. Jer kakovi su interese maloletnika ili skrbljenika dodirujući pravni poslovi, to jest, da li je pravo, koje se namerava za maloletnoga postići zaista bez naknade, te ne bi li mogla u buduće nastati obaveza od ovog prava, koje se želi postići (n. pr. kod sticanja nekretnina eventualno sa patronatskim pravom skopčane obveze, teret obveznog trpljenja prava služnosti ili otkup zemlje i t. d.), imade se odlučiti te odrediti od starateljske vlasti; nadalje kod ovakovih pravnih poslova, a naročito kod takovih, koji su osnovani na darovanju mora starateljska vlast uzeti u obzir i to, da li usled prava, koja se u korist maloletnika ili skrbljenika nameravaju postići, nisu oštećena prava drugih maloletnika ili skrbljenika, kao što se to dogadja n. pr. na taj način, da otac svoje nekretnine darovanjem hoće preneti na jedno svoje dete, a drugu svoju decu namerava čak i od zakonitog dela koji imaju naslediti, isključiti. Obzirom na to mora se zatražiti odobrenje starateljske vlasti osobito za darovanje po ocu za njegovu maloletnu decu, (ne misleći na obična svečana darovanja), ili za darovanje učinjeno po drugom za maloletne ili skrbljenike te primljeno po ocu, tutoru ili staratelju u ime maloletnika ili skrbljenika, tim više pošto u smislu t. c) §. 20. te t. 7. §. 113. zak. čl. XX.: 1877. ako otac, tutor ili staratelj zahteva za maloletnoga ili skrbljenika da što kupi ili na drugi način steče, te isti želi da osigura sa gruntovničkom uknjižbom, dužan je odobrenje starateljske vlasti zatražiti u svakom slučaju, dakle i u slučaju darovanja.

Sudska praksa: Ad §. 1. Po naredjenju §. 22. zak. čl. XXIII.: 1874. žena bez obzira na svoje godine udajom postaje punoletnom te ovu svoju punoletnost zadržava i onda, ako postane udovicom ili ako se od muža rastavi.

Iza §. 7. Ugovori sa naknadom sklopljeni po maloletniku, ne mogu se smatrati kao valjani, te su ovi dugovi neuterivi.

Ali takovim dugovima, koji su učinjeni po maloletnima za potrebu životnog uzdržavanja, može se pribaviti važnost. Ovamo spadaju u svrhu ishranjivanja, potrebnog odevanja te stanovanja učinjeni dugovi.

Iza §. 11. Roditelji su dužni decu do punoletnosti — devojke do njihove udaje — uzdržavati. Ovaj propis važi samo u onom slučaju, ako su deca iza navršene punoletnosti u stanju sebe uzdržavati, ali ako u pomanjkanju odgovarajuće zarade, ili radi neimaštine nisu to u stanju, onda postoji roditeljska dužnost uzdržavanja i dalje posle navršene punoletnosti.

Dužnost uzdržavanja pripada u prvom redu roditeljima, u drugom redu dedu i baci sa očeve strane te u trećem redu istima sa materine strane.

Dok uzdržavanje zakonskog deteta jednako tereti roditelje, dotle uzdržavanje vanbračnog deteta tereti jedino te isključivo vanbračnog oca, te mati nije dužna ma išta pridonašati uzdržavanju. (Vidi naslov pravni položaj vanbračnog deteta.)

Obveza uzdržavanja, postoji ne samo sa strane roditelja nego i sa strane deteta; roditelja bez imanja ili za zaradu

nesposobnog roditelja, mora dete uzdržavati. Ovo uzdržavanje može roditelj da traži u prvom redu u naravi.

Ako ima više dece, uzdržavanje roditelja nije solidarno, nego medju istim podeljivo, a podelu imadu deca medjusobno sama rešiti. Na tražbinu uzdržavanja odnosno protuvrednosti, imaju isključivo roditelji pravo, ovo pravo ne pripada trećem licu prema detetu.

Na mesto urdržavanja u naravi može da nastupi plačanje u gotovom novcu, ali samo onda, ako je to medju obvezanim ugovoreno bilo ili ako to roditelji mogu iz važnih razloga zahtevati.

Ovo uzdržavanje obvezuje samo vlastitu decu, a nikako pastorčad, pošto obveza za uzdržavanje izmedju hranitelja te pastorčadi po zakonu ne postoji.

Ad §. 27. Pravni poslovi, sklopljeni po umobolnim bez važnosti su i onda, ako su pre stavljanja pod starateljstvo bili sklopljeni.

U pogledu materijalnog prava smatra se umobolnim ono lice, koje je nesposobno za samostalno rukovanje imanjem, koje nema pojma o značenju novca te imanja. Slaboumnost kao takova, ne isključuje slobodu volje, te ne povlači za sobom ograničenje poslovne sposobnosti, te radi iste nastupa ograničena poslovna sposobnost, samo u slučaju stavljanja pod starateljstvo.

Kod stavljanja pod starateljstvo radi rasipanja, dovoljno je dokazivanje toga, da pod starateljstvo se staviti imajući, ima naklonosti, radi kojih se može temeljito pretpostaviti, da mu preti gubitak imanja.

Ad §. 113. Dugovi učinjeni po maloletnom za održavanje života, obvezni su i bez odobrenja starateljske vlasti. Ovamo spadaju: stanarina, rublje, odelo, oprema za nevestu, predmeti udaje, te kućnog nameštaja. Isto tako za darovanje učinjeno u korist maloletnoga, nije potrebno odobrenje starateljske vlasti. Naprotiv odricanje od nasledstva sa strane maloletnika, ne može da usledi ni odobrenjem starateljske vlasti. U opće svako takovo odricanje prava, s kojega proizlazi šteta za maloletnoga bez važnosti je.

Ad §. 114. Stićenik, koji je postao punoletnim može svoj eventualni odštetni zahtev protiv svog tutora ili dotičnog člana

starateljske vlasti, koji je štetu prouzročio, da podigne za vreme zastare od 32 godine.

Tutorstvo. Tutor naredjuje u stvarima svog maloletnog stićenika — izuzev u §. 113. navedena ograničenja — punim pravnim delokrugom. Ali za obvezu plačanja odvetničke nagrade u ime maloletnoga preko redovnih parbenih troškova, potrebno je odobrenje starateljske vlasti, isto tako za sudsku nagodbu.

Ako je po ostavljaču bio imenovan oporučni tutor, zastupa maloletnoga u njegovim parbenim stvarima tutor, a ne mater. Roditelji rukovode imanjem svoje maloletne dece bez obveze polaganja računa. U ovom slučaju nije potrebno odobrenje starateljske vlasti ni za davanje pod zakup nekretnina. Ali u slučaju ponovne udaje, obvezna je mati na polaganje računa. Za sklapanje štetnih ugovora, kao i za prenos glavnice maloletnoga, potrebno je odobrenje starateljske vlasti. Propuštanje učinjeno sa strane starateljske vlasti, u pogledu polaganja tutorskih računa ne može da bude štetno za štićenika. Punoletnim postali, maloletni štićenik može svog tutora da pozove na polaganje računa, te nije dužan sačekati naredjenje starateljske vlasti radi podnašanja računa. Za pogreške i propuštanja, počinjena po sirotinskom stolu odgovoran je u prvom pogledu grad ili županija. Na odštetu obvezni su dotični članovi sirotinskog stola, čijim je propuštajem nastala šteta. Općina je odgovorna za prestupe i propuštanja, počinjena po sirotinskom ocu u zvaničnoj dužnosti, pri rukovanju sirotinskog imanja. Maloletni slobodno raspolaže imanjem stečenim svojim radom i marljivošću. U ime maloletnoga, sklopljeni ugovori pravovaljani su samo odobrenjem starateljske vlasti, ali punoletnu ugovornu stranku veže ugovor i do odobrenja starateljske vlasti. U zvanični delokrug sirotinskog stola spadajuća prodaja nekretnina, dražbom te kup pri ovakovoj dražbenoj prodaji po onom, koji najviše obećaje, konačan je samo u onom slučaju, ako je po sirotinskom stolu dražbeni postupak bio odobren, te ugovor o prodaji sa klauzulom odobrenja potvrdjen. Svrha je odobrenja starateljske vlasti jedino zaštita interesa maloletnoga ugovorača. Radi pomanjkanja istog, može se pravovaljanost istog posle napadati, samo u interesu maloletnoga ugovorača. Bez odobrenja starateljske vlasti prvobitno ne važeći ugovor, smatra se naknadno čutke prihvaćenim, ako ga stićenik iza postignuća

punoletnosti, kroz dulje vremena nije napadao. Maloletne zastupa tutor odnosno staratelj a ne starateljska vlast, stoga se sirotinski stol kao takav ne može povući u parnicu. Starateljska vlast je obavezna i ovlaštena, brinuti se o sačuvanju materijalnih interesa stićenika, koji stoje pod njegovom vlašću, te u slučaju potrebe uputiti odvetnika, da podigne parnicu. Municipalni odvetnik zastupa sirotinski stol na osnovu zakona, te mu ne pripada nagrada pri funkciji u zvaničnom svojstvu.

Prodaja nekretnina maloletnih po starateljskoj vlasti iz slobodne ruke, može se samo po saslušanju odvetnika propisanom u §. 179. zak. čl. XX.: 1877. te pod tim uslovom dozvoliti, da će gruntovni prepis uslediti tek iza izravnanja hipotekarnih potraživanja, podnošenja namira, te brisovne izjave i polaganja preostale kupovnine kod starateljske vlasti. Ako starateljska vlast postupa protiv ovih propisa, obvezni su predsednik i prisednici sirotinskog stola, koji su imali učešća u donašanju rešenja starateljske vlasti, naknaditi malodobnima prouzrečenu štetu.

Starateljstvo. Stavljanje pod starateljstvo nije ovlašten moliti brat, sestra, šogor ili koji dalnji rod.

Na stavljanje pod starateljstvo punoletnih nadležan je isključivo onaj sud, pod čiju opću nadležnost i inače spada onaj, koji se ima staviti pod starateljstvo. Kod umobolnih nadležan je za stavljanje pod starateljstvo po prebivalištu nadležan sud.

Za one, koji su presudjeni na kaznu robije, treba staratelja odrediti samo onda, ako nije sam osudjeni stavio sebi staratelja. Iz činjenice pohadjanja krčme ili pijančevanja — ako nije prekomerno — ne može se još zaključiti rasipanje, nego se mora dokazati, da dotični, koga treba staviti pod starateljstvo tako raskošno živi, da bi mogla nastupati njegova materijalna propast.

Radi pijanstva ima se pod starateljstvo staviti onaj, koji usled toga zanemaruje svoje gazdinstvo ili ako polazi krčme te pijančuje, premda se to ne slaže sa njegovim imovinskim stanjem; dejstvo pravnog ograničenja stavljanja pod starateljstvo počinje sledećeg dana, prvog ovrštenja oglasa u službenim novinama: stavljanje pod starateljstvo tokom parnice, ima tu posledicu, da parnica prelazi na staratelja kao zakonitog zastupnika stranke.

Pravni posao, sklopljen pre stavljanja pod starateljstvo može se napadati onda, ako je dokazana poslovna nesposobnost

stranke. Izdaci — troškovi, potrebni za njegovanje, odevanje i lečenje skrbljenika, pravovaljani su i bez odobrenja starateljske vlasti. U parnici, pokrenutoj protiv maloletnoga, može ga zastupati samo njegov tutor odnosno staratelj, a nema mesta odredjenju sudskog staratelja; odredjenje tutora, odnosno staratelja pripada na osnovu §. 31. ovog zakona starateljskoj vlasti, a ne sudu.

Za troškove neosnovnoga stavljanja pod starateljstvo — ako je županijski odvetnik postupao po ovlaštenju i uputi sirotinskog stola — odgovora sirotinski stol svojim u §. 293. zak. čl. XX.: 1877. označenim imanjem rezervnog fonda.

Parnica stavljanja pod starateljstvo, ne može se zabeležiti u gruntovnici.

Pravni položaj vanbračnog (nezakonitog) deteta.

Nezakonito je dete onda, kada pri začetku te rodjenju nije po zakonu postojao bračni odnošaj medju roditeljima. Po §. 138. a. g. z. pretpostavka zakonitog rodjenja, postoji samo u pogledu onog deteta, koje se je u 7. mesecu rodilo iza sklapanja braka, ili u 10 mesecu iza smrti muževljeve, te prestanka braka. U ostalom pretpostavlja se uvek zakonitost rodjenja za trajanja bračne zajednice, dok se protivno ima dokazati.

Vanbračno rodjeno dete nije u srodstvu — u pravnom smislu — sa prirodnim ocem, te je isključeno iz očeve porodice. Vanbračno dete je u srodstvu samo sa svojom materom, nosi materino ime, te sleduje materino državljanstvo, nadležnost i veru. Zakonsko nasledno pravo pripada vanbračnom detetu samo iza njegove matere (a nikako iza oca) kao i jedino materi iza njega, te je medju istima zakonska nasledna sveza, recipročna.

Najnovija praksa kurije proširuje ovu naslednu svezu recipročno, i na srodnike matere.

Pravni položaj vanbračnog deteta koncentrira se oko pitanja uzdržavan ja.

Uzdržavanje nezakonitog deteta tereti u prvom redu prirodnog oca, ali dok to nije rešeno, naravno je mati dužna

starati se o uzdržavanju. Zahtev na uzdržavanje može staviti zakoniti zastupnik deteta, dakle mati, ako je punoletna te kao takova vrši očinsku vlast nad detetom, te je zakoniti tutor svog deteta, u protivnom slučaju, zakoniti zastupnik matere ili van bračna mati, koja i ako je maloletna ima parničnu sposobnost za isterivanje svih tražbina prema prirodnom ocu, što proizlazi, iz činjenice vanbračnog rodjenja deteta. Osim redovitog mesečnog prinosa za uzdržavanje, pripada vanbračnoj materi prema prirodnom ocu deteta, naknada svih troškova i šteta, nastalih te prouzročenih rodjenjem, troškovi krštenja i t. d. Materi pripada izdržavanje 2 nedelje prije i 4 nedelje poslije porodjaja, i ako dete umre ili se mrtvo rodi; ove tražbine zastaruju za 3 godine računajući od rodjenja deteta. Prinos uzdržavanja, prelazi kao ostavinski teret i na naslednike prirodnog oca, ali su naslednici odgovorni samo do visine nasledstva.

Parnice radi priznanja očinstva te uzdržavanja vanbračnog deteta, spadaju u delokrug sreskih sudova. U ovim parnicama ima se dokazivati, da je prirodni otac sa vanbračnom materom spolno općio. (Pater est, quem iustae nuptiae demonstrant.) U ovoj parnici može prirodni otac staviti samo taj prigovor, da je vanbračna mati u kritično doba nemoralno živila, podavajući se mnogima za novac (kurijalno rešenje), tako zvana exceptio plurium concubentium, ali ovom prigovoru na području važnosti a. g. z. nema mesta. Kod ustanovljenja prinosa za uzdržavanje, mora se uzeti u obzir materijalno stanje prirodnog oca te vanbračne matere, te društveni položaj matere, te se prema ovim prilikama ustanovljava takova svota kao prinos, iz koje se može dete uzdržavati te vaspitati. Uzdržavanje se plaća mesečno unapred, te se povratno može ustanoviti samo onda ako mati dokaže, da nije mogla svoj zahtev za uzdržavanje staviti prije, iz razloga, koji leže izvan nje.

Uzdržavanje se plaća do navršene 15. ili 16. godine (zak. čl. VIII. i XXI: 1901. zakona za zaštitu dece), načelno sve dotle, dok nije u stanju da se samo uzdržava.

Sporazum prirodnog oca te vanbračne matere u pogledu prinosa za uzdržavanje, pravovaljan je samo uz pristanak starateljske vlasti.

Dužnost uzdržavanja je izmedju vanbračne matere, te nezakonitog deteta recipročna.

Nezakonito dete može se pozakoniti (legitimirati:) 1. sa naknadnim brakom, 2. kraljevom milosću.

1. Naknadnim brakom legitimira se nezakonito dete onda, aku medju roditeljima postoji pravovaljan ili putativan brak.

2. Sa kraljevom milosću onda, ako medju roditeljima, iz kojegod razloga ne može da postane brak. Pošto je ovaj način legitimiranja činjenica milosti, podeljuje ju kralj na temelju podastiranja ministra pravde.

Legitimiranje ima se sprovesti u državnim maticama.

Sudska praksa. Pretpostavlja se, da je otac vanbračnog deteta onaj, koji je sa materom deteta računajući natraške od rodjenja deteta u vremenu ne manje od 180 dana, ni više od 300 dana spolno općio (kurijalno rešenje). Protiv ove pretpostavke ne može se uspješno navesti ni to, da je muž za vreme spolnog općenja bio nesposoban za oplodjenje. Protiv ove pretpostavke, može prirodni otac staviti samo taj prigovor, da je mati u kritično vreme nemoralno živila. Nemoralan se život ustanovljava: ako se je vanbračna mati u kritično vreme podavala za novac, ako je poznata kao javna ili tajna bludnica, te blud tera obrtnično, ili ako se je odrekla stidljivosti te na pr. javno na ulici naslonivši se na drvo, spolno općila sa drugim muškim.

Uzdržavanje nezakonitog deteta, tereti u prvom redu prirodnog oca, te ako je ovaj za to nesposoban, vanbračnu mater.

Na uzdržavanje nezakonitog deteta ne mogu se obvezati roditelji prirodnog oca, te srodnici matere. Ovo ukočeno stanovište, polagano preinačuje čovečji humanizam, te su pojedini sudovi počeli ustanovljavati, obavezu roditelja prirodnog oca na uzdržavanje nezakonitog deteta u slučaju siromaštva prirodnog oca, pa čak onda, ako potonji ne živi, ni ne radi u kučanstvu (gazdinstvu) roditelja.

Prirodni otac može se obvezati na uzdržavanje nezakonitog deteta i dalje, od u presudi istaknutog roka zaradne sposobnosti (obično ne traje preko 15 godina) ako je dete za rad, odnosno za zaradu nesposobno. Povečanje prinosa uzdržavanja može se usled promene, nastale iza presude zahtevati novom tužbom, ali sama okolnost, da su se imovinske prilike obvezanog znatno poboljšale, ne može biti osnovom povišenja, ako je dosudjena svota dostatna za uzdržavanje.

Obaveza prirodnog oca na uzdržavanje, čini ostavinski teret, te iza smrti prirodnog oca — quoad vires hereditatis — prelazi i na naslednike prirodnog oca. Na temelju ovog načela, može nezakonito dete zahtevati uzdržavanje i od onoga, koji je usled kažnjivog dela prouzrokovao smrt prirodnog oca; prirodni otac dužan je snositi sve troškove oko rodjenja, lečenja nezakonitog deteta, te pogreba za slučaj smrti. Obaveza nezakonitog deteta i vanbračne matere je recipročno, a tako isto i nasledjivanje; ali iza srodnika matere ne pripada nezakonitom detetu zakonsko nasledstvo, niti na temelju materinog prava na ostavinu deda i bake. Nužni deo nezakonitog deteta — u materinoj ostavini — jednak je onome, zakonite dece.

Obaveza uzdržavanja prestaje: a) smrću nezakonitog deteta b) sa legitimiranjem c) odrekom matere prinosa za uzdržavanje. Mora se primetiti, da ako je nezakonito dete primljeno na uzdržavanje, te ga mati nije u stanju uzdržavati, odreka matere nije ni odobrenjem starateljske vlasti pravovaljana.

Adopcija (Podsvojenje.)

Pod adopcijom razumije se onaj ugovor, sa kojim podsvojač uzme dete drugoga pod svoje. Adopcija stvara roditeljski odnos izmedju podsvojača te podsvojenog, na osnovu kojeg je podsvojač dužan starati se o uzdržavanju te vaspitanju podsvojenog. Podsvojeno dete nasledjuje iza roditelja podsvojača kao dete po krvi. Iz ovog načela proizlazi, da podsvojeni prima prezime i društveni položaj podsvojača, komu naravno pripada očinska vlast te tutorstvo nad podsvojenim.

Bitna je razlika ovdje iz medju ugarskog te austrijskog prava. Po ugarskom pravu je osim naslednog prava sve ostalo, naročito preuzimanje prezimena, fakultativno i dispozitivno, naprotiv po a. g. z. je poslednje, posledica adopcije, a pravo na nasledstvo je dispozitivno.

Adoptirati može svaki, koji je samovlastan bez obzira na spol, samo se zahteva, da izmedju podsvajača te podsvojenog bude razlika dobi od najmanje 16 godina, Po a. g. z. mora biti podsvajač star najmanje 50 godina, te je razlika dobi 18 godina, te ne može adoptirati onaj, koji ima vlastite zakonite dece. Poslednje ograničenje ne poznaje ugarsko pravo.

Zajednički mogu adoptirati samo bračni drugovi. Adoptirati ne mogu osobe, koje su položile zavet celibata.

U ugovoru o podsvojenju ne može se isključiti pravo nasledstva, jer se podsvojeni smatra zakonitim potomkom; naprotiv podsvajaču ne pripada nasledno pravo iza podsvojenog.

Za svako podsvojenje potrebno je vladino odobrenje. Za podsvojenje maloletnoga osim tog još i odobrenje starateljske vlasti.

Ako roditelj podsvajač nije u stanju uzdržavati podsvojeno dete, u ovom slučaju nastupa dužnost uzdržavanja krvnih roditelja.

Podsvojeno dete sledi državljanstvo te općinsku nadležnost svog podsvajača, iz čega proizlazi, da se i inozemac može adoptirati.

Ugovor o podsvojenju prestaje, ako ga stranke medjusobnim sporazumom razreše, naravno za maloletnog (podsvojenog) potrebno je odobrenje starateljske vlasti. Odobrenje vlade u slučaju razrešenja, nije ni u kojem slučaju potrebno. Jednostranom razrešenju ima mesta onda, kada ima mesta isključenju potomka, ovlaštenog na nužni deo.

Sudska praksa. Adopcija ne čini promenu u svezi krvnog srodstva podsvojenog sa svojim srodnicima. Iz toga proizlazi, da podsvojeno dete ne može zahtevati pravo nasledstva na osnovu prava podsvajača, iza kasnije umrlih roditelja istog. Rešenje obaveze uzdržavanja podsvojenog, spada u delokrug sudova. Podsvojeno dete može pobijati darovanje, koje vredja nužni deo pripadajući mu iza podsvajača samo onda, ako je darovanje usledilo iza adopcije.

II. DEO.

Nasledno pravo.

Život prirodnog lica prestaje smrću a osim toga kao praesumtio u slučaju proglašenja umrlim. Smrću prirodnog lica prestaje ne samo fizički, nego i pravni život istoga. Sva ona prava i ovlaštenja, koja su bila vezana sa osobom pokojnika ujedno i prestaju njegovom smrću. Naprotiv sva ona prava i ovlaštenja, imovinski predmeti uračunavši i obaveze, koje su zaostale iza pokojnika, prelaze njegovom smrću na njegove naslednike. Ova imovinska masa sačinjava pokojnikovu ostavinu.

Pod ostavinom dakle razumeva se ona imovinska masa, koju je netko za sobom ostavio iza smrti ili proglašenja umrlim. Ova ostavina nije posve istovetna sa imetkom pokojnika dok je još živio, pošto sva prava i ovlaštenja, koja su bila vezana sa osobom pokojnika isto prestaju sa njegovom smrću.

Sudska praksa. Predmet nasledstva je imovinska vrednost. Na naslednika prelaze sva ostavljačeva imovinska prava, koja su postojala u času smrti. Ova prava i obveze ipso iure prelaze na naslednike smću ostavljača. Iz toga proizlazi, da ostavljača nasledstva zastupa naslednik odnosno svi naslednici u pogledu ostavine, pre primanja u posed ili sudske predaje. One pokretnine, o kojima ostavljač nasledstva nije učinio oporuku ne mogu oporučni naslednici svojatati, nego su isti predmet zakonskog nasledstva, pošto u ugarskom naslednom pravu ne postoji pravna norma: nemo pro parte testatus pro parte intestatus decedere potest.

Iza smrti ostavljačeve neubrani plod od nekretnina, na kojima je ostavljač imao samo pravo plodouživanja, ne pripada ostavini u onom slučaju, ako pravni naslednici ostavljača ne mogu nastaviti plodouživanje na osnovu ostavljačevog prava. Ovaj neubrani plod pripada srvšetkom plodouživanja vlasniku, a ostavini samo troškovi, uloženi u neubrani plod. Pravno dejstvo posedovanja nevezanog na osobu ostavljačevu proteže se i na naslednike, te tako postaje sastavni deo njihovog imovinskog interesa, te se smatra ostavinom. Isto tako smatra se ostavinom i naseljeniku pripadajuće pravo upotrebe i otkupa. Plodouživanje ličnog lekarničkog ovlaštenja ne prelazi na udovicu odnosno u slučaju preudaje iste eventualno u slučaju njezine smrti, do punoletnosti dece na istu, smrću lekarnika kao ostavina, nego na temelju sopstvenog prava (proprio iure) istih.

One imovinske mase, koje sa smrću ostavljača prelaze na naslednike odnosno u koje naslednici sa smrću ostavljačevom ulaze kao u imovinsku celinu, zovu se nasledstvo ili ostavina. Ta ostavina pak odgovora za sve one dugove, koji su ostavljača nasledstva teretili, te koji su nastali usled njegove smrti.

Sudska praksa. Ukopni trošak je ostavinski teret, koji su naslednici dužni snositi do visine ostavine, te kao takav teret ne tereti legalnog plodožitnika ostavinskog imanja. Ovaj trošak srazmerno tereti oporučni deo ostavine, sa ostalim delovima o kojima oporuka ne čini raspolaganje. Ukopni trošak nema zakonitog prvenstva prema ostalim ostavinskim teretima. Izvanredno skupo sahranjivanje može da usledi samo na osnovu medjusobnog sporazuma naslednika. Otprema lešine ostavljača nasledstva — ako je na strani umro — pošto nije neophodno potrebna, može da usledi na trošak ostavine samo sporazumom interesovanih naslednika. Troškovi kupovanja crnine za rodbinu mogu se na teret ostavine samo onda zaračunati, ako su bili učinjeni sporazumom sviju naslednika. Troškovi mrtvačkih daća, odgovarajućih mesnim običajima te podizanje nadgrobnog kamena, koji se osnivaju na pijetetu te običaju, sačinjavaju ostavinski teret, te se isti mogu sudskim putem smanjiti prema imovinskim prilikama te društvenom položaja ostavljačevom. Troškovi bašće oko groba te ograde sa rešetkom ne čine ostavinskih teret. Troškovi ostavljačevog lečenja sačinjavaju ostavinski teret, ali troškovi ženinog lečenja ne terete njezinu ostavinu, nego ostavinu muževljevu: izuzev ako muž nije raspolagao sa suvišnim prihodom, onda je isti bio ovlašten izvanredne troškove, nastale usled duljeg ženinog bolovanja (naime troškove lečnika, lekarne, bolnice, bolničke njege) pokriti iz ženinog imanja dakle na teret ženinog ostavinskog imetka. Troš kovi, nastali oko uterivanja te osiguranja ostavinskih potraživanja kao i takse i troškovi

ostavinske rasprave te inventarisanja, ne čine ostavinski teret, nego terete naslednike.

Preduveti nasledjivanja.

Potrebna je smrt ili proglašenje umrlim na sticanje imovine sposobnog lica, da se može vršiti nasledna ovlaštenost, jer iza živih nema nasledstva (viventis nulla hereditas); ali potrebno je osim smrti i to, da je pokojnik bio pravno sposoban, jer samo pravno sposobna lica imaju ovlaštenost na sticanje imovine.

Nasledjivanju nema mesta iza društva, premda ima pravnu sposobnost, jer o njihovom imanju odlučuju u slučaju prestajanja društva njegova pravila.

Na nasledjivanje pozvano lice treba da ima sposobnost nasledjivanja. Ovlaštenost nasledjivanja ima uopće svako lice bilo domaće ili inostrano.

Sposobnost nasledjivanja uskraćena je iznimno samo takovim inostrancima, u čijoj domovini nije ni našim gradjanima priznata sposobnost nasledivanja. Dakle nasledna sposobnost ima svako lice, bilo domaće ili inostrano, koje u našoj državi ima sposobnost sticanja imovine.

Sudska praksa. Sposobnost nasledjivanja ima svaki, koji ima sposobnost sticanja. Nema dakle mesta nasledjivanju iza takovih lica, koja su nesposobna za sticanje imovine. Glavni uslov za pribavljanje nasledstva jest, da je naslednik pri delaciji nasledstva u životu. Pravo nasledstva posmrčeta ima se oceniti tako, kao da se je rodilo za života roditelja. Oporučni naslednik može da bude samo onaj, koji je pri smrti ostavljača još živio. Ako oporučni naslednik za vreme smrti oporučitelja nije više na životu smatra se oporuka napuštenom, ali ovo ne isključuje — u koliko postoje za to uveti — da deca oporučnog naslednika nasledjuju po zakonu iza ostavljača nasledstva, naprotiv može na osnovu naredjenja sastavljenog u oporuci ili naslednom ugovoru nasledjivati i takovo lice, koje još nije živilo pri smrti ostavljačevoj. Otvoreno nasledstvo, (izuzev slučajeve fideikomisa, zamenjivanja i potonjeg nasledstva), prelazi uvek na naslednikove naslednike, ako je naslednik umro pre pribavljanja važnosti svog prava nasledjivanja, jer pravo na otvoreno nasledstvo nije lično, već imovno pravo, koje je prenosivo.

Nasledstvo se može otvoriti redovno samo u korist pri smrti ostavljačevoj još u životu nalazećeg se lica, iz toga sledi, da pri smrti ostavljačevoj još ne postojeće ili nezačeto lice ne može da bude naslednikom, nego samo potonjim naslednikom. Po ostavljaču nasledstva naredjena zaklada sačinjava pravnu osobu te kao takova ima sposobnost nasledjivanja. Okolnost, da označena zaklada još nije postojala, nema upliva na krepost nasledstva odnosno zaveštaja. Po ostavljaču nasledstva u korist potrebitog čovečanstva učinjeni zaveštaj je pravovaljan, jer je ostavljačevo naredjenje, da se takova zaklada postavi, a kao takova je pravna osoba, koja ima sposobnost nasledjivanja. Naprotiv u općenitosti učinjeni zaveštaj, n. pr. u korist slovačke djačke omladine nema važnosti, pošto ne čini pravnu osobu, te stoga ne može da se izjasni radi primanja. Takav zaveštaj ima se smatrati zakladom, a za očitovanje radi prímanja odnosno neprimanja, ovlaštena je za nadzor pozvana državna vlast. Od državne vlasti raspušteno udruženje nema sposobnosti nasledjivanja čak ni onda, ako je imanje istog po državi pridržano za udruženje, koje bi se u buduće moglo osnovati. Crkvena lica te crkvene vlasti mogu nasledjivati i bez odobrenja vladarevog. Kaludjeri, koji su položili svečani zavet siromaštva nemaju sposobnosti nasledjivanja, na protiv su članovi kongregacija, koji su položili samo obični zavet, sposobni za nasledjivanje. Inostranci imaju sposobnost nasledjivanja samo u slučaju uzajamnosti.

Manjak sposobnosti nasledjivanja je od apsolutne kreposti, dakle u ovom slučaju je posve isključeno, da naslednik nasledjuje.

Ima slučajeva, kada ne može da nasledjuje ni za nasledjivanje sposobno lice: 1. ako je naslednik za nasledivanje nezaslužnim postao, 2. ako je isključen po ostavljaču nasledstva, 3. ako se je naslednik odrekao nasledstva, 4. ako je bio namiren, 5. ako je njegovo pravo nasledjivanja zastarilo.

Ni jedan od ovih slučajeva nije od apsolutne kreposti, jer prestaje sa oproštenjem ostavljača, ili ne nastaje u slučaju neodricanja ili nenamirenja naslednika.

1. **Nezaslužnost.** Nezaslužnost je onaj slučaj nesposobnosti nasledjivanja, kada netko ne može u posed primiti pribavljeno nasledstvo toga radi, što se je podlo ponašao prema

ostavljaču te tako postao nedostojnim za nasledjivanje iza ostavljača.

Sudska praksa. Nedostojan je za nasledjivanje iza ostavljača onaj, koji je počinio umortsvo ili ubojstvo na ostavljaču, odnosno u istom sudelovao kao sukrivac. Koji ostavljača sprečava u oporučenju ili namerno uništi njegovu oporuku, proneveri, zataji, krivotvori ili ga silom ili zavodjenjem protupravno prisili da načini oporuku, sprečava u zgotovljavanju, ili ga namerno učini nesposobnim za pisanje oporuke, te ga sprečava u promeni svog poslednjeg naredjenja. Nadalje su nedostojni: žena, koja je sa ubicom svog muža učinila preljub, te podupira krivca posle ubojstva; žena, koja podupire ubojicu svog muža pri nasledjivanju iza svog muža; muž, koji je ubio svoju ženu, ili podupire ubojicu svoje žene; dete koje je ubilo svog oca, nedostojno je za nasledivanje iza svog oca, a otac, koji je ubio svoje dete, iza svog deteta. U slučaju bratoubojtsva je ubojica nedostojan za nasledjivanje iza svog brata.

Uopće ubojica ostavljača ne može da nasledjuje čak ni na osnovu oporuke.

Naslednik koji je postao nedostojnim ima sa smatrati takovim, kao da je umro pre ostavljača. Nedostojan, koji je iz nasledstva ispao smatra se takovim, kao da pri delaciji nasledstva više nije živio, zbog čega naslednici nedostojnog mogu nasledjivati za onim, iza kojega nedostojni radi nedostojnosti ne može da nasledjuje.

Posledica nedostojnosti ne prelazi na decu nedostojnog te mogu isti naslediti na osnovu svog vlastitog prava za onima, za kojima nedostojni ne može da nasledjuje, ali ovakovo nasledjivanje pripada samo onoj deci nedostojnoga, koja su pri smrti ostavljačevoj bili već u životu.

2. **Isključenje.** Drugi je slučaj kad naslednik, ma da ima sposobnost nasledjivanja ipak ne može da nasledjuje — slučaj isključenja.

Isključenje je ono oporučno naredjenje ostavljačevo, koje isključuje na zakoniti deo ovlaštenog naslednika, da iza ostavljača nasledjuje.

Isključenje ima formalnih i materijalnih uveta, te je samo u slučaju postojanja istih pravilno.

Formalni uveti isključenja su: 1. izričita izjava ostavljača, 2. izričito izloženje razloga isključenja.

U obzir dolazi samo onaj razlog isključenja, koji je ostavljač izričito naveo u svom poslednjem naredjenju, jer ako i postoji koji drugi razlog, ne može se isti uzeti u obzir, te se smatra takovim, kao da ga je ostavljač oprostio.

Materijalni uveti isključenja: 1. ako je dete svoje roditelje uvredilo, ili delotvorno, ili pak drugim teškim i znatnim nepravdama, 2. ako svoje roditelje optužuje zbog krivičnog dela izuzev zločine, koji dovode u opasnost vladara ili državu, 3. ako radi o glavi roditelja, 4. ako roditelje ne oslobodi od zatvora ili ropstva, ma da je to moglo učiniti.

Dete može svoje roditelje isključiti u sledećim slučajevima: 1. ako je roditelj rasipnik, svoje i dečje imanje bez nužde te pravilnog razloga prevarno otudjivao ili se na to sprema, ili ako isto na takav način upropašćuje, 2. ako sa detetom bez pravog uzroka nemilosrdno postupa, 3. ako ga prisili na zločin, 4. ako roditelj ne dozvoljava da punoletno dete stupi u brak; ova točka nema mnogo praktične vrednosti, jer punoletno dete može u smislu bračnog zakona brak sklapati bez svake roditeljske veze, te se može ova točka da odnosi jedino na onaj slučaj, ako roditelji punoletnu žensku ne opskrbe opremom — premda su to u stanju učiniti — a brak se radi toga ne može ostvariti.

Sudska praksa. Isključenje može se izreći samo u pravovaljanom raspolaganju za slučaj smrti te ovom pravu može pribaviti važnost jedino ostavljač nasledstva.

Za isključenje je potrebno da bude izričito izraženo u oporuci, te da razlog odnosno razlozi budu navedeni, jer se za isključenje mogu primiti samo oni razlozi, koje je oporučitelj takovima označio; dočim za razloge, koji u oporuci nisu spomenuti, ima se to pretpostaviti, da ih je ostavljač svom detetu oprostio.

Ako je dete na njegu i pomoć spalog ostavljača, u bolesti i starosti iz svoje kuće isteralo te izbacilo, ovaj njegov čin je razlog isključenja. Ako dete svoje roditelje delotvorno uvredi, ili protiv njih počini tešku uvredu časti, ako devojka iz roditeljske kuće pobegne, s kojim činom znatno uvredi svoje roditelje. Ako dete svoje roditelje, koji su bili presudjeni na zatvor-promenljivu u globu, ne iskupi sa isplatom globe, te sa polaganjem kaucije ne izbavi iz istražnog zatvora, premda je u stanju to učiniti. Ako dete provodi raskošan, lakomislen život, uopće navodi bez

označenja pojedinih činjenica n. pr. surovost, neverna ljubav i t. d., ne mogu biti uzrokom isključenja, niti je takav razlog, da je dete stajalo roditelje mnogo novaca.

Isključenje mora biti izričito te jasno sa točnom oznakom čina. Ako roditelji svoju kćer isključuju na takav način, da joj se pripadajući zakoniti deo iza njene smrti ostavlja njenom 8 godišnjem detetu, to onda nije isključenje, nego ograničenje, jer kći dobiva samo doživotno uživanje, dok pripadajući zakoniti deo ostaje detetu.

Od propisa da isključenje mora biti izričito i jasno sa oznakom čina, čini izuzetak onaj slučaj, kada ostavljač nasledstva usled krivičnog dela naslednika ne može se posluživati svojim pravom isključenja (u slučaju namerne povrede tela, koja prouzrokuje smrt), te naslednik ne može biti učesnik u nasledstvu, ako je ostavljač mogao samo toliko izjaviti, da želi, da se naslednik kazni. U ovom slučaju naslednik ne može učestvovati u nasledstvu, jer se to ne slaže sa smjerom zakona. Opća je naime pravna norma, da zločin ne može biti pravni izvor u korist krivca.

3. **Odricanje nasledstva.** Onaj naslednik, koji se je odrekao ovlaštenosti nasledjivanja ne može da nasleduje, ma da ima sposobnost nasledjivanja. Odricanje je dakle ona izjava naslednika, ovlaštenog na zakoniti deo, kojom se isti unapred odriče nasledstva.

Odricanje je od značaja samo u granicama zakonitog nasledjivanja, jer kod oporučnog nasledstva zavisi važnost odricanja o volji oporučiteljevoj, da li isto prima, ili ne.

Odricanje može biti: 1. potpune, 2. delomične kreposti.

Potpuno odricanje postoji onda, ako se naslednik ne samo zakonitog prava nasledjivanja, nego i nužnog svog dela, ako se pak naslednik odrekne samo prava zakonskog nasledstva a svog nužnog dela ne, onda postoji samo delomično odricanje.

Za odricanje nije potrebna posebna formalnost izuzev slučaja odricanja medju supruzima, za koje je potrebna po t. a) §. 22. zak. čl. VII.: 1886. javno-beležnička isprava.

Za pravovaljanost odricanja potrebno je, da onaj, koji se odriče bude punoletan, u protivnom slučaju je pristanak zakonitog zastupnika, kao i odobrenje starateljske vlasti neophodno

potrebno. Valja primetiti i to, da odricanje maloletnoga bez naknade, ne vredi ni uz odobrenje starateljske vlasti.

Za pravovaljanost odricanja potrebno je još, da ga ostavljač prima, jer u protivnom slučaju je izjava o odricanju, učinjena po nasledniku za života ostavljačeva, opoziva. Za prihvat izjave o odricanju potrebno je samo toliko poslovne sposobnosti ostavljača, koliko zakon zahteva za oporučenje.

Usled odricanja od nasledstva ispada odricatelj iz naslednog reda, te se smatra takovim, kao da je pre ostavljača umro. U smislu ovog načela stupaju na mestu naslednika-odricatelja njegovi potomci i to na temelju vlastitog prava. U slučaju pako, da se odricatelj izričito odrekao nasledjivanja i u ime svojih potomaka, bilo u ime namirenja, bilo na račun vraćanja druge imovinske usluge, ispadaju iz nasledja — usled odricanja — i njegovi naslednici.

Odricanje može se vezati za uslove i ograničenje, koja ali ne diraju pravovaljanost odricanja.

Sudska praksa. Odricanje od nasledstva je dakle ono odricanje, kada se ovlašteni, koji stoji sa ostavljačem u zakonitoj naslednoj vezi odrekne zakonitog nasledstva pre smrti ostavljača. Ali ovo odricanje postoji samo onda, kada postane ugovor izmedju odricatelja te ostavljača, te baš radi toga nije dosta za važnost odricanja jednostavna izjava, nego kako je potrebno za ostale dvostrane pravne poslove, treba izjava o prihvatu i sa strane druge ugovorne stranke, t. j. sa strane ostavljačeve; dakle odricanje od nasledstva postoji samo onda, ako je postajao izmedju naslednika — koji sa ostavljačem stoji u zakonitoj naslednoj vezi — te ostavljača nasledstva, ugovor, koji sadržaje odricanje.

Da odricanje ima kreposti mora biti odrešito, jer se prâvo smatra da postoji sve dotle, dok se ovlašteni nije toga jasno i odrešito odrekao. Iz primanja izvesne svote u ime nasledstva i to bez pridržavanja, ne može se zaključiti odricanje ostalog dela nasledstva. Dužnost dokazivanja pripada stranci, koja se na odricanje poziva.

Odricanje ne sprečava roditelja u tom, da pravovaljano oporučno raspolaže u korist potomka — odricatelja.

Odricanje redovito ukida zahteve, koji mogu da potiču iz nasledjivanja, ma da se odricanje uzima uvek u najužem smislu reči, te se izrazi, koji se odnose na odricanje ne mogu proteg-

nuti na širi smisao, nego što sačinjavaju reči i činjenice. Odricanje može se pravovaljano učiniti i u korist trećeg lica, koje pri istavljanju na to se odnoseće isprave nije ni učestvovalo.

Stalna je pravna norma, da je odricanje nasledstva bez kreposti, ako je učinjeno u tu svrhu, da se verovniku odricatelja oduzima imovinska masa, koja bi mogla služiti za namirenje.

Glasom t. 1. §. 28. steč. zakona imaju verovnici u interesu stečajne mase pravo da napadaju svako odricanje nasledstva, koje je naslednik, koji je pao pod stečaj. učinio u razmaku od 2 godine otvaranja stečaja.

U pomanjkanju protivnog naredjenja služi dečje odricanje u korist ostale nepodmirene dece.

Tko se je još za života roditelja odrekao nasledstva istih, izgubio je i ono pravo, da može u ime povrede svog nužnog dela napadati naredjenje roditelja o njihovom imanju.

Pravna je norma, da naslednik, koji se je odrekao nasledstva — koje se iza ostavljača ima otvoriti — u korist sunaslednika, a ne u korist ostavljača, ne može u pomanjkanju protivnog sporazuma da potražuje pogodnost, namenjenu mu u kasnijoj oporuci. Tko se je naslednog prava odrekao smatra se takovim, kao da se je odrekao i imanja stečenog od ostavljača iza odricanja, ako se samo protivno ne dokazuje.

4. **Namirenje.** Naslednik ispada iz veza zakonitog nasledstva i onda, ako je bio namiren u pogledu svojih naslednik zahteva. Na osnovu ovog namirenja odriče se naslednik nasledstva, koje se ima otvoriti u njegovu korist, ili u korist 1. ostavljača nasledstva, ili 2. u korist sunaslednika.

Usled namirenja ispada naslednik i s njime njegovi potomci iz naslednog reda, jer bi inače imao dvaputa udela u imanju ostavljačevom.

Sudska praksa. Namirenje glede naslednog dela te usled toga odricanje od nasledstva je pravovaljano i onda, — te se ima u obzir uzeti i glede naslednika namirenoga — kada je isto učinjeno još pre delacije nasledstva. Pravna je norma, da naslednik koji se je odrekao nasledstva, koje se ima otvoriti iza ostavljača, i to u korist sunaslednika a ne u korist ostavljača, ne može da potražuje — u pomanjkanju protivnog sporazuma — ni u kasnijoj oporuci namenjenu mu pogodnost. Naprotiv ako se je naslednik usled namirenja odrekao u korist ostavljača, vlastan je potraživati od roditelja oporučno ostavljeni nasledni deo. Nasledni deo odnosno u ime toga usled odricanja detetu predana vrednost, ne može se potraživati.

5. **Otudjenje nasledstva.** Tko je nasledstvo in spe koje mu ima pripasti, otudjivao, ispada iz reda zakonskog nasledstva, te ne može da nasledjuje.

Obzirom na to, da se nasledno pravo temelji na vezi krvnog srodstva može da postane otudjenje samo kod onih stranaka, koje stoje u naslednoj vezi po krvnom srodstvu; prenašanju nasledstva u korist posve stranog lica nema mesta.

Sudska praksa. Na nasledjivanje pozvani mogu svoje nasledstvo in spe ili jedan deo istog preneti na drugoga još za života ostavljačevog.

Otudjenje može biti sa ili bez naknade, a da to ne bude od upliva na pravovaljanost otudjenja. Po stalnoj sudskoj praksi može samo medju sunaslednicima da postaje pravovaljan ugovor u pogledu prenašanja nasledstva, koje se tek ima otvoriti; naprotiv je prenašanje nasledstva učinjeno po nasledniku u korist trećeg lica, koje ne stoji u naslednoj vezi — bez važnosti.

6. **Zastarelost.** Konačno ne može da nasledjuje premda ima sposobnost nasledjivanja onaj, komu je pravo nasledjivanja zastarilo.

Pravo nasledjivanja je imovinski zahtev, koji — kao svako privatno pravno potraživanje — potpada zastarelosti, ako samo nije posebni propis odredio drukčije.

Rok zastarelosti je po općim privatno-pravnim pravilima 32 godine, usled toga pravo nasledjivanja zastaruje u granicama ovog roka zastarelosti, ako na to ovlašteni naslednik nije vršio pravo nasledjivanja bezprekidno.

Sudska praksa. Pravo nasledjivanja zastaruje, ako ovlašteni naslednik nije bezprekidno vršio svoje pravo u granicama 32-godišnjeg roka zastarelosti odnosno u ovom roku nije pribavio važnost svom pravu, sa pokrenutom te uspešno vodjenom parnicom. Zastarelost prava nasledjivanja ne zavisi od toga, da predmet nasledjivanja prisvoji u posed stranka od protivnog interesa, naprotiv može se sa uspehom pozivati na

zastarelost kao sprečavajuću okolnost za pribavljanje važnosti pravu, svaka stranka dakle i onaj interesovani posednik, koji nije primio u posed predmet nasledjivanja.

Zastarelost zahteva nasledjivanja može da otpočne i protiv maloletnoga, te se nastavlja onda, ako je maloletni imao zakonitog zastupnika ili tutora, protivnom slučaju počiva za trajanja maloletnosti. Zastarelost zahteva nasledjivanja ne može da otpočne niti da se nastavlja za trajanja maloletnosti u korist zakonitog zastupnika ili tutora, a protiv maloletnoga.

Prigovoru zastarelosti može se pribaviti važnost kada bilo tokom parnice pre donašanja presude.

Zastarelost zahteva nasledjivanja ne prekida vanparbeni ostavinski postupak, jer se zahtevu nasledjivanja može pribaviti važnost putem tužbe te stoga zastarelost može da prekine samo pokretanje tužbe, koja je sa uspehom vodjena; medjutim priznavanje zahteva nasledjivanja prekida rok zastarelosti te je protiv toga bezuspešan čak i prigovor preuzimanja u posed.

U pogledu obesnaženja oporuke računa se zastarelost od dana proglašenja oporuke u koliko je dotični bio prisutan, te je znao o tom da oporučni naslednik na osnovu oporuke drži u svojoj vlasti ostavini pripadajuće stvari.

Zakonsko nasledstvo.

Zakonsko nasledstvo nastupa, ako iza pokojnog ostavljača nasledstva nije zaostala niti oporuka niti nasledni ugovor, ili ako u svojoj oporuci nije raspolagao sa celim svojim imanjem, ili ako je oporučno doduše raspolagao sa celim svojim imanjem, ali ovo raspolaganje nije iz kojeg god razloga pravovaljano, te tako zaostala oporuka ne može da stupi u krepost.

Unatoč tome, što je sačinjena propisna pravovaljana oporuka, ipak ima mesta zakonskom nasledstvu: 1. ako svaki od naslednika može da bude naslednik samo u odredjenoj kvoti i jedan od tih pozvanih naslednika ispadne, na ispražnjeno mesto usled ovog ispadanja, 2. ako je imenovanje naslednika usledilo raskidnim uslovom, ili počevši od izvesnog roka, do nastupanja uslova ili do nastupa roka.

Zakonsko nasledstvo počiva na krvnom i bračnom osnovu. Ove dve veze stvaraju medju ljudima unutrašnje te na ceo

život delujuće rodbinske osećaje. Glede ovog odnosa merodavno je ono vreme, kada je ostavljač umro.

Sudska praksa. Osnova zakonitog nasledstva je krvna zajednica, u imovini od predaka pored krvne zajednice, pravna zajednica, i napokon bračni odnos. Pravo nasledjivanja deteta iz braka bez važnosti, jednako je sa naslednim pravom vanbračnog deteta. Pravo nasledjivanja vanbračnog deteta, koje mu pripada na materino imanje te koje se jednako sa istim pravom zakonite dece, prostire se samo na postojeće imanje, ali ne na još ne otvorenu ostavinu. Nezakonitom pak detetu ne pripada u ostavini materine rodbine pravo zastupanja matere. Iza nezakonitog deteta pripada pravo nasledstva samo materi, a ocu ne. Imanje nezakonitog deteta prelazi u onom slučaju, ako nezakonito dete bez potomka i oporuke umre, na mater na osnovu zakonskog nasledstva, ako pak ista više ne živi, na njene potomke. Nezakonito dete nema prava zakonskog nasledstva na imanje deda i bake na osnovu prava matere, umrle još za života njenih roditelja. Nezakonito dete nema prava zakonskog nasledstva iza svog prirodnog oca.

Sa naknadnim brakom pozakonjeno dete ima jednako pravo nasledstva za trajanja braka rodjene dece.

Podsvojče prema podsvojaču ima ista prava i obaveze, kao dete rodjeno iz zakonitog braka, usled čega mu pripada iza podsvajača prava zakonskog nasledstva; medjutim podsvojčetu ne pripada pravo zakonskog nasledstva iza daljnih rodjaka podsvajača po pobočnoj lozi. Podsvojenje ne ustanovljava rodbinski odnos, a po tom ni nasledstvo izmedju podsvojenog te podsvojača, niti izmedju istih te zakonite dece. Imanje, koje je prešlo od podsvajača na podsvojenog, nije imovina od predaka, nego tekovinsko imanje. Podsvojče, ako je trpilo štetu u svom nužnom delu usled darovanja ostavljačevog, može da potražuje dopunu istog od obdarenog samo u onom slučaju, ako je napadnuto darovanje usledilo iza podsvojenja.

Po kraljevskoj milosti pozakonjeno dete ima u pogledu nasledstva ista prava kao i zakonska deca, koja se prava prostiru ne samo na nasledstvo iza roditelja, nego na osnovu prava istih i na nasledje daljnjih rodjaka. Sa kraljevskim otpisom pozakonjeno dete ima u slučaju zakonitog potomka

ista prava nasledja na imovinu od predaka te na tekovinsko imanje oca pozakonjivača kao da je bio zakonski potomak oca pozakonjivača. —

Predmet zakonskog nasledstva je imovina od predaka (starina) ili tekovinsko imanje (tekovina).

Imovina od predaka je ona imovina, koja je prešla od nekog pretka (sa oca, matere, deda ili bake) na potomke, dok je svako imanje druge prirode tekovinsko imanje. Imovinom od predaka ima se smatrati samo imanje nasledjeno iz zajedničkog koljena.

Imovina, koja je prešla od dalnjih rodjaka sačinjava tekovinsko imanje i glede onog rodjaka, na kojega je prešlo.

Zakonsko nasledstvo potomaka (descendenata.)

U pomanjkanju oporuke prelazi celo imanje ostavljačevo na zakonitu decu, koja od njega potiču, te ako jedan ili drugi od njih ne bi više živio, ali je zasobom ostavio zakonitih potomaka nasledjuju isti na njega otpadajući deo; dakle potomci prvog reda t. j. prvostepeni nasledjuju po glavama (per capita) a potomci drugog reda t. j. drugog stepena po koljenima (per stirpes.)

Iza roditelja imaju dakle pravo nasledstva u prvom redu njihova zakonita deca. Medju zakonitom decom jednako nasledjuju potomci muškog i ženskog roda. Zakonitim potomcima smatraju se i ona deca, koja su pozakonjena naknadnim brakom ili kraljevskom milošću, ili su se rodila iz putativnog braka, ili potonjima ne pripadaju takova imovinska dobra, koja su usled porodičnih naredjenja pridržana isključivo deci iz zakonitog braka.

Nezakonito dete ima pravo zakonskog nasledstva samo iza matere obzirom na to, da sa svojim ocem ne stoji u rodbinskoj vezi.

Deca — potomci — jednako nasledjuju iza svojih roditelja kao imanje od predaka tako i tekovinsko imanje, a nasledje usledjuje po glavi u jednakom razmeru.

Ako koji od naslednika-potomaka umre još pre delacije nasledstva zauzimaju njegovo mesto eventualni njegovi potomci, koji zajedno dobivaju toliko, koliko bi nasledio njihov predak

ovi dakle nasledjuju po koljenima (per stirpes), a u granicama koljena po glavama u jednakom razmeru.

Ako pak na mesto naslednika — potomka — koji ispadne iz nasledstva drugi iz kojeg god razloga ne može da stupi, onda se nasledstvo podeli po glavama u jednakom razmeru medju ostalim potomcima bez obzira na ispadnuvšeg potomka.

Neki potomak može imati u naslednom delu višekratnog udela, i to u onom slučaju, ako je sa ostavljačem višestruki rod. To se dešava osobito onda, ako rodjaci sklapaju brak medjusobno, ili kod podsvojenja.

Osnovno je načelo zakonskog nasledstva da svaki od potomaka jednako nasledjuje u ostavini pokojnog ostavljača. Pogledom na ovo načelo, ako je koji od potomaka još za života ostavljača primio od istoga oveće svote, ili takove imovinske predmete koji su od veće vrednosti, koji bi vredjali imovinski interes te učesće ostalih naslednika — potomaka — u jednakom razmeru, u ovom slučaju mogu isti moliti uračunavanje ovih već primljenih vrednosti, u nasledni deo dotičnog potomka. Dakle iz načela, da svako dete nasledjuje jednaki deo, proizlazi dužnost uručunanja (colatio).

Dužnost uručunanja (kolacije) postoji samo kod zakonskog nasledstva potomaka.

Kod oporučnog nasledstva nema mesta uračunanju, jer one imovinske predmete, koje je naslednik primio za života ostavljačeva od istog, nije dužan prepustiti deobi, ako to nije u oporuci naredjeno, tako isto ne može biti predmet uračunanja ni to, što je ostavljač darovao svojim precima ili pobočnim srodnicima.

Ova dužnost uračunanja tereti svakog naslednika potomka čak i u onom slučaju, ako bi iz kojeg god razloga ispao iz reda zakonitog nasledja, u kojem slučaju dužnost uračunanja tereti one, koji iza njega nasledjuju per stirpes.

Od dužnosti uračunanja izuzeti su svi oni predmeti, koje je ostavljač darovao bez dužnosti uračunanja. Ova namera ostavljačeva može se ustanoviti i posredno, iz manje vrednosti te iz prilika darovanja. Na protiv ima se uračunati svaka vrednost te darovanje veće vrednosti, u koliko ostavljač nije izričito isključio uračunanje. Ovamo spadaju za miraz, za nameštenje, za otvaranje radnje, za isplatu dugova, za produženje, nauka u inozemstvu pružene svote.

Uračunavanja ima dve vrste:

1. realna kolacija te 2. idealna kolacija.

1. Kolacija je realna, kada se dobici, primljeni po nasledniku od ostavljača unapred, vraćaju u ostavinsku masu in natura.

2. Kolacija je idealna, ako se ne vraćaju dobici pod 1. u ostavinsku masu in natura već u vrednosti, i to u vrednosti, koju je dobitak imao za vreme izručenja ili za smrti ostavljača.

Kod realne kolacije je situacija sasvim jasna, jer je u ovom slučaju naslednik dužan, dobiveni imovinski predmet prepustiti deobi in natura; dok kod idealne kolacije prepušta samo vrednost istoga.

U ovom slučaju uračunava se vrednost predmeta u ostavinsku masu, te ostavina bude podeljena na taj način. Ako dobitak prelazi nasledni deo ispada naslednik-donatar unapred iz nasledstva te se višak vraća samo onda, kada bi dobitak vredjao čiji nužni deo, u kojem slučaju može na nužni deo ovlašteni zahtevati naknadu svog nužnog dela od naslednika-donatara. Podsvojče nasledjuje i od krvnih roditelja i od roditelja podsvojača. Roditelj podsvojač ali nema prava nasledjivanja iza podsvojčeta.

Sudska praksa. Zakonita deca jednako nasledjuju iza svojih roditelja kao starinu tako i tekovinu. Sa naknadnim brakom pozakonjena deca imaju jednaka prava u pogledu nasledstva sa zakonitom decom, koje se pravo prostire na nasledstvo ne samo iza roditelja, nego na osnovu prava istih, i na nasledstvo iza pobočnih srodnika.

Sa kraljevskom milošću pozakonjena deca imaju u pogledu nasledja ista prava kao i zakonita deca, koje se pravo prostire na nasledje ne samo iza roditelja, nego na osnovu prava istih i na nasledstvo iza pobočnih srodnika izuzevši, ako po kraljevskoj milosti pozakonjeno dete potiče iz brakolomstva, u kojem slučaju ne postoji zakonito nasledstvo protiv zakonite dece.

Deca iz putativnog braka smatraju se zakonitima u pogledu sposobnosti nasledjivanja te tako ostaju unutar nasledne sveze i sa očeve strane, izuzev ona imanja koja su usled porodičnih naredjenja pridržana samo zakonitoj deci.

Deca iz braka bez važnosti imaju jednaka prava sa vanbračnom decom. Nezakonito dete nema mesta u redu zakonitog nasledstva, ipak ima pravo zakonskog nasledstva glede ostavine bez oporuke umrle matere i u slučaju zakonitih potomaka. Ovo nasledno pravo pogledom na imanje umrle matere jednako je sa onim zakonite dece, te se prostire samo na postojeće imanje, a ne može se smatrati takovim još neotvorena ostavina, jer sudska praksa dosada nije primila upotrebu sistema zastupstva u pogledu nezakonite dece, usled čega nezakonito dete na osnovu materinog prava ne može da stavi zakoniti zahtev na dedovinu, te na istom osnovu nema prava zakonskog nasledstva po materinom pravu na nasledstvo iza materinih srodnika.

Nezakonito deta nema naslednog prava iza oca, tako isto nema ni otac prava nasledstva iza svog nezakonitog deteta. Iza nezakonitog deteta svog pripada materi nasledno pravo. Ako nezakonito dete umre bez oporuke u tom slučaju imanje nezakonitog deteta prelazi na osnovu zakonskog nasledstva na mater, ako pak ista više ne živi, na njezine potomke.

Na uračunavanje obvezani sunaslednik ne dobiva od ostavljača unapred dobivenu stvar, samo na upotrebu sa obvezom da istu pri delaciji nasledstva u ostavinu natrag vrati, nego kao vlasništvo. Iz toga sledi, da kod padanja ili podizanja vrednosti ili nestajanja vrednosti ili nestajanja iste, samo u slučaju zakonitog nasledstva ima mesta ustupanju na deobu sa strane obvezanog na uračunanje. U pogledu ustupanja na deobu merodavna je jedino ostavljačeva volja. Na deobu ima se ustupiti svako darovanje, ako je ostavljač prigodom darovanja tu svoju nameru izjavio, u pomanjkanju toga može se namera ustanoviti posredno iz ocenjivanja prilika.

Uručunanje postoji samo kod potomaka. Po zakonskoj pretpostavci ima se od roditelja deci unapred, još za života data vrednost smatrati takovom, da je data uz dužnost uračunavanja u nasledstvo, suprotno mišljenje ima se dokazati.

U dečji nasledni deo ima se bezuslovno uračunati: za otvaranje samostalne radnje detetu data vrednost, za isplatu dugova upotrebljena svota, za postignuće samostalnosti dobivena svota. Unapred dobiveni imovinski deo ima se predati pod deobu u vrednosti — a ne in natura — i to u vrednosti, koju je dobitak imao u vreme izručenja. Naslednika ne tereti

dužnost ustupanja pod deobu unapred dobivene vrednosti onda, ako je ostavljač uračunanje oprostio. Opraštanje može biti izričito, ili se može ustanoviti iz prilika. Pojam darovanja isključuje, da se darovanje uračunava pri zakonskom nasledstvu. U slučaju takovog darovanja, ako bi isti vredjao nužni deo nekog naslednika, ima potonji samo pravo na dopunu svog nužnog dela protiv darovanja.

Uračunanje imade se tako provesti, da se pri deobi uračunava u nasledni deo dotičnoga ona vrednost, koju su potomci još za života roditelja primili, i to na takav način, da se ostavinskoj masi pridodaju unapred primljene vrednosti, te da se onda odbijaju od pojedinih udela. U prvom dakle redu ima se ustanoviti ukupna vrednost, sabirenjem vrednosti ostavinskog predmeta te unapred dobivenih vrednosti. Iz ukupne vrednosti imaju se onda izračunati pojedini delovi, po tom od tako izračunatih delova odbija se od pojedinih naslednika unapred primljena vrednost, te ako ta vrednost iznaša više od naslednog dela nije dužan platiti višak, nego se preko naslednog dela tako nadareni naslednik jednostavno izostavlja iz deobe.

Zakonsko nasledno pravo bračnog druga.

(Successio coniugalis)

Bračni drug nasledjuje po zakonskom nasledjivanju:

a) stečenu imovinu (tekovinu), ako isti nema potomaka

b) nasledjenu imovinu (starinu) onda, ako za ostavljačem nije ostalo ni potomaka ni predaka ni pobočnih srodnika.

Bračno nasledje je uzajamno (t. j. kako muž nasledjuje iza žene, tako i žena iza muža.)

Iz gornjega proizlazi, da bračnom drugu ne pripada pravo nasledstva na onu imovinu ostavljača, koju je ovaj nasledio od predaka, dokle god živi ma tko od predaka ili pobočnih srodnika ostavljačevih. Ali ovi moraju biti od one loze (očeve, materine, dedove i t. d.) od koje potiče ova nasledjena imovina, jer se starina (imovina od predaka) vraća u lozu, od koje je potekla, a ne u drugu.

U slučaju kada nema naslednik-potomka pripada preostalom preživjelom bračnom drugu pravo nasledstva na celu

imovinu ostavljača, jer se uvek pretpostavlja, da je ostavina tekovina, a ne starina. Tko dakle traži ostavinu kao starinu, treba da to dokaže. Na starinu u slučaju postajanja ovlaštenika bračni drug nema prava nasledstva ni u slučaju delacije nasledstva, te je dužan vrednost starine ovlaštenom izdati i onda, ako bi stime izgubio i tekovinu.

Dakle u slučaju kada nema takovih predaka i pobočnih srodnika iz čije je loze potekla ostavljačeva starina, dobiva je preostali bračni drug kao da je tekovina.

Bračni drug nema prava na zakonsko nasledstvo:

1. ako je brak bio sudskom presudom razrešen,
2. ako je brak bio bez važnosti,
3. ako su bračni drugovi sudski rastavljeni od stola i postelje,
4. ako je suprug, koji je preživio svog bračnog druga, bio isključen iz nasledstva, ili ako je za isto bio nedostojan.

U svakom drugom slučaju — osim ovih taksativno nabrojenih — nastupa sa smrću bračnog druga zakonsko bračno nasledstvo. Ako bračni drugovi samo faktično žive rastavljeni — ali nisu sudski rastavljeni od stola i postelje — ipak nastupa zakonsko bračno nasledstvo. Isto tako ima pravo na zakonsko nasledstvo i savesni bračni drug u putativnom braku.

Sudska praksa. Iza supruga, umrlog bez potomaka, je opći naslednik preživjeli bračni drug. Nasuprot tome, da je imovina od predaka (starina) te po tome, da ima mesta nasljedjivanju po precima, dužan je naslednik dokazivati.

Suština bračnog nasledstva je uzajamnost. Bračni drugovi, koji su rastavljeni od stola i postelje i od tog doba žive ratavljeno, ne mogu potraživati pravo na nasledstvo. Sama okolnost, da je preživjeli bračni drug od pokojnog supruga ostavljača živio rastavljeno, ne lišava ga prava bračnog nasledstva niti pribavljanja važnosti ostalih prava, koja potiču iz bračnog odnošaja.

Činjenica odeljenog života kod žene, koja živi rastavljeno, ni onda je ne lišava prava bračnog nasledstva, ako je rastava usledila iz ženine krivice, jer izvor prava bračnog nasledstva te udovičkog prava plodouživanja je pravovaljani brak. Naprotiv ona žena, koja sa mužem ne nastavlja bračni život, šta više ako dužnost bračnu pogazi, postaje nedostojnom za bračno nasled-

stvo. Ona okolnost, da je ostavljač svoju ženu ostavio još pre više godina te se je odselio u strano mesto te tamo u konkubinatu živio, ne isključuje pravo na bračno nasledstvo.

Glede naslednog prava bračnog druga na tekovinu nema pravnog značaja to, da li je ostavljač svoje imanje stekao za trajanja braka ili pre toga — ova je okolnost od značaja samo u pogledu zajedničke tekovine — jer u tekovinskom imanju predupredjuje bračni drug pobočne srodnike.

Nasledno pravo bračnih drugova kao i bračni ugovor ne ocenjuje se po zakonu koji je važio za vreme smrti, nego za vreme sklapanja braka. Na pravovoljanom braku osnovani zahtev na bračno nasledstvo nestaje samo onda, ako je brak bio pravomoćno razveden; prestajanjem zahteva nasledjivanja jednog bračnog druga prestaje — obzirom na uzajamnost — i zahtev drugog bračnog druga.

Iza ostavljača umrlog bez oporuke te potomaka je opći naslednik preživjeli bračni drug, te mati ostavljača može da u ostavljačevoj ostavini nasledjuje samo onda, ako bi dokazala, da u ostavljačevoj ostavini ima takovog imanja ili vrednosti, koje potiču od nje. Ako ostavljač u svojoj oporuci nije raspolagao glede prava vlasništva, nego je uredjivao samo pravo plodoužívanja udovice, ne može se iz ove okolnosti pretpostaviti to, da je hteo oduzeti ženino zakonito bračno nasledno pravo u korist naslednika — pobočnih srodnika.

Predmet bračnog nasledstva je u prvom redu tekovinsko imanje, dočim imovina od predaka samo u onom slučaju, ako nema na istu ovlaštenih naslednika. Ovlaštenim naslednicima ima se starina u prvom redu in natura izdati, ako je pak starina bila otudjena te druga nekretnina nabavljena, u ovom slučaju stupa na mesto otkupljene nekretnine od predaka kupovna cena bez obzira na to, da li ova postignuta kupovna cena kupovninu po novo nabavljene nekretnine nadmašuje, ili ne. Obzirom na tu pravnu normu smatra se od ostavljača kupljena nekretnina tekovinom, te je kao takova predmet bračnog nasledstva s tom obvezom, da se iz ove nekretnine imade izručiti naslednicima od predaka vrednost, postignuta prodajom starine.

Preživeli bračni drug izgubi svoje pravo bračnog nasledstva, ako je za nasledjivanje postao nedostojnim i to ako bračni drug pogazi bračnu vernost, ako žena ostavi muža te sa drugim stupa u konkubinat, pošto je osnova bračnog života, moralan život.

Od zakonskog naslednog prava bračnog druga treba razlikovati zakonsko nasledno pravo udove (successio vidualis), a od ovog opet udovičko pravo (ius viduale).

Successio vidualis pripada samo udovicama plemića i honoraciora, jer oni ne žívu u zajedničkoj tekovini, i to samo onda ako je ostalo ostavljačevih potomaka. Obasiže muževo svečano odelo, prstenje a od stečene muževe pokretnine jedan dečji deo.

Udovičko nasledstvo (udovičko pravo ius viduale).

Udovičko pravo nasledjivanja je ono pravo preživele udovice, po kojem pripada udovi plodoužitak cele imovine umrlog joj muža za trajanja udovičkog života.

Udovičko nasledstvo nastupa samo onda, ako ima potomaka kao naslednika, jer u protivnom slučaju bračno nasledstvo apsorbira udovičko nasledjivanje. Ako nema bračnog nasledstva, u tom slučaju je isključeno i udovičko pravo nasledjivanja.

Predmet udovičkog prava je cela imovina umrlog muža, dakle proteže se na zasebnu imovinu, tekovinu i starinu. Ako ima potomka iz ranijeg braka ostavljačeva, onda pripada udovi samo jedan dečji deo na uživanje od ostavljačeve imovine, stečene za ranijeg braka i od ostavljačeve starine. Ako nema potomaka iza ostavljača proteže se udovičko pravo na celokupnu muževu ostavinu bez obzira na pravni odnos te kakvoću iste. U ovu imovinu uračunavaju se sva prava odnosno ovlaštenja, koja udova uživa na temelju posebnih propisa. Takova su: žena državnog nameštenika ima pravo na udovičku mirovinu iza pokojnog joj muža, uživa pokojnikovo lekarničko ovlaštenje, upotrebljuje muževu obrtnicu te dozvolu na prodaju pića na veliko i malo.

Ostavina ima se predati naslednicima, ali ova predaja ne sme da povredi udovičko pravo plodoužívanja te naslednici ne mogu ni posle predaje ostavine učiniti takovo raspolaganje, koje bi povredilo udovičko pravo. Ali protiv ostavinskih verovnika nije udova zaštićena, tako da se ovi imaju namiriti čak

i onda, ako bi tim namirenjem bilo onemogućeno vršenje udovičkog prava:

Ako iza ostavljača ima potomaka može se na njihov zahtev ograničiti udovičko pravo. Ovo pravo ograničenja pripada samo potomcima te se sastoji utom, da udovičko pravo udovice bude ograničeno na mesto plodoužívanja cele imovine ostavljačeve, na nužno joj uzdržavanje kao hranu, stan, odeću, obuću i kulturne potrebe, ali do ustanovljenja ovog ograničenja, ima udovica pravo na plodoužitak cele imovine.

U slučaju takovih ograničenja nije udova više dužna uzdržavati decu ili potomke ostavljača.

Nema mesta ograničenju udovičkog prava: 1. ako je muž plodoužitak svog ukupnog imanja oporučno obezbedio svojoj udovici, protiv ovog naredjenja mogu potomci naslednici podići tužbu samo zbog povrede nužnog dela,

2. ako je udovica kao mati ujedno i zakoniti tutor dece te kao takova rukovodi njihovim ukupnim imanjem, do ponovne udaje obično bez dužnosti polaganja računa,

3. ako je ostavina pokojnog muža tako malena, da prihod iste nenadmašuje pristojno uzdržavanje udovice,

4. ne mogu biti ograničena ona prava i ovlaštenja, koja su udovici zajamčena posobnim zakonima. Takova su: udovička mirovina, lekarničko ovlaštenje, dozvola za prodaju pića i t. d.

Ograničenja udovičkog prava mogu iskati: 1. rodjenja deca 2. pastorčad.

Ograničenje udovičkog prava može se upotrebljavati samo u onom slučaju, ako postoji zakonsko, a ne oporučno nasledstvo.

Ako ograničenje udovičkog prava traže rodjena deca, pripada udovi pristojno uzdržavanje, ako to ograničenje traže pastorci udove, onda joj mesto uzdržavanja pripada na uživanje jedan dečji deo ostavine.

Razlika izmedju plemkinje te neplemkinje — bez obzira da nije ni savremeno — kod nas već s toga ne dolazi u obzir, što je naša država ukinućem plemstva na temelju načela ravnopravnosti sama eleminirala eventualne razlike u tom pogledu. S toga udovici bez obzira na stalež (plemkinja ili ne) u svakom slučaju pripada pristojno uzdržavanje.

Udovičko pravo ne može muž ni oporučno sniziti na meru, manju od nužnog joj uzdržavanja, jer joj ovo pripada po zakonu.

Udovičko pravo prestaje:

1. ako udovica umre ili bude proglašena umrlom,
2. ako se udova preuda,
3. ako postane za nasledstvo nedostojnom,
4. ako se odreče udovičkog prava.

Sudska praksa. Temelj udovičkog prava je dužnost uzdržavanja žene, koja tereti muža za života. Ova zakonska dužnost prelazi kao nastavak na naslednike pokojnog muža. Udovičko pravo je nasledničke prirode, te se prostire samo na ostavinsko nasledstvo iza namirenja ostavinskih dugova. Udovičko pravo tereti i nužni deo do visine zakonite mere u onom slučaju, ako prihod preostalog dela ostavine nije dovoljan za pristojno uzdržavanje udovice.

Udovičko pravo pripada samo ostavljačevoj udovici, dočim ne pripada rastavljenoj ženi, a to proizlazi iz toga, što je temelj udovičkog prava bračna zajednica, te ispunjenje bračne dužnosti. Ako žena bez muževe krivice ne nastavlja bračni život ili ne udovoljava bračnoj dužnosti, ne može da zahteva udovičko pravo. Tako isto postaje nedostojnom na udovičko pravo i ona udovica, koja je muža neverno ostavila, ili je dala muža ubiti.

Ako žena samo rastavljeno živi, a brak još sudski nije razveden, pripada ženi udovičko pravo samo onda, ako je rastava usledila iz muževe krivice. Takova nedužna žena ni za slučaj sudske rastave od stola i postelje, ne gubi svoje pravo na udovičko plodoužívanje, čak ni onda, ako bi naknadno postala nedostojnom.

Udovicu ne može da liši njezinog na zakonu osnovanog naslednog prava ni ostavljačeva oporuka, ni nasledni ugovor izmedju ostavljača te na nasledstvo pozvanih. Ako je udova znala o tom, da je njezin muž svoje nekretnine preveo bez naknade na svoju decu, ili da je poklonio još za života celo imanje, nije sprečena u pribavljanju važnosti svog udovičkog prava ni onda, ako nije prenosu prigovarala, jer za udovičko pravo jamči zakon te stoga nije potrebno pridržavanje prava tim manje, što se odricanje prava ne može pretpostaviti. Dokazivanje, da udovica ima dovoljno vlastitog imetka, te da

stoga ne može zahtevati udovičko uzdržavanje, nema zakonskog osnova, jer udovičko pravo joj pripada po zakonu te ovlaštenost na isto, ne može da obustavi ni primanje pismene bračne nagrade.

U slučaju da nije ostalo iza smrti muževe potomaka, proteže se njegovoj udovici pripadajuće pravo plodouživanja na celu ostavinu, te u ovom slučaju ne može da se ograniči ovo udovičko pravo.

Udovičko pravo udove prvog naslednika ne proteže se na imanje, opterećeno sa pravom potonjeg nasledstva niti na plodouživanje vrednosti, izdate nasledniku unapred. Ne može da bude predmet udovičkog prava ni lično lekarničko pravo.

Ako se žena sa mužem sporazumela radi faktičkog razvoda glede njezinih imovinskih potraživanja, te je izjavila u nagodbenoj ispravi, da je iz muževog imanja podmirena, a da nije pridržala svoje udovičko pravo kao posledicu bračnog odnošaja za slučaj muževe smrti, u ovakovom slučaju ne može žena da potražuje na osnovu udovičkog prava plodouživanje na muževoj ostavini, za slučaj muževe smrti. Udovičko pravo je u suštini pravo plodouživanja, te se proteže do ograničenja na celokupnu imovinu i onda, ako ima potomaka, stoga je udova na temelju svog udovičkog prava ovlaštena iza muževe smrti ostati u posedu preostalog imanja. Ova ovlaštenost udove ne može se staviti izvan kreposti ni sudskom zabranom (sekvestar).

Kamate dugova, koji terete nekretnine, služeće na udovičko plodouživanje, plaća udova kao plodoužitnik. Pravo plodouživanja udove na muževom imanju je istog opsega kao i muževo pravo, ako je dakle isti plodouživao nepodeljeno imanje s drugima, proteže se i udovičko pravo na isti način uživanja.

Udovičko pravo ne proteže se u pogledu nove deonice, izdane iza smrti ostavljačeve, na vrednost opcije, pripadajuće starom deoničaru.

Udovičko pravo može se uredjivati i oporučno, ali samo tako, da ne trpi štetu ženino pravo glede pripadajućeg joj stana te imanju odgovarajućeg uzdržavanja. Usled toga u onom slučaju, kada je muž ženu oporučno isključio od plodouživanja ostavine, ne može udova na osnovu udovičkog prava, da potražuje plodouživanje na celoj ostavini, nego samo to, što joj

pripada po zakonu. Dakle muž ne može ženino udovičko pravo ni oporučno tako da uredi, da udova u prirodi upotrebljuje pripadajući joj stan i uzdržavanje, u zajednici sa ostavljačevim naslednicima.

Muž može ženino udovičko pravo da uredi i bračnim ugovorom. U slučaju postajanja oporuke tereti udovičko pravo kao zakonsko potraživanje, oporučnog naslednika.

Na osnovu udovičkog prava pripada udovici uživanje celokupne ostavine s tom obavezom, da je dužna imanje u dobrom stanju držati te snositi tekuće rashode.

Ako se udova u oporuci njenog muža zadovoljila naredjenjima radi svog udovičkog uzdržavanja, ne može više da uloži zbog povrede istoga, zakoniti prigovor.

Ograničenje udovičkog prava može se upotrebiti u tom slučaju, ako postoji zakonsko, a ne oporučno nasledstvo. Naslednik potomak može da traži ograničenje udovičkog prava samo onda, ako za to ima zakonitog temelja. Ovo ograničenje može da traži i podsvojče, pa i naslednički verovnik; osim toga još i onaj, na koga je naslednik preneo svoje nasledstvo.

Visinu uzdržavanja pri izricanju udovičkog ograničenja ustanovljuje sud, obzirom na gradjanski stalež te lične odnošaje muža, te na čist prihod ostavine, a nije vezan na ponude stranaka.

Povišenje udovičkog uzdržavanja može se tražiti onda, kada za uzdržavanje ustanovljena svota usled promene prilika ne odgovara faktičnoj potrebi.

Ograničenje udovičkog prava može svaki naslednik da izvrši za sebe i to ne u okviru naslednog postupka.

Budući da se udovičko pravo uživanja može ograničiti samo sudskom presudom, za to udovica sve do pravomoćne presude opravdano uživa i nasledni deo pripadajući naslednicima, te nije dužna za to plaćati kamate ili izostalu korist.

Ograničenje udovičkog prava nije lično pravo potomaka, te ovo pravo mogu da vrše i njihovi naslednici.

Udovičko pravo ostavljačeve druge žene sastoji se iz plodouživanja jednog dela; ovom pravu može se pribaviti važnost i protiv oporuke. Kod izračunavanja dečjeg dela računa se udovica kao dete. I u ovom slučaju pripada udovičko plodouživanje glede stana i unutrašnjosti. Ovo udovičko pravo ne može se ni protezati ni ograničiti na uzdržavanje.

Ako je udovica nesposobna na prirodno uživanje nekretnina ovog njezinog dečjeg dela odnosno na rukovanje nekretnina, može mesto prirodnog uživanja potraživati pripadajući joj dečji deo u odgovarajućoj novčanoj vrednosti. Ne može se potražiti ustanovljenje ovog udovičkog prava alternativno, u novčanoj ili drugoj odgovarajućoj vrednosti.

Bračni drugovi mogu bez povrede potraživanja na nužni deo ovlaštenih, slobodno uredjivati opseg udovičkog prava, ali je potrebna za označenje, forma javno-beležničke isprave.

Udovica može i od lica, obdarenog po mužu potraživati izdavanje svog uzdržavanja, ako bi darovanjem bilo onemogućeno uživanje njenog prava. Udovičko pravo tereti i nužni deo, u tom slučaju, ako je ostavina tako malena, da se nužni deo ne može izdati bez povrede udovičkog prava.

Povišenje udovičkog uzdržavanja obzirom na to, da je suština istog produženje ženinog uzdržavanja, koje je teretilo muža u životu, može ovlaštena tražiti i u onom slučaju, ako dokaže, da je vrednost i rentabilnost ostavinskog imanja poskočila bez sudelovanja naslednika.

Nagrada udovičkog uzdržavanja ima se plaćati unapred, obično tromesečno, a u gotovom novcu. Udovici unapred predane vrednosti sačinjavaju u pogledu udovičkog prava predmet uračunavanja te se udovičko pravo ima ustanoviti uzevši obzir na iste. Udovičko pravo druge žene ne prostire se na onaj deo zajedničke imovine, koji pripada pokojnom mužu.

Roditelji su dužni starati se o uzdržavanju sinovljeve udovice, koja je s njima u zajednici živila. Ova obveza sastoji se iz pružanja samo onakovog uzdržavanja, kakovo je udovica uživala za života svog muža.

Uzdržavanje može da se traži u prvom redu u naravi, u gotovini tek onda, ako je zajednički život postao nemogućim bez krivice udovice. Udovičko pravo sinovljeve matere prethodi udovičkom pravu sinovljeve udovice, te pri sticaju istih pripada sinovljevoj udovici samo uzdržavanje, te samo u toliko ima na to pravo, u koliko prihod sa udovičkim pravom sinovljeve matere opterećenih nekretnina, nije potreban za materino uzdržavanje.

Udovica ima bezuslovno pravo, da obezbedi svoje udovičko pravo. Osiguranje vrednosti ili suštine onih pokretnina, koje su udovici na uživanje predate na temelju njezinog udovičkog prava, može se tražiti samo u slučaju opasnosti ili onda, ako udovica kvari pokretnine, ili se je bojati da udovičino imanje ne može pokriti vrednost potrošivih pokretnina iza prestajanja udovičkog prava.

Ako je u ostavinskom postupku predmet spora samo udovičko pravo, to ne sprečava predaju ostavine, ali predaja ne dira udovičko pravo i naslednici mogu da traže ograničenje udovičkog prava parbenim putem.

Udovičko pravo može sa kao samostalno posebno pravo sprovesti i iza naslednog postupka odnosno nasledne parnice i posebnom parnicom.

Udovičko pravo ostavljačeve udovice ima se uknjižiti istodobno sa uknjiženjem prava vlasništva naslednika ili legatara, a njezino pravo na pokretnine ima se osigurati prema prilikama.

Ovi propisi imaju se i onda primeniti, kada ostavljačeva udova nije na raspravu pristupila.

Ovi propisi se ne primenjuju u onim delovima Vojvodine, u kojima je na snazi a. g. z. (stare vojne granice). U ovim delovima izručuje se udovi tečajem ostavinskog postupka $^1/_4$ deo čistog prihoda ostavine, ako je pako ostalo više od 3 dece, 1 dečji deo čistog prihoda.

Zakonsko nasledno pravo predaka (ascendenata) i pobočnih srodnika.

(Nasledstvo ushodne i pobočne grane).

Ako nema potomaka, pozvani su na nasledstvo otac i mati, svaki do visine one vrednosti, koja je ostavljaču pripala od njih ili od njihove grane, bilo po oporuci, bilo bez iste; imovina od očeve grane vraća se ocu, imovina od materine vraća se materi. Ako ne bi iz ostavine dostiglo svoju vrednost ono imanje, koje je prešlo na ostavljača sa očeve i materine grane, onda se dele otac i mati u onom razmeru, u kojem je ono od njih ili od njihove grane pripalo ostavljaču.

Naprotiv, ako ostavina nadilazi onu vrednost, koja je ostavljaču pripala od očeve ili materine grane, onda taj višak pripada bračnom drugu kao tekovina; ako pak ni bračnog druga nema, dele ga otac i mati po pola.

Ako otac ili mati, ili ni jedno od njih ne živi, sleduju oca očevi, a mater materini pobočni potomci.

Ako nema ni roditelja ni njihovih potomaka, pripada nasledstvo dedu ili baci odnosno njihovim pobočnim potomcima; ako ni takovih nema, pradedu i prababi odnosno njihovim pobočnim potomcima, i tako po redu dalje ushodnim srodnicima odnosno njihovim potomcima, odnosno pobočnim srodnicima.

Ushodna i pobočna rodbina nasleđuje dakle po pravilu samo imanje svojih predaka ili ono imanje, koje je od njih odnosno njihovog koljena prešlo na ostavljača, izuzev onaj slučaj, kada iza ostavljača nije ostalo ni žene ni dece, u ovom slučaju nasleđuju i tekovno imanje odnosno dele i ovo.

Sudska praksa. Kod nasledstva ushodne i pobočne grane treba razlikovati nasleđenju imovinu od stečene. Nasleđena imovina (starina) pripada samo onom koljenu, od kojeg je potekla. Ako je dakle ostavljač umro bez potomaka, pripada nasledstvo njegovim precima ili ako takovih nema, njihovim potomcima. Ako je n. pr. ostavljač imovinu dobio od oca, vraća se ista ocu ili ako ga nema njegovoj deci (t. j. braći i sestrama ostavljača), dočim je mati isključena od te imovine. Ako je otac ostavljačev umro pre, a živ je još ded, nasledit će isti tu imovinu samo onda, ako je od njega potekla, ali ako je ostavljaču otac dao svoje vlastito stečeno imanje, ne će ovo imanje naslediti ded, nego očevi potomci t. j. braća i sestre ostavljača. Ako nema nikoga na životu od one grane, od koje poteklo imanje, prestaje svojstvo imanja po koljenu, jer se u ovom slučaju starina smatra tekovinom, koja onda pripada bračnom drugu a nikako ne prelazi na drugo koljeno.

Tekovno imanje nasleđuju preci odnosno njihovi potomci t. j. pobočni srodnici samo onda, ako ostavljač nema ni potomaka ni bračnog druga, i to po općim načelima nasleđivanja. Na ovo nasledstvo pozvani su u prvom redu roditelji ostavljača (per capita) a ako takovih nema njihovi potomci (per stirpes). Bliži razred isključuje daljnji. Dok je dakle živ ma i jedan potomak sa očeve ili materine strane ostavljača, ne dolazi na nasledstvo razred dedova i baka, nego taj jedan potomak nasleđuje čitavu ostavinu. (Ako je n. pr. ostavljačev otac živ, a mati mu je umrla pre njega, ostavivši iza sebe decu, pripada

polovina ostavine ocu. a polovica materinoj deci na jednake delove).

Ako starina više ne postoji in natura, ima se povratiti njezina vrednost, i to u onoj vrednosti, koju je starina imala u času, kada ju je ostavljač dobio. Ako je ostavljač starinu prodao, uzima se za vrednost njezinu prodajna cena, čak i onda, kada je ostavljač za tu cenu kupio drugo imanje, koje predstavlja veću vrednost od starine.

Ostavinski se dugovi podmiruju u prvom redu iz tekovine.

Nasledno pravo države.

Nasledno pravo državnog erara proteže se na svu imovinu bez razlike, tamo, gde nema ni zakonitih ni oporučnih naslednika (§. 18. l. z. dr. pr. k.)

Po ovom zakonskom raredjenju je naslednik svake puste ostavine državni erar.

Sudska praksa. Pusta je ona ostavina, za koju nema ni zakonskih ni oporučnih ni ugovorenih naslednika, ili ako naslednici ne prime ostavinu ili ako su naslednici, koji su se u objavljenom roku prijavili, bili upućeni na parnicu. I u ovom slučaju dobiva državni erar ostavinu samo onda, ako sud tu okolnost — da naslednika nema — ustanovio.

Ovo ustanovljenje usleđuje na taj način, da sud u objavnom roku od godine dana poziva naslednike, u interesu nepoznatih naslednika imenuje staratelja, te tako obavi redoviti ostavinski postupak. Ako se naslednici nisu o objavnom roku prijavili ili ako su upućeni na parnicu, dosudjuje se ostavina državnom eraru. Protiv tako predane ostavine, mogu naslednici da podignu svoj nasledni zahtev protiv državnog erara u roku redovite zastare, računajući od delacije nasledstva.

Državni erar odgovara za ostavinske dugove do visine vrednosti ostavine. Državni erar ne može da odbija pustu ostavinu.

Zakonsko nasledstvo za crkvenim licima.

Zakonsko nasledstvo za pravoslavno sveštenstvo uredjuje t. zv. Declaratorium illiricum od $^{16}/_{7}$ 1779. te naredba ministarstva

vera od 16/3 1874. Po njima pripada od ostavine višeg sveštenika oprema, nameštaj i odeća, nasledniku u službi, od ostale stečene imovine polovina pripada crkvi, a polovina seminaru u Karlovcima. Ostavina nižeg sveštenstva — umrlog bez žene i potomaka — pripada vladici, inače ženi i potomcima po opštim propisima.

Ostavina katoličkih (rimo i grčko kat.) sveštenika, umrlih bez oporuke, pripada crkvi, srodnicima, i siromasima na jednake delove (kurijalno rešenje). Ako grčko-katolički sveštenici ostave ženu ili dece, važe opšti propisi o zakonskom nasledstvu. Za imovinu, stečenu nezavisno od crkvene službe vrede opšti propisi kao za rimo tako i za grčko-katoličko sveštenstvo (kurijalno rešenje). Od viših sveštenika kat. crkve pripada cela ostavina, crkvi. (Zčl. XVI—1715, o nasledstvu katoličkih sveštenika; ministarska naredba od 10/4 1883. broj 13,249. o ostavinama viših beneficiranih sveštenika, min. naredba od 19/6 1904. broj 107/15. o ostavinama nižih katol. sveštenika umrlih bez oporuke)

Za sveštenstvo ostalih vera važe opšti propisi.

Oporučno nasledstvo.

Zak. čl. XVI.: 1876. o formalnim zahtevima oporuka, naslednih ugovora te darovanja za slučaj smrti.

I. Odsek.

O pismenim privatnim oporukama:

§. 1. Za valjanost pismene privatne oporuke nužna su:

a) ako je oporučitelj oporuku u celom sadržaju sam napisao i potpisao, 2 svedoka;

b) u svim drugim slučajevima 4 svedoka.

§. 2. Oni, koji nisu još navršili 18. godinu, zatim slepi, gluhi i nemi ili oni, koji nemaju razuma, konačno oni, koji su radi krive zakletve ili zločina počinjenog iz koristoljublja, bili pravomoćno osudjeni, ne mogu biti svedoci kod pismene privatne oporuke.

§. 3. Svedoci imaju biti zajednički prisutni pri oporučenju, biti sposobni da potvrde, da se u pogledu lica oporučitelja nije desila prevara ili zabluda.

§. 4. U slučaju t. a) §. 1. mora najmanje jedan od svedoka, a u slučaju t. b) §. 1. moraju najmanje 2 svedoka znati čitati i pisati i vlastoručno potpisati privatnu oporuku kao svedoci. Nepismeni svedok mora postaviti na ispravu svoj ručni znak, a njegovo ime ima da potpiše kao potpisatelj imena svedok, koji znade pisati.

§. 5. U slučaju t. a) §. 1., nadalje i onda kada oporučitelj, koji znade čitati i pisati, nije vlastoručno napisao oporuku, već ju je samo potpisao, ne treba da je svedocima poznat sadržaj oporuke, nego je dosta, ako oporučitelj u njihovoj zajedničkoj prisutnosti i jezikom, koji oni razumiju, izjavi, da isprava sadržava njegovu poslednju volju, istu pred njima potpiše ili prizna, da ju je već pre vlastoručno potpisao, te ako svedoci ovu okolnost potvrde na samoj ispravi, a ne na omotu njezinom.

§. 6. Ako oporučitelj nezna čitati i pisati, ili svoju oporuku radi kojeg drugog razloga ne može vlastoručno potpisati, moraju svedoci sadržaj oporuke poznavati, i zato je nužno, da svedoci razumiju jezik, kojem se oporučitelj služi; da sadržaj oporuke bude razumljivo od jednog svedoka, koji zna čitati i pisati, pročitan u zajedničkoj prisutnosti oporučitelja i svedoka; da oporučitelj posle toga izjavi, da isprava sadržava njegovu poslednju volju, da jedan od pismenih svedoka, kao potpisatelj imena potpiše na ispravi ime oporučitelja, a isti da pridoda svoj ručni znak i da svedoci potvrde izvršenje svega toga na samoj ispravi, a ne na omotu njezinom.

§. 7. Kod pismenih privatnih oporuka potrebno je da je navedeno mesto i vreme oporučenja.

§. 8. Ako se oporuka sastoji od više listova, imaju se isti spojiti koncem i oba kraja konca imaju se pričvrstiti pečatom oporučitelja, ako su pako u smislu ovog zakona potrebni svedoci, i pečatom barem jednog od svedoka.

9. §. Onaj, koji je pri oporuci učestvovao kao svedok, nadalje njegovi rodjaci po ushodnoj i silaznoj grani te pobočni mu rodjaci, koji potiču od njegovih roditelja te deda i bake uračunavši i decu od braće mu i sestara; isto tako njegov bračni drug, braća i sestre bračnog mu druga te rodjaci istoga po ushodnoj i silaznoj grani, nadalje bračni drugovi njegovih rodjaka po uzhodnoj i silaznoj grani, te bračni drugovi njegove braće i sestara, mogu da dobiju koristi, namenjene im oporukom

samo onda, kada je — ne brojeći dotičnog svedoka — oporuka bila učinjena pred propisanim brojem svedoka.

§. 10. Onaj, koji je pisao oporuku oporučitelja i oni, koji su s njim u jednom od odnošaja rodbine ili tazbine navedenih u §. 9., mogu da dobiju korist, namenjenu im u oporuci samo u sledećim slučajevim:

a) ako je oporučitelj svojeručno napisano dotični deo oporuke,

b) ako je on vlastoručno potpisao onaj deo oporuke, koji sadržaje dotično naredjenje,

b) ako je on taj deo oporuke naročito potvrdio svojeručno pisanom izjavom u tekstu oporuke, ili u jednoj oporučnoj klauzuli, ili izjavom, učinjenom usmeno prilikom oporučenja u prisutnosti oporučnih svedoka.

§. 11. Oporuka, koja je pisana znacima ili brojevima, različitom od običnog pisma, ništavna je.

§. 12. Ako se pismena privatna oporuka glede lica, komu namenjuje korist, poziva na koji zasebni spis, izdat od oporučitelja, kao na sastavni deo oporuke, taj spis može da dolazi u obzir samo onda, ako ima uslove, propisane za pismenu oporuku; inače će ovo naredjenje oporuke, koje se na spis poziva važiti samo u toliko, u koliko poklon oporučitelja nesumnjivo proizlazi iz same oporuke bez obzira na dotični spis. Dokazna snaga drugih isprava, koje su u vezi sa oporukom ima se prosudjivati po zakonima, postojećim u pogledu isprava.

§. 13. Bračni drugovi ovlašteni su, da svoje oporučenje izjave u jednoj te istoj privatnoj oporuci, bez obzira na to, da li oporuka sadrži koje uzajamno naredjenje bračnih drugova ili ne.

Izuzevši onaj slučaj, ako su u jednoj te istoj oporuci sadržana poslednja naredjenja više lica, sva su ta oporučenja ništavna.

§. 14. Naredjenja ovog odseka imadu se primeniti i na pismene privatne kodicile.

II. Odsek.

O usmenim privatnim oporukama.

§. 15. Za valjanost usmene privatne oporuke potrebna je

prisutnost četvorice svedoka, koji poznavaju jezik, kojim se oporučitelj služi. Oporučitelj mora da dade svoju izjavu pred svedocima razumljivo i usmeno glede celog opsega, a ne potvrdjenjem ili zanijekanjem na njega postavljenih pitanja, te mora izjaviti, da izjava od njega učinjena ima vrediti kao usmena oporuka. Usmena je oporuka dovršena završenjem izjave oporučitelja.

§. 16. Propisi §§. 2., 3. i 9. imaju se primeniti i na usmene privatne oporuke.

§. 17. Usmena privatna oporuka je od bezuslovne važnosti samo u onom slučaju, ako oporučitelj umre za 3 meseca računajući od usmenog oporučenja. Ako oporučitelj posle toga roka umre, usmena će oporuka važiti samo onda, ako onaj, koji potraži prava na osnovu oporuke, dokaže, da je oporučitelj od početka tromesečnog roka sve do smrti, nalazio u takovom stanju, da nije mogao učiniti novu oporuku.

§. 18. Ako se sadržaj usmeno učinjene oporuke kasnije stavi u pismo, koje bude snabdeveno sa formalnostima propisanim za pismene privatne oporuke, ima se takova pismena oporuka smatrati novom oporukom, te se valjanost iste ima prosudjivati po propisima, važećim za pismene privatne oporuke.

§. 19. Ako poslednja volja, izrečena od oporučitelja radi sastavljanja pismene oporuke, nije bila stavljena u pismo, ili ako pisanje još nije bilo dovršeno, ili ako nisu bile obdržane formalnosti, propisane za pismene privatne oporuke: poslednja volja, izrečena na taj način, može da vredi kao usmena oporuka samo onda, kada su bile obdržane formalnosti usmene oporuke, te ako je oporučitelj izričito izjavio, da ta njegova izjavljena volja ima da vredi kao usmena oporuka.

§. 20. Naredjenja ovog odseka imaju se primenjivati i na usmene privatne kodicile.

III. Odsek.

O javnim oporukama i o pismenim privatnim oporukama, položenim kod javnog beležnika.

§. 21. Javna oporuka može da se učini pred javnim

beležnikom i pred kr. sreskim sudovima na način, propisan u zak. čl. XXXV.: 1874.

Nemi i gluhonemi, i ako znadu čitati i pisati, nadalje maloletni ispod 18 godina, mogu, u koliko imaju sposobnost za oporučenje, učiniti samo javnu oporuku.

Naredjenje §. 12. i 13. ima se primeniti i na javne oporuke.

Ad. §. 21. zak. čl. odnosni propisi zak. čl. XXXV.: 1874. glase.

VII. Odsek.

Sastavljenje oporučenja.

§. 82. U pogledu oporuka sastavljenih od javnog beležnika, potrebno je osim formalnosti propisanih za javnobeležničke isprave, sledeće:

a) da oporučitelj lično izjavi pred javnim beležničkom svoju poslednju volju,

b) da za vreme celog postupka budu neprestano prisutna 2 svedoka ili još jedan javni beležnik,*)

c) da održanje propisa ovog §-a bude potvrdjeno u ispravi.

§. 83. Ako se već načinjena pismena oporuka preda javnom beležniku otvorena radi toga, da istu overi karakterom javne isprave, ima se osim uslova propisanih za javnobeležničke isprave održati sledeće:

a) oporuka može da se primi samo od takove stranke, koja zna čitati i pisati u jeziku, na kojem je isprava sastavljena, te koja je ispravu svojeručno potpisala; o čemu ima da se javni beležnik osvedoči,

b) stranka mora predati oporuku lično u prisutnosti 2 svedoka ili još jednog javnog beležnika uz naročitu izjavu, da ona sadrži njezinu poslednju volju,

c) o celom postupku ima se sačiniti zapisnik, komu se ima priložiti predana oporuka sa tom primedbom, da je bilo udovoljeno propisima ovog §-a.

---

*) Dovoljno je, da su dva svedoka ili drugi beležnik bili prisutni kad je oporučitelj pročitanu sadržanu napisane oporuke odobrio i potpisao (plenarno kurijalno rešenje.)

O zatvorenim oporukama naredjuju propisi odnoseći se na pologe.

§. 84. Javni beležnik izdaje o primitku stranci priznanicu, te čuva oporuku na sigurnom mestu.

Stranka može oporuku i odmah k sebi uzeti. Ako kasnije zahteva povratak iste, može da joj se povrati samo na njezin lični zahtev ili na zahtev lica, iskazanog overovljenom punomoći, izdanom naročito u tu svrhu.

O povratku ima se sastaviti zapisnik.

Povratom oporuka ne gubi svojsto javnobeležničke isprave, ako ista ostane neizmenjena i nepovredjena; za to mora javni beležnik prigodom povratka da o tom poduči oporučitelja, te u javnobeležničkoj ispravi da spomene, da je to učinjeno.

§. 85. Čim javni beležnik sazna, da je nastala ostavina za osobom, čija je oporuka u originalu kod njega sačuvana, dužan je istu radi proglašenja nadležnom sudu prikazati, premda se zainteresovani još nisu prijavili, ili nisu još zatražili prikazivanje.

Proglašenje se izvršuje odmah u prisutnosti javnog beležnika. Oporuka se pako povraća javnom beležniku na daljnje čuvanje, iza kako se njezin overovljeni prepis priloži zapisniku o proglašanju.

§. 86. Ako stranka hoće da poriče svoju oporuku u formi javnobeležničke isprave, ima se postupati po §§-ima 82. i 83.

Ako je opozivanu oporuku sastavio bio isti javni beležnik, ima se poricanje ubeležiti na originalnu javno-beležničku ispravu, a ako se odnosi na predanu pismenu oporuku, ima se ubeležiti na tu oporuku.

§. 87. Rešenja ovog odseka imaju se primeniti i na kodicile i na nasledne ugovore.

IX. Odsek.

Čuvanje isprava i vrednosti.

§. 106. Javni beležnik je ovlašten da primi na zvanično čuvanje isprave, zadužnice, menice i zatvorene oporuke.

O primanju izdaje stranci priznanicu, te sastavlja zapisnik o polaganju, u kome je navedeno ime, stalež i prebivalište polagača, oznaka položene isprave, mesto, godina, mesec i dan pologa te imenovanje onog lica, komu ima da se izruči položena isprava.

Ako se pako položi zapečaćena oporuka, čiji omot nije dostatno zatvoren, ima ga javni beležnik svojim zvaničnim pečatom tako zatvoriti, da se ne može otvoriti bez povredjenja pečata. Zapisnik ima da potpiše stranka i javni beležnik.

Ako se isprava pošalje javnom beležniku radi čuvanja poštom, dotični list naknadjuje zapisnik.

---

§. 22. Polaganje pismenih privatnih oporuka kod javnih beležnika, obavlja se načinom propisanom u §. 106. zak. čl XXXV. od 1874.

§. 23. Od oporučitelja vlastoručno napisana i potpisana oporuka i bez upotrebe svedoka, nadalje oporuka, pisana tudjom rukom ali od oporučitelja vlastoručno potpisana, ako je oporučitelj istu potpisao u zajedničkoj prisutnosti dvojice po §. 2. nepobitnih svedoka, ili je priznao, da je istu potpisao, a ispravu su obojica svedoka potvrdila vlastoručnim potpisom u smislu §. 5., valjana je i onda, ako ju oporučitelj lično predade na čuvanje javnom beležniku i ako tom prigodom oporučitelj izjavi pred javnim beležnikom, da ova isprava sadrži njegovu oporuku.

§. 24. U slučaju pretstojećeg §. imaju se obdržavati naredjenja zak. čl. XXV.: 1874. glede zasvedočenja istovetnosti oporučitelja te glede čuvanja i povratka položene oporuke.

Ovako položena oporuka ima se zatvoriti u omot te tako zapečatiti zvaničnim pečatom javnog beležnika, da se omot ne može otvoriti bez povrede pečata. Osim toga ima se oporuka koncem, koji će se provući kroz oporuku i kroz omot, prišiti zapisniku, te konac i na zapisniku i na omotu oporuke pričvrstiti zvaničnim pečatom, a ako oporučitelj traži i njegovim vlastitim pečatom.

Javni beležnik je dužan upozoriti polagača oporuke kod polaganja na to, da je položena oporuka samo onda valjana, ako je snabdevena sa formalnostima propisanim u §. 23. te da je opomena usledila, ima biti u zapisniku napomenuto, koji se zapisnik ima sastaviti i od stranke potpisati.

§. 25. Privatna oporuka položena preme §§. 23. i 24., ako inače nema uslova pismene privatne oporuke, valjana je istom od časa polaganja, pa i ako nosi raniji datum, i gubi

valjanost čim bude od javnog beležnika iz pologa natrag uzeta.

§. 26. Naredjenja ovog odseka imaju se primeniti i na javne kodicile i na privatne kodicile, položene kod javnog beležnika.

IV. Odsek.

O privilegovanim oporukama.

§. 27. U slučaju kuge ili druge koje životu opasne i ujedno prilepčive ili nagle bolesti, može se u onoj općini, na čijem području vlada kuga ili počast, učiniti privilegovana oporuka.

§. 28. Privilegovanu oporuku mogu u činiti oni, koji se nalaze na brodu na debelom moru.

§. 29. U slučaju rata a od onog časa, kada su čete bile mobilisane, ovlašteni su da čine privilegovane oporuke svi pripadnici vojske dodeljeni tim četama, nadalje svi oni, koji se nalaze na bojnom polju ili u kojem mestu pod opsadom ili oni, koji nisu od tih mesta udaljeni vise od 8 km.

§. 30. Privilegovana pismena oporuka može se u slučaju t. a) §. 1. činiti bez svedoka, a u slučaju t. b) kao i privilegovana pismena oporuka — u prisutnosti 2 svedoka; a u slučaju t. c) dovoljno je, ako 1 od svedoka zna čitati i pisati. U svim slučajevima mogu da budu svedoci osobe, koje su navršile 14. godinu, ako nisu inače isključene po §. 2.

U slučaju prilepčive bolesti nije potrebna zajednička prisutnost svedoka.

§. 31. Privilegovana oporuka, učinjena po §§. 27. i 30. bezuslovno je valjana samo onda, ako oporučitelj umre za 3 meseca od prestanka iznimnog položaja, koji je bio povod privilegovanoj oporuci.

Ali privilegovana oporuka ostaje važeća i posle izmaka ovog roka:

a) ako onaj, koji traži prava na osnovu oporuke dokaže, da je oporučitelj od izmaka 3-mesečnog roka do smrti, bio u takovom stanju, da nije mogao učiniti novu oporuku;

b) ako je oporučitelj usled iznimnog položaja, koji je bio povodom privilegovanoj oporuci bio proglašen umrlim.

§. 32. Ona oporuka, u kojoj se čini naredjenje u korist izravnih potomaka naslednika i bračnog druga, valjana je u pogledu formalnih zahteva i onda, ako ju je oporučitelj u celom opsegu vlastoručno napisao i potpisao. Naredjenja sadržana u ovakoj oporuci u korist trećeg lica, nemaju važnosti.

V. Odsek.

O naslednim ugovorima i o darovanju za slučaj smrti.

§. 33. Nasledni ugovori i darovanja za slučaj smrti važe u pogledu formalnih zahteva samo onda, kad su zaključeni uz formalnosti propisane u ovom zakonu za pismene privatne oporuke, javne oporuke ili pismene privatne oporuke položene kod javnih beležnika.

Naredjenje §. 13., po kojem se više oporučenja ne sme spojiti u jednoj ispravi, nema se primeniti na nasledne ugovore.

VI. Odsek.

O formalnim zahtevima oporuka, naslednih ugovora i darovanja za slučaj smrti učinjenih u inozemstvu.

§. 34. Oporuke, nasledni ugovori i darovanja za slučaj smrti važe u pogledu formalnih zahteva i onda, ako odgovaraju pravnim normama one zemlje, u kojoj su učinjeni.

VII. Odsek.

O poricanju oporuka i darovanja za slučaj smrti.

§. 35. Za valjanost usmenog ili pismenog poricanja oporuka i opozivih darovanja za slučaj smrti, potrebni su isti formalni zahtevi, koji su u ovom zakonu propisani za njihovo sačinjenje.

Glede drugih načina poricanja ili utrnuća ostaju netaknute postojeće pravne norme.

VIII. Odsek.

Prelazne odredbe.

§. 36. Ovaj zakon stupa na snagu sa 1. jula 1876. Za oporuke, nasledne ugovore te darovanja za slučaj smrti, učinjena posle ovog roka, imadu se primeniti propisi ovog zakona.

§. 37. Oporuke, učinjene pre roka, ustanovljenog u predjašnjem §-u te darovanja za slučaj smrti, učinjena bez uslova uzajamne neopozivosti, ako naredjenima ovog zakona inače ne odgovaraju, važe samo u sledećim slučajevima:

a) ako je oporočitelj ili darovatelj za slučaj smrti umro za godinu dana računajući od stupanja na krepost ovog zakona,

b) ako onaj, koji traži prava na temelju oporuke ili darovanje za slučaj smrti dokaže, da se je oporučitelj od izmaka 1 godišnjeg roka do časa smrti nalazio u takovom stanju, da nije mogao učiniti novu oporuku,

c) ako je ranija pismena oporuka bila položena kod nadležnih vlasti po prijašnjim pravnim normama do dana stupanja na krepost ovog zakona ili za godinu dana računajući od ovog dana, polaže se kod javnog beležnika.

§. 38. Formalni zahtevi kod naslednih ugovora, sačinjenih pre stupanja na snagu ovog zakona ili kod darovanja za slučaj smrti, učinjenih uz uslov neopozivosti imaju se prosudjivati po pravnim normama, važećim za vreme sačinjenja.

§. 39. Sporovodenje ovog zakona poverava se ministru pravde.

Oporuka.

Oporuka je izjava poslednje volje, t. j. takav jednostrani pravni posao, kojim oporučitelj za slučaj smrti raspolaže imovinom. U istoj označuje oporučitelj, što se ima desiti sa njegovom imovinom za slučaj njegove smrti, na koga da prelazi i u koju svrhu da se upotrebi. Ustanovljenje pojma dokazuje, da je ista isključiva volja oporučitelja, koju može kada bilo promeniti ili opozvati, ili mesto već pravljene oporuke posve drugu, novu, da načini.

Ako je oporučitelj načinio više oporuka odnosno takovih

iza sebe ostavio, važi ona, koja je poslednja učinjena, t. j. koja je po datumu najmladja.

Oporuka sadržava obično samo imovinska naredjenja, ali može da sadrži i imovanje tutora ili staratelja, pozakonjenje potomaka i t. d.

Oporuku može svaki načiniti, koji ima sposobnost za oporučenje.

Nema sposobnosti za oporučenje: 1. dete ispod 12 god., 2. umobolni i oni, koji su lišeni upotrebe uma, dok ovo stanje traje, 3. gluhonemi, koji se ne mogu ni znacima sporazumeti.

Oni iznad 12 ali ispod 16 godina, mogu da učine javnu oporuku, čak i umobolni, kada su pri svesti, ali ovo stanje treba dokazati.

Zakonska ograničenja postoje još kod oporučenja crkvenih lica. Viši svećenici rimokatoličke i grčkokatoličke vere mogu da raspolažu samo sa trećinom stečene imovine (bez povrede nužnog dela potomaka kod grčkekatoličke veroispovesti, a kod rimokatoličke, ako su takove možda imali pre stupanja u svećenički red.)

Drugi svećenici ovih dveju veroispovesti mogu da neograničeno raspolažu stečenom imovinom (kraljevom dozvolom iznimno i viši svećenici.)

Viši svećenici pravoslavne vere srpske i rumunjske crkve mogu da raspolažu samo polovicom stečene imovine i to srpsko-pravoslavni samo za milostiva i dobrotvorna dela u granicama države. Niži svećenici obiju pravoslavnih crkava, ako su umrli bez potomaka, bračnog druga, bez srodnika po krvi, mogu da raspolažu samo sa $^1/_3$ stečene imovine i to samo za milostiva i dobrotvorna dela u granicama države, dočim ostale $^2/_3$ nasledjuje nadležni vladika.

Kao kod svakog pravnog posla, tako i kod tumačenja oporuke treba, da se što potpunije i tačnije izvrši volja oporučitelja. Treba dakle, da ta volja bude vlastita, ozbiljna, istinita, izričita te potpuna. Usled toga je svaka oporuka, koja je učinjena pod pritiskom, nasiljem, obmanjivanjem i zabludom bez važnosti. Oduzimanje važnosti mogućno je i kod onih oporuka, gdje se može dokazati, da je oporučitelj glede motiva bio u zabludi.

Bez važnosti je oporuka bez potpune odlučnosti i savršenosti.

Imenovanje naslednika dešava se obično u oporuci, ali to nije bezuvetno nužno, te isto važi i onda, ako je učinjeno u posebnoj ispravi, ali samo u formi, propisanoj na pismene oporuke.

Oporuka je nevaljana, ako se oporučitelju, koji nema dece rodi potomak, koga nije u oporuci spomenuo.

Sadržaj oporuke mora biti moguća, moralno i pravno dozvoljena, ali ovo ne uzevši u obzir može imovinsko davanje biti vezano sa uslovom, rokom i nalogom.

Uslov može biti izričan ili konkludentan. Izričan je uslov, ako je u oporuci izrično naveden, konkludentan pak onda, ako se isti može samo zaključiti iz naredjenja oporučitelja. Nerazumljiv i kontradiktoran uslov poništuje celo oporučenje, ako iz oporuke proizlazi to, da oporučitelj imovinsko davanje ne bi učinio bez uslova. Ako se pako to iz oporuke ne da ustanoviti, smatra se nepostojećim samo uslov, što pako ne dira valjanost oporuke.

Obzirom na to, što je zahtev poslednje volje ozbiljnost, poništuje oporuku nemogući suspenzivni uslov, ako je pak stavljen kao razvodni uslov, smatra se nepostojećim, a oporuka važi i dalje.

Tako isto prosudjuju se i uslovi protiv zakona i morala s tom razlikom, da se isti prosudjuju ne po vremenu sastavljanja oporuke, nego po vremenu delacije nasledstva.

Sudska je praksa označila i takove uslove zabranjenim, koji faktično nisu ni protiv zakona ni protiv morala, ali se ipak smatraju nemogućim uslovom, jer čine nemoralan pritisak na onu stranku, kojem je obećano davanje po oporučitelju. Takovi su uslovi: sklapanje braka sa nekim osobama, prelaz na neku veroispovest i t. d.

Odredjenje uslova stvara u svakom slučaju potonje nasledjivanje.

Ako je uslov suspenzivan, otvara se nasledstvo na zakonitoga naslednika ostavljačeva, ili u koliko je u oporuci za slučaj osujećenja uslova imenovan naslednik, onda prelazi nasledstvo na oporučnog naslednika. Ako se pako suspenzivni uslov ispuni, pripada ostavina od časa ispunjenja uslovnom nasledniku.

U slučaju razvodnog uslova je prvi naslednik, na koga nasledstvo neposredno prelazi, uslovno imenovani naslednik, potonji je naslednik pak, ako razvodni uslov nastupi, zakoniti ili oporučni naslednik.

Ista su načela merodavna i za legatare.

Kod ograničenja poslednje volje sa odredjivanjem roka ili sa nalogom, merodavni su općeniti poslovni propisi. Neumerena odredjenja može sud da umeri.

Nalog isto tako mora biti dozvoljen i moguć. Može se kao nalog odrediti i nenapadanje oporuke, ali ovaj ne važi onda, kada je oporuka sumnjiva.

Odredjenje roka isto stvara potonje nasledstvo, i to u takovom smislu, da se odredjenje početnog roka smatra suspenzivnim uslovom, dočim se krajnji rok smatra kao razvodni uslov. Na odredjenje nemogućeg roka odnose se propisi, važe ći za nemoguće uslove.

Sudska praksa. Pravovaljana je ona oporuka, koja je postala u formama, propisanim po zakonu. Ako manjka ma koji od uslova, propisanih po zakonu, oporuka je bez važnosti.

Ovaj propis važi za svako naredjenje ostavljačevo.

Ako je dakle ostavljač osim pismene oporuke, bilo usmeno bilo pismeno učinio kakovo naradjenje, ali bez održanja formalnosti, propisanih za oporuke — isti se ne može uzeti u obzir.

Formalna manjkavost oporuke ne uzima se u obzir po zvaničnoj dužnosti, već treba da njezino poništenje zatraže oni, kojima bi nasledstvo ili jedan deo istoga pripao, kada oporuke ne bi bilo. (Vidi §. 86. i sl. zak. čl. XVI. od 1894.)

Sud je samo na onom temelju vlastan prosudjivati valjanost oporuke, na kojem je ista bila napadnuta.

Sposobnost oporučenja ima svaki iznad navršene 12. godine, osim umobolnih te gluhonemih, koji se ne mogu ni znacima sporazumeti. Umobolnost ne isključuje posve sposobnost oporučenja, jer ako su umobolni pri svesti, mogu i oni oporučivati, ali ovo stanje treba da dokaže onaj, koji se na isto poziva.

Nalog sadržan u oporuci pravovaljan je onda, ako je izričito stavljen, te treba da je moguć i dozvoljen po zakonu i moralu. Jednostavna želja nema dakle pravnog dejstva. Mogući i dozvoljeni nalozi su: upotreba jednog dela nasledstva u jednu izričitu svrhu, izdržavanje nekog lica, zabrana ostavljanja veroispovesti, darovanje u dobrotvorne svrhe, stvaranje zaklade i t. d.

Opća je pravna norma, da u granicama mogućnosti dolazi do izražaja volja ostavljačeva.

U nejasnim spornim slučajevima ima se oporuka prosuditi tako, da poslednje naredjenje ostavljačevo bude čim manje ograničeno.

Opča je pravna norma kod tumačenja oporučnih naredjenja, da se oporučenje ima tumačiti u korist onoga, komu je što ostavljeno, ali ipak daju pravac celokupna ostavljačeva naredjenja te ceo sadržaj oporuke (Obveznice, vrednosni papiri, uložne knjižice, gotovina, smatraju se pokretninama, te su sadržani u općenitim izrazu „Moje pokretnine").

Oporuka se ima primiti ili odbiti u celosti, ne mogu se primiti neke točke, a neke odbiti, te opet zahtevati zakonsko nasledstvo, ili preko legata još potraživati miraz i t. d.

Imanje nenabrojeno u oporuci pripada zakonitim naslednicima. Ako je oporučitelj o takovom predmetu raspolagao, koji nije njegovo vlasništvo, onda je na to se odnoseće naredjenje bez kreposti, dočim je ostali deo oporuke pravovaljan.

Formalno manjkavu oporuku mogu naslednici primiti, ali je onda više ne mogu napadati s formalnih razloga.

Svaki zakonski formalni zahtev oporuke mora se videti iz same oporuke, te se ne može naknaditi iskazima svedoka.

Iskaz svedoka ne navedenih u oporuci ne dolazi u obzir. Ne može biti oporučni svedok ono lice, koje je radi prestupa ili prekršaja, počinjenog radi gramzljivosti bilo osudjeno. (Zak. čl. XVI.: 1876.)

Općenito je primljena pravna norma, da spsobnost svedočenja takovog lica ponovno oživi onda, kada je kaznu pretrpelo, te je istekao rok po §. 57. k. z. označene sporedne kazne.

Oporučenju prisutni svedoci treba da budu sposobni dokazati to, da u pogledu ostavljačeve osobe ne postoji ni prevara ni zabluda. Toga radi potrebno je, da oporučni svedoci lično poznaju ostavljača, jer u protivnom slučaju ne mogu se

smatrati sposobnim oporučnim svedocima. Dovoljno je dakle dokazivanje toga, da samo jedan svedok nije bio sposoban, te je oporuka bez važnosti, jer prisutnost svedoka kod oporučenja nije dokazivanje toka poslova, nego sudelovanje kod oporučenja, tako bez sposobnih svedoka nema pravovaljanog oporučenja.

U slučaju t. a) §, 1. zak. čl. XVI.: 1876. mora barem jedan od svedoka, a slučaju t. b) barem dva svedoka znati čitati i pisati. Takovim svedokom može se smatrati samo onaj, koji usmeno i pismeno u takovoj meri vlada jezikom oporuke, da može sadržaj iste ustanoviti iz vlastitog neposrednog opažanja, te opravdati to, da isprava sadržaje izjavljenu poslednju volju ostavljačevu. Ako oporučna klauzula nije potpisana po svedocima, to još ne čini oporuku nevažnom. Ako je na pročitanu oporuku oporučitelj izjavio samo toliko, da je „dobro", onda je to već dovoljno za važnost oporuke, ali obično klimanje glavom još ne znači pristanak odnosno ne nadomeštava isti. Oporučnim svedokom smatra se samo onaj, koji je oporuku potpisao u svojstvu svedoka. Pročitanje oporuke od važnosti je onda, ako je istu pročitao jedan od svedoka, koji su oporuku potpisali,, ali isticanje toga, koji je od oporučnih svedoka oporuku pročitao ili rastumačio nije bitan zahtev, te je naknadiv sa izjavom svedoka.

Nije bezuslovno nužno, da oporučitelj pozna jezik oporuke, potrebno je samo, da isti poznaju barem dvojica od oporučnih svedoka, kojih je poziv, da kontroliraju istovetnost sadržaja oporuke, pročitane na jeziku isprave sa naredjenjima, protumačenim na jeziku, s kojim se služi oporučitelj.

Propuštanje pročitanja u onom slučaju, kada je oporuka bila sastavljena na jeziku, nepoznatom oporučitelju, ne čini razlog nevažnosti onda, ako je usledilo protumačenje oporuke na jeziku, kojim se služi oporučitelj.

Oporučitelj, koji ne razumije jezik oporuke, a inače značitati i pisati, dolazi u isti obzir kao nepismeni oporučitelj.

Formalni je zahtev za važnost oporuke, da bude točno istavljen datum (godina, mesec, dan). To se može otkloniti onda, ako je dan pravljenja oporuke opće poznati blagdan (Mitrov-dan, Jovan-dan, prvi dan Uskrsa) te se po tome označuje, inače je manjak datuma razlog nevažnosti. Oporuka, koja se sastoji iz više tabaka, ima se svezati, te oba kraja

konca po jednom od oporučnih svedoka zapečatiti i podpisati, kada se oporuka podpisuje, i to iz razloga, da se onemogući izmena tabaka. Bez važnosti je dakle oporuka onda, ako se sastoji iz više tabaka, a oba kraja konca su pričvrsćena samo sa pečatom oporučitelja, a pečat jednoga od oporučnih svedoka manjka. Ovo naredjenje se ne odnosi na privatne oporuke, položene kod javnog beležnika.

Koji je pri oporuci bio upotrebljen kao svedok, nadalje zakoniti rodjaci istoga, ne mogu imati učesća u koristi, pruženoj im po oporuci. Ovo se ograničenje odnosi isključivo na zakonite rodjake, te se proteže na one osobe, koji stoje sa oporučiteljem u službenim ili zastupničkim odnošajima.

U §. 9. zak. čl. XVI.: 1876. nabrojeni rodjaci bezuslovno su isključeni od svećanog svedočenja, te ne mogu biti oporučni svedoci ni onda, ako bi u oporuci povlaštena osoba i inače po zakonu bila naslednikom. Ona osoba, koja je oporuku ostavljačevu pisala ili sastavila, te svi oni, koji su s njom u zakonitoj rodbinskoj vezi, mogu u oporuci njima namenjenoj koristi imati učesća samo onda, ako dokažu, da je oporučitelj o sadržaju oporuke imao znanje, te da je pred svedocima živom reči opetovao, da se sadržaj opuruke slaže sa njegovom poslednjom voljom.

Ipak ne može zakoniti naslednik oporuku napasti radi propuštanja ovog formalnog zahteva, jer nije interesovan u pogledu ovog naredjenja oporuke, pošto predmet legata i u slučaju obesnaženja ne pripada zakonitom, nego oporučnom općem nasledniku.

Za valjanost usmene oporuke nije potreban prethodni obaveštaj svedoka, ali je potrebna oporučiteljeva izjava o tome, da svoju izjavu smatra oporukom, te ako ova izjava izostane, te iz ostalih naredjenja oporučitelja jasno ne proizlazi to, da po njemu učinjena izjava sačinjava njegovu usmenu oporuku, ne može se smatrati valjanim oporučenje.

Usmena oporuka je valjana i onda ako se dokaže, da je oporučitelj hteo napraviti pismenu oporuku, ali svedoci su mu razjasnili, da i usmeno može učiniti valjanu oporuku, te ako je oporučitelj na to izjavio, „dobro, neka bude tako", te na to ponovno izjavio svoju poslednju volju. Usmenom oporukom može se smatrati ono pismeno naredjenje, koje nema formalne zahteve za pismenu oporuku, ako je ostavljač izričito izjavio,

da svoju izjavu smatra usmenom oporukom. Iz toga proizlazi, da nije isključeno, da se ista oporuka, koja je kao pismena prosudjena, te kao takova bila obesnažena, ocenjuje kao usmena oporuka ,te da se pravovaljanost iste ustanovi na ovoj pravnoj osnovi.

Za sastavljanje javnih oporuka ovlašteni su javni beležnici te sreski sudovi bez razlike. Toga radi nije potrebno za valjanost po sreskom sudu sastavljenih javnih oporuka, da se dokaže sprečenost javnog beležnika, ili da je oporučenje bilo neodloživo.

Pravovaljana je po javnom beležniku sastavljena oporuka i onda, ako je drugi javni beležnik ili su dvojica od svedoka bili prisutni samo kod pročitanja ili odobrenja i potpisanja po oporučitelju učinjene pismene oporuke. Ali bez važnosti je javna oporuke i onda, ako ni jedan svedok nije znao čitati ni pisati na onom jeziku, na kojem je bila sastavljena javna oporuka.

Nije bezuslovno potrebna upotreba tumača po postupajućem javnom beležniku ili sreskom sudiji, ako vlada jezikom oporučitelja.

Zajednička oporuka.

Po §. 13. zak. čl. XVI.: 1876. imaju bračni drugovi pravo, da svoju poslednju volju izjave u zajedničkoj pismenoj privatnoj oporuci. U takovoj oporuci mogu bračni drugovi raspolagati svojom imovinom ili nezavisno jedan od drugoga ili jedan obzirom na drugog, ili tako da se uzajamno postave za naslednike. Izuzevši ovaj slučaj, u svakom drugom slučaju je svako oporučenje ništavno, ako je u jednu oporuku stavilo svoja naredjenja više osoba.

Forma oporučenja je forma pisrnene privatne ili javne oporuke, ali nije isključena ni privilegisana oporuka, no potrebno je, da svaki bračni drug svojeručno piše i potpiše onaj deo oporuke, koji se odnosi na njegovu poslednju volju. U ovoj oporuci mogu bračni drugovi učiniti jedan od drugoga posve nezavisna naredjenja, tako je moguće, da su ova dva poslednja naredjenja zajednička samo usled vanjskog jedinstva isprave.

U ovom slučaju su 2 posve samostalne oporuke sastavljene u jednoj ispravi. Nevažnost jednog naredjenja ne isključuje važnost drugoga, te može svaka stranka kadgod jednostrano poreći svoje naredjenje. Ova se vrsta zajedničke oporuke zove „testamentum mere simultaneum".

Ako bračni drugovi tako raspolažu, da jedan obzirom na drugoga čini svoja naredjenja t. j. jedno poslednje naredjenje deli pravnu posledicu drugoga, u ovom slučaju je zajednička oporuka „testamentum correspectivum".

Ako pako bračni drugovi uzajamno sebe postave za naslednike u slučaju ranije smrti jednog od njih, zove se zajednička oporuka „testamentum reciprocum".

Zajednička oporuka gubi valjanost, ako brak bude razrešen ili ako se bračni drugovi sudski rastave od stola i postelje.

Kako je već rečeno može svaka strana po volji poreći testamentum mere simultaneum, dočim testamentum correspectivum i reciprocum može se isto uvek poreći, ali samo sporazumom bračnih drugova. Ova potonja 2 testamenta mogu se i jednostrano poreći, ali onda gubi važnost prema opozivaču i poslednja volja drugog bračnog druga, koji nije porekao svoje poslednje naredjenje, jer je uzajamnost, uslov. Iza smrti jednog bračnog druga ne može bračni drug, koji je prihvatio oporuku umrloga, svoju oporuku sadržanu u uzajamnoj zajedničkoj oporuci jednostrano poreći, te ima preživeli bračni drug pravo opozivanja samo onda, ako je participirajuća osoba počinila takovo delo, za koje ima mesta isključenju i od nužnog dela.

Ako su se oporučitelji odrekli prava opozivanja, onda postaje oporuka naslednim ugovorom.

Zajednička oporuka ne smeta preživelog bračnog druga u tom, da može u slučaju zakonitog razloga isključiti ili na nužni deo ograničiti, zajednički naslednikom imenovano dete. Zajednička oporaka ne može da vredja pravo na nužni deo ovlaštenih. Zajednička oporuka može se samo sporazumom bračnih drugova obesnažiti.

Zajedničku oporuku ne može napasti radi normalnih manjkavosti ona stranka, koja je na osnovu iste već nasledila.

Nasledni ugovor.

Nasledni je ugovor ono naredjenje dviju stranaka za slučaj

smrti, kojim jedna stranka počini neko imovinsko naredjenje za slučaj svoje smrti u korist druge stranke, koja isto kao takovo prima: Ovi ugovori mogu se zaključiti medju bračnim drugovima te medju ma kojim osobama.

Forma naslednog ugovora odredjenja je u §§. 31. i 33. zak. čl. XVI.: 1876. te je u pogledu formalnih zahteva ugovor od važnosti samo onda, ako je bio sklopljen po formalnim zahtevima, propisanim za pismene privatne ili javne oporuke, ili za pismene privatne oporuke, položene kod javnog beležnika.

Iz naslednog ugovora kao takovog proizlazi, da u jednoj ispravi može biti sastavljeno i više oporučenja, dakle zabrana, po kojoj u jednu ispravu ne može biti sastavljano više oporučenja, ne odnosi se na nasledni ugovor. U ovom slučaju je pravni naslov nasledstva oporučenje, te s tom činjenicom, da beneficirana stranka prihvaća namenjenu joj korist, prima karakter ugovora te postaje neopozivim.

Kao i obični ugovor, tako je i nasledni ugovor dvostrani pravni posao. U njemu može da bude beneficirana ili samo jedna stranka (jednostrani nasledni ugovor) ili oba ugovorača (uzajamni nasledni ugovor) ili koja treća osoba, koja nije ni učestvovala.

Oni nasledni ugovori, koji sadržavaju uzajamna naredjenja i obaveze mogu biti sklopljeni samo od onih lica, koja su uopće sposobna za sklapanje štetnih ugovora, ako ta sposobnost kod jedne stranke manjka, potrebno je odobrenje zakonitog zastupnika odnosno starateljske vlasti. Ovo ne uzevši u obzir prosudjuje se nasledna sposobnost u svakom drugom pogledu po općim propisama o naslednoj sposobnosti.

Ako je nasledni ugovor kao takav bez važnosti, može da važi kao oporuka, kada ima formalne uslove valjane oporuke.

Nasledni ugovor usled svog karaktera kao poslednje naredjenje ne sprečava ostavljača, da slobodno raspolaže imovinom, označenom u ugovoru inter vivos, jer beneficirani nasledjuje samo ono, što je iza smrti ostavljačeve preostalo kao ostavina. Beneficirani ne može svoje očekivanje da osigura ni u slučaju gruntovničke uknjižbe prava očekivanja sa strane ostavljača, jer ova uknjižba ne veže ostavljača inter vivos. Iznimno može beneficirani da potražuje svoje očekivanje ili

vrednost ovoga, ako ga je druga ugovorna stranka dolozno besplatno otudjila.

Dobromišljeni obdareni je odgovoran samo do visine svog obogaćenja, dok je dolozan dužan naknaditi celu štetu.

U naslednom ugovoru mogu se odrediti i legati i u korist ugovarača i trećih osoba.

Sklopljenjem naslednog ugovora gubi raspolagač slobodu oporučivanja. t. j. ne može slobodno da raspoiaže imovinom na štetu obdarenog, ne može jednostavno poreći ugovor, ako nije pravo opoziva ugovoreno. Ali slobodno raspolaže i iza sklopljenog ugovora stečenom imovinom, tako isto može pravovaljano da čini naredjenja, koja ne vredjaju prava beneficiranog, n. pr. imenovanje tutora, staratelja i t. d.

Nasledni ugovor dobiva izvršnu snagu sa časom smrti jednog ugovorača, stoga beneficirani ne prenosi svoje ugovorno nasledno pravo na svoje naslednike, ako umre pre ostavljača, beneficijanta.

Nasledni ugovor prestaje da važi: 1. ako u ugovoru obdareno lice umre pre ostavljača izuzev, ako je bilo protivno ugovoreno, 2. ako se ostavljaču (beneficijantu) rodi posle ugovora na nužni deo ovlašteni potomak, 3. ako nastupe uslovi razrešenja, koji su bili ugovoreni, 4. ako ga ugovorne stranke sporazumno naknadno opozovu, 5. jednostranim opozivanjem onda, ako je pravo opozivanja bilo ugovoreno, ili ako je beneficirano lice pokazalo grubu nezahvalnost prema ostavljaču, ili je počinilo takovo delo, koje je dovoljno, za isključenje i na nužni deo ovlaštenog naslednika. Prema beneficiranim trećim osobama, koje nisu učestvovale u ugovoru može se ugovor uvek jednostrano opozvati, 6. ako su ugovorne stranke bračni drugovi, a brak bude razrešen ili stranke rastavljenje od stola i postelje, 7. ako su ugovorne stranke bile zaručnici. a do braka medju njima nije došlo.

Ako su ugovorne stranke na životu, a jedna svoje naredjenje jednostrano poriče, nema mesta tužbi radi ustanovljenja toga, da li za slučaj smrti glaseći ugovor ima pravno dejstvo ili ne, jer to proizlazi po sebi iz karaktera ugovora.

U naslednom ugovoru (ili jednostrani ili uzajamni) odrekao se je raspolagač slobode oporučenja, radi čega nema pranog dejstva posle učinjena oporuka.

Na području važnosti a. g. z. mogu nasledni ugovor medjusobno zaključiti samo bračni drugovi, te samo u korist bračnog druga.

Poklon za slučaj smrti.

Poklon za slučaj smrti je ona vrsta naslednog ugovora, u kojem oporučitelj na račun svoje ostavine čini obečanje za besplatno imovinsko davanje u korist neke osobe, koja isto kao takovo prima. Nema poklona za slučaj smrti, ako je oporučitelj isti još za života predao, toga radi ako je obdareni umro pre ostavljača ili snjim istodobno, ima se poklon povratiti. Konačno ako obdareni davanje otkloni, ima se besplatno davanje uzeti u obzir kao poslednje naredjenje.

Forma poklona za slučaj smrti propisana je u §. 33. zak. čl. XVI.: 1876., te je poklon od važnosti samo onda, ako je učinjen po formalnim zahtevima, propisanim za pismene privatne ili javne, oporuke ili za pismene privatne oporuke, položene kod javnog beležnika, analogno kao i za nasledne ugovore.

U pogledu materijainih zahteva vrede oni opći propisi, koji se odnose na darivanje, oporuke te nasledne ugovore s tom razlikom, da besplatno imovinsko davanje maloletnoga nije valjano ni odobrenjem starateljske vlasti.

Poklon za slučaj smrti ne može se opozvati, ako pravo opozivanja nije ugovoreno.

Opozivanje može da usledi usmeno ili pismeno, ali uvek uz održanje propisanih formalnih zahteva, Opozivanju ima mesta i onda, ako je obdareni počinio grubu nezahvalnost prema darovatelju ili radi razloga, s kojih bi ga mogao isključiti iz nasledstva. Konačno može se opozvati i voljom obiju stranaka.

Ne postoji poklon za slučaj smrti, nego pravni posao medju živima, ako jedna stranka još za života pod tim uslovom predaje drugoj stranci izvesnu svotu, da može po volji potraživati povratak, ali pri smrti još ne vraćeni deo nije dužnik obavezan platiti, ili ako je oporučitelj poklonio pravo vlasništva nekretnine još za života, te i prepisao, i sebi pridržao samo doživotno pravo plodouživanja. Naprotiv poklon za slučaj smrti postoji onda, ako je ostavljač poklonio svoje nekretnine odredivši ujedno rok, prelaska prava vlasništva nekretnine na obdarenog tek nakon svoje smrti. U ovom slučaju ima obdareni pravo potraživati svoje pravo vlasništva i u slučaju promene ili zamene nekretnine, ali uknjižbu prava vlasništva, može da potražuje tek iza dovršenog ostavinskog postupka.

Darovanje može se napasti, iza smrti muževe radi izdavanja miraza ili bračne nagrade, ako ne dostaje ostavinsko imanje. Ali se ne može napasti na osnovu udovičkog prava plodouživanja.

Darivanje može naslednik darovatelja napasti radi grube nezahvalnosti obdarenoga, i protiv naslednika obdarenog.

Imenovanje naslednika.

Ostavljač redovno u oporuci imenuje onu osobu, na koju ima preći iza njegove smrti njegovo imanje t. j. koja će osoba nastaviti iza njegove smrti njegovu imovinsko-pravnu ličnost.

Može biti, da naslednik nije izričito imenovan, ali se može njegova osoba zaključiti, Takovo imenovanje isto vredi, jer imenovanje naslednika ne mora biti izričito, nego vredi onda, ako namera ostavljačeva u pogledu imenovanja naslednika, i inače nesumjivo proizlazi iz sadržine oporuke. Ima slučajeva, da ostavljač nikako ne imenuje naslednika, nego celu ostavinsku masu zavešćuje. Ostavljač može da imenuje naslednikom jedno ili više lica, koja bez posebnog naloga u jednakom razmeru nasledjuju, ako je pako jedan naslednik imenovan, pripada cela ostavina imenovanom nasledniku. Ako je ostavljač samo na neki deo ostavine naslednika imenovao, onda pripada neoznačeni deo ostavinskog imanja zakonitim naslednicima. Isti je slučaj i onda, ako oporučitelj nekoga imenuje općim naslednikom, s tim ograničenjem, da neke predmete ne dobiva naslednik, koje predmete onda nasledjuju zakoniti naslednici kao legate.

Nasledno pravo u Vojvodini ne pripoznaje načelo rimskog prava „nemo pro parte testatus, pro parte instetatus decedere potest.“ Dakle po istom može jedno te isto lice da nasledjuje iz jedne te iste ostavine, kao oporučni naslednik, zakoniti naslednik, i kao legatar.

Ako ostavljač nekoga od zakonitih naslednika isključi, onda dolaze na njegovo mesto ostali imenovani naslednici ili

onaj, koga je ostavljač na mesto isključenoga odredio. U slučaju imenovanja više naslednika, ako se razmer participiranja ne može niti iz oporuke niti iz namere iste ustanoviti, pretpostavlja se, da svi naslednici u jednakom razmeru nasledjuju.

Ako iz ostavljačeve oporuke jasno proizlazi, da je hteo imenovanjem naslednika isključiti zakonito nasledstvo, u tom slučaju ako kvote imenovanih naslednika ne iscrpljuju ostavinsko imanje, imaju se njihove kvote razmerno povisiti, ili ako nadmašuju isto, razmerno sniziti. Ako pak iz ostavljačeve oporuke to jasno ne proizlazi, ima na preostaloj imovini mesta zakonitom nasledjivanju.

Ako je ostavljač naslednike imenovao na taj način, da je za neke odredio kvote, a za neke ne, a deo na odredjenu kvotu imenovanih naslednika iscrpljuje celu ostavinu, u tom slučaju ima se deo na odredjenu kvotu imenovanih naslednika sniziti, razmerno na toliko, da bez odredjene kvote imenovani naslednik ili naslednici dobiju na svaku glavu barem toliko, koliko na najmanju kvotu imenovani naslednik, jer je pretpostavka to, da je ostavljač i naslednicima, imenovanim bez odredjene kvote hteo da ostavi barem toliko, koliko na najmanju kvotu imenovanom nasledniku. Ako pak deo na odredjenu kvotu imenovanih naslednika ne iscprljuju celu ostavinu, u tom slučaju nasledjuju naslednici, imenovani bez odredjene kvote preostali deo ostavine u celosti, iza odbijanja kvote.

Ako od imenovanih naslednika neki ne može da nasledjuje, jer nije sposoban, ili neće da nasledjuje, u tom slučaju, ako je bilo u oporuci isključeno zakonsko nasledstvo, nasledjuju kvotu odpadajućeg naslednika, ostali imenovani naslednici u jednakom razmeru. To je tako zvano pravo priraštaja (ius accrescendi).

Ako je pako ostavljač činio raspolaganje za slučaj otpadanja kojeg naslednika, u tom slučaju nema mesta priraštaju.

Priraštaju ima mesta pretpostavkom i onda, ako je ostavljač ostavio više naslednika bez odredjenja kvote pojedinih, te ako je postavio više naslednika sa odredjenim kvotama, ali te kvote iscrpljuju ostavinu. Ratio je, da ostavljač rasporedi sa čitavom svojom imovinom, dakle nije hteo, da u pogledu dela

imovine nastane zakonsko nasledstvo, te tako ako koji od naslednika otpadne, onda njegova kvota uvećava kvotu ostalih naslednika. Ovim priraštajem naravno skupa prelaze i potonje nasledstvo, naknadni zaveštaj te sva ostala zakonska ograničenja, koja nisu bila skopčana sa osobom otpalog naslednika.

Nalozi te zaveštaji, koji opterećuje priraštaj, ne tereti originalni nasledni deo naslednika, obzirom na posebnu kakvoću priraštaja. Priraštaj ima se uvek prosudjivati po verovatnoj volji ostavljačevoj.

Ako dakle oporučitelj u oporuci naredjuje kako sledi: „U slučaju, da bi moja deca pomrla, ostavljam nesmetano plodouživanje mog celog imanja mojoj ženi", ima se sadržaj, ako ima više dece prosuditi tako, da ženino plodouživanje nastupa samo iza smrti sviju, dok za slučaj smrti samo jednog deteta, u pomanjkanju izričitog naredjenja, ne može žena da potražuje plodouživanje na onom delu, koji je pripadao umrlom detetu. U tom slučaju pripada dakle preživeloj deci pravo priraštaja na imanje umrlog brata ili sestre.

Ako oporučitelj, nameni izvesni deo ostavine ili izvesni ostavinski predmet podredjenim osobama, pa koji od naslednika ili legatara, pozvanih na taj deo ili predmet otpadne, priraštaj ide u korist onih naslednika ili legatara, koji su sa otpalim naslednikom bili pozvani na taj deo ili predmet, a ne svim ostalim naslednicima.

Ako od 2 zajedno imenovana naslednika jedan umre prije ostavljača, a oporuka taj slučaj ne predvidja, njegov deo ne će pripasti zakonitim naslednicima, već drugom imenovanom nasledniku. (Kurijalno rešenje).

Zamena (supsitucija) naslednika.

Zamena je ono naredjenje ostavljačevo, po kojem za slučaj da naslednik ne bi hteo primiti nasledstvo, ili isto radi nekog razloga nije sposoban primiti, imenuje i drugog naslednika. To je tako zvana obična zamena (substitutio vulgaris). Ovo je dakle uslovno imenovanje naslednika, čija su prava od važnosti samo onda, ako na prvom mestu označeni naslednik ili nije hteo ili nije bio sposoban da primi nasledstvo. Ako je na prvom mestu označeni naslednik nasledstvo primio, u tom slučaju prestaje uslovno pravo običnog zamenika. Na-

БИБЛИОТЕКА
Министарства Пра...
Бр. .....

protiv, ako na prvom mestu označeni naslednik zaista otpadne, nastupa uslov glede zamenika, te se otvara nasledstvo na njega, kao na neposrednog pravnog naslednika ostavljačeva.

Jednom nasledniku može se postaviti i više zamenika, koji u jednakom razmeru zamenjuju prvog naslednika u slučaju da isti otpadne.

Obična zamena gubi dakle krepost: 1. ako na prvom mestu označeni naslednik nasledstvo primi; 2. ako nedorasli naslednik steče oporučnu sposobnost.

Ostavljač može sunaslednike medjusobno i uzajamno zamenjivati, to je tako zvana substitutio reciproca.

Potonje nasledstvo.

Potonje nasledjivanje postoji onda, ako je ostavljač imenovao na suštinu ostavine ili na jedan deo iste, jednog ili više potonjih naslednika tako, da nasledstvo ili jedan deo istog, pripada potonjem nasledniku ili naslednicima za slučaj smrti naslednika ili za koji drugi odredjeni slučaj. Potonje dakle nasledstvo ustanovljava neki red sledovanja naslednika, čega radi se ovaj način imenovanja naslednika zove supstitutio fideicommissaria.

Sudska praksa dopušta neograničeno postavljanje zamenika (supstituta) ali samo jednu zamenu (supstiticiju), i čim jedan od fideikomisarnih supstituta dodje do nasledstva, prestaju dalje supstitucije bez obzira na vrstu ostavine.

Potonji naslednik nije samo pri delaciji nasledstva već postojeća osoba ili začetak, nego i u buduće roditi se imajuća deca odredjenog lica. Nasledno pravo fideikomisarnih zamenika započima nastupanjem uslova, roka ili dogodjaja, označenog odnosno sastavljenog u oporuci.

Ako u oporuci nema naredjenja, otvara se nasledstvo na potonje naslednike: 1. ako prvi naslednik umre, 2. ako se osujeti imenovanje prvog naslednika.

Postavljanje potonjih naslednika može biti ili izričito ili konkludentno. U spornim slučajevima ima se ustanoviti samo supstitutio vulgaris, a ne s. fideicommissaria. Izraženo je postavljanje naslednika onda, ako je ostavljač imenovao kao prvog, tako i zanjim sledeće ostale potonje naslednike, konkludentno onda, ako je naslednik uz nastupanje uslova ili roka

postavljen, te se u tom slučaju zakoniti naslednici, potonji naslednici.

Pravo potonjeg nasledjivanja stupa na krepost sa smrću ostavljača, koji je naredio potonje nasledstvo. Dakle potonji naslednik nasledjuje na temelju oporuke ostavljačeve, na temelju vlastitog prava, a ne na temelju prava prvog naslednika.

Pravo fideikomisarne supstitucije — ako nema protivnog naredjenja — je takovo lično pravo potonjeg naslednika, koje otpočima tek sa smrću prvog naslednika, dočim prestaje ako potonji naslednik umre pre prvog naslednika.

Nasledno pravo potonjeg naslednika, ako oporučitelj nije drukčije naredio, otpočima sa smrću prvog naslednika, te ako je potonji naslednik umro pre prvog naslednika, ne može potonje nasledstvo da prenaša na svoju decu, izuzev ako potonji naslednik, koji neposredno za njim sleduje, pristaje da se na osnovu oporuke njemu pripadajuće nasledno pravo ograniči sa pravom potonjeg nasledstva, u korist zakonitih naslednika umrlog potonjeg naslednika.

Fideikomisarna supstitucija sadržava u sebi ne samo zabranu oporučenja, nego i ograničenje slobodnog raspolaganja medju živima.

Zabrana otudjenja sadržava u sebi konkludentno fideikomisarnu supstituciju, ako ostavljač označi onu osobu, u čiju je korist otudjenje ostavine zatražio.

Fideikomisarna supstitucija usledjuje i na taj način, da ostavljač nasledniku zabrani poslednje naredjenje o svom imanju, u tom slučaju smatraju se zakoniti naslednici naslednika fideikomisarno supstituisani.

Potonje nasledstvo je ustanovljeno i u onom naredjenju ostavljača, po kojem nalaže svom nasledniku, da za nasledjenu imovinu imenuje naslednikom neko odredjeno lice.

Za trajanja kreposti fideikomisarne supstitucije isključeno je pravo isključenja supstituisanoga, t. j. prvi naslednik može oporučiti sa imanjem samo za slučaj osujećenja potonjeg nasledjivanja, ako je opterećeno sa pravom potonjeg nasledstva. Pošto pako fideikomisarna supstitucija sadržava u sebi ne samo zabranu oporučenja, nego i ograničenje slobodnog raspolaganja medju živima, stoga proizlazi, da nasledniku za trajanja prava

potonjeg nasledstva pripada samo plodouživanje ostavinskih predmeta, dok pravo vlasništva samo uslovno od prestanka potonjeg nasledstva.

Gruntovnička uknjižba fideikomisarne supstitucije služi kao garancija protiv otudjenja te opterećenja nekretnina.

Prenosivo je i pravo potonjeg nasledstva, ali ovo ne dira pravo potonjeg naslednika.

Ako je potonje nasledstvo bilo vezano za razvodni uslov, onda dokazivanje nastupanja uslova tereti prvog naslednika, te da usled toga njemu pripada neograničeno pravo vlasništva glede nasledjenog imanja. Suštinu ostavine ne mogu ni verovnici prvog naslednika oduzeti potonjem nasledniku. Potonji naslednik ima pravo da potražuje — ako protivnog izričitog oporučnog naredjenja nema — protiv prvog naslednika ustanovljenje suštine ostavine, te osiguranje njegovog prava potonjeg nasledjivanja.

Radi osiguranja svog prava može potonji naslednik da potražuje:

1. pokretanje ostavinskog postupka te inventarisanje ostavinskog imanja,

2. gruntovničku zabeležbu prava potonjeg nasledstva na ostavinske nekretnine, ako to nije iz zvanične dužnosti učinjeno,

3. za pokretnu ostavinu odredjenje zabrane u slučaju opasnosti kvarenja te sakrivanja,

4. odredjenje staratelja za roditi se imajućeg potonjeg naslednika.

Supstitucije (i legate) ograničene su po plenarnom rešenju kurije samo nužnim delom. Prema tome imenovanje potonjeg naslednika usled oporučnog naredjenja roditelja, po kojem u pogledu maloletnoj deci ostavljenog imanja tako raspolaže, da imanje — i to ili stom izjavom, da u slučaju smrti deteta za trajanja maloletnosti ili sa izjavom, da u slučaju smrti deteta pre postignuča punoletnosti ili glede udaje ženskog deteta — prelazi na imenovano treće lice, ne prostire se na zakoniti udeo deteta. Dakle ovako ostavljeno imanje do visine one vrednosti, koja odgovara njegovom zakonitom delu, ne može se nikako ograničiti pravo oporučenja deteta, niti biti smetnja pribavljanju važnosti zakonitom nasledstvu, nastupljenom, usled smrti deteta

bez oporučenja. Potonji naslednik može se imenovati i tako, da nasledjuje samo to, što iza prvog naslednika preostaje, dakle samo „eius, quod supererit.“ U ovom slučaju je prvi naslednik neograničeni vlasnik, može slobodno raspolagati sa predmetima nasledstva, ali ne može zlomišljeno sprečavati potonje nasledstvo, jer je namera ostavljačeva bila ipak ta, da i potonji naslednik nešto dobije.

Imenovanje potonjeg naslednika gubi krepost: 1. ako potonji naslednik pre ostavljača umre, 2. ako se imenovanje potonjega naslednika osujeti, 3. ako ne nastupi uslov, pod kojim je usledilo imenovanje, 4. ako ostavljač svom potomku —, koji pri oporučenju potomka nema, ili ako ga ima a da ostavljač to nije znao, — postavio potonjeg naslednika te prvi naslednik umre ostavivši iza sebe potomke.

U slučaju osujećenja potonjeg nasledstva, prestaju vlasnička ograničenja, odnoseća se na ostavinsko imanje prvog naslednika, koji postaje neograničenim vlasnikom ostavinskog imanja.

Zaveštaj (legat.)

Zaveštanje je ono oporučenje oporučiteljevo, kojim ostavljač osim imenovanih naslednika i trećim osobama pruža neko imovinsko davanje. Zaveštaj može se narediti u oporuci, u naslednom ugovoru, i u ugovoru poklona za slučaj smrti. Valjanost istoga ovisi o valjanosti isprave, ali ne dira u valjanost zaveštaja, ako naslednik nije imenovan, ili nevaljanost institucije naslednika, i ako radi potonjeg i inače ima da nastane zakonsko nasledstvo. Nevaljanost cele oporuke povlači za sobom i nevaljanost zaveštaja. Na izručenje legata obvezan je opći naslednik ostavljača ili u pomanjkanju takovog onaj, na koga ostavina prelazi. Ne može se opteretiti onaj naslednik, koji od ostavljača nije ništa ili samo toliko dobio, koliko iznaša njegov nužni deo. Legatom opterećeni naslednici odgovorni su samo do visine svog naslednog dela. Legat se otvara sa delacijom nasledstva.

Ako je legat predmet ostavine (legatum per vindicationem) prelazi isti ipso iure na legatara, koji stiče pravo vlasništva, te pravo potraživanja na izručenje legata časom delacije, a ne istom po predaji i uknjižbi; ako naprotiv legat nije predmet

ostavine (legatum per damnationen) legatar stiče časom delacije samo pravo potraživanja legata od naslednika.

Otklanjanjem ostavinskog postupka odnosno pre dovršenja istog ne može se legat opravdano potraživati, ali legatar može zaveštenu si stvar da traži od naslednika samo u takovom stanju, u kakovom je bila pri smrti ostavljača, te u vrednosti, koju je onda imala.

Sa smrću ostavljača može legatar da traži; 1. pokretanje ostavinskog postupka te inventarisanje ostavine, 2. u slučaju opasnosti osiguranje legata, 3. tokom ostavinskog postupka zabranu na ostavinu.

Legatar može da bude jedno ili više lica, čak i sam naslednik. Legatar može biti postojeće te još nepostojeće lice, prirodna te pravna osoba. Legatar ima se dakle po općem nasledniku tako namiriti, da predmet legata može odmah iza delacije nasledstva primiti.

Ako iza namirenja nužnih delova te dugova, koji terete ostavinu, nije preostala tolika ostavina, da bi se mogli svi legati namiriti, onda se legati imaju srazmerno umanjiti. To isto važi, ako legati vredjaju nužni deo.

Predmet legata može da bude pokretna stvar, nekretnina, skup stvari, pravo potraživanja, renta. U slučaju miraza u gotovom, ima legatar protiv naslednika, opterećenog sa legatom, samo obligacijonu ovlaštenost.

Legat je najviše predmet ostavine (legatum per vindicationem) jer je zaveštanje tudjih stvari bez važnosti, ali može biti i to, da naslednik predmet legata mora tek nabaviti. (Legatum per damnationem). U ovom slučaju, ako ostavljač nije odredio rok izručenja legata, ima se nasledniku, opterećenom sa legatom, za nabavu istog dozvoliti odgovarajući rok. Ako u ostavini ima više jednakih predmeta, pripada pravo izbora nasledniku, opterećenom. sa legatom. Ako ostavljač može da poveri pravo izbora oporučno i legataru ili jednoj trećoj osobi. Ako je jednoj porodici zaveštena renta za život ostaje legat sve dotle u kreposti, dok ne izumre porodica legatara. Kod zaveštanja vaspitanja ima se maloletni legatar vaspitivati odgovarajuće njegovim staleškim i materijalnim prilikama odnosno prilikama njegovih roditelja.

Zaveštanje je bez važnosti odnosno gubi krepost: 1. ako

je isprava, u kojoj je zaveštanje usledilo, bez važnosti; 2. ako se legatar odrekne legata; 3. ako legatar odbaci legat; 4. ako je tudja stvar bila zaveštena, izuzev ako je nabava iste bila naložena nasledniku, opterećenom sa legatom; 5. ako je predmet legata ostavljać još za života otudjio; 6. kod zaveštanja potraživanja, ako je naplaćeno potraživanje oporučitelj potrošio, te u ostavini nema odgovarajuće svote; 7. ako ostavljač predmet ostavine preda još za života legataru.

Preinačivanje te opozivanje oporuke.

Iz pravne naravi oporuke po sebi proizlazi, da oporučitelj može istu kad bilo opozvati, te se toga prava ne može ni odreći. Preinačenje, odnosno opozivanje oporuke može biti u celosti ili delomično.

Opozivanje, odnosno preinačenje može da usledi: 1. izraženo, sa izjavom opozivanja odnosno preinačenja; 2. konkludentno, po zaključivanju izvesnih činjenica; 3. poništenjem; 4. pravljenjem novije oporuke.

Izraženo opozivanje je novije oporučenje, te su stoga potrebni za važnost isti formalni zahtevi, koji su propisani za pravljanje oporuke. Opozivanje može da usledi u kojoj god oporučnoj formi, dakle pismena oporuka može se opozvati propisanom usmenom oporukom, te usmena oporuka pismenom oporukom. Konkludentno opozivanje može se zaključivati iz izvesnih činjenica ostavljača, ako n. pr. oporuku rastrgne ili u vatru baci, ili na drugi način uništi.

Na način opozivanja oporuka merodavni su isti uveti koji i za pravljanje oporuke. Potrebno je dakle, da se opozivanje ostavljačevo dešava od slobodne volje bez stranog upliva te odlučnom opozivnom namerom. Iz samog osakaćenja oporuke može se opozivanje zaključiti samo onda, ako ga je oporučitelj lično izvršio te iztoga proizlazi namera oporučitelja na promenu poslednjeg svog naredjenja.

Iz okolnosti, da se ne može pronaći faktički napravljena oporuka, neda se još ustanoviti, da ju je oporučitelj uništio ili opozvao. Volji oporučitelja može se pribaviti važnost i onda, kada se po njemu napravljena oporuka izgubi, ili ako bude uništena bez njegovog sudelovanja:

Ako posle načinjena oporuka, ne stavlja izvan kreposti prijašnju oporuku, nego istu samo nadopunjuje te manjkava naredjenja nadoknadjuje te tako sa prijašnjom oporukom stoji u suprotnosti, može da pored novije, postoji i starija oporuka. Ako je pak novija oporuka iz kojeg god razloga bez važnosti, ostaje starija oporuka u potpunoj svojoj kreposti. Za oporuku, koja se ne može pronaći pretpostavlja se, da je bila snabdevena sa formalnostima, propisanim po zakonu.

Nevažnost oporuka.

Oporuke su bez važnosti, ako je ostavljač kod sastavljanja istih izostavio, koji od formalnih ili materijalnih uveta, ili ako ostavljač nije imao oporučnu sposobnost. Oporuka može biti bez važnosti u celosti ili delomično.

Oporuka postaje naknadno nevažećom: 1. ako oporučitelj preinači ili opozove svoju oporuku; 2. ako se bezplodnom ostavljaču kasnije rodi potomak; 3. ako je kod privilegovanih oporuka prošlo povlašteno vreme; 4. ako imenovani naslednici ispadnu iz nasledstva, a nema naimenovanih supstituta.

Nevažnost oporuke može se u obzir uzeti samo u toliko, u koliko je ista bila napadnuta.

Pod moralnim pritiskom načinjena oporuka, je bez važnosti. Moralni pritisak postoji, ako je korisnik ostavljača dan prije oporučenja preselio u svoju kuću, te je prisustvovao kod oporučenja isključenjem žene, ali prosta prisutnost korisnika kod oporučenja još ne sačinjava moralni pritisak.

U slučaju postojanja zablude je oporuka bez važnosti samo onda, ako izmedju zablude te oporučnog naredjenja postoji kauzalni nexus, te osim toga ako je i to dokazano, da bi u slučaju nepostojanja zablude ostavljač načinio od svog oporučenja različno naredjenje. Bitna je ona zabluda ostavljačeva, koja pretpostavlja nesposobnost nasledjivanja svog deteta usled ličnog stanja. Na ovom temelju je oporuka bez kreposti i onda, ako se oporučitelju bez dece, posle rodi dete. Ali posmrće ima pravo samo na nužni deo. Protiv ove pretpostavke postojeće u korist posmrćeta, tereti dokazivanje oporučnog naslednika.

Istinitost oporuke dužan je onaj dokazati, koji želi na osnovu oporuke nasledjivati. Jednoć već napadnuta oporuka, može se ponovno napadati, ali samo na drugom temelju. Ako

oporuka kroz dulje vreme nije bila napadnuta, pretpostavlja se time istinitost oporuke. Ako je formalno istavljena oporuka napadnuta radi manjkavosti formalnih propisa, spada dužnost dokazivanja onom, koji oporuku na tom temelju napada. Pitanje važnosti ili nevažnosti oporuke, rešava se onda, kada je postalo sporno, i to samo medju parbenim strankama. Ako dakle koji naslednik ili legatar nije pozvan u parnicu, glede istoga ima se oporuka smatrati pravovaljanom.

Izuzetak je od općeg načelnog stanovišta, da oporuka bez važnosti postaje pravovaljanom sa pristankom naslednika, onaj slučaj, kada je jedan od naslednika maloletan. U ovom slučaju, ako je temelj nagodbene deobe oporuka bez važnosti, može se u interesu maloletnoga oporuka sa uspehom napadati i onda, kada je starateljska vlast odobrila deobu.

Sprovadjanje oporuka.

Sprovadjanje oporuke je izvršenje naredjenja, sadržanih u istoj. Sprovadjanje oporuke otpočima objavljenjem. Način objavljenja odredjen je u §§. 24—34. zak. čl. XVI. 1894. Ako zasebno poslednje naredjenje nema, pripada dužnost sprovadjanja oporuka nasledniku, ali može da se poveri i trećem licu, koje nema ograničene poslovne sposobnosti, dakle može da bude i žena ili pravna osoba. Može da se isto poveri jednom ili više lica, koja onda zajednički postupaja, te su za eventualno prouzročenu štetu i solidarno odgovorni. Bez zasebnog oporučnog naredjenja, proteže se delokrug izvršioca oporuke samo na nadziranje te kontroliranje ostavinskog imetka, ali nije ovlašten na zastupstvo, odnosno rukovanje imovinom. Radi osiguranja ostavinskog imetka, može da učini potrebne korake, može da traži sudsku zabranu ostavine, ali bez posebne punomoći, nije ovlašten na vodjenje parnica. Ako je i vršiocu oporuke bilo u oporuci povereno i rukovanje imetkom, može da primi u posed ostavinu, da izvrši oporučne naloge, te da isplati dugove.

Iza dovršenog ostavinskog postupka, dužan je izvršioc naslednicima položiti račun, na koji se može i parbenim putem prisiliti. Troškovi, izdaci imaju se izvršiocu naknaditi ali posebnu nagradu za svoj trud može da traži samo onda, ako je to bilo naredjeno po ostavljaču u oporuci.

Čin izvršioca oporuke prestaje: 1. sa izvršenjem njegove

zadaće, 2. smrću, 3. razrešenjem, 4. uklanjanjem, 5. ako ostavina dodje po stečaj.

Nužni deo.

(Zaključak državno-pravne komisije §. 4—8.)

Nužni deo je ona imovinska vrednost, koja na svaki način pripada ovlaštenom iz ostavine — izuzevši slučaj opravdanog isključenja — te koju mora naslednik na to ovlaštenom izručiti i onda, ako oporuka drukčije naredjuje. Ali povreda nužnog dela još ne čini oporuku nevažećom.

Ovlašteni su na nužni deo, deca ostavljačeva iz zakonitog braka, iz putativnog braka, te naknadnim brakom pozakonjena deca, podsvojče iza roditelja podsvojača, nezakonito dete iza matere, nadalje potomci umrle dece per stirpes, u slučaju pomanjkanja potomaka, roditelji ostavljača, ali njihov nužni deo proteže se samo na takovo imanje, koje bi im pripalo u slučaju zakonitog nasledstva.

Ako ovlašteni umre pre pribavljanja važnosti svojoj ovlaštenosti, prelazi njegovo pravo glede potraživanja glede nužnog dela na njegove naslednike potomke, ali ne dalje, jer je ovo pravo ovlaštenoga, pravo čisto lične prirode. Nezakonitom detetu ne pripada nužni deo, nasuprot, zakonitoj deci njegove matere. Iza nezakonitog deteta je samo mati ovlaštena tražiti nužni deo, dok prirodni otac ne. Dedu i baci ne pripada nužni deo, čak ni na imanje, koje je od njih poteklo.

Pravo na nužni deo stupa na snagu sa danom smrti ostavljačeve, te se ima nužni deo već tada izručiti, te pripada od toga dana ovlaštenom i pravo na kamate. Pravo potraživanja nužnog dela je prenosivo kao svako imovinsko pravo na druge, putem oporuke ili cesije, ali verovnik ovlaštenoga ne može ovom pravu pribaviti važnost, pošto je to lično pravo.

Nužni deo može se potraživati iz onih dobara, koja čine predmet zakonskog nasledstva, u slučaju da nema oporuke. Roditelji mogu da potražuju svoj zakonski deo, i iz stečene imovine svoje dece, u slučaju da bi nasledili iz tekovine i onda, kada ne bi bilo oporuke.

Izračunavanje te ustanovljenje nužnog dela. Nužni deo je ona imovinska vrednost, koja iznaša polovinu onoga, što bi na nužni deo ovlašteni potomak od ostavljača nasledio, da je ovaj umro bez oporuke.

Kod izračunavanja, ima se najprije ustanoviti čista novčana vrednost ostavine, i to u onoj vrednosti, koju je na dan smrti ostavljačeve imala. U tu svrhu može na nužni deo ovlašteni zatražiti inventarisanje te procenu ostavine. U ostavinu imaju se primiti celokupne stvari te potraživanja. Prava potraživanja u potpunoj vrednosti, dok sumnjiva potraživanja u verovatnoj vrednosti. Iza tako ustanovljene i procenjene ostavine imaju se najprije isplatiti ostavinski tereti i potraživanja, te iz tako preostalog imanja ustanovljuje se nužni deo.

Kod izračunavanja nužnog dela, imaju se u obzir uzeti sva imovinska davanja, učinjena ovlaštenome za života ostavljačeva, koja nisu takova, da su puštena ispod deobe ili sa obvezom uračunavanja unapred davani predmeti.

Posle isplate tereta i potraživanja, preostala čista ostavina ima se razdeliti na toliko delova, koliko bi zakoniti naslednici nasledjivali, kada ne bi bilo oporuke. Na taj način u gotovom novcu izračunati imovinski deo ima se ponovno raspoloviti, koji deo onda čini nužni deo.

Isti je postupak ako roditelj traži nužni deo iz ostavine, koja mu dolazi kao imovina od predaka.

Ovde valja napomenuti, de nužni deo roditelja samo po ugarskom pravu iznosi polovinu zakonitog dela, dok po austrijskom pravu iznosi trećinu. Ova razlika osnovana je valjda na tom, što po ugarskom pravu roditelji ako konkuriraju sa udovicom ostavljača, ne dobivaju ništa od stečene imovine svog deteta.

Kod izračunavanja nužnog dela — osim slučaja opravdanog isključenja — jedino oni potomci ne dolaze u obzir, koji nisu imali učešća u nasledstvu, te su se ujedno odrekli svog naslednog prava. Naslednik, koji se je odrekao nasledstva za života ostavljačeva, kod izračunavanja nužnog dela samo onda ne dolazi u obzir, ako se je odrekao u korist svojih sunasljednika, na protiv od roditelja još za života namireni naslednik ne dolazi u obzir kod izračunanja nužnog dela. Nagodbenim putem namireni sunaslednik ima se u obzir uzeti kod ustanovljenja količine zakonitog udela.

Nezakonito dete ne može se uzimati u račun kod izračunanja zakonitog udela materine dece. Pravo na potraživanje nužnog dela počima od dana smrti ostavljačeve, te od istog vremena pripada i pravo na zakonite kamate. Izuzetak čini onaj slučaj, kada je ostavina opterećena sa pravom plodouživanja, ali ne na osnovu udovičkog prava, nego na temelju pravnog posla izmedju ostavljača i trećeg lica, u ovom slučaju dospeva nužni deo tek iza prestajanja prava plodouživanja.

Nužni deo nije nego tražbina prema ostavini odnosno prema općem nasledniku, stoga na nužni deo ovlašteni ne treba da pobija oporuku, već da ustane kreditornim zahtevom.

Kod izračunavanja nužnog dela je osnovom ona imovinska vrednost, koju je ostavljač još za života unapred izručio svojoj deci, koju je još za svog života poklonio, te konačno ono, što se je iza njegove smrti u ostavini njegovoj nalazilo.

Nužni deo ne može se zahtevati od pojedinih predmeta ostavine, jer kod ustanovljenja istog, mora se cela ostavina uzeti u račun. Ženskom detetu davani miraz mora se kod izračunanja uzeti u obzir. Svota životnog osiguranja kao pogodnost, ima se kod izračunanja nužnog dele uzeti u obzir.

Na nužni deo ovlašteni može svoj deo potraživati samo u gotovini, a ne in natura. Ako se svota nužnog dela brojno ne označi, to ne čini zapreku kod prosudjivanja pitanja nužnog dela. Na nužni deo ovlašteni prima pripadajući mu izračunati minimum u gotovom čisto bez ikakvog tereta, ako pak manje iznosi, može zahtevati dopunu od naslednika. Kod izračunanja nužnog dela, mogu se od ostavinske vrednosti odbiti samo oni tereti i potraživanja, koja su već za života ostavljača teretila ostavinu, ili koja istu terete po prirodi stvari. Takav je n. pr. ukopni prinos, ali troškovi inventarisanja te ostavinske rasprave ne terete nužni deo, a tako isto ne tereti ga ni udovičko pravo ni uzdržavanje,

Pravilo je dakle, da polovina imetka pripada na nužni deo ovlaštenima, te da ova polovina ne može biti povredjena ni darovanjem ni naredjenjem za slučaj smrti (oporukom.)

Ako oporuka vredja taj nužni deo, onda je ista u tom pogledu ništavna, i potomak odnosno roditelj može da traži dopunu do te polovine. Ova se dopuna može tražiti u slučaju poklona (§. 4. z. d. p. k.) ako potomak odnosno roditelj dokaže,

da je čista ostavina manje od polovice vredna, nego što je bila u vreme darovanja. U tom slučaju je obdareni dužan, nadopuniti je do polovine (§. 8. z. d. p. k.)

Ali u prvom redu ima se nužni deo namiriti iz ostavine, tek onda dolazi odgovornost obdarenih.

Ako ima više naslednika, solidarno su obavezni na davanje nužnog dela. Ako pak nastupi slučaj, da i obdareni imaju doprineti za stvaranje ili dopunu nužnog dela, doprineti će najprije docniji obdarenici, jedino ako su obdarenici deca ili zet ostavljača, imaju da doprinesu solidarno bez obzira na vreme obdarenja (kurijalno rešenje.)

Tužba za isplatu ili dopunu nužnog dela zastaruje — protivno §. 1487. a. g. z. — u redovitom roku zastare.

Odgovornost naslednika prema verovnicima ostavine.

Naslednici su solidarno odgovorni za ostavljačeve dugove do visine vrednosti njihovog nužnog dela. Naslednik ne odgovara prema verovnicima ostavine nikad za više, nego iznosi vrednost ostavine. Za to prema ugarskom pravu ne treba da se naslednik očituje, prihvaća li nasledstvo uslovno ili bezuslovno.

Naslednik nije ovlašten namiriti jednog verovnika na štetu drugoga. Verovnik u onom slučaju, ako vrednost ostavine nije dostatna za namirenje svih ostavinskih verovnika, ima pravo samo na srazmerno namirenje. Verovnik odmah sa delacijom nasledstva može da pribavi važnost svom potraživanju, te nije dužan sačekati predaju ostavine. Ako prije predaje odnosno primanja u posed ostavine želi pribaviti važnost svojim potraživanjima, u takovom slučaju mora u parnicu povući poznate i nepoznate naslednike putem staratelja (sudskog.)

Iza sudske predaje ostavine imaju se utužiti samo poznati naslednici. Ako su naslednici potomci ili bračni drug, ili ako su naslednici ostavinu već primili u posed, nije više potrebno nepoznate naslednike putem staratelja povući u parnicu.

Kako se ima tražiti i voditi ovrha protiv ostavine i naslednika odredjuju §§. 14., 15. i 17. zak. čl. LX.: 1881.

Verovnici naslednika iza delacije nasledstva pravovaljano mogu da steku prava na nasledni deo naslednika.

Ostavinski su dugovi oni, koji nisu bili vezani sa osobom ostavljača te oni, koji su nastali usled nasledja. Takovi su: ukopni trošak, troškovi i dugovi lečenja te pijeteta i t. d.

Ako je ostavina pasivna t. j. ako ostavinski tereti i dugovi nadmašuju vrednost ostavine, u tom slučaju može da traži ili naslednik ili jedan od verovnika odredjenje stečaja protiv ostavine. Valja primetiti, da je to i dužnost naslednika, da u slučaju preopterećenja ostavine, moli stečaj protiv ostavine.

Medjusobni pravni položaj sunaslednika.

Iza smrti ostavljačeve sačinjava ostavina jednu celinu, te su naslednici prema trećoj osobi samo ukupno ovlašteni na zastupstvo ostavine. Iz ove celine proizlazi, da se ostavini pripadajuća potraživanja u ime i korist sviju naslednika mogu samo parnicom tražiti. Predobitku poseda nema mesta medju sunaslednicima u pogledu nepodeljenog nasledstva. Ostavinski dužnik pre predaje ostavine može da plati samo u formi sudskog pologa. Ova pravna zajednica medju sunaslednicima prestaje predajom ostavine. Pojedinim naslednicima pripadajuća kvota, označena je u ostavinskoj uručbenoj odluci. Za ostavinske dugove naslednici su u medjusobnom odnošaju u razmeru njihovog naslednog dela, dočim su prema trećoj osobi solidarno odgovorni do visine svog naslednog dela. Pravna zajednica naslednika prestaje ne samo predajom ostavine nego i izvršenom deobom.

Deoba može se provesti zajedničkim sporazumom ne samo na način propisan u oporuci, nego i na osnovu pogodbe sunaslednika, protivno oporučnom naredjenju. U takovom slučaju, ako se radi o interesu maloletnih, pod starateljstvom stojećih ili začetka, za valjanost sporazuma potrebno je odobrenje starateljske vlasti.

Naslednici mogu kadagod zahtevati deobu, ako u oporuci nema u tom pogledu naredjenja, ali propis je, da se ne može tražiti u nepodobnom vremenu. Primetiti valja, da je nagodbena deoba, sklopljena u pogledu ostavine kao jedinstvene

celine u celosti bez važnosti za učesnike, ako samo jedan od interesovanih, nije na istu pristao.

Parnice radi nasledstva.

Pod parnicama radi nasledstva razumemo samo one parnice, koje pokrene navodni naslednik radi pribavljanja važnosti prava nasledstva. Radi pribavljanja važnosti prava nasledstva može naslednik da pokrene tužbu i bez prethodnog ostavinskog postupka te bez upučivanja na parnicu protiv onoga, koga smatra da ga je povredio u pravu nasledstva. Usled toga nepokretanje ostavinskog postupka ne može da čini smetnju niti pri uzimanju u posed nasledstva, niti pri pribavaljanju važnosti zahteva nasledjivanja povredjenoga. Upučivanje na parnicu nije merodavno za to, koga se ima u parnicu povući. U parnicama radi nasledstva potrebno je od naslednika samo one u parnicu povući, čiji interes tangira parnica radi nasledstva. Na osnovu tog načela u parnicama radi nasledstva nije potrebno povući u parnicu eventualne nepoznate naslednike odnosno staratelja istih, te u slučaju odredjenja takovog ne mogu se priznati odnosno dosuditi troškovi protiv tuženih.

U parnicu radi nasledstva, pokrenutu po eraru na pravnom temelju prelaza (szàllomàny) imaju se nepoznati naslednici povući po staratelju te je sud obvezan na to iz zvanične dužnosti pripaziti. Pravilnost upučivanja na parnicu ima se ispitivati iz zvanične dužnosti.

Parnice radi nasledstva, imaju se prosudjivati samo na iznešenom pravnom temelju. Na ostavinskoj raspravi učinjeno priznanje (izjava) ili odricanje prava, ne može se više preinačiti te tako izgubljenom pravu ne može se više pribaviti važnost. Iz suparničarskog odnošaja naslednika ne postaje solidarna dužnost glede parničkih troškova.

Zak. čl. XVI.: 1894.
O naslednom postupku.

I. Odsek.

Općenite odredbe.

§. 1. Nasledni postupak ima se pokrenuti posle smrti oporučitelja ili iza proglašenja njegovog umrlim, iz zvanične dužnosti, ili na molbu koje interesovane stranke.

§. 2. Nasledni postupak ima da se pokrene iz zvanične dužnosti:

1. ako je naslednik, potonji naslednik ili na nužni deo ovlašteni, maloletan, ili je na osnovu §. 28. zak. čl. XX. 1877. stavljen pod starateljstvo, ili je začetak, ili lice koje se još nije rodilo;

2. ako je u svojstvu naslednika ili potonjeg naslednika interesovana zaklada od općenitog interesa, koja se imade tek stvoriti.

3. ako je naslednik, potonji naslednik, ili na nužni deo ovlašten, premda nije stavljen pod starateljstvo, odsutan na nepoznatom mestu;

4. ako u opće ne postoji poznati naslednik;

5. ako postoji slučaj §. 4. ili 69. ovog zakona.

Nasledni postupak može se pokrenuti iz zvanične dužnosti i onda, ako samo u pogledu jednog sunaslednika ili potonjeg sunaslednika ili na nužni deo ovlaštenog postoji jedan od slučajeva, navedenih u tačkama 1—3.

Pokretanje naslednog postupka iz zvanične dužnosti ima se otkloniti, ako iza ostavljača nasledstva nije ostalo imanja.

§. 3. Nasledni postupak ima se pokrenuti, ako pokretanje istog traži:

1. naslednik, na nužni deo ovlašteni ili potonji naslednik:

2. izvršilac oporuke;

3. takav legatar ili potonji legatar, komu je zaveštena u ostavinu pripadajuća nekretnina, ili takav verovnik, u čiju korist je uknjiženo uslovno ovršno založno pravo u smislu §. 74. grunt. post. (§. 138. zak. čl. LX.: 1881.) na nekretninu, pripadajuću ostavini ili na hipotekarno potraživanje; konačno onaj, u čiju korist je pravomoćno bila odredjena i zabeležena sudska zabrana na nekretninu, pripadajuću ostavini na osnovu zahteva vlasništva u smislu t. a) i b) §. 237. zak. čl. LX.: 1881. (§. 240. zak. čl. LX.: 1881.)

Ako ih ima više, i ako na različitom temelju, koji potražuju zahtev nasledjivanja, može svaki od njih da traži pokretanje naslednog postupka.

§. 4. Ako ostavini pripada nepokretno imanje, te nije tražio pokretanje naslednog postupka netko od interesovanih u roku od 3 meseca, računajuci od časa ostavljačeve smrti (od

pravomoćnosti presude proglašenja umrlim) niti su u istom roku podneli molbu radi izdavanja naslednog ili zaveštajnog uverenja, ima se nasledni postupak da pokrene iz zvanične dužnosti i onda, ako ne postoji ni jedan od slučajeva, sadržanih u tačkama 1—4. §. 2.

Radi pokretanja naslednog postupka predata, ali opozvana molba, kao i radi izdavanja naslednog ili zaveštajnog uverenja podnešena, ali opozvana, ili sa pravomoćnim sudskim rešenjem odbijena molba, ima se smatrati takovom, kao da nije bila ni podnešena.

§. 5. Naslednik naslednika, te potonjeg naslednika, nadalje onaj, na koga je naslednik ili potonji naslednik prenašao svoje nasledstvo ili nasledni deo ili kvotu istih, kao i naslednik na nužni deo ovlaštenoga te lagatara, ili po drugom naslovu pravni naslednik, mogu da vrše tokom naslednog postupka ista prava, koja pripadaju nasledniku, potonjem nasledniku, na nužni deo ovlaštenom te legataru, ali samo u toliko, u koliko propisno opravdaju svoja prava nasledjivanja, prenos pak dokažu javnom ispravom, overovljenom privatnom ispravom ili izjavom, učinjenom tokom ostavinske rasprave te primljenom u zapisnik.

II. Odsek.

Delokrug i nadležnost.

§. 6. Nasledni postupak spada isključivo u delokrug kr. sreskih sudova.

Starateljska vlast, kr. javni beležnik te općinsko poglavarstvo postupaju u naslednim stvarima u granicama, ustanovljenim u zakonu.

§. 7. Za nasledni postupak nadležan je onaj kr. sreski sud, na čijem je području ostavljač nasledstva imao svoje poslednje redovito prebivalište.

Ako je ostavljač naizmence prebivao na području više kr. sreskih sudova: nadležan je za nasledni postupak medju istima onaj, na čijem je području ostavljač nasledstva umro.

Ako ostavljač na području države nije imao redovno prebivalište: postupa onaj sreski sud, na čijem je području ostavljač umro, te ako je umro izvan zemlje, onaj sreski sud, na čijem se području nalazi ostavinska imovina.

Ako je ostavljač imao u zemlji više redovitih prebivališta, te je na takovom mestu umro, koje leži izvan područja sreskih sudova, nadležnih po prebivalištima, ili ako ostavljač, koji je umro izvan zemlje, nije imao u zemlji redovno prebivalište, te se njegova ostavina nalazi na području više sreskih sudova: postupa medju sreskim sudovima, nadležnim po prebivalištima ili po mestu imanja kao ostavinski sud onaj, koji je ranije primio neku molbu ili podnesak glede ostavinskog postupka.

U slučaju postignutog sporazuma medju svima interesovanim pre odredjenja ostavinske rasprave (§. 50.), ako je ostavljač stanovao naizmence na području više sreskih sudova, dužan je postupak ustupiti medju sreskim sudovima nadležan sud drugom sudu, u slučaju predupredjaja pak na osnovu sporazuma postupajuć sud, predupredjajnom sudu.

Ako se nadležnost na osnovu gornjih ne može ustanoviti: označuje nadležni ostavinski sud, ministar pravde.

§. 8. Postupak po §. 7. nadležnog sreskog suda prostire se na svakovrsno pokretno i nepokretno imanje (ugarskog) podanika, nalazeće se na području države.

Po §. 7. nadležan sud postupa glede nepokretne ostavine inozemskog ostavljača, nalazeće se na području države — ako medjunarodni ugovor ne raspolaže drukčije niti postoji koja druga praksa glede uzajamnosti — i glede pokretne ostavine inozemskog ostavljača, nalazeće se u zemlji.

I glede pokretne ostavine ugarskog podanika, nalazeće se izvan područja zemlje postupa po §. 7. nadležan sud onda, ako je u smislu medjunarodnog ugovora ili na temelju prakse, osnovane na uzajamnosti, priznata nadležnost domaćih sudova u pogledu raspravljanja pokretne ostavine, ostavljene u inozemstvu.

III. Odsek.

Ustanovljenje smrtnog slučaja te naredjenja prethodnog osiguranja.

§. 9. Općinski razgledač mrtvaca, te drugi organ, koji u smislu postojećih propisa obavlja razgled mrtvaca, u svakom smrtnom slučaju, koji se dešava na području općine obavljenim pregledom lešine podnese izveštaj općinskom poglavarstvu, te ako nadje to, da je ostavina iz kojegod bilo razloga u opasnosti označi izveštaj sa reči „hitno“.

§. 10. Općinski beležnik, okružni beležnik, u gradovima za to odredjeni zvanični organ, dužan je u takovom slučaju, koji razgledač mrtvaca hitnim označio ili u kojem on sam iz drugog razloga drži hitni postupak nužnim, odmah iza primljenog obaveštaja o smrtnom slučaju otići u kuću mrtvaca, te prema potrebi odrediti osiguranje ostavine.

Ako u stanu umrlog nema nikoga, kome se sa sigurnošću može poveriti ostavljena imovina, ima spomenuti zvanični organ pravo pokretno imanje, koje je izloženo opasnosti, uzaptiti još prije ukopa ili neposredno posle ukopa, do ustanovljenja smrtnog slučaja.

Naredjenja, potrebita radi osiguranja ostavine imadu se učiniti u prisutnosti čeljadi ili dvojice svedoka.

§. 11. Ustanovljenje smrtnog slučaja imade se izvršiti u svakom slučaju, čak i onda, ako ne postoji slučaj t. 1—4. §. 2.

Smrtni slučaj ustanovljuje u §. 10. označeni zvanični organ iz zvanične dužnosti bez sačekanja naredjenja suda.

U slučaju proglašenja umrlim ili ustanovljenja činjenice smrti, sudskom presudom imade se ustanovljenje smrtnog slučaja izvršiti na osnovu naredjenja ostavinskog suda.

§. 12. Ustanovljenje smrtnog slučaja ima se sprovesti po obrascu, koji će se ustanoviti naredbom.

Kod ustanovljenja smrtnog slučaja imaju se pronaći one okolnosti, koje se odnose na odredjenje roka za delaciju nasledstva, na odredjenje kakvoće ostavine te približne njezine vrednosti, nadalje koje se odnose na ustanovljenje imena te doba naslednika, te najbližih rodjaka, njihovog prebivališta, eventualnih umnih nedostataka istih te na ustanovljenje nadležnog ostavinskog suda i starateljske vlasti. Naročito ima se kod ustanovljenja smrtnog slučaja navesti to, da li ostavini nepokretno imanje pripada ili ne.

Ove okolnosti imaju se ustanoviti saslušanjem porodice ostavljača, čeljadi i drugih lica poznatih sa prilikama te upotrebom općinskom poglavarstvu na raspolaganje stojećih ili takovih zvaničnih podataka, koji se mogu nabaviti.

Ustanovljenje smrtnog slučaja ima se sprovesti u prisutnosti interesovanih nalazećih se u mestu, ako takovi nisu prisutni, u prisutnosti dvaju svedoka najviše za 3 dana raču-

najući od primitka izveštaja pregledača mrtvaca, te dati potpisati ili rukoznakom potvrditi od interesovanih odnosno od svedoka. Uskrata potpisa ili rukoznaka ima de se na smrtovnici navesti.

§. 13. Ako je ostavljač nasledstva ostavio oporuku, imade se ista primiti te priključiti smrtovnici, ako je pako zapečaćena, nerazrešeno.

Ako uskrate izručenje oporuke ili ako je ista položena kod neke vlasti ili javnog beležnika, ima se te u smrtovnici navesti.

U slučaju usmene oporuke imadu se na tabaku smrtovnice zabeležiti imena oporučnih svedoka, njihova zanimanja te prebivališta.

§. 14. Ako ostavljač nasledstva na mestu smrti nema ni bračnog druga ostavljenog za sobom, ni samovlasnog potomka, ni drugog bližnjeg rodjaka ili nameštenika, kome je povereno rukovanje imanje, kod koga ili pod čijim nadzorom bi se mogla ostaviti ostavinska dobra, stavlja zvanični organ ustanovljenje smrtnog slučaja ostavinu pod nadzor nekog poverljivog lica, ako je maloletan ili pod starateljstvom se nalazeća osoba interesovana, redovno pod nadzor općinskog sirotinskog oca sve dotle, dok sud ne učini naredjenje. (§. 22.) U istom slučaju imade se onaj deo ostavine, koji je izložen opasnosti, osobito za pokriće neodložnih troškova nepotrebna gotovina, obveznice, vrednosni papiri, nakiti, i dragocenosti, te na ostavinu se odnoseće isprave te za ustanovljenje suštine ostavine služeće ostale isprave uzaptiti, te u stanu ostavljača nasledstva ili na drugom podobnom mestu, prema prilikama kod općinske kuće zapečaćeno i zatvoreno čuvati.

U koliko se naredjenje ostavinskog suda ne može sačekati bez opasnosti, stara se organ ustanovljenja smrtnog slučaja i o unovčenju neodrživih pokretnina, obzirom na želju interesovanih, te ako je i maloletan ili pod starateljstvo stojeća osoba interesovana, sporazumno sa prisutnim zakonitim zastupnikom, ako pak isti nije prisutan, sporazumno sa općinskim sirotinskim ocem.

§. 15. Ostavinski predmeti, koji su izloženi opasnosti sakrivanja, zatajivanja ili otudjivanja isprave, odnoseće se na ostavinu te za ustanovljenje suštine ostavine sluzeće ostale

isprave — premda na mestu smrti ima takova osoba, pod čijim bi nadzorom po §. 14. inače mogla ostati ostavinska dobra — imadu se uzaptiti na način, ustanovljen u uvom §-u, u sledećim slučajevima:

1. ako se medju naslednicima nalaze takav maloletni ili po §. 28. zak. čl. XX.: 1877. pod starateljstvo stavljeno takovo lice, koje nema zakonitog zastupnika, ili ima, ali usled neprisutnosti svoje ne može da se stara o sačuvanju interesa onoga, koga zastupa,

2. ako je po znanju zvaničnog organa ustanovljenja smrtnog slučaja netko od naslednika na nepoznatom mestu odsutan, ili boravi u imozemstvu, ili ako je medju nasledicima takav umobolni, gluhonemi ili slaboumni, koji još nije stavljen pod starateljstvo, ali koji na osnovu t. a) i b) §. 28. zak. čl. XX.: 1877. treba da dolazi pod starateljstvo,

3. ako je medju naslednicima takav umobolni, za koga je na osnovu §. 258. zak. čl. XX.: 1877. odredjen privremeni staratelj, ali isti radi neprisutnosti ne može da se stara o sačuvanju interesa po njemu zastupanog,

4. ako neki od onih, čije je pravo nasledjivanja ili pravo potonjeg nasledjivanja verovatno ili neki od na nužni deo ovlaštenih, ili pak ona, pod čijim se rukovanjem ili nadzorom ostavina nalazi mole naredjenje radi osiguranja.

U ovim slučajevima, aku se oni, u čiji se interes osiguranje pokazuje potrebnim, samo na jedan deo ostavine interesovani kao naslednici, mogu se naredjenja radi osiguranja ograničiti prema prilikama na primerni deo ostavine.

§. 16. Ako ostavini pripadaju takove imovinske stvari, koje nisu na mestu smrti ostavljača nasledstva: u koliko postoji slučaj §. 14. ili 15. mora — na zamolnicu zvaničnog organa za ustanovljenje smrtnog slučaja, eventualno ako je smrt dokazana ili opće poznata i bez zamolnice, naredjenja radi osiguranja primerna propisima cit. §§-a — izvršiti za ustanovljenoj smrtnog slučaja pozvani organ dotične općine, u kojoj se nalaze imovinske stvari ostavine.

§. 17. Zvanični organ ustanovljenja smrtnog slučaja dužan je, o smrti odvetnika ili kr. javnog beležnika nadležnu odvetničku odnosno javnobeležničku komoru, o smrti lica, koje je vršilo zvanje, u kojem je rukovalo zvaničnim novcima, javnom

blagajnom ili drugim fondovima ili sačuvanjem isprava javnog karaktera, na vršenje prava nadziranja pozvanu vlast bez odlaganja izvestiti, te izvršenje istoga zabeležiti na tabaku smrtovnice.

Ako je ostavljač nasledstva imao takovih ordena ili odlikovanja, čije se odličje mora u smislu postojećih propisa povratiti, odnosno za koja se mora usled smrti činiti posebno izvešće: treba ovo zabeležiti na tabaku smrtovnice.

§. 18. Ako je maloletni naslednik ostao, upita zvanični organ ustanovljenja smrtnog slučaja možda u životu se nalazeću mater, da li želi rukovoditi imanjem te odgovor njezin ubeleži u smrtovnicu.

Ako nema roditelja, ispituje one, koji su po zakonu pozvani na tutorstvo ili starateljstvo, sasluša rodjake te eventualno maloletnoga glede toga, koga preporučuje za tutora ili staratelja izmedju na to pozvanih, ili u opće, eventualno koga preporučuje kao staratelja za začetak, za roditi se imajućeg oporučnog potonjeg naslednika ili potonjeg legatara, ili za otsutnog naslednika, potonjeg naslednika, na nužni deo ovlaštenog ili za legatara. Ovu njihovu izjavu kao predlog svoj, te sirotinskog oca u ovom pogledu, nadalje to, dali su predloženi voljni primiti tutorstvo ili starateljstvo zabeleži u smrtovnicu, — konačno nabavlja izvod iz matice rodjenih glede maloletnog naslednika te priključuje smrtovnici.

§. 19. Matičar dužan je na poziv zvaničnog organa, ovlaštenog na ustanovljenje smrtnog slučaja, iz zvanične dužnosti oprošteno od takse izdavati svedožbu, odnoseću se na rodjenje maloletnog naslednika.

§. 20. Zvanični organ za ustanovljenje smrtnog slučaja dužan je smrtovnicu za 8 dana računajući od primitka izveštaja razgledača mrtvaca o nastupljenoj smrti, — u slučaju proglašenja umrlim ili ustanovljenja činjenice smrti sudskom presudom pak, od primitka naredjenja ostavinskog suda — priposlati onom sreskom sudu, kojemu pripada općina.

Ako je interosovano maloletno lice, stojeće pod starateljstvom: imade se drugi primerak smrtovnice u gore ustanovljenom roku priposlati starateljskoj vlasti (§. 51.)

Preuzeta oporuka ima se priključiti primerku sreskog suda.

Propuštanje gornjih dužnosti imade se od slučaja do slučaja kazniti globom do 20 K,

Globu odmeruje za općinu nadležan sreski sud, te proti odnosnog rešenja može osudjeni učiniti samo pretstavku. Protiv rešenja sreskog suda — usled pretstavke — nema mesta utoku. Odmerena globa ima se u roku od 15 dana platiti, u protivnom se slučaju uteruje administrativnim putem.

§. 21. Istodobno sa priposlanjem smrtovnice imade se izvestiti o naredjenjima sreskog suda radi osiguranja ostavine, a osobito o uzapčivanju ostavine.

U slučaju uzapčivanja imadu se nabrojiti na smrtovnici ili u zasebnom spisku sa potpisom dvojice svedoka, koji su bili prisutni kod uzapćenja, gotovina, obveznice, vrednosni papiri i dragocenosti, što se ima priposlati sreskom sudu.

§. 22. Sreski sud, komu je priposlana smrtovnica, te eventualno §-u 16. primereno izvešće, ispituje smrtovnicu, naredjuje eventualno potrebno nadopunjenje iste, odobrava, nadopunjuje, obustavlja ili naredjuje naredjenja radi osiguranja, prima načuvanje priposlani novac te vrednosti, ako je usled smrti potrebno posebno naredjenje ili obaveštaj, stara se o izvršenju istoga, izvršuje proglašenje oporuke, eventualno preslušanje svedoka usmene oporuke, te proglašenje sastavljenog zapisnika, te posle toga — u koliko nije nadležan za ostavinski postupak — ustupa spise te priposlatu gotovinu i vrednosti nadležnom sreskom sudu.

Protiv odluka i naredjenja pre ustupa sa strane onog sreskog suda, koji spise ustupa nadležnom sreskom sudu, nema apelacije. Saniranje eventualnih povreda može se tražiti kod onog suda, koji je nadležan za ostavinski postupak.

§. 23. U onim slučajevima, koji ne spadaju pod t. 1—4. §. 2., ali u kojima po podacima smrtovnice ili po zvaničnom izveštaju stečenom drugim putem, ostavini pripada nepokretno imanje; drži za nasledni postupak nadležan sreski sud u evidenciji u §. 5. ustanovljeni 3-mesečni rok, te naredjuje posle istoka 3-mesečnog roka u slučaju potrebe, da se nasledni postupak ima pokrenuti iz zvanične dužnosti.

Sudovi, administrativne vlasti kr. javni beležnici te općinska poglavarstva dužni su o svakom slučaju, koji im dodje do znanja izvestiti onaj sreski sud, na čijem se području nekretnina nalazi, o tome, da ostavini ostavljača pripada nekret-

nina, te koliko im je poznato, da ostavinski postupak nije ni posle istoka gornjeg roka bio pokrenut.

IV. Odsek.

Proglašenje oporuke.

§. 24. Svaka oporuka imade se posle smrti ostavljača nasledstva, zajednička pako oporuka posle smrti jednoga od oporučitelja proglasiti po sudu čak i onda, kada ne postoji slučaj §. 2. t. 1—4.

Ako je ostavljač nasledstva za sobom ostavio više oporuka, imade se svaka proglasiti.

§. 25. Koji čuva oporuku ostavljačevu, dužan je čim je o smrti ostavljačevoj bio obavešten ili predati ovlaštenom organu za ustanovljenje smrtnog slučaja, ili pak prikazati svojevoljno sreskom sudu, nadležnom za ostavinski postupak, ili pak najbližem sreskom sudu. Onaj, koji je učestvovao kao svedok kod usmene oporuke, učinjene unutar roka od 3 meseca pre smrti ostavljačeve, dužan je to, da je ostavljač nasledstva činio usmenu oporuku, prijaviti zvaničnom organu, ovlaštenom za ustanovljenje smrtnog slučaja, ili kr. sreskom sudu nadležnom za ostavinski postupak, ili najbližem sreskom sudu.

Iza odredjenja ostavinske rasprave (§. 50.) može se oporuka predati i kr. javnom beležniku, ovlaštenom za vodjenje ostavinske rasprave.

Kr. javni beležnik mora oporuku, koja se kod njega nalazi ili koja je njemu predana prikazati sreskom sudu, koji se nalazi u njegovom sedištu.

Vlasti, — ovamo ne spadaju sreski sudovi — moraju oporuku kod njih položenu, radi proglašenja priposlati sreskom sudu, nadležnom za ostavinski postupak ili najbližem sreskom sudu.

§. 26. Oporuku proglašuje redovno onaj kr. sreski sud, komu je oporuka bila podnešena zajedno sa smrtovnicom, ili neposredno priposlana ili prikazana po §. 25.

Kr. sreski sud sam proglašuje oporuku, koju je sastavio ili koja je bila kod njega položena.

§. 27. Ako ostavinski sud sazna, da je oporuka bila položena kod neke vlasti: naredjuje iz zvanične dužnosti priposlanje iste; ako pak sazna, da netko čuva oporuku ostavljačevu poziva dotičnog na prikazivanje oporuke.

Protiv onoga, koji usprkos dobivene upute ne prikaže oporuku, koja se nalazi kod njega, mogu interesovani svojim zahtevima pribaviti važnost redovitim zakonskim putem.

§. 28. O odredjenom roku proglašenja oporuke imadu se izvestiti poznati interesenti, ako stanuju ili borave u sedištu suda ili imaju zastupnika, koji tamo stanuje. Ako interesovani nisu prisutni, proglašenje usledjuje pred dvojicom svedoka. Od kr. javnog beležnika primljena, kod njega položena ili njemu predata i po njemu prikazana oporuka, imade se u prisutnosti javnog beležnika odmah proglasiti.

Sudija zabeleži rok proglašenja na samoj oporuci, te to potvrdjuje sa svojim potpisom.

§. 29. O proglašenju oporuke ima se sastaviti zapisnik, koji mora da sadrži osim spomenutog proglašenja:

a) izlaganje broja i datuma pronadjenih oporuka,

b) imenovanje lica ili vlasti, koja oporuku prikazuje,

c) izlaganje toga, da li je oporuka bila podnešena raspečaćeno ili zapečaćeno,

d) navedenje toga, da li je sud kod otvaranja našao pečate povredjene, ili ako je isprava sumnjiva.

Zapisnik imaju potpisati sudija i prisutni.

Javna oporuka primljena od kr. javnog beležnika ili kr. sreskog suda te oporuka položena kod kr. javnog beležnika, imade se priključiti zapisniku u overovljenom prepisu iz zvanične dužnosti. Original ostaje radi sačuvanja medju spisima sreskog suda, odnosno imade se povratiti javnom beležniku. (§. 85. zak. čl. XXXV.: 1874.)

U svakom drugom slučaju ima se original oporuke priključiti zapisniku.

§. 30. Ako je ostavljač nasledstva za sobom ostavio usmenu oporuku: presluša ostavinski sud svedoke usmene oporuke bez zakletve, te sastavljeni zapisnik proglašuje. Ako svedoci stanuju ili borave na području drugog suda: izvršuje se njihovo preslušanje putem zamolnice.

Ako svedoci usmene oporuke stanuju odnosno borave na području onog sreskog suda, komu je smrtovnica bila podnešena, ili kod kojega je usledila prijava, spomenuta u §. 25.

izvršuje njihovo preslušanje te proglašenje sastavljenog zapisnika ovaj sreski sud čak i onda, kada nije nadležan za nasledni postupak.

§. 31. Na preslušanje svedoka usmene oporuke imadu se pozvati i poznati interesenti, ako stanuju ili borave na sedištu suda, ili ako imaju zastupnika, koji tamo stanuje. Zainteresovani, koji imaju svoje poznato prebivalište ili boravište u unutrašnjosti, ali izvan sedišta suda, imadu se o roku saslušanja svedoka obavestiti u preporučenom pismu. Saslušanje svedoka ima se sprovesti i onda, ako interesovani ne pristupe, ili ako nije bilo moguće poziv ili obaveštaj za njih dostaviti.

§. 32. Ako o usmenoj oporuci budu prikazani zapisci, sastavljeni te potpisani od svedoka; imade se od saslušanja svedoka odustati, te zapis proglasiti uz održanje propisa, odnosećih se na proglašenje pismene oporuke.

§. 33. Saslušanje svedoka usmene oporuke pod zakletvom, može da odredi ostavinski sud tokom naslednog postupka, ako to traži netko od interesovanih.

U takovom slučaju imadu se glede saslušanja svedoka te glede dejstva izvršenog saslušanja primeniti propisi gradj. parb. postupka odnoseći se na prethodno dokazivanje.

§. 34. O proglašenju oporuke sastavljeni zapisnik te priloge istog, kao i zapisnik sadržavajući iskaz svedoka usmene oporuke, imade sud — ako nije ujedno ostavinski sud — potonjem priposlati.

Ostavinski sud obavesti o proglašenju oporuke lice, koja imaju udela u oporuci — ovamo spadaju i legatari — ako je njihovo prebivalište poznato, ili ako se može lako pronaći.

Ako je pak po podacima smrtovnice ili po sadržaju oporuke interesovan maloletni ili pod starateljstvom stojeći ili odsutno lice, začetak, ili potonji naslednik, ili potonji legatar, koji se još nije rodio: pripošilje se starateljskoj vlasti zvanični prepis oporuke. (§. 71.)

Ako je imenovan izvršilac oporuke: imade se isti o tome obavestiti takovim uputstvom, da se u neproduživom roku izjavi u pogledu primanja ovlaštenja. Ako je dobila udela takova zaklada, koja se ima tek osnovati te nema izvršioca oporuke: odredjuje sud staratelja radi zastupanja zaklade do istupa ovlaštenog zastupnika.

Originalna oporuka, koja je priključena zapisniku o

proglašenju, sačuva se kod oporučnog suda, te oporučnim spisima bude priključen overovljeni prepis iste iz zvanične dužnosti.

V. Odsek.

Inventarisanje.

§. 35. Inventarisanje oporuke imade su u slučaja §. 2. t. §. 2. i 4. izvršiti iz zvanične dužnosti: u drugim slučajevima imade se inventar sastaviti na osnovu odluke ostavinskog suda.

§. 36. Inventarisanje oporuke imade se odrediti, ako isti traži:

a) osoba, koja je ovlaštena na molbu za pokretanje ostavinskog postupka u smislu §. 3.;

b) na molbu za pokretanje ostavinskog postupka neovlašten takav legatar ili potonji legatar, koji svoj legat opravda oporukom ili naslednim ugovorom, snabdevenim zakonitim formalnim zahtevima;

c) takav verovnik ostavljačev, koji svoje potraživanje opravda ispravom ili overovljenim izvodom, sastavljenim iz trgovačkih knjiga, propisno vodjenih u unutrašnjosti.

Na molbu verovnika, koji svoje potraživanje opravda overovljenim izvodom, sastavljenim iz trgovačkih knjiga vodjenih u inozemstvu, imade se inventarisanje samo onda odrediti, ako su u dotičnoj inozemskoj državi trgovačke knjige, vodjene na području ugarske države kod naredjenja koja služe za osiguranje verovnika, jednake vrednosti sa trgovačkim knjigama, vodjenim u unutrašnjosti.

Ne odredjuje se inventarisanje ostavine na molbu onog verovnika ili legatara, čije je potraživanje ili legat dostatno osiguran, ili bude osiguran od naslednika.

Troškove inventarisanja imade predujmiti onaj legatar ili verovnik, koji iste traži, a naknadu troškova iz ostavine može da traži samo onda, te u toliko, ako su ovim inventarisanjem uštedjeni troškovi i inače potrebnog inventarisanja. U ovom predmetu odlučuje ostavinski sud.

Ako je maloletnom ili na osnovu §. 28. zak. čl. XX.: 1877. pod starateljstvo stavljenom, ili umobolnom, gluhonemom, slaboumnom, ili odsutnom licu, koja se imadu staviti pod

starateljstvo, pripadao legat: imade se inventarisanje odrediti, ako starateljska vlast nalazi potrebnim radi osiguranja legata te zamoli radi inventarisanja ostavinski sud.

Inventarisanje ima se otkloniti, ako naslednici iskažu, da su legat osigurali na način primljen po starateljskoj vlasti

Inventarisanje ima se odrediti na molbu starateljske vlasti i onda, ako je interesovano lice, — koje se na osnovu t. a) ili b) §. 28. zak. čl. XX. 1877. imade pod starateljstvom staviti, ili koje je odsutno u inozemstvu na nepoznatom mestu ili pod starateljstvo nestavljeno lice — interesovano kao naslednik, potonji naslednik ili na nužni deo ovlašteni.

§. 37. Inventarisanje izvršuje beležnik, okružni beležnik, a u gradovima pak za to odredjeni organ.

Ostavinski sud može odrediti da nadopunu inventarisanja ili naknadno iventarisanje izvrši javni beležnik, kao i inventarisanje većih ostavina na sedištu javnog beležnika. U poslednjem slučaju imade se tom bez odlaganja izvestiti, za inventarisanje inače nadležan organ.

Inventarisanje, naknadno inventarisanje te dopunu inventara izvršuje izvan području ostavinskog suda prema okolnostima općinski beležnik, sudski ovrhovoditelj ili kr. javni beležnik.

§. 38. U slučaju t. 1., 2. i 4. §. 2. dužan je općinski beležnik, okružni beležnik, u gradovima za to odredjeni zvanični organ inventarisanjem — ako ostavinski sud nije poverio drugom — odpočeti u roku od 8 dana računajući od dovršenja radova ustanovljenja smrtnog slučaja, sudski ovrhovoditelj te javni beležnik pak od primanja sudskog naloga, što brže dovrsiti.

§. 39. O roku početka inventarisanja imadu se izvestiti: poznati naslednici, potonji naslednici, na nužni deo ovlašteni, te na molbu za pokretanje naslednog postupka ovlašteni legatari, koji se nalaze u mestu prijema inventara ili tako blizu, da ih se može bez odlaganja izvestiti: nadalje eventualno odredjeni staratelj ostavine kao i izvršilac oporuka, ako o naimenovanju organ inventarisanja ima znanja,

U slučaju t. 1., 2., 3. i 4. ima se inventarisanje izvršiti sudelovanjem zakonitog zastupnika, naimenovanog tutora ili staratelja, u pomanjkanju takovih sudelovanjem općinskog sirotinskog oca. Od legatara, koji nisu ovlašteni na molbu za pokretanja ostavinskog postupka, te od verovnika ima se izvestiti samo onaj, na čiju je molbu bilo odredjeno inventarisanje. Svaki ovlašteni ima pravo — i ako nije bio izvešćen — inventarisanju prisustvovati i bez posebnog poziva.

Inventerisanju mogu prisustvovati rodjaci interesovanih maloletnih ili pod starateljstvo stojećih osoba.

§. 40. U inventar ima se uzeti putem istraživanja izvršenog iz zvanične dužnosti svaki imovinski predmet, koji se pri smrti ostavljača nalazio u njegovom posedu.

Iz inventara imade se izostavaviti oni imovinski predmeti, nadjeni u posedu ostavljača, koji bez svake sumnje sačinjavaju vlasništvo drugoga. U svakom drugom slučaju imade se u inventar uvrstiti i onaj imovinski predmet, za koji se tvrdi, da je tudje vlasništvo, sa primedbom, tko potražuje isti te na kojem temelju.

U inventar ima se primiti i imovinski predmet, koji pripada ostavljaču, ali se nalazi u posedu drugoga, te se ujedno ima navesti razlog, zašto je dotični predmet u posedu drugog lica.

§. 41. Pokretne stvari imadu se prikladno opisati i oceniti.

Vrednosni papiri imadu se unesti navedenjem bitnih obeležja po tečaju, koji je postojao na dan smrti ostavljačeve.

Potraživanja imadu se uvrstiti u potpunoj vrednosti do dana smrti ostavljača izračunatim zaostalim pripacima, te eventualnim navedenjem smetnja uterivosti.

§. 42. Procena nekretnina kao i pokretnina sa većom vrednosti — u koliko to netko od interesovanih traži — usledi po jednom ili više stručnjaka, procena pak drugih pokretnina po jednom stručnjaku.

Ako interesovani ne žele procenu, imade se vrednost nekretnina ustanoviti na temelju oblasnog poreza te procenjene vrednosti, potvrdjene procenbenim svedočbama (§. 27. zak. čl. LIV.: 1912.)

Procenitelje imenuje organ inventarisanja, ako to već nije učinio sam ostavinski sud. U slučajevima procena, koje budu izvršene u sedištu suda, imade se naimenovati redovno neki od procenitelja nameštenih stalno kod suda.

Za inventarisanje treba pozvati kao svedoka dvojicu od domaćih ili susednih, ili u pomanjkanju takovih, dvojicu drugih sposobnih osoba.

§. 43. U inventar ima se primiti svako poznato potraživanje, koje tereti ostavljača u iznosu, koji je postojao na dan smrti, te pripacima izračunatim do dana smrti, nadalje troškovi ukopa, konačno ona svota, koja usled neuterivosti otpada od navedenih potraživanja:

Ako netko od interesovanih sumnja o ispravnosti i postajanju nekoga u inventar primljenog potraživanja, imade se to kod dotične stavke osobito primetiti.

§. 44. Ostavinski sud izvršuje inventarisanje te osiguranje dobra, koja se nalaze izvan sedišta, putem zamolnice.

Ako se dopuna inventara ili naknadno inventarisanje pokazuje potrebnim tokom ostavinske rasprave: obavlja isto raspravljajući javni beležnik, u koliko se imade izvršiti na mestu rasprave ili ako se može izraditi bez očevida na osnovu podataka predloženih po strankama, u protivnom slučaju obrati se u tu svrhu nadležnom općinskom ili gradskom organu na području ostavinskog suda, radi postupka, koji se imade izvršiti izvan područja ostavinskog suda, neposredno zamoli kr. sreski sud.

§. 45. Inventaru imade se priključiti overovljeni gruntovnički izvaci, odnoseći se na nekretnine, nadalje porezne sve dočbe, odgovarajuće pristojbenim pravilama te eventualno one isprave, koje opravdavaju, da u inventar primljeni predmeti pripadaju ostavini.

Gruntovnička je vlast dužna na usmeni ili pismeni poziv organa inventarisanja prešno sastaviti u overovljenim prepisama u izvodu gruntovno stanje, odnoseće se na nepokretno imanje ostavljačevo, te isto kao i podatke odnoseće se na gruntovnički uknjižena potraživanja i prava ostavljačeva izdavati prosto od biljegovine.

§. 46. Pristupljeni interesovani, kao i pristupljeni rodjaci interesovanih maloletnih kao i pod starateljstvom stojećih osoba, (§. 39. zadnja al.) mogu zahtevati, da njihove primedbe i pretstavke odnoseće se na sastavljanje inventara budu u isti ukratko primljene. Ako interesovani sumnjaju o ostavinskom svojstvu nekog imovinskog predmeta ili o ispravnosti i postojanju nekog pasivnog potraživanja: iza navedenja odnosećih se prigovora ne mogu se više primiti u inventar dalnje izjave ili protuizjave.

§. 47. Inventar potpisuju organ inventarisanja, svedoci, eventualni stručnjaci, kao i interesovane stranke te eventualno pristupivši rodjaci.

Dotični, koji potpisuje inventar, time samo po sebi ne priznaje, da imovinski predmeti, primljeni u inventar pripadaju ostavini, ili da ostavini ne pripada drugi imovinski predmet, niti to, da obaveze primljene u inventar postoje.

§. 48. Dovršenjem inventarisanja, imade se iz zvanične dužnosti sastavljeni inventar sa prilozima priposlati onom sreskom sudu, komu pripada općina, otuda pak ima se eventualno predati sreskom sudu, nadležnom za ostavinski postupak.

Na nalog ostavinskog suda sastavljeni inventar ima se zajedno sa prilozima podnesti ostavinskom sudu.

Kr. javni beležnik — ako mu je osim inventarisanja povereno i vodjenje ostavinske rasprave — podnaša inventar sa prilozima istog čak iza dovršenja rasprave.

Ako je maloletno ili pod starateljstvo stojeće lice interesovano kao naslednik, potonji naslednik ili na nužni deo ovlašteni: imade organ inventarisanja, u slučaju inventarisanja, izvršenog na zamolnicu, ostavinski sud, drugi primerak inventara odnosno iz zvanične dužnosti overovljeni prepis istog, priposlati starateljskoj vlasti (§. 71.)

U slučaju zadocnjenja, kod primanja i podnošenja inventara imade se općinski ili gradski organ kazniti po propisima §. 20. Na propuštanja sudskog ovrhovoditelja te kr. javnog beležnika imadu se primeniti disciplinarni propisi.

§. 49. U slučaju t. 1., 2., 3. i 4. §. 2. imade se zajedno sa inventarom priposlati gotovina, nepotrebna za pokriće neodloživih troškova. ustanovljenih sporazumno sa sirotinskim ocem (§§. 17. i 102. zak. čl. XX.: 1877.), nadalje obveznice, vrednosni papiri, nakiti i dragocenosti.

Ako postoji samo takav maloletni naslednik, koji stoji pod očinskom vlašću ili pod tutorstvom matere, ima se pripriposlanje nakita i dragocenosti, koje se nalaze pod čuvanjem oca ili matere otkloniti.

VI. Odsek.

Ostavinska rasprava.

§. 50. Ostavinski sud odredjuje ostavinsku raspravu u slučajevima §§. 2. i 3. iza dopune eventualnih manjaka inven-

tara, ili iza nadopune inventarisanja ili istodobno sa istim odnosno sa odredjenjem inventarisanja po raspravljajućem javnom beležniku. Ovom prilikom u koliko se maloletni, pod starateljstvom stojeći, začetak, pod starateljstvo staviti se imajuće ili tek roditi se imajuće lice pokazuje interesovanim, zatraži sud starateljsku vlast (§. 71.) da se stara o propisnom zastupanju istih, te da o imenu i prebivalištu zastupnika prešno izvesti javnog beležnika, kome je poverena rasprava.

U koliko se tokom ostavinske rasprave pojavi potreba odredjenja tutora ili staratelja umoli starateljsku vlast, raspravu vodeći javni beležnik. (§. 71.)

§. 51. Za vodjenje ostavinske rasprave ima se ovlastiti kr. javni beležnik. Sud ima da pripazi — ako na sedištu istoga ima više javnih beležnika — da u jednakom razmeru dobivaju takova ovlaštenja.

§. 52. Rasprava se ima održati prema prilikama u sedištu javnog beležnika, sedištu nadležnog sreskog suda ili na licu mesta, odnosno u sedištu okružnog beležničkog zvanja, ili u istom pripadajućoj ili u nekoj susednoj općini. Ali ako ostavini pripada takova nekretnina, čije pravo vlasništva nije uknjiženo u korist ostavljača, te predleže takove okolnosti, na osnovu kojih se može uknjižiti pravo vlasništva ostavljača kao faktičnog posednika na osnovi podataka, nabavljenih na licu mesta, po naredjenjima zak. čl. XXIX.: 1892. ili ako je usled druge okolnosti potrebna nabava onih podataka na licu mesta, koji na ostavinsku raspravu imaju upliva: imade se rasprava na svaki način održati na licu mesta (u sedištu okružnog beležničkog zvanja ili u nekoj općini koja pripada istom.)

U slučaju zadocnjenog postupka beležnika, kome je poverena rasprava imadu se naredjenja §. 34. zak. čl. VII.: 1886. primeniti sa tom preinakom, da se u slučaju oduzimanja ovlaštenja — u koliko u mestu drugog javnog beležnika nema — na ostavinsku raspravu izaslati sudski organ. Ovlaštenje može se na isti način oduzeti i onda, ako površan postupak javnog beležnika čini potrebnim ponovnu nadopunu rasprave.

§. 53. Rok za ostavinsku raspravu odredjuje kr. javni beležnik, na istu imadu se pozvati: naslednici, potonji naslednici, na nužni deo ovlašteni, udovica ostavljača, izvršilac oporuke kao i oni legatari eventualno potonji legatari, u čiju je korist zaveštena koja nekretnina, pripadajuća ostavini. Ostali legatari,

kao i u smislu t. 3. §. 3. na molbu za pokretanje naslednog postupka ovlašteni verovnik, te onaj, koji može zahtevati vlasništvo — ako je njihovo prebivalište poznato — imadu se u roku, odredjenom za ostavinsku raspravu doduše izvestiti, ali s tim dodatkom, da njihov nedolazak ne sprečava tok ostavinskog postupka te da mogu svojim zahtevima protiv naslednika i u slučaju nedolaska pribaviti važnost.

Ako je kao naslednik, na nužni deo ovlašteni, potonji naslednik, legatar ili potonji legatar, interesovan maloletni, pod starateljstvom stojeći ili takovo lice ili začetak, koje se pod starateljstvo staviti ili tek roditi imade: imade se u roku ostavinske rasprave izvestiti starateljska vlast (§. 71.), ako pak neka već postojeća ili od ostavljača odredjena zaklada ima udela i na nadzor zaklade pozvana vlast. Ako je ostavljač umro ostavivši iza sebe takovo poslednje naredjenje, u kojem o celoj ostavini raspolaže: imadu se na nužni deo neovlašteni zakoniti naslednici pozvati samo onda, kada je jasno, da oporuka ili nasledni ugovor nije snabdeven formalnim zahtevima, propisanim u zakonu ili ako se zakoniti naslednici nalaze u posedu nasledstva ili ako su prijavili nasledni zahtev sudu ili javnom beležniku, kome je poverena rasprava. Onaj, koji je celo svoje nasledstvo ili sav nasledni deo preneo, ima se na ostavinsku raspravu pozvati samo onda, ako prenos nije sastavljen u javnoj ispravi ili u overovljenoj privatnoj ispravi.

Na ostavinsku raspravu može u ostalom pristupiti kojigod od interesovanih stranaka i onda, ako nije bila pozvana ili obaveštena o roku rasprave.

§. 54. Odsutni naslednik ili naslednici, ako je mesto njihovog boravišta nepoznato imadu se putem objave, koju ima sastaviti javni beležnik pozvati za 3 mesečni rok s tom primedbom, da će se — u onom slučaju ako raspravi, čiji se rok može samo iza izmaka roka objave odrediti, ne bi pristupili lično ili po ovlašteniku — rasprava održati sa starateljem, kojega za njih imenuje starateljska vlast, te da će i u slučaju upućivanja na parnicu, u koliko se o zastupstvu svojemne staraju, biti zastupani po staratelju, imenovanom od starateljske vlasti. Istodobno sa istavljanjem objave — uz priposlanje jednog primerka iste — potražuje javni beležnik starateljsku vlast (§. 71.) u tu svrhu, da odredi staratelja za zastupanje odsutnoga.

Objava se ima afiširati kod suda, te priposlati radi propisnog objavljenja poglavarstvima onih domaćih općina, gdje je bilo zadnje prebivalište ostavljača, te gdje se nalazi ostavinsko imanje, ako inventarska vrednost ostavinskog imetka, pripadajućeg odsutnom nasledniku nadmašuje 1000 K ima se jednom objaviti i u službenim novinama. Rok objave počinje sa sledećim danom afiširanja, u slučaju objave u novinama, sledećeg dana objave.

Ovi propisi imadu se primeniti i onda, ako je boravište u inozemstvu odsutnog naslednika doduše poznato, ali pozivnica nije se mogla putem inozemske vlade dostaviti ili nije stigla dostavnica do dana rasprave. U ovom slučaju imade se jedan primerak objave odaslati i nasledniku, preporučeno poštom, adresovano na njegovo inozemno poznato boravište.

§. 55. Rasprava je usmena, te su agende, spadajuće u opseg iste redovno sledeće:

1. uz posredovanje interesovanih, imade se ustanoviti inventar ili u koliko je potrebno izvršiti naknada i dopuna istoga, te se imaju glavne svote aktivnog i pasivnog stanja ostavinskog imanja izneti i u zapisniku. U slučaju nesporazuma treba na inventar se odnoseće primedbe stranaka u kratko staviti i u zapisnik;

2. treba ispitati i ustanoviti tko i po kakvom pravu ima pravo nasledjivanja kao naslednik, potonji naslednik, te na nužni deo ovlašteni, eventualno treba nabaviti one isprave, koje su potrebne u pogledu opravdanja naslednog prava. U onim slučajevima, kada nasledjuju samo potomci, preci brača i sestre ili potomci istih te bračni drug ostavljača, dovoljna je smrtovnica glede porodičnih veza istih — ako prema tome ne postoji sumnja, — te ako je smrt bila ustanovljena na području ovog zakona, te u onoj općini, u kojoj je ostavljač imao svoj poslednji redoviti stan. U drugim slučajevima treba dokazivati porodičnu svezu sa izvodom iz matice ili drugom punovrednom ispravom;

3. ako postoji slučaj nasledjivanja na osnovu oporuke te pravo nekog naslednika ovisi od uslova; imade se ispostaviti, da je uslov već nastupio, te eventualno rasčistiti pravni odnos, koji će postojati za vreme zavisnosti uslova;

4. ako se tek prigodom rasprave ispostavi, da se interes nekog maloletnika ili pod starateljstvom stojećeg kosi, sa interesom njegovih roditelja, tutora ili staratelja, te starateljska vlast nije za njega odredila posebnog staratelja, odredjuje voditelj rasprave pretpostavljajući naknadno odobrenje starateljske vlasti maloletnome sudskog staratelja u osobi sirotinskog oca ili drugog sposobnog lica. Isti propis imade se primeniti i onda, ako se kose interesi više maloletnih ili pod starateljtsvom stojećih, kojih zakoniti zastupnik je jedna te ista osoba;

5. ako postaje spornim pravo nasledjivanja, ima voditelj rasprave pokušati nagodbu, te ako ova ne podje za rukom ili pravo nasledjivanja ne čini sporno pitanje, imade se ustanovljenje prava nasledjivanja, te u koliko ima više naslednika, sunasledicima pripadajuća nasledna kvota ili nasledni deo istaknuti u zapisniku. Nadalje imade se u zapisnik staviti sporazum, da li sunaslednici ostaju u imovinskoj zajednici, ili da li medju istima ima da usledi deoba, te na koji način ima da usledi isplata ostavinskih tereta te osiguranje jedno drugom nasuprot eventualno prava na potraživanje povratka u tom pogledu solidarno odgovornih sunaslednika;

6. u koliko sunaslednici zahtevaju podelu ostavine, imade se u ovom pogledu medju istima pokušati nagodba, te ako ova podje za rukom, imade se postignuta nagodba staviti u zapisnik.

U ovom pogledu imadu se sunaslednici prema okolnostima upozoriti na naredjenja §. 59. te se imade nagodba pokušati i uz primenu ovih naredjenja. Ako je u pogledu provedenja deobe potrebno raskomadanje pojedinih nekretnina: imade se nacrt o istom istaviti primereno gruntovničkim propisima, te priključiti zapisniku,

7. ako medju interesovanim nije došlo do nagodbe: imade se ovo uz ustanovljenje spornih pitanja isto staviti u zapisnik, te raspravu i na to protegnuti; kakova se naredjenja imadu učiniti u pogledu rukovanja ostavinskog imanja, isterivanja eventualnih potraživanja radi isplate ostavinskih tereta, te prevelikog padanja vrednosti, nadalje u pogledu unovčenja imovinskih predmeta ostavine, koji se ne mogu uzdržavati sa troškovima, stojećim u razmeru sa vrednošću, ili koji se moraju prodati radi mogućnosti isplate ostavinskih tereta, kao i u pogledu ostavinskog imanja. U ovom predmetu postignuti sporazum, a u pomanjkanju sporazuma suprotne molbe i predlozi

imadu se uvesti u zapisnik. Voditelj rasprave dužan je i radi prava nasledjivanja i radi deobe — ako ima nade u uspeh — nagodbu više puta pokušavati.

§. 56. Izvode iz matice, koji su potrebni radi opravdanja porodične sveze, imade raspravljajući javni beležnik nabaviti iz zvanične dužnosti od matičara, nameštenih na području kreposti ovog zakona: ako za nabavu potrebite podatke — mesto i godinu rodjenja, smrti ili braka — interesovana stranka prigodom rasprave označi.

§. 57. Ako se pokazuje verovatnim, da osim poznatog naslednika ima još jedan ili više nepoznatih sunaslednika: imadu se isti — na noviji rok, koji se ima odrediti najmanje na 30 a najviše na 60 dana putem objave, izdate po javnom beležniku — pozvati s time, da se neće uzeti u obzir njihov zahtev nasledjivanja tokom ostavinske rasprave, ako ne bi pristupili. Za objavu imadu se shodno primeniti naredjenja §. 54.

Oni, koji potražívaju zahtev nasledjivanja, ali porodičnu svezu, koja sačinjava osnovu prava nasledjivanja ili poslednje naredjenje opravdajuće pravo nasledjivanja tokom ostavinske rasprave isti ne dokazuju, nit daju takove podatke, na osnovu kojih bi se mogli nabaviti ovo dokazi iz zvanične dužnosti, imadu se tokom naslednog postupka smatrati takovima, koji nemaju zahtev nasledjivanja. Ako pak neosnovanost potraživanog zahteva nije očevidna, može ostavinski sud da odredi najmanje 30 dnevni, a najviše 60 dnevni rok za naknadno podastiranje dokaza, te odredjuje u slučaju podastiranja dokaza naknadnu ostavinsku raspravu.

§. 58. Naslednici mogu — u koliko žele ostati u imovinskoj zajednici — uslove iste ustanoviti te odredjivati putem nagodbe.

Deobu mogu da traže svi oni, kojima po ugovoru, oporuci ili zakonu pripada pravo nasledjivanja.

§. 59. Suglasnim sporazumom sunaslednika te u koliko se medju istima nalazi maloletni ili pod starateljstvom stojeći, odobrenjem starateljske vlasti, može se deoba izvršiti i na sledeći način:

a) da pojedini imovinski predmeti i nadalje ostaju u odredjenim kvotama zajedničko suvlasništvo sunaslednika,

b) da pojedine imovinske predmete ostavinski sud na dražbi proda, te kupovinsku cenu razdeli ili

c) da pojedini imovinski predmeti medju naslednicima budu predati onome na udeo, koji je pripravan imovinski predmet preuzeti uz najvišu cenu, putem ponude za nadmetanje, koja se ima medju sunaslednicima održati, te da ostali budu namireni sa razmernim delom kupovne cene, konačno,

d) da od onih imovinskih predmeta, koje naslednici žele u naravi podeliti, pojedine udele ustanove po njima birani stručnjaci, a u slučaju pomanjkanja sporazuma glede udela, da budu označeni putem žrebanja. U ovom slučaju naredjuje glede ustanovljenja udelova po stručnjacima te radi označenja udelova putem žrebanja javni beležnik, koji vodi raspravu.

Ako medju sunaslednicima samo pojedina pitanja glede deobe naime pripadanje pojedinih imovinskih predmeta ostavini, ili pak to čini predmet spora, da li jednog ili više sunaslednika tereti vrednost, koja se ima uračunati u njegov nasledni deo, te ako jest, koliko: mogu sunaslednici da sklope deobenu nagodbu suglasnim sporazumom, ostavljajući sporna pitanja netaknuta. Netaknuto ostavljeno sporna pitanja imadu se označiti u nagodbi.

§. 60. Ako medju sunaslednicima usledi deoba na takav način, da bračni drug ostavljačev ili jedan od sunaslednika ili više njih i vlastito imanje spuste pod deobu ili predaju kao izravnajuću vrednost, treba na molbu interesovanih o pravnim poslovima u ovom predmetu sastavljene te podnešene isprave priključiti zapisniku ostavinske rasprave, ili u koliko interesovani traže, treba u ovom pogledu postignute sporazume, koje ima sastaviti raspravu vodeći javni beležnik te otpremiti propisanim potpisom, staviti u poseban zapisnik.

Za gruntovničku uknjižbu, koja se imade izvršiti na temelju podnešene isprave ili na osnovu posebnog zapisnika, koji istu zamenjuje, umoli ostavinski sud gruntovnu vlast isto dobno sa prenosom uručbene odluke, ako se samo nisu interesovani sporazumeli drukčije.

§. 61. Ako u slučaju naslednog postupka, pokrenutog iz zvanične dužnosti na osnovu §. 4. medju svima interesovima nastane jednodušan sporazum glede toga, da ostavini pripadajuće

nekretnine komu te u kakovom razmeru pripadaju, te interesovani jednodušno izjave, da ne traže proširenje postupka na ostale imovinske predmete, spadajuće u ostavinu: ima se proširenje ostavinskog postupka na ostale imovinske predmete otkloniti.

62§. Naslednik, koji je redovito bio pozvan, ali nije pristupio, ako njegovo pravo nasledjivanja nije sporno, imade se po javnom beležniku, koji vodi raspravu uz saopćenja njemu pripadajućeg te od sunaslednika priznatog udela pozvati na novo ročiste time, da će se rasprava, ako ne pristupi lično ili po punomoćniku održati i u njegovoj odsutnosti, te prema rezultatu iste nasledstvo se predati nepodeljeno, ili prema okolnostima uz primenu §. 59. u celosti ili delomično podeljeno. U ovom slučaju imade se udeo nepristupivšeg naslednika staviti u sudski polog, a u koliko za to nije podoban dati pod upravu staratelja, koga ima na zamolnicu javnog beležnika, da imenuje strateljska vlast.

Ovaj poziv imade se nasledniku dostaviti na način odredjen u sudskom poslovniku za dostavu prvih odluka, te ako je dostava mogućna samo odredjenjem sudskog staratelja: imadu se primeniti naredjenja §. 54. i 64.

§. 63. Ako zahtev nasledjivanja nepristupivšeg naslednika, pristupivši naslednici ne priznaju, imade se nepristupivši naslednik po javnom beležniku, koji vodi raspravu pozvati na novo ročiste time, da njegov zahtev u slučaju nepristupa ne će biti uzet u obzir tokom ostavinske rasprave. Ovaj propis imade se primerno primeniti i onda, ako propisno pozvani legatar neke ostavini pripadajuće nekretnine, nije pristupio na raspravu, te naslednik nepriznaje pravo na legat.

No u tom slučaju ima predaji nasledstva ili legata samo onda mesta, ako nepristupivši naslednik ili legatar svom nepriznatom zahtevu nasledjivanja odnosno legata ne pribavi važnost u roku od 30 dana računajući od propuštenog roka, te u koliko se ima tužba kod drugog suda pokrenuti, kod ostavinskog suda ne opravda pokretanje istoga u roku od 8 dana računajući od izmaka 30-dnevnog konačnog roka.

Ovaj poziv imade se nepristupivšem nasledniku ili legataru dostaviti na način odredjen u sudskom poslovniku za dostavu prvih odluka, te ako je dostava mogućna samo po-

stavljanjem sudskoga staratelja, imadu se primeniti naredjenja §§. 54. i 64.

§. 64. Ako po §. 54., 62. i 63. putem objave pozvani naslednik ne pristupi, ima se rasprava održati uz posredovanja staratelja, imenovanog za naslednika po strateljskoj vlasti.

Nepristupivšeg naslednika zastupa imenovani staratelj i u slučaju upučivanja na parnicu, u koliko se isti ne stara o svom zastupstvu.

§. 65. Ako je na nužni deo ovlašteni bio pozvan na ostavinsku raspravu, ali nije pristupio: u koliko njegovo pravo na nužni deo nije sporno, imade se po javnom beležniku, koji vodi raspravu pozvati na novo ročište, koje se ima odrediti time, da će se rasprava održati u slučaju nepristupa sa sudskim strateljem imenovanim za njega po postupajućem javnom beležniku istodobno sa pozivom, te da će u onom slučaju, ako naslednici upućivanje na parnicu otklone, ostavinski sud nužni deo ustanoviti iz zvanične dužnosti, te ostavinu predati naslednicima uz osiguranje ustanovljene svote, po §. 77. Rasprava se može održati sa imenovanim sudskim strateljem i onda, ako se nije mogao poziv, glaseći na novi rok uručiti na nužni deo ovlaštenom.

Ako je pak pravo na nužni deo sporno: imade se ovlašteni, koji na prvu raspravu nije pristupio, po javnom beležniku pozvati na novo ročiste, koje se ima odrediti time, da se u slučaju nepristupa na raspravu ne će uzeti u obzir njegov zahtev. Poziv za novi rok imade se na nužni deo ovlaštenom uručiti na način odredjen po sudskom poslovniku za dostavu prvih odluka. Ako dostava može da usledi samo uz odredjenje sudskog staratelja: ima se od strateljske vlasti odrediti staratelj radi zastupanja ovlaštenog, koji se nije mogao pozvati, na zamolnicu javnog beležnika, koji vodi raspravu te na novo ročiste ima se pozvati staratelj.

Odredjeni staratelj zastupa u slučaju upučivanje na parnicu na nužni deo ovlaštenoga i tokom parnice sve dotle, dok se za svoje zastupstvo ne postara.

§. 66. Ako neki od pristupivših interesovanih sa izjavom, sastavljenom u javnoj ispravi ili u overovljenoj privatnoj ispravi, opravda, da je pozvani ali ne pristupivši naslednik potonji naslednik, legatar, potonji legatar, na nužni deo ovlašteni, ili

udovica ostavljača bila namirena ili se odrekla zahteva: takav ovlašteni tokom naslednog postupka ne dolazi u obzir.

Ako podnešena isprava ne odgovara gornjim zahtevima: imade se nepristupivši interesovani pozvati na novi rok time, da će se u slučaju ponovnog izostanka sadržaj podnešene isprave smatrati istinitim.

Isti se propisi imadu primereno primeniti na onaj podnesak ili pismenu izjavu, koju su interesovani upravili ostavinskom sudu ili javnom beležniku, koji postupa, te u kojoj prijavljuju svoje odricanje, namirenje ili to, da na raspravi ne žele učestvovati, ali da će primiti udeo, koji im od ostavine pripada. U potonjem slučaju imadu se oni, koji ovakovu izjavu čine smatrati takovima, kao da su pristali na sporazum, koji je postignut medju ostalim interesovanima.

§. 67. Ako ostavini pripadajuća nekretnina nije uknjižena u gruntovnici kao vlasništvo ostavljača: ima da nastoji javni beležnik, koji vodi raspravu, da isposluje od gruntovničkog vlasnika izdanje isprave, sposobne za gruntovničku uknjižbu o učinjenom prenosu nekretnine na ostavljača, ili da bude u poseban zapisnik, koji se od javnog beležnika, koji vodi raspravu ima istaviti, stavljen sporazum ili očitovanje, koje nadoknadjuje za gruntovnu uknjižbu sposobnu ispravu, a isti zapisnik, da bude opremljen sa propisnim potpisom ili rukoznakom gruntovničkog vlasnika.

Na osnovu ovih isprava ili posebnog zapisnika zamoli ostavinski sud redovito istodobno sa predajom uručbene odluke gruntovnu vlast radi gruntovničke uknjižbe prava vlasništva nekretnine, pripadajuće ostavini na ime naslednika ili legatara uz oznaku vangruntovnog prava vlasništva ostavljačeva. Ali na zahtev interesovanih dužan je javni beležnik, koji vodi raspravu gruntovnu vlast zamoliti glede toga, da se pravo vlasništva nekretnine uknjiži u korist ostavljača. Do rešenja ove zamolnice treba završetak ostavinske rasprave ostaviti nerešen, izuzev ako interesovani traže nastavak rasprave te delomičnu predaju ostavinskog imanja (t. a §. 76.)

§. 68. Ako nabava isprave ili istavljenje posebnog zapisnika, koji istu nadoknadjuje ne podje za rukom u smislu predstojećeg §-a, u koliko predleže takove okolnosti uz koje se pravo vlasništva, kao faktičnog posednika može uknjižiti na ime ostavljača na osnovu naredjenja zak. čl. XXIX.: 1892., koja

se na to odnose, dužan je voditelj rasprave postupati u smislu cit. zakona, te u tom pogledu postojećih propisa.

Iza pravomočnog rešenja pokrenutog postupka imade se rasprava ostavine nastaviti, te interesovani imadu pravo, u smislu t. a) §. 76. i dotle moliti delomičnu predaju ostavine.

§. 69. Ako je nekretnina, koja pripada ostaviní, ali kao pravo vlasništva ostavljača još nije uknjiženo, kao nasledstvo ill legat prešao na ostavljača: treba raspravu za još nerasplavljenu spojenu prethodnu ostavinu ili više njih, pokrenuti iz zvanične dužnosti.

U koliko je za postupak, odnoseći se na spojenu ostavinu, nadležan drugi sud: imade se nadležni sud zamoliti, koji je dužan, spojenu ostavinu raspraviti iz zvanične dužnosti.

Završetak ostavinske rasprave imade se do dovršenja spojene ostavinske rasprave ostaviti nerešen. Ovo naredjenje ne dira pravo zamolnice na delomičnu predaju (t. a) §. 76.)

U slučaju sporazuma, postignutog medju interesovanima pre odredjenja rasprave za spojenu prethodnu ostavinu (§. 50.) imade se rasprava spojenih ostavinskih predmeta, koji spadaju pod nadležnost različitih sudova, sjediniti kod jednog od nadležnih sudova.

§. 70. Ako je kao vlasništvo ostavljača uknjižena u gruntovnici takova nekretnina, koja ne pripada ostavljaču, nego nekoj trećoj osobi, ili koju treća osoba zahteva kao faktični posednik, ima voditelj ostavinske rasprave nastojati, da isposluje tokom rasprave sporazumom onog lica, kome pripada nekretnina, da naslednici izdaju ispravu, sposobnu za gruntovničku uknjižbu. Sporazumi te očitovanja, koja nadoknadjuju takovu ispravu, imadu se na zahtev interesovanih u smislu §. 67. staviti u poseban zapisnik (§. 94.)

Ako se na ovom temelju — u slučaju potrebe odobrenjem starateljske vlasti — ne može urediti pitanje, te ako je faktično posedovanje dokazano, upućuje ostavinski sud treće lice, koje potražuje, da u konačnom roku od 30 dana računajući od dostave ovo predmetne odluke ili da moli kod gruntovne vlasti kao faktični posednik uknjižbu prava vlasništva nekretnine u smislu zak. čl. XXIX.: 1892. na svoje ime, ili pak da protiv naslednika pokrene tužbu radi prava vlasništva nekretnine te pokretanja jednog ili drugog postupka, da opravda kod ostavinskog suda u roku od 8 dana računajući od izmaka ko-

načnog roka, jer će se inače nekretnina predati naslednicima. U ovom predmetu donešena odluka može se uručiti i čeljadi potraživaca, ako pak čeljadi nema, imade se za njega imenovati bez izdavanja objave sudski staratelj te odluka istom uručiti. Ako potraživac u konačnom roku ne opravda pokretanje jednog ili drugog postupka: imade se nekretnina predati naslednicima iz zvanične dužnosti. Ako se pak pokrenuti postupak svršava sa pravomoćnim odbijanjem potraživaca: imade se u slučaju upravdanja ove okolnosti predaja odrediti na molbu ma koje interesovane stranke. Gornja naredjenja ne diraju ono pravo naslednika, da može moliti delomičnu predaju ostalog ostavinskog imanja (t. b) §. 76.)

§. 71. Dovršenjem ostavinske rasprave podnaša javni beležnik sve spise sreskom sudu.

Ako je pak interesovani maloletni ili pod starateljstvom stojeći: predaje javni beležnik sve spise onoj starateljskoj vlasti, koja je u pogledu maloletnoga ili pod starateljstvom stojećeg nadležna (§. 198. zak. čl. XX.: 1877.)

Ako ima više maloletnih ili pod starateljstvom stojećih ovlaštenika, te nagodba potrebuje odobrenje više starateljske vlasti, treba spise priposlati samo jednoj starateljskoj vlasti, sa oznakom one daljne starateljske vlasti, kojoj se imaju predati svi spisi. Ali na molbu te trošak stranaka mogu se istodobno zamoliti i ostale starateljske vlasti uz priposlanje zvaničnog prepisa inventara te zapisnika o raspravi.

Gornji propisi imaju se primeniti, ako su interesovane više starateljskih vlasti na saopćenje smrtovnice (§. 20.), overovljenog prepisa oporuke (§. 34.) te duplikata inventara ili overovljenog prepisa istog (§. 48.)

Ako se tokom ostavinske rasprave nije mogla ispitati nadležna starateljska vlast u pogledu maloletnih ili pod starateljstvom stojećih, ili ako je nadležna starateljska vlast maloletnoga ili pod starateljstvom stojećega, izvan zemlje: imadu se spisi predati onoj starateljskoj vlasti, u čijem se području nalazi ona općina, koja je bila temeljem kod ustanovljenja nadležnosti ostavinskog suda.

Starateljska vlast odlučuje u pitanju odobrenja nagodbe te sporazuma, postignutog tokom rasprave te spise, nadopunjene ovom odlukom pripošalje nadležnom sreskom sudu. Ako pak

javni beležnik nije još priključio spisima ostavinski iskaz (§. 9. zak. čl. XXXIV.: 1881.) potreban radi odmerenja nasledne pristojbe: povraća spise javnom beležniku.

U onim slučajevima, u kojima je u smislu ovog zakona potrebno odredjenje starateljske vlasti, imaju se pod starateljstvom stojećima smatrati i oni ovlaštenici, na čije zastupstvo starateljska vlast u smislu §. 54., 62., 63. i 65. odredjuje staratelja. Vidi §. 29. zak. čl. VII.: 1912.

VII. Odsek.

Predaja ostavine.

§. 72. Na osnovu prispelih spisa odlučuje sreski sud meritorno, u koliko ne postoji razlog za dopunu rasprave.

Ako je samo jedan naslednik, ili ako je medju interesovanima postignuta nagodba, te u koliko ima maloletnoga ili pod starateljstvom stojećeg, te je starateljska vlast postupak odnosno nagodbu odobrila: donaša sud odluku, koja sadržava predaju ostavine, u kojoj ustanovljuje naslednike kao i nagodbi odgovarajući nasledni deo njihov ili tantiemu, koja im pripada iz podeljene ili nepodeljene ostavine. U uručbenoj odluci imade se izreći sa gruntovnom oznakom u gruntovnici uvedenih nekretnina, da pravo vlasništva istih u čiju korist, u kakovom delu ili kvoti bude uknjiženo, te se imadu uvesti i §§. 77., 78., 81. i 82. shodna naredjenja.

Ako u smislu §§. 67. i 68. ne može da usledi uknjižba prava vlasništva nekretnine, pripadajuće ostavini, ali koja ne stoji na imenu ostavljača, imade se u uručbenoj odluci shodno sporazumu interesovanih ustanoviti, da nekretnina, koja još nija prepisana na ime ostavljača, na koga, odnosno koje te u kakovim kvotama je prelazio kao nasledstvo ili zaveštaj, koji onda mogu pribaviti važnost svojem pravu, koje se na to odnosi, redovitim putem zakona. (Vidi §. 30. zak. čl. VII.: 1912.)

§. 73. Uručbenu odluku treba doneti i u onom slučaju, ako postoje samo takova pojedina sporna pitanja, koja ne sprečavaju donašanje uručbene odluke.

Ako je medju sunaslednicima sporno samo to pitanje, da li sačinjavaju izvesne pokretne stvari te potraživanja sastavni deo ostavine, te da li su sunaslednici medjusobno dužni te

kakovom naknadom na osnovu vrednosti, primljene unapred: imade se ostavina predati sa održanjem pribavljanja važnosti spornih prava redovitim zakonskim putem, pretpostavljajući, da je usledio medju naslednicima takav sporazum, koji može biti osnovom predaje.

Tokom postignutog sporazuma mogu naslednici uredjivati i pružanje osiguranja, odnoseća se na pitanje ostavljeno nerešeno, i to na takav način, da se uknjiži založno pravo do visine osigurane svote, koja se ima dati od pojedinih sunaslednika istodobno se uknjižbom prava vlasništva nekretnine, nasledjene po sunasledniku.

§ 74. Uručbenu odluku ne može sud doneti pre istoka 3 mesečnog roka računajući od ostavljačeve smrti. Ako su raspravu ostavine završili pre istoka ovog 3 mesečnog roka, te za trajanja ovog roka se je prijavio novi potraživač kao naslednik, potonji naslednik, na nužni deo ovlašteni ili kao legatar ili potonji legatar ostavini pripadajuće nekretnine: treba obzirom na ove zahteve odrediti naknadnu ostavinsku raspravu.

Ako su pak za nasledjivanje pozvani potomci ostavljačevi te u smislu t. 2. §. 55. izvršenog ispitivanja nesumnjivo proizlazi, da ostavljač nije ostavio za sobom drugog potomka osim poznatog: može se uručbena odluka doneti na osnovu sporazuma, postignutog sa interesovanim i pre istoka 3 mesečnog roka računajući od ostavljačeve smrti. Ovaj propis važi i onda, ako skupa sa potomcima ostavljača nasledjuje bračni drug njegov ili drugi oporučni ili ugovorni naslednik, pretpostavljajući, da ne postoji takova okolnost, iz koje bi se moglo zaključiti, da je ostavljač za sobom ostavio drugu još nepoznatu oporuku ili nasledni ugovor.

§. 75. Uručbena odluka imade se uručiti svima interesovanima, te ako je interesovan maloletni ili pod starateljstvom stojeći i starateljskoj vlasti uručiti nagodbu, koju ista odobrava, iza pravomoćnosti pak priposlati radi uknjižbe prava vlasništva te u istoj eventualno odredjene ostale gruntovne uknjižbe, nadležnoj gruntovnoj vlasti i zvanične dužnosti, Ako je potrebno: treba skupa sa uručbenom odlukom predati gruntovnoj vlasti u §§. 60. i 67. spomenute isprave ili posebne zapisnike, koji iste nadoknade.

Ostavinski sud ima iz zvanične dužnosti, da naredjuje iza

pravomoćnosti uručbene odluke i glede toga, da se ovlaštenima izdadu vrednosti, koje se nalaze pod čuvanjem i zabranom suda, te da se pripošalje starateljskoj vlasti maloletnima ili pod starateljstvom stojećim pripadajući deo.

Naslednicima osobito potomcima, roditeljima i bračnom drugu ostavljača, može se na molbu i pre predaje izručiti, odnosno staviti na raspolaganje starateljskoj vlasti prihod udela, koji istima nesporno pripada, šta više u slučaju potrebe i jedan deo glavnice.

Ako je maloletni ili pod starateljstvom stojeći interesovan: ima se o pravomoćnosti uručbene odluke svakako izvestiti nadležna starateljska vlast (71.)

§. 76. Delomična ostavinska uručbena odluka ima se doneti:

a) ako potpunu predaju ostavine u slučaju §§. 67., 68. i 69. sprečava posebni postupak odnoseći se na nekretnine, koje nisu uknjižene kao vlasništvo ostavljača, ali pripadaju ostavini,

b) ako je glede nekretnine, koja je uknjižena kao vlasništvo ostavljača, ali se nalazi u faktičnom posedu drugoga, sud uputio faktičnog posednika na pribavljanje važnosti njegovog zahteva u smislu §. 70.,

c) ako je sporno samo pravo glede legata, koji se odnosi samo na nekretninu, te u ovom pogledu ima mesta upućivanju na parnicu u smislu §. 28.

d) ako nije sporno ni pravo nasledjivanja jednog ili više sunaslednika ni nasledni deo, koji im pripada na celu ostavinu ili na nesporni deo iste.

U slučajevima t. a), b), c) ima mesta delomičnoj predaji onda, ako je traže interesovani naslednik ili naslednici.

U slučajevima t. b) ima se odrediti delomična predaja na osnovu sporazuma onih sunaslednika, čije pravo nasledjivanja nije sporno čak i onda, ako ostali sunaslednici nisu pristali na delomičnu predaju.

Predmet deoba sačinjavaju u slučajevima t. d) redovno gotovina, pripadajuća ostavini, vrednosni papiri te zamenjive pokretne stvari; ostali pak imovinski predmeti mogu se samo onda deliti, ako je medju svima interesovanima — uračunavši u to sve one koji potražuju zahtev na sporni nasledni deo — glede deobe usledila nagodba:

U slučaju t. a) imade se iza dovršenja postupka po §§. 68. i 69. održati naknadna ostavinska rasprava.

U slučajevima t. c) i d) ima u pogledu spornih pitanja mesta upućivanju na delomičnu parnicu, te ostaje pravo vlasništva nekretnina, koje sačinjavaju predmet upućivanja na parnicu eventualno pravo vlasništva spornog udela za sada uknjiženo na imenu ostavljača.

§. 77. Ako predmet spora čini samo zahtev na nužni deo ovlaštenoga, na svoj nužni deo ili svota nužnog dela: mogu naslednici uz otklanjanje upućivanja na parnicu zahtevati predaju ostavine u onm slučaju, ako svotu, koju ovlašteni kao nužni deo zahtevaju, te koju su svotu dužni tokom rasprave označiti, osiguraju.

U koliko medju interesovanima nije usledio drugi sporazum, imade se svota, potraživana kao nužni deo osigurati sa uknjižbom založnog prava na ostavinskim nekretninama istodobno sa uknjižbom prava vlasništva naslednika eventualno legatara, te ako se ostavina sastoji samo iz nekretnina, osigurati kroz stavljanje u sudski polog potraživane svote i to u gotovini ili vrednosnim papirima, podobnim za kauciju. Ako se ostavina sastoji iz pokretnine i nekretnine, treba se razmerni deo kao nužni deo potraživane svote osigurati osim uknjižbe založnog prava, sa polaganjem gotovine ili vrednosnih papira, podobnih za kauciju. Kod izračunavanja razmernog dela treba uzeti osnovom razmer čiste vrednosti ostavinskih nekretnina te vrednosti ostavinskih pokretnina.

§. 78. Nedolazak pozvanih potonjih naslednika odnosno staratelja, imenovanog za potonje naslednike, koji se tek imaju roditi, ne sprečava, da se nasleđstvo preda naslednicima, ali u koliko ostavljač nije drukčije naredio, treba pravo nasledjivanja potonjih naslednika iz zvanične dužnosti osigurati gruntovničkom zabeležbom na nekretninama, koje sačinjavaju predmet potonjeg nasledjivanja istodobno sa uknjižbom prava vlasništva naslednika, na pokretninama pak na način, koji tome odgovara, uzimajući u obzir na to se odnoseća ostavljačeva naredjenja, te postojeće okolnosti.

Ako je potonji naslednik prisustvovao ostavinskoj raspravi, te nije sporno ni pravo nasledjivanja, ni potonjeg nasledjivanja: treba u vezi sa predajom ostavine osiguranje izvršiti

odgovarajući sporazumu, postignutom izmedju naslednika, a u koliko takav sporazum ne nastane, na način, koji odgovara gornjima.

Isti propisi imadu se primeniti i onda, ako nije sporno pravo nasledjivanja, nego samo potonje nasledjivanje čini predmet spora, te naslednik — otklanjanjem upućivanja na parnicu — traži, da se ostavina predaje uz osiguranje prava nasledjivanja.

§. 79. Ostavinski sud može na molbu naslednika, da odredi brisanje gruntovničke zabeležbe prava potonjeg nasledjivanja te razrešenje ovopredmetne kaucije — u slučaju potrebe iza saslušanja interesovanih te sudskog staratelja, koji je odredjen ili koga se ima odrediti za potonjeg naslednika, koji se za vreme smrti ostavljača još nije rodio — ako prestajanja prava potonjeg nasledjivanja bude nesporno dokazano sa javnom ispravom, osobito:

1. ako je potonji naslednik ili ako su potonji naslednici u poslednjem naredjenju ostavljača te u odluci, koja na osnovu toga odredjuje zabeležbu, poimence imenovani te bude dokazano javnom ispravom, da je potonji naslednik ili ako ih ima više, da su svi ovi poumrli pre nastupanja slučaja potonjeg nasledjivanja;

2. ako potonji naslednici nisu poimence imenovani, nego ako je pravo potonjeg nasledjivanja odredjeno i zabeleženo u korist već rodjene dece, potomaka ili brata ili sestre nekog poimence imenovanog lica, te ako bude dokazano javnom ispravom, da su svi oni, kojima je na osnovu naredjenja pripalo pravo potonjeg nasledjivanja, pomrli pre nastupa slučaja potonjeg nasledjivanja;

3. ako su kao potonji naslednici imenovani potomci, koji se tek imaju roditi, nekog poimence imenovanog lica, te bude dokazano javnim ispravama, da je ovo lice umrlo, te da nije iza sebe ostavilo potomka, koji ima prava potonjeg nasledjivanja.

Istovetnost osobe imade se u slučaju sumnje dokazati.

Odluka, koja odredjuje brisanje zabeležbe te razrešenje kaucije, imade se uručiti interesovanima te staratelju potonjih naslednika, koji se pri smrti ostavljača još nisu rodili, osim toga u slučajevima gornje tačke 1. i 2. poznatim naslednicima potonjih naslednika, te u koliko nisu poznati, sudskom stara-

telju, koji se ima za njih imenovati, dočim izvršenje ima da usledi tek iza pravomoćnosti. (§. 124.)

Ako naslednik umre, te usled toga nastupi slučaj potonjeg nasledjivanja, imade se nasledstvo predati potonjem naslednik tokom naslednog postupka, odnosećeg se na ostavinu naslednika, potrebnom primenom ovog zakona, te istim povodom, ako ne postoji slučaj dalnjeg potonjeg nasledjivanja, imade se odrediti brisanje gruntovne zabeležbe prava potonjeg nasledjivanja, te razrešenje osiguranja.

Gornji propisi imadu se shodno primeniti i na brisanje gruntovne zabeležbe, služeće na osiguranje prava potonjeg legatara.

Na brisanje zabeležbe prava potonjeg nasledjivanja ili prava naknadnog zaveštaja na osnovu dozvole ovlaštenih, imadu se primeniti propisi gruntovničkih naredjenja.

U svim onim slučajevima, u kojim se ne može odrediti po gornjim propisima brisanje zabeležbe prava potonjeg nasledjivanja ili prava naknadnog legata te razrešenje osiguranja, izvršivo je brisanje zabeležbe utrnutog ili neostvarivog prava potonjeg nasledjivanja ili naknadnog zaveštaja te razrešenje osiguranja, putem parnice.

§. 80. Naredjenje §. 78. i 79, ne diraju materijalne pravne norme, odnoseće se na pravo nasledjivanja.

§. 81. Ako samo udovičko pravo čini predmet spora: ta okolnost ne sprečava predaju ostavine, ali predaja ne dira udovičko pravo udovice, te naslednici mogu da traže ograničenje udovičkog prava samo redovitim putem zakona.

Udovičko pravo pripadajuće ostavljačevoj udovici, imade se gruntovnički uknjižiti, istodobno sa uknjižbom prava vlasništva naslednika eventualno legatara, glede pokretnina pak osigurati prema prilikama. Ovi propisi imadu se primeniti i onda, ako udovica ostavljačeva nije pristupila na raspravu.

§. 82. U slučaju zaveštanja neke nekretnine pripadajuće ostavini, ako nije sporno pravo na zaveštaj, imade se u odluci, koja odredjuje predaju ostavine ili u slučaju pristajanja naslednika i u posebno izdanoj odluci, odrediti uknjižba prava vlasništva ove nekretnine o imenu ostavljača neposredno na ime legatara, i to i onda, kada legatar nije pristupio na ostavinsku raspravu.

Ako je pak pravo legata na nekretninu sporno, ima mesta shodnom primenom §§. 85—88. upučivanju na parnicu. Ali ista ne sprečava delomičnu predaju ostalog ostavinskog imetka.

Osiguranju zaveštaja druge vrste tokom ostavinskog postupka na molbu legatara, ima mesta samo onda, ako se zaveštaj temelji na oporuci, koja odgovara formalnim zakonskim zahtevima, na naslednom ugovoru ili na darovnoj ispravi za slučaj smrti. Ali i u ovom slučaju može osiguranje da se sastoji samo iz toga, da sud u uručbenoj odluci na nekretnine pripadajuće ostavini, istodobno sa uknjižbom prava vlasništva, koje se temelji na uručbenoj odluci, odredjuje uknjižbu založnog prava do visine svote, služeće na osiguranje legatara, te ako se čini da je zahtev legatara izložen opasnosti, o čemu odlučuje ostavinski sud po uvidjavnosti sa ocenjivanjem postojećih prilika: izdavanje u pologu se nalazeće gotovine te vrednosnih papira čini zavisnim o isplati ili osiguranju legata.

Ovo osiguranje ima se otkloniti onda, kada je ostavljač tako raspolagao, da naslednik ili legatar, opterećen legatom, nije obvezan osigurati zaveštaj.

Ako je istodobno sa uknjižbom prava vlasništva, koje se odnosi na ostavinsku nekretninu, odredjeno i uknjiženje založnog prava za osiguranje na nužni deo ovlaštenih (§. 77.), treba ovo založno pravo uknjižiti sa isticanjem prethodnog reda prvenstva uknjiženog založnog prava, odredjenog za osiguranje legatara, za osiguranje više legatara naredjena uknjiženja založnog prava, pak sa isticanjem jednakog reda prvenstva.

U ostalom mogu se od naslednika osporovani legati potraživati posebnom tužbom, pokrenitom protiv naslednika.

§. 83. Ako su u svezi sa predajom ostavine učinjena naredjenja za osiguranje na nužni deo ovlaštenih u smislu §. 67. ili za osiguranje legatara u smislu §. 82. te je sporno pravo na nužni deo ili legat: odredjuje ostavinski sud na molbu naslednika najmanje 30 a najviše 60 dnevni konačni rok, računajući od primanja ovopredmetne odluke, da medjutim na nužni deo ovlašteni ili legatar pokrene tužbu radi pribavljanja važnosti glede nužnog dela ili zaveštaja te da izvršenje toga opravda ostavinskom sudu u roku od 8 dana računajući od izmaka odredjenog roka.

Odluka, koja odredjuje konačni rok ima se na nužni deo ovlaštenom odnosno legataru dostaviti na način, ustanovljen u sudskom poslovniku za uručenje prvih odluka. Protiv odluke, koja odredjuje konačni rok nema mesta utoku. Ako je uručenje mogućno samo u svezi sa odredjenjem sudskog staratelja, ima zamolnici radi brisanja gruntovničke uknjižbe te razrešenju osiguranja mesta samo onda, ako na nužni deo ovlašteni odnosno legatar nije pokrenuo tužbu ni u odredjenom roku od 3 meseca. Ovaj rok treba odrediti u objavi, koja se ima jednoć uvrstiti u službenim novinama, afiširati kod suda te priposlati §. 71. nadležnoj starateljskoj vlasti te opravdati pokretanje tužbe pred ostavinskim sudom u roku od 8 dana računajući od istoka ovog objavnog roka. Na objavljivanje te na računanje objavnog roka imadu se primeniti propisi §. 54. time, da objavi u službenim novinama ima mesta samo onda, ako kao nužni deo potraživana svota ili svota osiguranog legata nadmašuje 1000 K.

Brisanje gruntovne uknjižbe, koja služi na osiguranje nužnog dela ili legata, ili razrešenje osiguranja druge vrste ne sprečava, da na nužni deo ovlašteni ili legatar potražuje svoje pravo protiv naslednika u granicama roka zastarelosti (§. 89.)

VIII. Odsek.

Upučivanje na parnicu te pribavljanje važnosti zahtevu nasledjivanja redovitim zakonskim putem.

§. 84. Ako medju interesovanim strankama tokom rasprave nije usledila takova nagodba, na osnovu koje se može doneti uručbena odluka, ili ako starateljska vlast nije odobrila nagodbu: donaša ostavinski sud rešenje, u pitanju upućivanja na parnicu,

U takovom slučaju, kada je starateljska vlast označila one tačke nagodbe, koje drži štetnim za osobe pripadajuće njezinoj vlasti, te kada je označila i željene preinake, može ostavinski sud pre upućivanja na parnicu uputiti javnog beležnika na novi nagodbeni pokušaj. Ako ima nade za uspeh, može starateljska vlast i neposredno povratiti spise javnom beležniku u tu svrhu, da pokuša preinaku ili dopunu nagodbe na način, koji se ima odmereno označiti.

§. 85. Redovno se ima uputiti na parnicu stranka, koja se ne nalazi u posedu, protiv u posedu se nalazeće stranke, te — ako se ni jedna stranka ne nalazi u posedu, ili ako ih je više u posedu te se pozivaju na različiti pravni naslov, — protiv ugovornog naslednika kao oporučni tako i zakoniti naslednik, protiv oporučnog pak naslednika zakoniti naslednik uputiti na parnicu.

Ako pak protiv zakonitog naslednika ili protiv takovog naslednika, koji je imenovan naslednikom u pismenoj oporuci, snabdevenoj zakonitim formalnim zahtevima ili u isto ovakovom naslednom ugovoru, istupi suprotnim zahtevom takav naslednik, čije se prava nasledjivanja temelji na oporuci, koja nema zakonskih formalnih zahteva, ili na istom ovakovom naslednom ugovoru ili na usmenoj oporuci: imade se protiv pre spomenutog naslednika, uputiti na parnicu posle spomenuti naslednik. Ako je pak sporno samo zahtev na nužni deo, ili svota nužnog dela, te naslednik u smislu §. 77. ne traži predaju skopčanu sa osiguranjem, ili ako je sporno pravo na lagat neke ostavine pripadajuće nekretnine: onda se ima uputiti na parnicu protiv naslednika na nužni deo ovlašteni, odnosno legatar.

Ako se naslednici pozivaju na jedan isti pravni naslov, te ne postoji ni jedan od gore spomenutih slučajeva: odlučuje sud prema prilikama o tome, koji mora da pokrene parnicu.

Ako je sporan prenos nasledstva ili naslednog dela u koliko je prenos stavljen u javnu ispravu ili u overovljenu privatnu ispravu, imade se prenosilac, u protivnom slučaju pribavljač nasledstva uputiti na parnicu.

§. 86. U slučaju upućivanja na parnicu odredjuje ostavinski sud najmanje 30 a najviše 60 dnevni konačni rok, računajući od primitka odluke upućivanja na parnicu, u kojem roku je na parnicu upućena stranka dužna predati svoju tužbu sudiji parnice radi nasledstva te izvršenje toga opravdati pred ostavinskim sudom.

Odluka o upućivanju na parnicu ima se tužbi priključiti u originalu ili u overovljenom prepisu.

§. 87. Ako na parnicu upućena stranka ne predaje tužbu u odredjenom roku te u koliko se tužba ima pokrenuti kod drugog suda, pred ostavinskim sudom ne opravda izvršenje pokretanja parnice u roku od 8 dana računajući od istoka

odredjenog roka: izvršuje ostavinski sud deobu te predaju ostavine bez obzira na zahtev upućenog na parnicu.

§. 88. Ako je pokrenuta parnica radi nasledstva dovršena pravomoćnom presudom, te je na temelju toga potrebno donašanje uručbene odluke: izvršuje ostavinski sud predaju te deobu ostavine, u koliko naknadna rasprava nije potrebna na temelju prethodne rasprave te presude, ako je pako presuda, donešena u parnici pokrenutoj radi nasledstva, zadržala rešenje pojedinih pitanja daljnjem naslednom postupku, ili ako izvršenje presude sprečavaju takove smetnje, koje treba otkloniti putem daljnjeg naslednog postupka, ili ako to čini potrebnim rešenje pojedinih pitanja, odloženih do posle svršetka parnice: odredjuje ostavinski sud nastavak naslednog postupka, te naredjuje predaju ostavine — prema potrebi posle naknadne rasprave, — shodno propisima ovog zakona.

Ako parnica radi nasledstva nije pokrenuta kod ostavinskog suda: imadu se presude iz zvanične dužnosti iza pravomoćnosti u overovljenom otpravku priposlati ostavinskom sudu radi daljnjeg postupka.

§. 89. Naslednik, potonji naslednik te na nužni deo ovlašteni kao i legatar nekretnine mogu svojim zahtevima radi nasledjivanja pribaviti važnost redovitim zakonskim putem u granicama roka zastarelosti i to i onda, ako nisu pristupili ostavinskoj raspravi, ili ako su tokom naslednog postupka učinili propuštanje pri pribavljanju važnosti svojih zahteva.

Ovaj propis važi i onda, ako je nasledni udeo nepristupivšeg naslednika ili nužni deo nepristupivšeg na nužni deo ovlaštenog bio ustanovljen u smislu §§. 62., 65. iz zvanične dužnosti.

IX. Odsek.

Rukovanje, osiguranje i unovčenje ostavine.

§. 90. Ostavinski je sud dužan tokom naslednog postupka te i pre nastupa slučaja upućivanja na parnicu starati se o tome, da ostavinsko imanje bude osigurano protiv plenitbe, sakrivanja, rasipanja ili kvarenja, te može radi toga, ako to traži neki od ovlaštenih na nužni deo ili neki od onih, čije

je pravo nasledstva verovatno, odrediti zabranu ostavine. Pre odredjenja zabrane imadu se saslušati i ostali interesovani.

Naredjenja, radi osiguranja imadu se ograničiti na nasledni deo zahtevani od molitelja osiguranja ili na nepokretni zaveštaj.

Naredjenja zabrane, ako bi inače za to i bilo mesta, ima se otkloniti onda, ako je u posedu se nalazeći naslednik osigurao zahtev molitelja zabrane.

Radi uterivanja potraživanja, sačinjavajuća sastavni deo ostavinskog imetka — u koliko glede toga nije došlo do sporazuma medju potraživačima u svojstvu naslednika — ima se na molbu kojeg god potraživača odrediti sudski staratelj. Sudski staratelj postupa u zastupstvu ostavine, te je dužan uteranu svotu staviti u polog kod ostavinskog suda, dok ostavinski sud ne odredi drukčije.

§. 91. O osiguranju te o rukovanju parbenom postale ostavine — ako stranke u ovom pogledu nisu došle do sporazuma, — stara se na molbu ma koje interesovane stranke istodobno sa upućivanjem na parnicu ili posle toga, sreski sud nadležan za nasledni postupak, te može u tu svrhu da odredi zabranu ostavine.

§. 92. Osiguranju parbenom postale ostavine nema mesta: Ako je ovlaštenost zahteva molitelja osiguranja posve neverovatna. Osobito nema mesta osiguranju:

a) ako se zahtev nasledjivanja na parnicu upućene stranke, koja moli osiguranje osniva na oporuci ili naslednom ugovoru, koji nemaju zakonom propisane formalne zahteve;

b) ako molitelj osiguranja potražuje zahtev zakonitog nasledstva protiv takovog naslednika koji dokazuje porodičnu svezu, te koji ga u zakonitom naslednom redu bezuslovno prethodi, ako se samo tokom ostavinske rasprave ne učini verovatnim, utrnuće prava nasledjivanja bližeg zakonitog naslednika.

Sud može prema okolnostima da ograničeno učini naredjenja radi osiguranja suštine ostavinskog imetka.

Ako je u posedu udovica ostavljačeva: mogu se naredjenja radi osiguranja učiniti ograničeno samo na osiguranje suštine ostavinskog imetka, izuzev ako je ostavljač ostavio iza sebe na nužni deo ovlaštenog potomka, u kojem slučaju u

koliko je dovoljan prihod od ostavinskog imanja, ustanovljuje ostavinski sud privremeno na uzdržavanja potomka potrebnu svotu, te se stara i o osiguranju iste.

U slučaju delomičnog upučivanja na parnicu imaju se naredjenja radi osiguranja ograničiti na sporni nasledni deo ili na sporni nepokretni zaveštaj te na isto shodno primeniti gornja naredjenja.

§. 93. Zabrana ostavinskog nepokretnog imanja ima se otkloniti, ako u posedu se nalazeća stranka osigura svotu za pokriće prihoda nekretnine te za pokriće naknade štete, koja se ima eventualno platiti za kvarenje suštine, te koju svotu ustanovi ostavinski sud slobodnim ocenjivanjem prilika.

U slučaju odredjenja zabrane ostavine ostaje netaknuto naredjenje §. 253. zak. čl. LX.: 1881.

§. 94. Ako nekretninu, uknjiženu kao vlasništvo ostavljačevo interesovani prodadu iz privatne ruke pre predaje ili na drugi način otudje: može ostavinski sud — za opravdanje toga, da otudjivanje ne dira osim na to pristalih, interes drugih lica, koji interes treba uzeti u obzir tokom naslednog postupka — pristati na to, da se nekretnina uknjiži sa imena ostavljačevog neposredno u vlasništvo kupca (§. 73. gruntovn. naredbe.) Pristanak ima se dati ako je otudjivanje usledilo sporazumom svih interesovanih, u slučaju postojanja spornih pitanja pak sporazumom svih potraživaca, te u koliko se medju ugovorenim strankama nalaze maloletni ili pod starateljstvom stojeći, ako je starateljska vlast (§. 71.) odobrila pravni posao, sklopljen po zastupniku maloletnih ili pod starateljstvom stojećih ili pak na pristajanje uskraćeno od zastupnika, naknadio svojim pristankom. Pristanak pre 3-mesečnog roka računajući od smrti ostavljačeve može se davati samo u onim slučajevima, u kojima je po §. 74. dozvoljena i predaja ostavine pre istoka 3-mesečnog roka.

Gornji propisi imadu se primeniti na osnovu isprava, istavljenih u slučajevima §. 70. ili sporazuma, stavljenih u poseban zapisnik, ili očitovanja u predmetu uknjiženja prava vlasništva, na pristanak, koji daje ostavinski sud, kao i na zamolnicu gruntovničke vlasti.

§. 95. Ostavinski sud odredjuje prodaju imovinskih predmeta, pripadajućih ostavini putem dražbe:

a) glede imovinskih predmeta, čiju prodaju putem dražbe traže svi interesovani, u slučaju postajanja spornih pitanja pak svi potraživači, i to ako se medju istima nalaze i maloletni ili pod starateljstvo stojeće, pristankom starateljske vlasti (§. 71.),

b) ako traži prodaju dražbom u posedu se nalazeći naslednik ili u slučaju zabrane, staratelj uzapćenog imanja za pokretninu, koja se ne može izdržavati bez velikog padanja vrednosti, ili bez troškova, koji ne stoje u razmeru sa vrednosti,

c) glede onih imovinskih predmeta, čija je prodaja dražbom potrebna radi isplate plativih ostavinskih tereta, ako istu traži netko od naslednika te ostavinski sud nalazi potrebnom prodaju iza saslušanja ostalih,

d) na osnovu deobene nagodbe postignute u smislu §. 59. glede onih imovinskih predmeta, za čiju dražbenu prodaju su se naslednici sporazumeli,

e) za one u naravi nedeljive imovinske predmete, koji pripadaju sunaslednicima u odredjenim kvotama, ako je dražbu tokom ostavinske rasprave tražio jedan od sunaslednika.

U slučaju t. a) može starateljska vlast (§. 71.) svojim pristankom da naknadi pristajanje, uskraćeno od zastupnika maloletnih ili pod starateljstvom stojećih.

Na nekretnine može ostavinski sud dražbu i pod gornjim uslovima odrediti samo onda, ako je nekretnina uknjižena kao vlasništvo ostavljača.

§. 96. Na osnovu t. a) §. 95. može ostavinski sud da odredi dražbu pre istoka 3 mesečnog roka računajući od smrti ostavljačeve samo u onim slučajevima, u kojima je po §. 74. dozvoljena i predaja ostavine pre istoka 3 mesečnog roka.

U slučaju t. d) i e) § 95. odredjuje ostavinski sud dražbu u uručbenoj odluci, te radi izvršenja dražbe naredjuje iza pravomoćnosti uručbene odluke.

§ 79. Dražbene uslove, u slučaju §, 204. zak. čl. LX.: 1881. nacrt dražbenih uslova, odredjuje ostavinski sud iza saslušanja sviju interesovanih, te uzimanjem u obzir eventualnih njihovih sporazuma.

Radi izvršenja dražbe, odredjene na ostavinsku nekretninu, zamoli u smislu §. 207. zak. čl. LX.: 1881. ostavinski sud nadležnu grutovnu vlast.

Dražbu, odredjenu na ostavinsku pokretninu izvršuje

ostavinski sud, po izaslanom ovrhovoditelju, u slučaju potrebe pak putem zamolnice.

Dražba pokretnina manje vrednosti, nalazećih se izvan sedišta suda, može se poveriti i općinskom poglavarstvu.

X. Odsek.

Nasledno i zaveštajno uverenje.

§. 98. Ako svi oni, kojima pripada pravo nasledjivanja imadu neograničenu poslovnu sposobnost: mogu se i bez zvaničnog postupka sporazumeti glede svojih zahteva nasledjivanja te ustanoviti deobu.

§. 99. Ako se medju predmetima nasledstva nalaze i nekretnine te ne postoji ni jedan od slučajeva §. 2. mogu naslednici ili sunaslednici nagodjeni bez zvaničnog postupka od sreskog suda nadležnog po §. 7. tražiti izdavanje naslednog uverenja, ako dokažu:

a) da nasledstvo pripada isključivo njima,

b) da je u slučaju oporuke usledilo proglašenje iste, te da su udovoljili onim uslovima, o kojima je zavisnim učinjeno njihovo pravo nasledjivanja.

Ako osim naslednika postoji i na nužni deo ovlašteni: ima se molba predati sporazumom istoga ili pak prikazati sa istim postignuta nagodba, stavljena u javnu ispravu ili u overovljenu privatnu ispravu. U ovu nagodbu ili u molbu, potpisanu od spomenutoga ovlaštenoga ima se primiti naredjenje o tom, da li se nužni deo ima osigurati uknjiženjem na nekretnine, te ako jest, do koje visine. Molba za izdavanje naslednog uverenja, može se predati samo dotle, dok ostavinski sud nije u smislu §. 4. pokrenuo nasledni postupak iz zvanične dužnosti.

§. 100. Na osnovu propisno opremljene molbe, podnešene u predmetu izdavanja naslednog uverenja, kojoj se ima priključiti i overovljeni gruntovnički izvadak nekretnina uknjiženih kao vlasništvo ostavljačevo, izdaje sreski sud objavu, u kojoj poziva sve one, koji na nekretninu sačinjavajući predmet nasledstva potražuju zahtev kao naslednici, na nužni deo ovlašteni ili potonji naslednici, da svoje zahteve prijave u roku od 45 dana, jer će se u protivnom slučaju odrediti izdavanje naslednog uverenja na osnovu molbe.

Objavu treba afiširati kod suda, te se ima priposlati i starateljskoj vlasti (§. 71.) kao i radi afiširanja ili radi objavljivanja na uobičajni način, onoj općini odnosno općinskom poglavarstvu, na čijem je području bilo poslednje redovito prebivalište ostavljačevo, te na čijem se području nalaze nekretnine pripadajuće ostavini. Osim toga treba redovitu objavu jednoć uvrstiti u službene novine.

Novinski oglas ima se otkloniti:

a) ako je dokazano propisnom poreznom svedočbom, da vrednost ostavinskih nekretnina računajući po poreznom temelju ustanovljenom u §. 148. zak. čl. LX.: 1881. ne nadmašuje 400 K,

b) bez obzira na vrednost nekretnina ako su glasom podnešenih podataka na nasledstvo pozvani potomci ostavljača, otac, mati i njihovi potomci — ili isključivo ili skupa sa bračnim drugom ostavljača — te ne pokazuju ni podaci smrtovnice ni drugi koji sudu na raspolaganje stojeći, da pravo nasledjivanja pripada i drugima. Na osnovu t. b) ne može se novinsko objavljivanje otkloniti onda, kada smrtovnica nije bila primljena na zadnjem redovnom prebivalištu ostavljača ili je bila primljena ali izvan područja snage ovog zakona 45 dnevni rok ima se računati od sledećeg dana, dana novinske objave, te u slučaju otklanjanja novinske objave od sledećeg dana afiširanja.

§. 101. Iza izmaka objavnog roka, ako nije bio prijavljen zahtev nasledjivanja, izdaje sud nasledno uverenje te izriče u istom, da nekretnine, koje treba gruntovnički označiti, te koje sû uknjižene kao vlasništvo ostavljača, na koga ili na koje treba da budu uknjiženo kao vlasništvo i to ili podeljeno glasom podnešenog nacrta o deobi ili na način označen u molbi ili pak kao zajedničko vlasništvo ali u kvotama, koje se imaju odrešito označiti. U naslednom uverenju treba prema nagodbi, postignutoj izmedju naslednika te na nužni deo ovlaštenoga odrediti i uknjiženje založnog prava služećeg na osiguranje nužnog dela. Ako ostavini pripada nekretnina neuvedena u gruntovnicu: ima se u uverenju istaknuti, da takova nekretnina — koja se ima označiti — komę ili kojima, te u kakovom razmeru pripada.

Nasledno uverenje ne može se iskati pre istoka 3 mesečnog roka računajući od ostavljačeve smrti. Iz toga razloga

treba objavni rok odrediti tako, da ne isteče pre istoka 3 mesečnog roka.

§. 102. Izdavanje naslednog uverenja ne sprečava ta okolnost, da na molbu nisu pristali samovlasni potonji naslednici, ali ako ostavljač nasledstva nije raspolagao drukčije ili nije postajao medju samovlasnim potonjim naslednicima te naslednicima različan sporazum, uveden u javnu ispravu ili u overovljenu privatnu ispravu: ima se iz zvanične dužnosti odrediti zabeležba prava nasledjivanja potonjih naslednika u nasledno uverenje. Ako ima maloletnog pod starateljstvom stojećeg ili takovog potonjeg naslednika, koji se još nije rodio: imade se primeniti naredjenje §. 2. t. 1.

Ne sprečava izdavanje naslednog uverenja ni ta okolnost, da onaj legatar, komu je zaveštena nekretnina uknjižena kao vlasništvo ostavljačevo, ili udovica ostavljačeva kojoj pripada udovičko pravo, nisu pristali na izdavanje, ali ako ne prikazuju nagodbu, sastavljenu u javnoj ili overovljenoj privatnoj ispravi, sadržavajući različan sporazum, postignut sa ovim ovlaštenim: treba u naslednom uverenju iz zvanične dužnosti narediti, da se ima gruntovnički uknjižiti pravo vlasništva zaveštene nekretnine u korist legatara, kao i udovičko pravo.

Nasledno uverenje ima se uručiti naslednicima, potonjim naslednicima, na nužni deo ovlaštenim, legataru nekretnine eventualno potonjem legataru te udovici ostavljačevoj te iz pravomoćnosti iz zvanične dužnosti priposlati nadležnoj gruntovnoj vlasti radi uknjiženja prava vlasništva te radi izvršenja s tim skopčanih gruntovničkih uknjižba.

§. 103. Za trajanja objavnog roka neprijavljenom zahtevu može se pribaviti važnost redovitim zakonskim putem u granicama roka zastarelosti.

Ako za trajanja objavnog roka bude prijavljen zahtev: treba odrediti ostavinsku raspravu uz naredjenje eventualno potrebnog inventarisanja, te sve spise otpraviti javnom beležniku, kome će se poveriti vodjenje rasprave.

§. 104. Nasledno uverenje treba na molbu naslednika otpremljenu po §. 99., u slučaju postojanja ostalih ovamo spadajućih slučajeva §. 99. te iza objavnog postupka odredjenog u §. 100., u koliko nije bio prijavljen zahtev nasledjivanja, izdati i onda: ako predmet nasledstva sačinjavaju pokretnine, prava

ili takove nekretnine, čije pravo vlasništva u korist ostavljača nije još gruntovnički uknjiženo.

U takovom slučaju ima se u naslednom uverenju zasvedočiti uz izraz imena, gradjanskog staleža i zanimanja, zadnjeg prebivališta ili u pomanjkanju istog općinske nadležnosti ili boravišta te dana smrti ostavljačeve, da iza ostavljača kome ili kojima pripada nasledstvo te ako ih je više, u kakovom razmeru.

Ako je potonji naslednik odredjen treba i to staviti u uverenje. Osim imena naslednika, potonjih naslednika ima se označiti i njihovo stanje ili zanimanje, prebivalište, mesto nadležnosti ili boravišta.

Prema sporazumu postignutom, medju naslednicima te na njihovu molbu treba u naslednom uverenju posebno spomeniti, da takovi pojedini imovinski predmeti, za čije primanje ili pribavljanje važnosti pravu na iste potrebno je opravdanje prelaza nasledstva (u pologu se nalazeći novci, dragocenosti, prava ili potraživanja kojima se putem zakonu ima pribaviti važnost), kojem nasledniku i kakovom razmeru pripadaju.

Osim prava vlasništva na nekretnine, koje sačinjavaju gruntovno vlasništvo ostavljača odredjuje gruntovna vlast usled molbe na osnovu naslednog uverenja izdanog u smislu ovog §-a u korist naslednika gruntovnu uknjižbu ostalih prava uknjiženih u javnim knjigama u korist ostavljača.

Glede uručenja naslednog uverenja imadu se i u slučajevima ovog §-a primeniti pripisi §. 102.

U slučaju prijave potraživanja treba nasledni postupak pokrenuti samo na molbu nekoga od prijavitelja ili molitelja potraživanja.

§. 105. Ako ostavini pripada i nepokretno imanje, može se izdavati na molbu takovo nasledno uverenje, koje kolektivno zasvedočava prelaz nekretnine prema naredjenju §§. 99—102. te ujedno nasledstva prema naredjenju §. 104.

§. 106. Ako je ostavljač — sve nekretnine, uknjižene kao svoje gruntovničko pravo vlasništva zavestio jednom ili više legatara: ima na molbu legatara uz odgovarajuću primenu §§. 100—103. mesta izdavanju zaveštajnog uverenja.

Uz primenu, koja odgovara 4. zac: §. 104. ima se zaveštajno uverenje izdati na molbu legatara i onda, ako je isto

legataru potrebno u svrhu pribavljanja važnosti ili opravdanja prelaza zaveštaja.

Zaveštajno uverenje može se izdavati u oba slučaja preko uslova ustanovljenih u §§. 99—104. samo onda, ako pravo legatara nije sporno, te se ova okolnost može ustanoviti iz spisa, koji se nalaze kod ostavinskog suda, — u koliko pak ustanovljenje toga na takav način nije moguće, — samo onda, ako naslednici pristaju na izdavanje zaveštajnog uverenja.

Pre izdavanja zaveštajnog uverenja može se odrediti za slučaj potrebe, saslušanje naslednika.

O prelazu više zaveštaja na jedno isto ili na razna lica od jednog istog ostavljača može se izdati jedno zaveštajno uverenje.

XI. Odsek.

Posebna naredjenja u pogledu ostavine inozemaca.

§. 107. Kada se u pogledu pokretne ostavine inozemnog ostavljača, nasledni postupak ima da preda (§. 8.) u smislu postojećih medjunarodnih ugovora ili u smislu prakse na temelju uzajamnosti, inozemnom sudu ili drugoj vlasti, usledjuje ustanovljenje smrti na državnom području umrlog ostavljača, po propisima ovog zakona, te se ima o smrtnom slučaju izvestiti i to neposredno ili posredovanjem ministarstva pravde nadležni sud inozemne države ili druga koja vlast iste, naredjenju medjunarodnoga ugovora ili praksi na temelju uzajamnosti odgovarajuća konzularna vlast dotične inozemne države, koja je najbliža mestu smrtnog slučaja (glavni konzul, konzul, potkonzul ili konzularni poslovodja).

§. 108. Prethodno osiguranje, inventarisanje te privremeno održanje ostavine, koja se ima izdati sudu ili inozemnoj vlasti — uračunavši u to i dražbenu prodaju pokretnina, koja se ne mogu sačuvati, — izvršuju domaće vlasti te oblasni organi po postupku uredjivanom u ovom zakonu.

Posle izvršenja inventarisanja izdaje po §. 7. nadležni sreski sud objavu, u kojoj poziva one državljane kao i u zemlji boraveće strance, koji na ostavini potražuju ili zahtev na temelju nasledjivanja ili privatno-pravni zahtev druge vrste,

da svoje zahteve prijave u odredjenom objavnom rokn, jer kasnije prijavljeni zahtev ne će sprečavati izdavanje ostavine inozemnoj vlasti ili sa odlukom iste iskazatoj osobi.

Objavni rok ima se odrediti najmanje mesec dana do najviše 3 meseca. Na proglašenje objave te računanje roka imadu se shodno primeniti naredjenja §. 54. s tom dopunom, da se jedan primerak objave ima priposlati konzularnoj vlasti, sudu ili drugoj vlasti inozemne države, po naredjenju §. 107.

§. 109. Ako za trajanja objavnog roka verovnik ostavljača prijavi potraživanje: može sud ostavinu izručiti samo iza namirenja ili osiguranja prijavljenog potraživanja i njegovih pripadaka. Svota, koja se ima osigurati ako nema drukčijeg sporazuma, ima se položiti u gotovini ili vrednosnim papirima, podobnim za kauciju.

Sporno potraživanje može se uzeti u obzir samo onda, ako verovnik prijavljivač u konačnom roku, koji sud ima da odredi najviše na 15 dana, tužbu pokrene radi potraživanja, a ako potraživanje nije još dospelo radi ustanovljenja istinitosti te opstojnosti istog, te u roku od 8 dana računajući od odredjenog konačnog roka opravda pokretanje tužbe, ili iskaže, da je parnica u toku ili da je njegovo potraživanje pravomoćno dosudjeno.

Ako bude prijavljen zahtev na neki ostavinski imovinski predmet, koji se zahtev temelji na pravu vlasništva ili drugom stvarnom pravu, takova prijava potraživanja ne sprečava izdavanje ostalog imovinskog imetka. U slučaju prigovaranja takovom zahtevu, imaju se shodno primeniti gornja naredjenja.

§. 110. U slučaju prijavljivanja takovog naslednika ili legatara, koji svoj zahtev opravda sa podacima, označenim u §. 57., obvezan je sud na molbu prijavitelja zadržavati ostavinu, eventualno prijavljenom naslednom zahtevu odgovarajući ili na pokriće zaveštaja potrebni deo ostavine sve dotle, dok nadležan inozemni sud nije pravomoćno odlučio u pogledu prijavljenog zahteva nasledjivanja.

Ako je zahtev prijavljivača pravomoćno dosudjen: ima se ostavina odnosno zadržani deo iste upotrebiti za namirenje zahteva; iza namirenja zahteva preostali deo te ako zahtev ne bude dosudjen, cela ostavina, odnosno zadržani deo iste ima se izručiti inozemnoj vlasti.

§. 111. Ako naslednik inozemnog ostavljača, koji se nalazi u zemlji moli, da glede pokretne ostavine dovrši nasledni postupak domaći sud: izdaje po §. 7. nadležni sreski sud objavu, u kojoj poziva potraživače, nalazeće se u inozemstvu, da svoje zahteve, koji se temelje na pravu nasledjivanja prijave u roku od 3 dana, jer će u protivnom slučaju održati raspravu sa moliocima.

Na proglašenje te priposlanje objave, izračunanje roka imadu se primeniti odnosna naredjenja §. 108.

§. 112. Pokretna ostavina ima se izdati u naravi.

Ako je sačuvanje nemoguće ili u slučaju zamolnice dotične inozemne vlasti sačinjava predmet izručenja mesto dražbom prodanog pokretnog imanja ubrana kupovna cena.

Ako u slučaju §. 110. samo na jedan deo pokretne ostavine bude prijavljen zahtev nasledstva: usledjuje delomično izručenje ostavine — u koliko nije postignut protivni sporazum — na taj način, da u naravi deljive pokretnine bude razdeljene u naravi, a u naravi nedeljive da budu na dražbi prodane, te da se razdeli kupovna cena.

Pre izručena ostavinskog imetka imadu se naknaditi tokom postupka nastali treškovi, odnosno odbiti od uplaćene kupovne cene.

§. 113. U §. 108—112. sadržani propisi budu primenjeni samo u toliko, u koliko postojeći medjunarodni ugovor ne zadržava a druge naredjenje, ili iz naredjenje istog ne proizlazi druge.

XII. Odsek.

Postupak u nedostatku naslednika.

§. 114. Ako je neki ostavljač umro, bez postavljanja naslednika ili nitko nezna o postojanju naslednika, treba o tome bez odlaganja izvestiti ravnateljstvo erarskih pravnih posala sa priposlanjem smrtovnici.

Sud u ovakovom slučaju imenuje staratelja za ostavinu te se stara o sigurnosti i rukovanju ostavine uz potrebno održavanje propisa ovog zakona.

§. 114. U slučaju §. 114. treba one, koji na ostavinsko imanje stavljaju zahtev nasledjivanja, pozvati putem objave, da se u roku od 1 godine prijave sudu ili da prijave svoje zahteve.

Na proglašenje, saopćenje objave, te računanje roka imadu se shodno primeniti propisi §. 54.

§. 116. Ako se u roku od godine dana prijavi potraživač na ostavinu, imade se rasprava ostavine održati po propisima §. 50—71. te na istu pozvati ravnateljstvo erarskih pravnih posala.

Ako pak u roku od 1 godine nitko ne prijavi potraživanje: treba ostavinu predati eraru.

Za trajanja objavnog roka neprijavljenim potraživanjima može se pribaviti važnost protiv eraru u granicama roka zastarelosti.

XIII. Odsek.

Takse i troškovi.

§. 117. U naslednim stvarima, ako vrednost ostavine ne nadmašuje 200 K može javni beležnik zahtevati, samo biljegovne te poštanske izdatke.

Kod ostavine, čija vrednost nadmašuje 200 K ima javni beležnik pravo na sledeći takseni paušal: (sleduju takse.)

Temelj računanja takse jest inventarna vrednost ostavinskog imanja, u slučaju §. 61., ostavinskog nepokretnog imanja bez odbijanja tereta.

Preko taksenog paušala imadu se javnom beležniku ustanoviti samo biljegovani te poštanski izdaci, u slučaju nabavljanja izvoda iz matica iz zvanične dužnosti te poglavarstvenih svedočba, za iste plaćene takse, te oglasna taksa predujmljena po javnom beležniku, za proglašenje objave.

Ako bi izvršenjenje naslednog postupka zahtevalo inventarisanje te raspravu ili samo raspravu jedne ili više predjašnjih ostavina, imade se takse za javnog beležnika ustanoviti po gornjim propisima za svaku po njemu raspravljenu ostavinu posebno.

§. 118. Za takseni paušal ustanovljeni po §. 117. dužan je javni beležnik izvršiti inventarisanje ostavine, ispravku ili nadopunu inventara, ponovno inventarisanje, odredjeno po ostavinskom sudu, raspravu ostavine te sa istom strogo skopčane činjenice, — ovamo razumevajući tokom postupka potrebne pozivnice, zamolnice te izveštaje — konačno nabavu gruntovnih izvadaka kao i izvoda iz matice, koji se radi prav-

danja pitanja nasledstva imaju nabaviti iz zvanične dužnosti, osim izvadaka, predanih od interesovanih naslednika radi dokazivanja svojih porodičnih veza. Za isti takseni paušal dužan je javni beležnik overoviti u §. 9. zak. čl. XXXIV.: 1881. spomenute ostavinske iskaze te dogotoviti priloge istih.

Takseni paušal pripada javnom beležniku i onda, kada je inventarisanje izvršio drugi izvršioc.

§. 119. Pod posebno taksiranje, uredjivano po zak. čl. LX.: 1880. spada posebno inventarisanje ostavine, izvršeno u slučaju §. 36. ili iz drugih razloga, ako nije rasprava ostavine poverena javnom beležniku. U ovom slučaju ustanovljuje se taksa po §. 26. zak. čl. LX.: 1880. ali ustanovljena taksa ne može biti veća od one takse, koja bi u smislu §. 10. javnom beležniku pripala onda, da mu je bila poverena rasprava ostavine.

Radi postupka oko istavljenja u §. 60., 67. i 70. spomenuti posebnih zapisnika pripadaju raspravljajućem javnom beležniku sledeće takse: (sleduju takse.)

§. 120. Veće taksiranje od taksenog paušala odredjeno u §. 117. ne pripada javnom beležniku ni onda, ako se pokazuje potreba za više rasprava ili naknadnih rasprava. Ako drugi javni beležnik obavi nastavnu ili naknadnu ostavinsku raspravu, podeljuje sud takseni paušal prema okolnostima srazmerno medju postupajuće javne beležnike, te može povratak taksenog suviška, koji je možda isplaćen postupajućem javnom beležniku potraživati onaj, koji je izvršio plaćanje.

Ako se takova rasprava, koja je bila odredjena po javnom beležniku izvan njegovog sedišta te na mestu izvan sedišta njegovom području pripadajućih sreskih sudova, nije mogla održati usled izostanka jednog ili više interesovanih ili njihovih zastupnika, u ovakovom slučaju dužni su nastale troškove javnog beležnika, te ako je ovom prilikom odredio više rasprava, srazmerni deo troškova — izuzev slučajno propuštanje — platiti propisno pozvana stranka ili stranke propuštanja. Svotu ovih troškova odredjuje sud obzirom na okolnosti; ali ustanovljeni trošak ne može da nadmašuje u §. 117. odredjene dotične stavke.

§. 121. Javni beležnik je dužan zaračunati takse i troškove na svaki način u raspravnom te ako stranke prigodom rasprave isplate takse i troškove u celosti ili delomično, izvršenje isplate

uvesti u zapisnik sa oznakom svote te prosto od biljegovine, eventualno označiti, da taksa nije isplaćena.

Svotu takse i troškova ustanovljuje ostavinski sud u uručbenoj odluci upućivanja na parnicu, bilo da su interesovani isplatili ili ne, te je javni beležnik dužan onu svotu, koju su stranke eventualno preko ustanovljene cene isplatili povratiti.

Takse i troškove dužni su naslednici, na nužni deo ovlašteni, te takav legatar, komu je ostavini pripadajuća nekretnina bila zaveštena, snositi prema javnom beležniku solidarno, izmedju sebe pako u razmeru udela. Razmer udela ustanovljuje obzirom na okolnosti sud u uručbenoj odluci. U slučaju upućivanja na parnicu dužan je takse i troškove platiti u posedu se nalazeći naslednik ostavivši mu eventualno pravo na potraživanje povratka protiv sudski priznatih naslednika.

Sud nalaže interesovanima — u koliko isplate takse i troškova ne proizlazi iz zapisnika ili izveštaja i javnog beležnika — da svotu za takse i troškove javnom beležniku u roku od 15 dana pod pretnjom ovrhe isplate. U ovom predmetu odlučuje sud redovno u uručbenoj odluci ili u odluci upućivanja na parnicu.

Ustanovljena svota uteruje se iz pokretnina na plaćanje obvezanih na način javnog poreza. U tu svrhu zamoli ostavinski sud nadležnu vlast po molbi javnog beležnika. Ako je uterivanje ovim putem nemoguće: odredjuje ostavinski sud na molbu javnog beležnika ovrhu radi namirenja na nekretnine na plaćanje obaveznih.

U slučaju zabrane ostavine, dužan je takse i troškove platiti staratelj uzapćenog imanja iz prihoda ostavinskog imanja. U slučaju neispunjenja ove dužnosti odlučuje sud na osnovu izveštaja javnog beležnika.

§. 122. Taksa inventarisanja, izvršenog po opčinskom beležniku ustanovljuje naredbom ministar unutrašnjih dela.

§. 132. Tokom naslednog postupka nosi svaki interesovani svoje troškove.

U slučaju zabrane ostavine, imadu se takse i troškovi staratelja uzapćenog imanja, sudskog staratelja odredjenog u smislu §. 90. za uterivanje ostavinskih potraživanja te ostavinskog staratelja, imenovanog u slučaju §. 114., platiti iz osta-

vinskog imanja odnosno po priznatim naslednicima u razmeru njihovog naslednog dela.

U slučaju §. 80. nosi takse i troškove staratelja potonjeg naslednika, koji se tek imade roditi onaj, na čiju je molbu bio pokrenut postupak radi brisanja gruntovne zabeležbe te razrešenja osiguranja.

Ove takse i troškove kao i posebne troškove inventarisanja, ove zadnje pak i onda, ako nema mesta ostavinskoj raspravi, ustanovljuje ostavinski sud.

Pravomoćno rešenje ostavinskog suda donešeno u predmetu snošenja ustanovljenih taksa i troškova sačinjava izvršivu javnu ispravu, na osnovu koje ostavinski sud odredjuje ovrhu radi namirenja na molbu ovlaštenih.

XIV. Odsek.

Pravni lekovi.

§. 124. Tokom naslednog postupka ima protiv prvostepene sudske odluke redovno mesta utoku.

U onim slučajevima, u kojima redovni nasledni postupak bio pokrenut iz zvanične dužnosti ili na molbu neke interesovane stranke ima protiv odluka, koje prethode odluci, donešenoj u predmetu predaje ili upućivanja na parnicu mesta posebnom utoku, samo protiv sledećih odluka: 1. protiv odluke, kojom se je sud izjavio nenadležnim za postupak, 2. protiv odluke, kojom je sud odbio molbu legatara ili verovnika ostavljača, podnešenu u predmetu inventarisanja ostavine, 3. protiv takove odluke, kojom je sud obustavio ili suspendovao postupak ili odbacio molbu za nastavak suspendovanog postupka, 4. protiv odluka, donešenih u predmetu osiguranja te rukovanja ostavinskog imanja, nadalje u predmetu dražbene prodaje ostavinskog imetka, iste tako otudjivanja ostavinske nekretnine u predmetu pristanka ostavinskog suda (§. 94.); 5. protiv odluke, donešene u predmetu taksa i troškova staratelja uzapćenog imanja sudskog staratelja te staratelja.

Tokom utoka, predatog protiv uručbene odluke ili odluke upućivanja na parnicu može se tražiti saniranje svake takove povrede, koja prethodi utokom napadnutu odluku ili nasledno

uverenje, te se prema gornjima ne može napasti posebnim utokom, ne uračunavši u to po §. 20., 22. i 47. donešene one odluke, protiv kojih je utok isključen.

Protiv odluke drugostepenog suda ima mesta utoku samo u slučajevima §§. 72., 76., 79., 81., 82., 84., 85., 91., 95., 101., 104., 106. a i u ovima samo onda, ako odluku prvostepenog suda promeni drugostepeni sud, te u slučaju §. 79. i onda, ako prvostepenu odluku odobravajuća drugostepena odluka odredi brisanje gruntovne zabeležbe, prava potonjeg nasledstva ili potonjeg legatarnog prava, ili razrešenje osiguranja.

U slučajevima gore citiranih §§-a je i protiv prvostepene i protiv drugostepene odluke predani utok od odgodne moći za daljnji postupak. Ali takav utok, koji se predaje protiv odluke, koja odredjuje ostavinsko uzapćenje te naredjenje radi osiguranja na ostavinsku pokretninu, nema odgodne moći na izvršenje naredjenja uzapćenja ili osiguranja, šta više ova naredjenja mogu se izvršiti i pre istoka utočnog roka.

Protiv odluke, koja odredjuje otplatu javno-beležničkih taksa i troškova, predati utok nema odgodne moći na odredjenje te izvršenje uterivanja te ovrhe radi namirenja.

O utoku odlučuje u drugom stepenu nadležni sudbeni stol (preinaka §. 271. zak. čl. XLIV.: 1912.), u trećem stepenu kr. kurija.

Ako se utok predaje protiv pojedinih tačaka odluke, postaju posle istoka utočnog roka ostale tačke pravomoćnima. U ostalom imadu se u pogledu utoka primeniti naredjenja zak. čl. LIX.: 1881.

§. 125. Tokom naslednog postupka, vodjenog po javnom beležniku, mogu stranke protiv naredjenja javnog beležnika te radi propuštanja obveznog naredjenja podići žalbu ostavinskom sudu, o kojoj sud u slučaju potrebe uz zatraženje ostavinskih spisa odlučuje bez odlaganja.

U ovom slučaju, kao i onda, kada bi javni beležnik prekoračio svoj delokrug ili postupao protupropisno: daje ostavinski sud uputu glede ostavinskih poslova, koju je javni beležnik dužan izvršiti.

XV. Odsek.

Zaključne odredbe.

§. 126. Dan stupanja u krepost ovog zakona odredjuje

ministar pravde te se ujedno ovlašćuje, da prelazna naredjenja te naredjenja radi stavljanja u krepost, uredi sporazumno sa ministrom unutrašnjih dela.

§. 127. Ministar pravde i ministar vera i nastave ovlašćuju se, da — u predmetu udela u ostavini katoličkih svećenika nižeg reda, umrlih bez oporuke, pridržavajući netaknuto u kreposti stojeće materijalne pravne norme, — mogu naredbom uredjivati postupak glede razdeobe takovih ostavina.

§. 128. Stupanjem u krepost ovog zakona gube snagu ovome protivni zakoni. Osobito gube krepost, 1.) §. 559., 593. zak. čl. LIV.: 1868. te t. 1. §. 594. 2.) §§. 123., 125., 128. zak. čl. XXXV.: 1874.; 3.) §§. 219., 230., 233., 247., 249. i 251., 257. zak. čl. XX.: 1877.; 4.) §. 92. zak. čl. LIX.: 1881.; 5.) §. 30., 33. zak. čl. VII.: 1886.

Naredjenje §. 30. zak. čl. XX.: 1877. nadopunjuje se time, da starateljstvu ima mesta i za zastupstvo oporučnog potonjeg legatara, koji se tek ima roditi.

Naredjenja 2. i 5. zač. §. 31. istog zakona preinačuju se tako, da odredjenje starateljstva začetka, oporučnog potonjeg naslednika i potonjeg legatara, koji se tek imadu roditi, te odredjenje staratelja, spada u delokrug starateljske vlasti.

1. i 5. t. §. 250. zak. čl. XX.: 1877. ostaje u kreposti s tom preinakom, da u ovom pravcu starateljska vlast sasluša interesovane prema prilikama putem općinskog poglavarstva ili sreskog načelnika ili pak, da pred sebe pozove interesovane. Ostala naredjenja ovog §-a gube krepost.

U kreposti ostaje §. 231. zak. čl. XX.: 1877. s tom preinakom, da se starateljska vlast u onom slučaju, ako se pokazuje potrebnim ispravak smrtovnice ili inventarisanje ostavinskih predmeta, koji se nalaze u drugoj općini, obrati glede toga ostavinskom sudu.

§§. 232. i 248. zak. čl. XX.: 1877. preinačuju se tako, da starateljska vlast izvršuje u ostavinski inventar primljene, ili u vlasništvo maloletnih putem nasledstva dospele, te na vrednosne papire te privatne obveznice se odnoseće te u cit. §-u označene agende, samo iza završetka naslednog postupka.

Naredjenja §. 7. zak. čl. LIX.: 1881. radi rešenja sukoba nadležnosti, a naredjenja §. 57. zak. čl. LIV.: 1868. radi izašiljanja sudije ostaju u naslednim stvarima i dalje u kreposti.

§. 129. Naredjenja u pogledu udovičkog prava i to §. 81., 5. zač. §. 92., te 2. i 3. zač. §. 102. ovog zakona nemaju se primeniti u onim krajevima zemlje, u kojima je a. g. z. u. kreposti.

U ovim krajevima zemlje ima se udovici, — u koliko njezino pravo nasledstva nije sporno — tokom ostavinskog postupka izručiti iz čistog prihoda ostavine jedna četvrtina, te ako je ostalo više od troje dece, jedan dečji deo od čistog prihoda.

§. 130. Sprovadjanje ovog zakona poverava se ministru pravde te unutrašnjih dela, ministru vera i nastave te ministru financija.

III. DEO.

Stvarno pravo.

I. Odsek.

Stvari.

Pod stvarima razumevamo u svakdašnjem životu samo predmete, koji se mogu fizičkim ćutilima osetiti, te koji u prirodi zauzimaju neki prostor.

One stvari, koje se ne mogu ćutilima osetiti, jesu prava, koja su isto predmeti poseda.

§. 311. a. g. z. kaže da se sve telesne i beztelesne stvari, koje su predmet pravnog prometa, mogu uzeti u posed.

Od ovih općih propisa izuzete su one stvari, koje ne sačinjavaju predmet privatnog prometa. Ono, da su neke stvari izvan prometa, proizlazi ili iz naravi same stvari ili usled naredjenja države.

Usled naravi stvari ne čine predmet prometa: vazduh, nebo, zvezde, i t. d., dok usled naredjenja države, predmeti državnog monopola te rečne vode, drumovi, trgovi i t. d., kojima država raspolaže.

Imade pokretnih i nepokretnih stvari, potrošivih i nepotrošivih, zamenjivih i nezamenjivih, deljivih i nedeljivih te jednostavnih i sastavljenih.

Nepokretna je zemlja te svi oni predmeti, koji su sa zemljom u takovoj organskoj vezi, da se ne mogu iz jednog u drugo mesto premestiti bez povrede bitnosti, ostale su stvari pokretne.

Pokretnost ili nepokretnost jedne stvari je pravni pojam.

Glasom §. 2. zak. čl. III.: 1907. stavlja se proizvedena električna struja te svaka druga energija, koja se može iskoristiti u tehničku svrhu pod istu kažneno-pravnu zaštitu, koja postoji za pokretne stvari.

Potrošive su stvari one, koje samom uporabom bivaju uništene, nepotrošive su stvari, čije je odredjenje baš duga upotreba takove su pokućstvo, odelo i t. d. Naravno je, da se s vremenom i ove mogu uništiti.

Zamenjive stvari su one, koje u svakdanjem životu te u privrednom prometu budu označene samo po broju, meri i težini: takove su žito, novac i t. d. Nezamenjive stvari su one, koje se ne mogu zameniti sa sličnim stvarima iste vrst n. pr. jedan konj sa drugim i t. d.

Deljive su one stvari, kojih privredno odredjenje ostaje isto i posle razdeobe na pojedine komade, u protivnom slučaju su nedeljive. (Deljiva je zlatna ruda, nedeljiva je životinja.)

Jednostavne stvari su one, koje usled svoje fizične prirode sačinjavaju jednu celinu, sastavljene su pak stvari one, koje su sastavljene od više predmeta, ali se pojedini predmeti mogu napose upoznati, te eventualno povratiti u svoju prijašnju samostalnost.

Prirast, pripadak.

§. 295. a. g. z.: trava, drveće, plodovi te sve upotrebljive stvari, koje nastaju na zemaljskoj površini, imaju se smatrati nepokretninom sve dotle, dok nisu rastavljene od zemlje. Čak i riba u vodi te divljač u šumi postaju pokretnim dobrom samo onda, ako riba bude ulovljena, a divljač oboren.

Prirast kao i pripadak je od značaja samo kod sastavljenih stvari.

Prirast je ona stvar, koja dolazeći sa drugom stvari prirodnim ili umetnim putem u vezu, postaje delom iste. Pripadak je takova stvar, koja se — a da ne izgubi svoj samostalni fizički opstanak — sastavlja sa kojom drugom stvari, usled čega čini mogućim veće privredno iskorišćivanje iste. Pripadak je sve ono, što je sa glavnom stvari u takovom stalnom odnošaju, koji služi svrsi glavnog predmeta. Zgrade sačinjavaju pripadak one nekretnine, na kojoj su sagradjene.

Usled toga ne može se steći vlasništvo zgrade, sagradjenjem na tudjem zemljištu. Pravo na ribolov je neodeljivi pripadak zemljišnog vlasništva. U slučaju prodaje zgrade prolazi sa prodajom iste i dotično zemljište, na kojem se zgrada nalazi u vlasništvo kupca i to bez posebnog uslova.

Materijalna je pravna norma, da takove sporedne stvari, koje služe za glavni predmet, dele sudbinu istoga kao pripaci glavnog predmeta. Banja, koja sačinjava nameštaj kuće, uredjenje klozeta te gvozdene peći prelaze kao pripaci kuće zajedno sa kućom u vlasništvo kupca. U pomanjkanju drugog uslova smatra se prodatim i žrvanj skupa sa glavnim predmetom. Na gospodarstvu sagradjene žitnice i kolibe su pripaci gospodarstva i onda, ako se sastoje samo iz temelja od greda. Predmeti uredjenja električne rasvete te električna zvonca isto su pripaci kuće, te se smatraju prodanima sa istom. Nije pripadak stana na samostalnom području intravilana stojeći podrum. Parni kotlovi, parni strojevi pripaci su parnog mlina, te se kao takovi smatraju nekretninama.

Iz odnosa prirasta te pripadaka prema glavnom predmetu proizlazi, da tko nabavlja glavni predmet, nabavlja ujedno i prirast i pripadak istoga.

Posed, (possessio.)

Posed je ona sveza predmeta i osobe, usled koje osoba drži predmet kao svoju stvar pod svojom fizičkom vlasti te uživa njezine plodove.

Prvi sastavni elemenat poseda je po tome: detentio, drugi posednička volja, da dotičnu stvar upotrebljava u svoje ime u svoju korist t. j. tako zvani animus domini vel animus rem sibi habendi. Da se može govoriti o posedu potrebna su oba uslova, detentio može u kojem slučaju i da manjka, ali animus domini treba da bezuslovno postoji. Tamo gde fali animus domini može biti govora samo o detenciji.

Važeći §. 309. a. g. z. glasi: ko neku stvar drži pod svojom vlasti odnosno čuvanjem zove se pridržnikom, detentorom iste. Ako je volja detentora, da istu zadrži kao svoju, onda je posednik iste. Po tome je detencija ona sveza izmedju predmeta i osobe, po kojoj osoba drži faktično predmet pod svojom vlasti a da ga ne smatra svojim, jer faktičnu moć nad stvari ne vrši u svoje ime nego usled nekog tražbenog odnosa u ime treće osobe.

Temelj detencije ne može se samovoljno promeniti.

Neograničeni gruntovnički vlasnik ovlašten je zahtevati posedovanje nekretnine, označene kao njegovo gruntovno

vlasništvo, ali samo u onom slučaju, ako je savesno postupao kod sticanja vlasništva, jer gruntovnička uknjižba štiti samo savesno stečena prava.

Pravna je norma, da tko neku stvar kod sebe drži iz verovatnih razloga, smatra se savesnim posednikom istoga, te kao takav može istu da potroši, te ako ju je potrošio, nije dužan nadoknaditi, ali pravna je norma i to, da se u pogledu roka radi odštete pokrenute parnice postupa sa savesnim posednikom jednako, kao i sa nesavesnim te jednako jamče za prouzročenu štetu.

Savesni posednik može izostalu korist zadržati te zahtevati naknadu uloženih investicija.

Nesavesnim posednikom smatra se onaj, koji znajući da posed pripada trećoj osobi, a ne njemu, ne predaje posed ni iza poziva spomenute treće osobe.

Kao savesnom tako i nesavesnom posedniku jednako pripada pravo odnošenja u naravi svih onih investicija, koje se mogu odeliti od predmeta bez povrede bitnosti.

Sticanje te prestajanje (gubitak) poseda.

Način sticanja može da bude jednostran ili dvostran. Jednostrano je pribavljanje poseda, ako činjenica uzimanja u posed, skopčana sa voljom (posedničkom), stvara posebno stanje.

Dakle kod jednostranog pribavljanja poseda potrebna je osim volje još i aprehenzija stvari, ali ne bezuslovno, jer je dostatno uz volju i primanje na čuvanje.

Po §. 312. a. g. z. uzimaju se nekretnine u posed okupacijom, razgraničenjem, ogradjivanjem, označivanjem ili obradjivanjem. Jednostrano pribavljanje poseda, pošto se odnosi na takovu stvar, koja se je nalazila u posedu drugoga, postaje dovršenim samo onda, ako je prijašnje posedovanje usled oduzimanja posve prestalo.

Dvostrano je pribavljanje poseda onda, ako za pribavljanje postoji i pristanak prijašnjeg posednika.

Ovim prenosom prestaje pravo posedovanja prijašnjeg (prvog) posednika te otpočima posedovanje drugog (novog)

posednika. Iz ovoga se vidi, da je posedovanje, stečeno usled prenosa, jednostavni nastavak prijašnjeg posedovanja.

Pribavljanje poseda je različito kod pokretnina i nekretnina.

Najjednostavniji te najopćenitiji način pribavljanja poseda je predaja predmeta poseda iz ruke u ruku. U ovom slučaju usledjuje fizičko preuzimanje predmeta poseda.

Predaja može da usledi i bez fizičkog preuzimanja, kada prenosilac predmet poseda dade preneti u stan pribavljača poseda, ili ako ovo i ne čini, ali sa znacima označi promenu u osobi posednika. To je tako zvana longa manu traditio.

Onaj način pribavljanja poseda, kada detentor (pridržnik) postane posednikom usled pogodbe sa posednikom, t. j. kada predmet detencije već ne poseduje u ime drugoga ili za drugoga, nego u svoje ime i korist, zove se brevi manu traditio.

Ovome je baš protivno pribavljanje poseda putem constitutum possessorium, što postoji onda, kada posednik predmet poseda prenese na drugoga na taj način, da isti i dalje zadrži u svojoj detenciji. U ovom slučaju dosadašnji posednik i nadalje zadržava predmet poseda pod svojom vlašću, ali više ne u svoje ime i korist, nego u ime i korist drugoga. Dakle iz posednika postaje pridržnik (detentor.)

Predaja nekretnina može da usledi uvadjanjem ili simboličkom predajom, predaji iz ruke u ruku ne može biti mesta.

Sticanje poseda prava dešava se na isti način kao i sticanje poseda predmeta.

Pribavljanje poseda obavlja svaki redovno osobno, ali se može i putem zamenika, kada zamenik postupa u ime i korist poveiroca. Ako pak netko bez ovlaštenja steče posed u ime i korist drugog, ovo postaje pravovaljanim tek sa naknadnim odobrenjem.

Posed prestaje relativno ili apsolutno. Relativno prestaje posed onda, ako dosadašnji posednik prenese predmet poseda ili ako se isti od njega oduzme protiv njegove volje.

Apsolutno prestaje posed onda, ako posednik ostavlja kao corpus tako i animus na posedovanje, usled čega posedovanje posve prestaje.

Razliku činimo kod prestanka poseda stvari te prava.

Posed stvari može da prestane corpore i animo. Posedovanje stvari prestaje corpore, ako predmet poseda fizički bude uništen, ako se preradi, te se pretvori u drugu stvar, ili ako predmet poseda nestaje.

Posedovanje stvari prestaje animo putem derelictio, kada posednik ostavlja volju na posedovanje izričito ili ćutke.

Posed prava prestaje, ako posednik ne vrši predmet poseda sačinjavajuće pravo te ostavlja i volju na posedovanje.

Sudska praksa. Pitanje posedovanja ne može se rešavati bez pozivanja u parnicu svih faktičnih posednika. Neograničeni gruntovni vlasnik ovlašten je zahtevati posedovanje nekretnine, koja je uknjižena kao njegova svojina, kao posledicu prava vlasništva. Površinu nekretnine ne dokazuje ni gruntovna ni katastralna zemljopisna karta. Nabavljanje klecala ovlašćuje nabavljača samo nato, da na istom za vreme službe božje sedi. Donešena presuda u parnici radi poseda nekretnine, ne može se smatrati u pitanju prava vlasništva kao res judicata.

Zaštita poseda.

Posednik ima pravo nesmetano posedovati predmet, koji se nalazi pod njegovom vlasti. Iz ovog načela proizlazi. da posednik dobiva zaštitu, ako ga netko u mirnom posedovanju samovoljno uznemiruje.

Za upotrebu zaštite poseda potrebno je, da zaista postoji i da bude učin, koji povredjuje posed. Osim toga potrebno je za ustanovljenje činjenice smetanja poseda, da se dešava samovoljno te hotimično. Protiv onoga dakle, koji iz zablude ili pristankom posednika ili redovitim zakonskim putem učini takovo delo, koje prividno ima narav smetanja poseda, nema mesta zaštiti poseda, pošto se ne radi o smetanju.

Sredstva zaštite poseda jesu: 1. samovlast, 2. tužba radi poseda.

Samovlast je vanredno sredstvo zaštite poseda te joj ima mesta samo u izuzetnim slučajevima te mogućnost upotrebe sačinjava predmet sudskog ocenjivanja.

Drugo redovno sredstvo zaštite poseda je prema tome, da li se radi samo o smetanju ili o potpunom oduzimanju

poseda, tužba radi smetanja poseda ili tužba radi sumarnog povratka u prijašnje stanje.

Za upotrebu sredstva radi zaštite poseda ima pravo samo posednik, u izuzetnim slučajevima — u slučaju zakupa (kirije i arende) — i pridržnik (detentor.)

Ova parnica radi smetanja poseda ima se pokrenuti samo unutar godine dana računajući od smetanja poseda pred sreskim sudom. Parnica se rešava čisto na temelju dokazivanja činjenica. Sud ustanovljuje samo dve činjenice: 1. da li je postojalo faktično posedovanje, te 2. da li postoji učin smetanja poseda. U ocenu pravnog pitanja sud ne može da se upušta, jer je tužbena svrha obustava smetanja te uspostava prijašnjeg nesmetanog stanja, te naknada eventualno prouzročenih šteta.

U slučaju potpunog oduzimanja poseda je sredstvo zaštite tužba radi sumarnog povratka u prijašnje stanje. I. ova parnica ima se pokrenuti unutar godine dana ne računajući od oduzimanja poseda odnosno dotičnog učinka, isto pred sreskim sudom, jer po istoku ovog roka ima mesta samo petitornoj tužbi.

I ova parnica rešava se čisto na temelju dokazivanja činjenica. U parnici mora tužitelj dokazati prijašnje postojanje poseda te učin otimanja.

U ovoj parnici stoje tuženome na raspolaganje samo dva obranbena sredstva: 1. ako netko silom oteti predmet poseda isto silom od otimača otme, te prijašnji, koji je isto silom došao do poseda stvari, traži povratak sumarnim putem; 2. ako je prošlo već godina dana od učinka otimanja poseda.

Svrha parnice radi sumarnog povratka jest: restitutio in integrum, koji zahtev može biti kumuliran i sa zahtevom za naknadu štete.

O postupku radi ispravka granica te medja govorimo onda, ako je usled prirodnih dogadjaja granica ili medja izbrisana te se više ne može raspoznati, te radi toga nastaje spor medju susedima. U parnici, koja se pokrene, ima sud očevidom na licu mesta pronaći ili ustanoviti staru granicu ili medju, a da se ne upušta u pravno stanje odnosno u pitanje o pravu na posed, ako se to ne može ustanoviti, onda sud spornu česticu jednako razdeli medju susede. Donešena presuda ne tangira eventualnu parnicu radi prava vlasništva. Od ovog postupka razilazi se obilaženje granice, kada granica medju

strankama nije sporna, samo je nevidljiva, te je dakle reč samo o ponovnom postavljanju obeležja granice. Ovopogledni postupak pripada upravnim vlastima. Ponovno postavljanje obeležja granice može kojagod od interesovanih stranaka zahtevati. Upravna vlast odlučuje u spornom pitanju obzirom na jednogodišnji nesmetani posed. Sa rešenjem upravne vlasti nezadovoljna stranka upućuje se na put redovite pravde. Na parnicu upućena stranka, može da pokrene tužbu radi ispravka granica ili medja.

U pogledu zaštite poseda postoji razlika izmedju a. g. z. te ugarskog materijalnog prava. §. 339. a. g. z. glasi: posed bilo kakav mu drago nema nitko prava samovlasno smetati. Smetani ima pravo tražiti od suda, da se zabrani uznemirenje. Iz ovoga proizlazi da a. g. z. štiti u mirnom faktičnom posedu i nezakonitog i nesavesnog vicioznog posednika prema svakome dakle i dejicienta protiv samovlasti deposediranog predjašnjeg posednika, pa čak i tata protiv samovlasti vlasnika ukradene stvari.

§. 334. a. g. z. dopušta samosilu jedino na obranu od neposredne navale na posed, dakle samo tečajem napadaja, a ne i posle uspešno dovršenog napadaja.

Naprotiv tome ugarsko pravo (Tripartitum I. 68.) dopušta posedniku, koji je bio deposediran, vi, clam ili precario, da svoj posed via facti (samovlasno) uspostavi u toku od godine dana. Ugarsko pravo po uzoru rimskom ne štiti dakle vicioznog posednika protiv predjašnjeg posednika, ako samovlasno uspostavi svoj oteti posed. Ako u sumarnoj posedovnoj parnici tuženi, predjašnji posednik, koji je svoj posed samovlasno uspostavio dokaže, da je tužitelj posedovao viciozno (exceptio vitiosae possessionis ab adversario), onda će takav viciozni posednik biti sa tužbom odbijen. Ako je viciozni posednik posedovao dulje od godine dana, ne važi više prigovor vicioznog poseda; pošto je samovlasno uspostava otetog poseda dozvoljena samo unutar godine dana. U ovom slučaju će tužitelj morati pokrenuti redovnu parnicu. Po ovom slučaju, gde se ima dokazati jednogodišnje posedovanje razvila se je sudska praksa, da sumarni tužitelj ima u svakom slučaju dokazati svoje bar jednogodišnje posedovanje.

Sudska praksa. U sumarnoj posedovnoj parnici čini pitanje samo to, da li je tužitelj pre navodnog smetanja

bio zaista u posedu dotične stvari ili prava, za koje moli uspostavu predjašnjeg faktičnog stanja, te da li postoji smetanje poseda. Naslednici nisu ovlašteni njima predatu te gruntovnički na njih prepisanu nekretninu samovlasno u posed uzeti onda, kada je ista u posedu nekog trećeg stranog lica. Nije potrebno ni faktično nasilje za molbu na povratak sumarnim putem, jer svaka takova činjenica, kojom netko posed neke stvari samovlasno uspostavi, i ako nije upotrebljena faktična sila, sačinjava smetanje poseda, jer se sila sadržava u nezakonitom učinu. Smetanje poseda počinja onaj kupac, koji se namesti u kupljenoj nekretnini bez predaje. Smetanje poseda čini, ako tko prelazi kolima preko njive drugog, a da nije za prelaz stekao servitutno pravo. Smetaoc dužan je dokazati, da je upotrebu puta vršio servitutno, jer u protivnom slučaju ima se pretpostaviti, da je uporaba usledila na temelju privremene dozvole ili previdjaja.

Vlasnik može da i bez sudske dozvole otvori prozor na zidu svoje kuće, dakle ovaj čin ne čini smetanje poseda.

I zabrana vršenja nekog prava može da čini smetanje poseda. Odrezanje grana drveća, koje se proteže u susedstvo, ne čini smetanje poseda, kao ni to, da netko vazdušni prostor nad svojim zemljištem zazida.

Nezakonita zabrana zidanja ili gradnje po općinskom poglavarstvu čini smetanje poseda.

U slučaju zajednice vlasništva, koja postoji u pogledu neke stvari, promena prouzročena jednostrano po jednom suvlasniku na postojećem faktičnom stanju, čini smetanje poseda.

Rušenje vlastite ograde ne čini smetanje poseda prema susedu, naprotiv sadjenje živice čini smetanje.

Zakupnik ima pravo upotrebe na vanjski deo stana (zid) samo onda, ako je to u zakupnom ugovoru bilo posebno ugovoreno. Tužba radi povrata uporabe općinskog javnog zdenca ne pripada pojedinim stanovnicima općine, nego samo općini.

Poziv na ostavljanje poseda sam po sebi ne čini smetanje poseda. Ugovor radi obradjivanja na pola, po kojem netko prima obradjivanje neke zemlje u ime izvesnog dela roda, čini pogodbu radi ispunjenja usluge i rada, te kao takova

ne daje pravo na upotrebu zemlje, dakle na osnovu ugovora o obradjivanju na pola ne može se zahtevati sumarni povratak.

Muž se ne može smatrati zajedničkim posednikom na nekretnom imanju svoje žene, nego samo rukovateljem, te nije ovlašten zahtevati povrat u posed nekretnine sumarnim putem, ona supruga pak, koja za trajanja bračne zajednice ili pre ukidanja imovinske zajednice oduzima rukovanje zajedničkog imanje od svog muža, čini smetanje poseda.

Samo takova upotreba puta može da bude osnovom sumarnog povraćaja, za koju su tužitelji dokazali, da je upotreba bezuslovna te na ugovoru osnovana.

Zakupnik može da traži povratak sumarnim putem, ako bude smetan u svom mirnom posedovanju, ali po vlasniku bude smetan samo onda, ako je sa svoje strane udovoljio uslovima ugovora, te je osim toga u stanju dokazati, da njegovo pravo zakupa još postoji.

Tužba radi povratka može se pokrenuti samo protiv faktičnog posednika, te pravno pitanje ne može da čini predmet sudskog rešenja. Onaj, koji je protestovao protiv gradnje, otpočete dozvolom nadležne vlasti pri početku ili za trajanja iste, ima pravo da traži sumarni povratak, ali koji je to propustio, t. j. nije protestovao protiv gradnje, nego je dopustio dovršenje iste, nema pravo tražiti povratak sumarnim putem.

Pravni naslednik ima isto tako pravo tražiti sumarni povratak kao i pravni prethodnik. Sumarnom povratku ima mesta i onda, ako je posednik usled pogibeljne pretnje sam propustio predmet poseda. Pošto simbolička predaja u posed ima isti pravni učinak kao i faktična predaja, može se na osnovu nadležnog sudskog simboličkog uvadjanja u posed zahtevati sumarni povratak.

Parnica radi sumarnog povratka može se samo onda pokrenuti, ako tužitelj može dokazati svoje jednogodišnje mirno posedovanje, ili u pomanjkanju istog, ovlaštenost posedovanja.

Ali u onom slučaju, ako se pravo uznemirenog posedovanja osniva na sudskom rešenju, ne postoji potreba dokazivanja jednogodišnjeg mirnog posedovanja prethodno uznemirenja. Jednogodišnje mirno posedovanje računa se od onog časa kada se smetanje dovrši, a ne kada se počne. U parnici

radi sumarnog povratka može da čini predmet sudskog rešenja samo pitanje činjenica, a nikako ne može da čini predmet spora pitanje, kome da pripadne pravo na posed parbene nekretnine. Dokazati se mora posedovanje preko godine dana te smetanje. Povratak može se izvršiti samo protiv osobe, koja je povučena u parnicu.

Parnica radi ispravka medje može se pokrenuti i posle godinu dana. Protiv zastupanog može se tražiti sumarni povratak i radi smetanja poseda zastupnika. U parnice radi sumarnog povratka može se uz povratak u prijašnje stanje tražiti naknada samo takovo štete, koja je prouzročena usled čina smetanja; može se zahtevati samo odšteta, a da se ne traži povratak.

Zaštita poseda pripada ne samo u posedovanju smetanom posedniku, nego i onome, koji upotrebi neku stvar odnosno istom rukovodi na osnovu oblasnog naredjenja ili dozvolom vlasnika.

Sumarnom povratku ima mesta samo protiv samovlasnog učina privatne osobe, toga radi zakupnik nema prava tražiti povratak radi deložiranja iz nekretnine, koju drži u zakupu, izvršenog uz posredovanje zvaničnog organa. Zakupnik ne može da traži sumarni povrat glede upotrebe puta.

Preuredjenje pokretnine po suvlasniku, koje smeta zajedničkoj upotrebi čini smetanje poseda.

U parnicama radi sumarnog povratka nema mesta obnovi parnice.

Pravo vlasništva (svojine).

Ono pravo slobodnog raspolaganja, koje se može vršiti nad stvarima ili pravom bez povrede prava drugih, ali sa isključenjem drugih, zove se pravo vlasništva (svojine).

Subjekat prava vlasništva može da bude jednako fizička ili pravna osoba, ali se zahteva da ima sposobnost za sticanje prava vlasništva.

Sposobnosti sticanja vlasništva nemaju, te stoga ne mogu da steknu vlasništvo: 1. prognani, ili nepriznati verski redovi (kaludjeri); 2. katolička crkva, crkvene korporacije mogu samo odobrenjem kralja steći pravo vlasništva na nove nekretnine; 3. veroispovesti, koje se tek u buduće imaju priznati, ograničene su u sticanju nekretnina, u koliko samo u svrhu gradnje

crkve, škole ili parohijskog doma, te samo uz odobrenje upravne vlasti mogu da steknu nekretnine; 4. činovnici rudničke vlasti, na području vlasti u pogledu rudničkog vlasništva; 5. na osnovu retorzije gradjani strane države.

Predmet vlasništva može da bude pokretna ili nepokretna stvar ili pravo, koje može da sačinjava predmet privatnog vlasništva, te nije izuzeto iz prometa, odnosno koje već po naravi ne može da čini predmet privatnog vlasništva; takovi su vazduh, nebo, more i t. d.

Trajanje prava vlasništva je po plenarnom rešenju kurije br. 73. sledeće: Sa svojim vlasništvom raspolaže svaki slobodno, te iz toga sledi, da je ovlašten drugoga isključiti od svakog bespravnog uticaja pogledom na svoje vlasništvo. Ograničenje postoji samo u toliko, da je vlasnik u državnom ili javnom interesu dužan trpiti ograničenje ili ustupanje svog vlasništva u slučajevima, označenim u posebnim zakonima.

Najvažniji zakoni ograničenja vlasništva jesu: zak. čl. XXIII.: 1885. o vodnom pravu; zak. čl. XIV.: 1876. o javnom zdravstvu, zak. čl. XLI.: 1881. o izvlašćivanju (exproprijacija) zak. čl. V.: 1894. o kolonizaciji.

Osim toga ima ograničenja vlasništva u šumskom, poljskom, ribarskom, veterinarskom zakonu, u zakonu o lovu i t. d. Ovamo spadaju i porodični fideikomisi, koji se mogu osnovati samo privolom kralja.

Sudska praksa. Sa pravom vlasništva je skopčano i pravo na posed, upotreba istoga te još i pravo, da vlasnik od istoga može svakoga isključiti. Usled toga može vlasnik zakonito zahtevati posed i upotrebu nekretnine, koja sačinjava njegovo vlasništvo.

Vlasniku pripada vršenje njegovog prava vlasništva ne samo u pogledu bitnosti predmeta vlašništva, nego i na pripadak i prirast istoga. Tako pripada vlasniku pravo ribolova u vodenim jamama, nastalim u neposrednoj svezi njegovih ustava, tako isto i postavljanje ograde, kamenitog zida u vazdušnom prostoru nad svojim zemljištem bez obzira na prostor, otvoren na zidu susedove kuće, ako ga samo u to ne sprečava pravo služnosti. Iz ove neograničenosti prava vlasništva proizlazi, da vlasnik nije dužan trpiti, da kišnica sa susednog zemljišta prodre u njegovo zemljište, te je ovlašten za spreča-

vanje toga podignuti zaštitne brane, ako ga samo u tom ne sprečava pravo služnosti.

U pravoslavnim crkvama su klecala (klupe za molitve) privatno vlasništvo, te ne čine predmet prenosa. Klupe za molitve u židovskim bogomoljama čine predmet privatnog prometa. U groblju može se za grobove te zidane kripte steći samo pravo upotrebe te ne pravo vlasništva.

Pravna pretpostavka bori se za neograničenost vlasništva. Pravo povratnog kupa kao osobno pravo prodavaoca je neprenosivo na drugoga, te je uslov za pribavljanje istog u prvom redu povratak odnosno isplata ugovorene kupovnine.

Pravo povratnog kupa pripada prodavaocu samo za života istog, te ovo pravo ne može da prelazi ne njegove naslednike, te se istome može pribaviti vašnost protiv treće osobe samo onda, ako je bilo uvršteno u javnu knjigu (gruntovnicu).

Vlasnik zemljišta ovlašten je istrebiti korenje drveća, koje se nalazi na zemlji drugoga, a korenje prelazi na njegovu zemlju, te odseći bez odštete grane drveća, koje dopiru preko.

Zajedničko vlasništvo.

Zajedničko vlasništvo postoji onda, kada pravo vlasništva ima više subjekata, gde pojedini vlasnici imaju zajedno samo toliko prava, koliko može da ima jedna osoba.

Vlasnicima pripada pravo vlasništva ili na neke odredjene vlasničke kvote ili mogu imati udela bez odredjenja. Nije dakle podeljena medju suvlasnicima stvar, koja sačinjava predmet vlasništva, nego pravo na istu.

Pojedinim suvlasnicima pripada neograničeno pravo raspolaganja na svoje idealne delove, mogu iste prodati, založiti, ali u pogledu na celu stvar, mogu samo zajednički raspolagati.

Zajedničko vlasništvo nastaje redovno putem nasledstva, ali se može osnovati i ugovorom.

U pogledu medjusobnog odnosa suvlasnika merodavna su sledeća načela: predmet zajedničkog vlasništva poseduju nedeljivo; idealni udeo pojedinih suvlasnika mora biti označen brojno u kvotama; suvlasnici se smatraju jednom osobom u pogledu predmeta vlasništva te mogu radi toga samo zajednički o istom raspolagati; pojedini suvlasnici imaju pravo na upotrebu pripadajućih im kvota, na ubiranje plodova i t. d.

Ukinuće zajedničkog vlasništva te propuštanje kvota u isključivo vlasništvo, može kojigod od suvlasnika kadgod zahtevati te ovo pravo ne zastaruje. Naravno, ako je ukinuće zajednice bilo vezano ugovorom sa nastupanjem nekog uslova ili roka, onda se ne može zahtevati sve dotle, dok nije nastupio ugovoreni uslov ili nije istekao ugovoreni rok.

Kvota suvlasnika ima se izdati po mogućnosti u naravi, te samo ako to ne bi bilo moguće, u vrednosti.

U nepodobnom vremenu, kada je ukinuće zajednice štetno, ne može se tražiti. Način ukinuća, ako se suvlasnici ne bi mogli sporazumeti mora da usledi putem javne dražbe. Pošto ukinuće zajednice sačinjava interes suvlasnika, ne mogu se smatrati — stranke, koje na prihvat parnice radi postignuća zajedničkog interesa nisu pristupile — takovima, koje su izgubile parnicu, te se stoga imaju parbeni troškovi u parnici radi ukinuća zajedničkog vlasništva medju strankama obustaviti.

Ograničenje vlasništva.

Ograničenja prava vlasništva proizlaze iz naredjenja privatnih stranaka, ili usled oblasnog naredjenja u javnom interesu.

Ograničenja, koja se osnivaju na naredjenjima privatnih stranaka jesu: 1.) pravo suseda; 2.) zabrana otudjivanja te opterećenja; 3.) privremeno vlasništvo; 4.) porodični fideikomis.

Ograničenja osnovana na oblasnim naredjenjima jesu: 1.) eksproprijacija (izvlašćivanje); 2.) agrarna reforma; 3.) kolonizacija.

Pravo suseda: Susedni položaj zemljišta različitih vlasnika ima za obe stranke za posledicu neka ograničenja u pogledu slobodnog vršenja prava vlasništva te je kod ustanovljenja ovog ograničenja — u koliko ne postoje pozitivne pravne norme — potrebno pravično rešenje sukoba interesa.

Iz ovog načela proizlazi, da je na temelju prava suseda vlasnik dužan trpiti: u slučaju gradnje prenos materijala, postavljenje skela, upotrebu puta ili otvorenje novog puta, ako se ne može drukčije približiti zemljištu ili ako je nemoguće izvažanje šumskih produkata, ili je moguće, ali samo uz znatne troškove i to preko zemljišta drugoga naravno uz dužnost odgovarajuće odštete.

Ovi su uzroci dakle ili posredni ili neposredni te sačinjava prosudjivanje opravdanosti ili neovlaštenosti — obzirom na gore istaknuto načelo — najviše predmet sudskog ocenjivanja.

Zabrana otudjivanja te opterećenja: Osniva se ili na privatnim ili na oblasnim naredjenjima.

Privatno naredjenje može da se osniva na ugovoru ili poslednjem naredjenju (oporuci), dočim temelj oblasnog naredjenja može da bude zakon, sudska presuda ili drugo oblasno rešenje.

Zabrana otudjivanja te opterećenja, odnoseća se na nekretninu, mora se u interesu sigurnosti prometa gruntovnički istaknuti. Gruntovna vlast nije pozvana prosudjivati pravnu narav te važnost zabrane otudjivanja te opterećenja. Svrha uknjižbe takove zabrane jest, da se prenosiocu ili trećoj osobi osigura zahtev odnoseći se na bitnost nekretnine.

Privremeno vlasništvo: postoji onda, ako netko vlasništvo može da vrši samo izvesno vreme, posle toga ipso iure prelazi na sledećeg imenovanog vlasnika — očekivaća.

Usled toga ovde pravno stanje vlasnika mnogo je nalik na ono plodoužitnika, jer ne sme stvar da kvari ili uništi, ipak je bitna razlika to, da je u gruntovnici uveden kao vlasnik, ima u pogledu predmeta pravo na tužbu radi vlasništva, ima udela u pronadjenom blagu te postaje neograničenim vlasnikom u slučaju da očekivači ispadnu.

Porodični fideikomisi. Svrha njihovog osnovanja jest, da se osigura ugled, mogućnost opstanka dotične porodice sa izvlačenjem nekog odredjenog imanja iz javnog prometa; osniva se redovno na oporučnom ili ugovornom naredjenju.

Izvlašćivanje (exprocijacija) zak. čl. XLI.: 1891. Sudska praksa: U slučaju exproprijacije imade se dati potpuna i faktična odšteta. Iz ovog načela proizlazi, da exproprisani ima pravo da traži naknadu troškova mosta, koji je spajao raspolovljeni zemljišni posed. Kao vrednost predmeta, koji se imadu izvlastiti mora se uzeti kao osnov u prvom redu čisti prihod. Padanje vrednosti ne sleduje jedino iz toga, da se neki posed raspolovi po zelježnici ili po rečnom

toku; exproprijacija se imade izvršiti uz potpunu i faktičnu odštetu, ali skakanje cene, koja se može očekivati usled izvlastbe ne može se uzeti u obzir kod izračunanja odštetne svote. Ako usled isvlašćenja bude raskomadan neki gruntovnički kompleks, može se gubitak na vrednosti ustanoviti samo glede onih područja, koja su zaostala u vlasništvu izvlašćenoga. Kod ustanovljenja odštetne cene mogu da dolaze u obzir kod izračunanja vrednosti samo takove okolnosti, koje su postajale za vreme izvlašćenja. 6% kamata pripada samo od onog vremena, kada exproprijator predmet u posed primio, Kod ustanovljenja vrednosti imadu se u obzir uzeti sve one okolnosti, koje su pri izvršenju izvlašćenja povoljno uticale na vrednost izvlašćenog područja. Ako je neko društvo ili država oduzela nekretnine od vlasnika otklanjenjem postupka, propisanog u ovom zakonu, onda vlasnik ima pravo na to, da pribavi važnost svom odštetnom zahtevu redovitim parbenim putem. Nema mesta ustanovljenju posebne cene za izvlašćenje, te posebne cene za odštetu, jer odštetna svota mora da sadržava rezultat svake u obzir dolazeće činjenice.

Na zahtev vlasnika imade se u celosti izvlastiti zemljište pripadajuće njegovoj obrtnoj radnji, ako bude onemogućen opstanak postojeće radnje izvlašćenjem samo jednog dela zemljišta. Izvlastilac može se činiti odgovornim samo za one štete, koje budu prouzročene neposredno sa izvlašćenjem. Zahtevi zakupnika ne mogu da sprečavaju izvlašćenje.

Pravo izvlašćenja ne može da čini predmet prenosa. Protiv rešenja, donešenih u pogledu zahteva, prijavljenih glede odštetne svote za izvlašćenje ima mesta prizivu, koji se ima podneti u roku od 15 dana računajući od uručenja. U slučaju propuštanja prizivnog roka bez krivnje može dotična stranka, da se posluži opravdanjem. U ovim je parnicama obvezano zastupanje po odvetniku.

U pogledu agrarne reforme te kolonizacije su novi zakonski nacrti naše države u pripremi.

Sticanje vlasništva.

Način sticanja vlasništva je originalan ili derivatni.

Originalni način sticanja je: 1.) prisvojenje (ocupatio), 2.) nalaz, 3.) nalaz blaga, 4.) predobitak poseda (održaj, doselost

uzucapio). Derivatni način sticanja jest: 1.) predaja (traditio), 2.) preradba (specificatio), 3.) mešanje, skupljenje, (commixtio, confusio.)

Prisvojenje puste stvari (ocupatio) je onaj način sticanja vlasništva, kada takovu stvar uzimamo pod vlast, koja dosada nije bila ničija ili ako je i bila nečija, isti ju je napustio (derelinquit.) Vlasništvo puste pokretnine stiče se uzimanjem u posed. Ima iznimnih slučajeva, kada se ne stiče vlasništvo uzimanjem u posed puste stvari, takovi su n. pr. predmeti državnog monopola.

Lov, ribolov su isti originalni način sticanja, no utom pogledu su merodavna naredjenja dotičnih zakona, zakon o lovu, zakon o ribolovu, pošto je izjednačenje ovih zakona u pogledu područja cele naše države donašanjem jedinstvenih zakona u toku, stoga se ne osvrćemo na ove zakone.

Nalaz, jest onaj originalni način sticanja vlasništva, kada takovu stvar uzimamo u posed, koja je bila po kome izgubljena ili sakrivena, te vlasnik iste nije se u odredjenom roku prijavio.

Sa nalazom se još ne stiče vlasništvo. Najpre se mora nalaz prijaviti vlasti, (nadležnoj upravnoj vlasti) u roku od 8 dana. Ako to nalazač ne čini te propusti prijavu, čini time prestup neovlaštenog prisvojenja nadjene stvari po §. 365. k. z. Vlast izdaje o nalazu objavu te ako se vlasnik ne prijavi u granicama roka zastarelosti prelazi stvar u vlasništvo nalazača.

Na području a. g. z. pripada onome, koji nadje tudju izgubljenu stvar nagrada, koja iznaša ispod 1000 for. vrednosti 10% a preko toga 5%, izvan područja a. g. z. ne plaća se nadgrada jer po kurijalnom rešenju 1909. nema takovog zak. propisa usled kojeg bi nalazaču nepuste stvari za nalaz te predaju nadjene stvari oblasti radi uručenja vlasniku pripadala neka kvota vrednosti nadjene stvari, odnosno neka nagrada. U zvaničnim prostorijama i zelježničkim kolima odnosno stanicama ostavljene stvari ne mogu se smatrati izgubljenim jer se nalaze na fiktivnom čuvanju dotične vlasti, te usledjuje predaja vlasniku sa strane dotične vlasti uz održanje odredjenih propisa objavom te ako se vlasnik ne prijavi prodaje dotična vlast stvar putem javne dražbe.

Sudska praksa. Nadjen novac, koji je bio propisno predan eraru na čuvanje te radi izvršenja običajne objave, dužan je erar po istoku običajnog jednogodišnjeg roka bez uspeha, izdati nalazaču.

Nije neovlašteno zadržanje, ako nalazač nadjenu stvar prijavljujući kod redarstva, vlasniku ne izruči toga radi jer ga ne poznaje, te ako vlasnik radi toga trpi štetu ne može zahtevati naknadu iste od nalazača. Koji iskopa takav sakriveni novac, za koji je znao tko ga je i kamo sakrio, ne može se smatrati nalazačem.

Nalaz blaga. Nalaz blaga je onaj originalni način sticanja vlasništva, kada netko nadje sakrivenu i zakopanu tudju pokretnu stvar, koja ima veliku vlastitu kao i starinsku te kulturno-historičku vrednost, te koja se usled starine ne može smatrati ničijim vlasništvom. Nalazač je dužan nadjeno blago, ako je bilo istraživanje prijavljeno, kroz 8 dana, inače kroz 30 dana prijaviti nadležnoj političkoj vlasti. Nadjeno blago pripada na pol nalazaču te vlasniku zemlje, a ako je sam vlasnik nalazač, pripada mu blago u celini. Ako je vrednost blaga veća od 300 K pripada treći deo državi a ostale 2 trećine podele se izmedju nalazača te vlasnika zemlje (§. 309. a. g. z.)

Kod blaga koja su od velike važnosti i vrednosti te starine i kulturno-historičkom pogledu imaju muzeji pravo odabiranja a ovlašteni budu samo po faktičnoj procenbenoj vrednosti odštećeni.

Nadjeno blago imade se u svakom slučaju predati ministru financija, koji će ustanoviti vrednost te izvršiti deobu.

Radnici uzeti za nalaz blaga ne smatraju se nalazačima, koji nadjeno blago ne prijavi gubi pravo na svoj deo.

Sudska praksa. Nalazač blaga dužan je nalaz prijaviti oblasti, te nije dostatna prijava zastupniku posednika. Nalazač ne može da pre prijave uzme svoj deo. Glede nadjenog blaga nemamo zakonskog propisa te su u ovom pogledu merodavne odnosne naredbe (kao gore!)

Kod ustanovljenja vrednosti nadjenog blaga ima se uzeti u obzir ona prometna vrednost, po kojoj bi se mogle nadjene stvari prodati prema današnjim prometnim prilikama i cenama.

Sporna pitanja koja su nastala iz nalaza blaga spadaju u delokrug redovitih sudova.

Predobitak poseda: (održaj, doselost, uzucapio.)

Predobitak poseda je onaj način sticanja vlasništva, kada faktično posedovanje nekoga postaje pravno stanje iza nekog zakonom odredjenog roka.

Vlasništvo kao i sva druga prava, koja se mogu steći uzukapijom, stiću se neprekidnim mirnim posedovanjem za 32 god. protiv crkava za 40 god., a protiv državnom eraru za 100 god. (Tripart. 78. §. 2.)

Pri tome nema razlike izmedju pokretnih i nepokretnih stvari. Zakonitost i savesnost poseda protrebna je samo za doselost nekretnina, dočim kod pokretnine je dosta, da posed nije nesavestan, Vreme doselosti jednako je vremenu zastare, ako samo zakon ne propisuje kraći rok za zastaru.

Po §. 1466. a. g. z. potrebno je za doselost pokretnine da je posed trajao 3 god. (protiv državi, crkvi 6 god.), a za doselost nekretnina 30 god. (protiv priligovanih 40 god. §§. 1460. i t. d.), te je pod austrijskom pravu potrebna uvek zakonitost i savesnost poseda.

Sudska praksa. Pošto je činjenica dokazanog predobitka poseda već sam po sebi dovoljan naslov za sticanje vlasništva, nije istekom 32 godišnjeg mirnog i neprekidnog posedovanja posednik više dužan dokazati ni pravni naslov svog poseda, ni zakonitost posedovanja. Bezprekidnost posedovanja biva prekinuta time, da je pravo vlasništva nekretnine stekla treća osoba bona fide osnovom na gruntovno stanje. Gruntovnički sticatelj imade se smatrati savesnim. Neprekidnost posedovanja biva prekinuta i time, ako onaj, koji predobiva posed, priznaje pravo vlasništva vlasnika.

Ako je već prošao rok, odredjen za doselost, nastupa predobitak poseda i onda, ako posedovanje nije bilo legalno.

Zlomišljenost onoga, koji predobiva posed, smeta zastari samo onda, ako se dokaže, da je dotičnik na način po zakonu zabranjen, došao u posed stvari.

Izmedju sunaslednika nastupa doselost nekretnine, koja

sačinjava predmet ostavine datumom uručbene odluke. Naslednik smatra se jednom osobom sa ostavljačem u pogledu doselosti.

Plodoužitnik ne može da predobije posed, koje plodouživao. Doselost ne može se uzimati u obzir iz zvanične dužnosti.

Derivatna sticanja vlasništva.

Predaja, traditio. Predaja je onaj način sticanja, kada se stvar nekome predaje time, da vlasništvo iste prelazi na preuzimača. Uslov za važnost predaje je, da predavač bude: 1.) vlasnik stvari, 2.) da bude poslovna sposobna osoba. Naravno je da pravni naslov predaje može biti različit. (Darovanje, kupoprodaja, zamena.)

Sudska praksa. Pravo vlasništva pokretne stvari stiče se samo faktičnom ili simboličnom predajom. Uzorak (mustra) ne može se smatrati predajom robe. Dražbeni kupac postaje vlasnikom kupljenih pokretnina već sa trećim udarcem.

Ako novi vlasnik na podoban način dokaže da je sticanje usledilo, ne gubi svoje pravo vlasništva jedino time, da je stvar ostavio u posedu predjašnjeg vlasnika ili da u slučaju kupa nije isplatio kupovninu.

Pravnom načelu partum reservati domini, ne može se pribaviti važnost u onom slučaju, kada je ustanovljena kupovnina bila izravnana sa menicama.

Preradba, specificatio je takovo preradjivanje tudje pokretnine, koja sa preradjivanjem dobiva sasvim drugu species.

Osobenost obrade jest, da preradjivač bez pristanka odnosno prethodnog odobrenje preradjuje materiju u drugu stvar s tom namerom, da istu sebi pridrži.

Potrebno je osim toga za sticanje vlasništva pod tim naslovom još i to, da se preradjena stvar više ne može povratiti u originalno stanje, jer ako se može, onda može vlasnik predmeta potražiti putem restitucije in integrum povratak svoje stvari.

Nemogućim se smatra povratak u originalno stanje i onda, ako je uspostava moguća samo sa nerazmerno velikim troškovima ili padanjem vrednosti.

Ako iza preradbe ostaje materija ista ali korisnija, onda postaje stvar, koja je nastala usled preradbe vlasništvo onoga, čija je materija, a vlasnik je samo dužan preradjivaču platiti rad (§. 415. a. g. z.)

Sudska praksa. Onaj, koji je tudju pokretnu stvar, koja je legalnim putem došla u njegov posed, za sebe obradio u novu stvar, koja ima staru materiju nadmašajuću prometnu vrednost, stiče vlasništvo nove stvari, te vlasnik materije ne može od njega da potražuje drugo osim novčane naknade. Ako je preradjivač samo poslovodja, onda ne stiče obradom vlasništvo u onom slučaju, ako uz radničku plaću zgotovljava robu onome, čiju materiju upotrebljava.

Mešanje, skupljenje, commixtio. confusio nastupa, ako stvari, koje čine vlasništvo više osoba budu izmešane tako, da iste sačinjavaju jednu posve novu samostalnu čitavu stvar ili pojedine stvari dolaze medjusobno u svezu kao glavne i sporedne stvari. I ovde je propis, da svaki dobija svoju stvar natrag, ako je povratak moguć u originalnom stanju, ako ne stiče vlasništvo mešane stvari vlasnik glavne stvari.

Ako je onaj, koji je mešanje izvršio bio savestan, morati će nadoknaditi samo faktičnu štetu, ali u slučaju zlomišljenosti još i izostalu korist.

Na području a. g. z. su i u ovom pogledu merodavni propisi, koji važe za specifikaciju

Sticanje vlasništva nekretnina.

Vlasništvo neuknjiženih nekretnina stiče se na isti način kao i pokretnina, ali u pogledu uknjiženih nekretnina redovno samo gruntovnom uknjižbom. U iznimnim slučajevima i bez uknjižbe: uzukapijom, nasledstvom.

O sticanju te gubitku gruntovnog prava odnosećeg se na nekretnine glasi: gruntovnička naredba od 15. XII. 1855., koja po §. 156. z. d. p. k. ostaje na snazi svima propisima a. g. z., koji su sa istom u svezi, dok se drugo ne odredi.

O sastavljanju gruntovničkih uložaka, o ispravljanju upisa, o naknadnom otvaranju uložaka glase: zak. čl. XXIX.: 1886.; zak. čl. XXXVIII.: 1889.; zak. čl. XVI.: 1891.; zak. čl. XXIX.: 1892.; zak. čl. XV.: 1900. i provedbene naredbe ministarstva pravde od 1883.

Sudska praksa. U parnici, pokrenutoj radi prava vlasništva nekretnina ima se overovljenim gruntovničkim izvadkom iskazati na čijem je imenu uknjiženo pravo vlasništva u gruntovnici, čak i u onom slučaju, ako ova činjenica medju strankama nije sporna. Primetiti se mora još i to, da gruntovnička ustanova štiti samo savesnog gruntovničkog sticatelja.

Zak. čl. XXIII.: 1885.

O vodnom pravu.

Opšte odredbe.

§. 1. Naredjenja općih privatno-pravih zakona i propisa mogu se na privatno-prave odnose uredjivane po ovom zakonu primenti samo u toliko, u koliko to naredjenja ovog zakona ne isključuju.

§. 2. Vodovodi (prokopi, jarci, (jendici) cevi te slično) koji dovadjaju vodu u zgradu ili na zemljište ili istu otale odvadjaju, sačinjavaju zajedno sa pravom vodjenja vode pripadak one nekretnine, na čiju su službu odredjeni.

§. 3. Na vodi plivajuće, ali stalno za obalu vezane zgrade, koje po svome odredjenju pripadaju zgradi, koja se nalazi na obali, smatraju se skupa sa zgradom, koja se nalazi na obali te sa pravom na upotrebu vode kao jedna stvar.

§. 4. Obale, te korito voda vlasništvo su posednika obale, te nerazdvojan sastavni deo poseda obale.

Kod poseda suprotne obale čini granicu poseda sredina korita.

§. 5. Prirodno zasipanje blatom te u koritu nastali otoci sačinjavaju prirast poseda obale.

Kod nastalih otoka sačinjava granicu kod posednika iste obale ona uspravljena crta, koja se može povući od krajne točke poseda na srednju crtu toka vode.

Po naredjenima §. 4. i ovog §-a ne dira se vlasništvo, stečeno na privatno-pravnom naslovu pre uvedenja u krepost ovog zakona.

§. 6. Vlasnik obale te korita može svoje pravo vlasništva vršiti samo bez povrede prava na upotrebu vode te uz održanje redarstvenih propisa.

§. 7. Iza stavljanja u krepost ovog zakona nastali otoci ili zasipanje blatom mogu se u interesu regulisanja reke ili plovidbe odstraniti u granicama od 30 godina bez svake odštete, ali za zgrade, koje se nalaze na istima, za neubrani rod i sadove, pripada odšteta i u granicama ovog roka.

§. 8. Ako bi se usled snage vode odcepio neki deo poseda, koji se može raspoznati te bi se naplavio na posed koji leži nasuprot ili na niže, ostaje bivše posednik tako odcepljene zemlje i nadalje vlasnikom pretpostavljajući, da ovo svoje pravo vlasništva zahteva ili upotrebi za godinu dana računajući od dana odcepljenja, u protivnom slučaju prelazi u vlasništvo onoga, na čiju je obalu voda nanela.

§, 9. Ako rečna voda svoje korito ostavlja. mogu posednici kako ostavljenog tako i novog korita originalni tok uspostaviti za godinu dana.

I. Odsek.

O upotrebi voda.

A) O vodama, koje stoje pod slobodnim raspolaganjem.

§. 10. Na vodama, postalim iz izvora, podzemne vode ili padanja te nad njihovim oticanjem — uz uzrdžavanje stečenih prava drugih — raspolaže onaj, na čijem posedu vrelo ili podzemna voda izvire ili na čiji je posed vlaga padala, i to slobodno sve dotle, dok voda ne ostavi granice njegovog poseda.

§. 11. Posednik ne može da raspolaže sa vodom na štetu drugih: ako drugi vodu upotrebljavaju izvan područja poseda na osnovu oblasne dozvole ili faktično postojećeg ovlaštenja.

§. 12. Tamo, gdje se pokazuje na vodi trajna oskudica te se tome ne bi moglo drugačije pomoći: može vlast čak i po §. 10. postojeće pravo slobodnog raspolaganja ograničiti, te dozvoliti interesovanima upotrebu vode za piće, napajanje te za kućne potrebe uz potpunu odštetu dotičnog vlasnika te uz postupak, ustanovljen u §. 161. i ss.

§. 13. Posednik može uz održanje redarstvenih propisa te obzirom na sledeće §§. 14. i 15. slobodno da vrši svakojaka dela radi upotrebe, spomenute u §. 10. te regulisanja voda ili

radi obustavljanja šteta, koje mogu iste prouzročiti. Ali ako se može predvidjeti da bi se usled tih radova oticanje vode promenilo na takav način, da bi interesi drugih bili povredjeni, onda se ovi radovi mogu izvršiti samo oblasnom dozvolom (§. 42.)

§. 14. Na svom posedu može svaki slobodno graditi bunare, koji daju vodu za redovite životne potrebe, ali novi bunar ima se sagraditi u intravilanu općine te na nastanjenom extravilanu najmanje tri metra, a izvan intravilana općine najmanje 15 metara udaljeno od možda već postojećih bunara, jezera, izvora (te vodojaza) ili kuća. U slučaju da ove daljine ne bi bile održane, ima se novi bunar na molbu interesovane stranke zasuti.

Bunari mogu se upotrebiti i na gospodarstvene i obrtne svrhe, ali tako, da se s time ne smanjuje dotle faktično vršena upotreba drugih voda, ili da ista ne prestaje.

§. 15. Pomoću bušenja, galerija ili arteskih bunara dozvoljeno je vodu dovesti na površinu samo pod tim uslovom, da se s time ne smanjuje faktično vršena upotreba drugih voda ili da ista ne prestaje.

Zabranjeno je bez oblasne dozvole izvadjati bušenja galerije te arteske bunare u daljini od već postojećih sličnih naprava, vrela, vodojaza ili toka, manjoj od 100 m. a od zgrada, željeznica ili drumova u manjoj daljini od 40 m.

U slučaju da se ne održe ove daljine, imaju se na molbu interesovanih bez oblasne dozvole započete radnje obustaviti.

§. 16. Na mineralne i lekovite izvore i vode ustanovljava ministar poljoprivrede te trgovine i obrta po saslušanju struč njaka te sviju interesovanih zaštitno područje odgovarajuće mesnim prilikama.

U granicama zaštitnog područja mogu treća lica vršiti bušenja te kopanja samo dozvolom (§. 157.) te i u ovom slučaju samo pod tim uslovom, da time ne bude doveden u opasnost lekoviti izvor, nalazeći se na zaštitnom području ili lekovita voda ni u kakvoći ni u količini.

Ako bi se dotični lekoviti izvor ili lekovita voda po dozvoljenim radovima ipak dovodila u opasnost, imaju se radovi na molbu interesovane stranke obustaviti.

§. 17. Za slane vode merodavni su zakoni, postojeći za monopol soli, za mineralne vode navedene u rudarskom zakonu, naredjenja rudarskog zakona.

B) O vodama stojećim pod oblasnim raspolaganjem.

§. 18. O upotrebi voda, koje ne spadaju pod §. 10. ovog zakona naredjuje vlast prema naredjenima navedenim u ovom zakonu.

§. 19. Plovidba dozvoljena je svakome uz održanje rečno redarstvanih propisa i naredaba.

§. 20. Glede nabave te vršenja prava spuštanja splavi te drva niz vodu daje pravac zak. čl. XXXI.: 1879.

§. 21. Skelu ili pristanište može na svom području za svoje isključive svrhe postaviti svaki bez oblasne dozvole, pretpostavljajući, da se time ne sprečava plovidba, spuštanje splavi te drva niz vodu.

§. 22. Za ribolov daju pravac postojeći propisi.

§. 23. Za rudne vode merodavan je rudarski zakon.

§. 24. Zabranjeno je okuživanje voda sa škodljivim materijama.

Da se otpaci, okužene vode iz tvornica, rudnika te drugih poduzeća mogu puštati u druge vode, te kakove su mere potrebne u tom pogledu: naredjuje vlast obzirom na zahteve narodnog zdravlja te postojećih potreba.

§. 25. Za redovnu kućnu potrebu te za polevanje sadova vodu uzimati, pojiti, prati, kupati te led seći dozvoljeno je svakom na mestima odredjenim u tu svrhu po vlasti, te uz održanje mesnih redarstvenih propisa.

Za svaku drugu svrhu kao za upotrebu vode strojevima te umjetnim spravama, potrebna je oblasna dozvola.

§. 26. Ako na upotrebu vode ovlašteni zauzima korito rečne vode u celoj širini, dužan je upotrebiti lestve i prolaz za ribe u koliko to interes ribolova zahteva.

§. 27. Upotreba vode može vršiti samo bez povrede plovidbe, spuštanja splavi te drva niz vodu.

§. 28. Kod odobrenja upotrebe vode merodavan je interes, važniji pogledom na opću privredu. Kod poduzeća iste važnosti ima prvenstva posednik obale, za njim dolazi posednik, koji doprinaša uzdržavanju toka vode, a onda tek drugi posednici.

Medju istim prilikama ima uzduš toka vode više ležeći posednik, prvenstvo prema donjemu.

§. 29. Dozvola za regulisanje voda te odvodnjavanje može se izdati i u onom slučaju, ako bi za izvršenje dotičnih operata bili potrebno ograničenje ili ukinuće upotreba vode.

Ali u ovom slučaju može u upotrebi vode ograničena stranka tražiti potpunu odštetu.

§. 30. Izuzevši takova industrijska poduzeća, čija bitnost zahteva bezprekidnost upotrebe vode, kao n. p. levaonica, može se upotreba vode, koja služi sa svrhe industrijskih poduzeća, za polevanje dozvoliti bez odštete pod sledećim uvetima:

1. da se voda upotrebljava za polevanje samo od subote uveče od 9 sati do ponedeljka ujutro do 3 sati;
2. da se voda vadi redovno i pomoću stalnih sprava;
3. da ustavu ili zabranu otvara i zatvara nadzornik, kome su ovi agendi posebno povereni.

§. 31. Osim u §. 30. ustanovljenih ograničenja može se dozvola za polevanje izdati samo pod sledećim uslovima:

1. da se industrijskom poduzeću za mirovanje ili ograničenje pruži potpuna odšteta;
2. da se dozvola traži najmanje na 30 godina.

§. 32. Ako se može postići suvišak vode preuredjenjem za upotrebu vode postojećih dela bez opasnosti za originalno poduzeće, može se za upotrebu iste pod sledećim uslovima izdati dozvola:

1. koncesijonar je dužan originalno poduzeće odštetiti za mirovanje, nastupilo kod preuredjenja ili za druge štete;
2. preuredjivanje mora izvršiti na svoje troškove.

§. 33. Dozvole za upotrebu vode mogu se izdati samo na odredjeno vreme te mogu trajati najviše do 50 godina. Kod posebnih mesnih prilika te iz općih obzira može se izdati dozvola do proizvoljnog opoziva.

U slučaju obnove isteklih dozvola imaju svagda prvenstvo već postojeće sprave, ako važniji interesi opće privrede ne zahtevaju da se upotreba vode dopusti za druge svrhe.

§. 34. Nastupanjem oskudice u vodi, dužan je medju

ovlaštenim na upotrebu vode trpiti oskudicu onaj, čije je ovlaštenje na upotrebu vode najnovije; medju jednakim prililikama pak onaj koji bi medju redovnim okolnostima vodu kao zadnji upotrebio.

§. 35. Dozvolu za upotrebu vode, ako nije isključivo sa osobom vezana, vrši posednik području ili posednik sprave za vodu.

Ako za trajanja dozvole nastane promena glede osobe ovlaštenog ima se to prijavite radi uknjižbe u knjigu o vodama.

§. 36. Dozvola dobivena na upotrebu vode prestaje:

1. ako sprava za vodu ne bude zgotovljena u odredjenom roku;

2. ako poduzeće ne funkcionoše kroz 3 godine:

3. ako je rok dozvole istekao, odnosno kod odobrenja datog do opoziva, ako se dozvola opozove.

§. 37. Onaj posednik, preko čijeg područja drugi posednik za vlastitu upotrebu održava prokop za vodu, može na upotrebu vode iz ovog jendeka ili prokopa dobiti dozvolu pod sledećin uslovima:

1. da se usled toga ne dovede u opasnost svrha originalnog poduzeća;

2. da doprinese srazmerno koristi troškovima već postojećih operata te njihovog održavanja;

3. da nosi troškove promena zahtevanih na operatima te njihovog održavanja.

§. 38. Iz toka vode može se voda odvesti samo pomoću sprava, ustanovljenih po vlastima.

§. 39. Pri upotrebi vode služi za merenje količine vode kao jedinica merilo vode (modulus). Merilo vode je ona gomila vode, koja teče u jednoj sekundi stalno u količini od 100 litara.

Modulus se deli na 1|10, 1|100 i 1|000.

II. Odsek.

O Vodenim operatima.

§. 40. Držanje korita te obala u dobrom stanju je dužnost posednika korita ili obale.

Za troškove održanja u dobrom stanju moraju doprinesti razmerno svi oni, koji iz toga imaju koristi.

Kod ustanovljenja razmera prinosa odredjuje vlast i to, koliko su dužne doprinesti troškovima pojedine općine, interesovane municipije gradske ili županijske ili konačno država u interesu plovidbe ili spuštanje splavi (§. 46.)

§. 41. Posednik obale može izvršiti obranu i osiguranje svojih obala sa kamenom‘ drvenom ili drugom kojom kaldrmom, isto tako čišćenje korita ili obala bez oblasne dozvole, ako bi se tako izvršeni operati kasnije ipak štetnim pokazali, obvezan je iste preinačiti o svom trošku na zahtev vlasti u neproduživom roku.

§. 42. Svi operati, koji služe na upotrebu vode, regulisanje ili na ukinuće šteta, koje se po istoj mogu prouzročiti, a koji prirodno oticanje vode sprečavaju, ili promene, isto tako oni, koji budu izvedeni na rudnom području ili diraju tuđje interese. kao i preinačenje, koja se imaju izvršiti na ovim operatima, u koliko isti ne odgovaraju potpuno odredbama isprave o koncesiji — potpadaju pod oblasnu dozvolu.

§. 43. Ako bi vrednost tudjeg poseda porasla usled operata regulisanja vode ili odvodnjavanja: ovlašten je ostvaratelj operata zahtevati troškove operata tudjeg poseda srazmerno prema koristi.

Ovo potraživanje zastaruje za 5 godina računajući od završetka operata.

Obavezu te razmer prinosa ustanovljuje vlast.

§. 44. Ako se kod regulisanja vode te odvodnjavanja ispostavi, da se sa upotrebom u tu svrhu načinjenih operata mogu popravljati druga područja, mogu posednici takovih područja potražiti primanje u poduzeće pod uslovima nabrojenim u §. 37.

§. 45. Regulisanje te čišćenje korita te obranu obala reka koje čine zemaljsku granicu ili koje su plovne može država kad bilo izvršiti.

§. 46. Ako kraj plovnih reka stojećih pod državnom upravom nastala udruženja žele provaljene obale reka u vlastitom interesu osigurati te bi radi toga izvršili potrebne gradnje po nacrtima, odobrenim od ministra gradjevima i saobraćaja, doprinaša erar najviše jednu trećinu za troškove ovih gradnja, u koliko su iste i za unapredjenje plovidbe podesne.

§. 47. Na područjima zastićenim od poplave moraju posednici poplavi izloženog zemljišta odnosno na regulisanje vode postale udruženja brinuti se o tome, da se osigura oticanje kišnica, snežnih voda kao i izdanaka.

§. 48. Ali posednici područja, zaštićenih od poplave odnosno za regulisanje vode postala udruženja mogu zahtevati, da se oticanje ispod nasipa, isto tako izvan područja zaštičenih od poplave postalih kišnica te snežnih voda i izdanaka gradatim sve dotle zabrani, dok stanje rečne vode ne dozvoljava spuštanje. Ali spuštanje je slobodno izvršiti i onda samo u redu, ustanovljenom po vlasti.

Radi izvršenja ovog naredjenja te osobito radi zgotovljavanja za to potrebnih tehničkih operata mora nadležna vlast na molbu interesovanih bez odlaganja učiniti raspolaganje.

§. 49. Kod reka, stisnutih medju nasipe, na prijašnjem prostoru istih u tehnički ustanovljenoj odgovarajućoj normalnoj širini, isto tako na području, potrebnom za obranu protiv voda, koje izviru te cure, može se primeniti samo od ministara gradjevina te saobraćaja naredbenim putem ustanovljeni način obradbe.

Ako su pre izdanja naredbe bili upotrebljeni drugi načini obradbe te ako se osobito — radi osiguranja slobodnijeg uticanja vode do granice, koja se ima ustanoviti od ministara gradjevina te saobraćaja na osnovu menja tehničkih organa — pokazuje potreba za čišćenje dotičnog područja od drveća, biljaka te drugih supstancija, imaju se troškovi ovog čiščenja kao i padanje vrednosti usled promene načina odredbe naknaditi po onima, u čijem je interesu bilo ovo naredjenje.

Posečena drva te druge supstancije pripadaju vlasniku dotičnog područja.

§. 50. Aku su usled ostvarenja nekog vodenog dela u toku vode nastale takove promene, koje su štetne za druge, ima se vlasnik dotičnog operata po vlasti obvezati na preinačenje istog o svom trošku te u konačnom ruku.

Za prouzročenu štetu odgovara vlasnik vodenog operata.

§. 51. Ako prelazi te mostovi na cestama te drumovima i željeznicama nisu dostatni za prirodno oticanje vode, obvezani su vlasnici drumova i željeznica o svom trošku u neproduživom roku izvršiti za oticanje potrebne operate, ako samo nedovoljnost nije nastala radi kasnije ostvarenih vodenih operata.

§. 52. Za sve vodene operate, za koje isprava o koncesiji naredjuje držanje vode u odredjenoj visini, obvezan je vlasnik vodenog operata brinuti se o tome, da se površina vode ne diže odnosno ne spušta preko ustanovljenog najvišeg ili najnižeg stanja. Najviša odnosno najniža površina vode ima se označiti stalnim znakovima od vlasti, a na trošak vlasnika vodenog operata.

Za nepovredjeno sačuvanje tih znakova odgovoran je vlasnik vodenih oparata.

§. 53. Isprava o koncesiji odredjuje i onu daljinu, do koje je ovlašteni na upotrebu vode, obvezan korito i obale vode držati u dobrom stanju.

Ova se obveza može ustanoviti najviše do protivnog uticaja.

§. 54. Ustanovljenje forme onih znakova, koji služe za odredjenje visine vode te postupak, odnoseći se na način upotrebe znakova, uredjuje ministar poljoprivrede, trgovine i obrta naredbenim putem sporazumno sa ministrima gradjevima i saobraćaja.

§. 55. Radi sprečenja postajanja vododerina obavezni su posednici takovih područja, na kojima vododerine mogu nastati, ili se već postojeće razvijati, izvršiti u neproduživom roku za odbijanje nevolje podesna zagradjenja, pletenja i nasade, koje vlast u tu svrhu odredjuje.

Za troškove ukinuća vododerina, koje zahtevaju veće radove, su naprotiv obavezni svi oni doprinesti, koji iz opravaka imaju koristi odnosno koji su izloženi opasnosti i štetama, koje mogu nastati. (§. 78.)

§, 56. Naredjenja §. 1. zak. čl. XLI.: 1881. prostiru se i na izvlasbe područja, potrebnih u svrhu sprečavanja vododerina.

III. Odsek.

Vodeni servituti.

§ 57. Prirodno oticanje vode obvezan je trpiti posednik područja. Posednik više ležećeg područja ne može položaj niže ležećeg područja otežavati sa preinakom prirodnog oticanja.

§. 58. Ako po vodi nanešeni predmeti sprečavaju prirodni tok vode te time niže ili više ležeći posednici trpe štetu, mogu posednici interesovanih područja zahtevati, da dotični posednik dozvoli uklonjenje predmeta, koji smetaju, ili da po vlastitom izboru izvrši odstranjenje istih.

§. 59. Svaki posednik je obavezan uz potpunu te prethodnu odštetu trpiti, da se preko njegovog poseda na osnovu oblasne dozvole odvodi voda te izvrše svi operati, koji su za postignuće odredjene svrhe nužni.

Kuće, dvorišta te bašće, izuzeti su od ovih služnosti.

§. 60. Pravo servituta sadržava u sebi sve ono, što je za vršenje istog potrebno. Posednik sa servitutom opterećenog područja obvezan je dakle trpiti, da na njegovom posedu mogu interesovani prilikom ustanovljenja servituta označenim putem ići do vode te potrebna čisćenje i popravke izvršiti. Posednik servitutom opterećenog područja naprotiv može zahtevati, da se preko njegovog poseda vodeći prokop uvek čisto drži, te da se i obale istih u dobrom stanju drže o trošku na servitut ovlaštenoga.

§. 61. Na servitut odvodjenja vode ovlašteni dužan je pre početka operata odštetiti vlasnika zemlje; odštetna svota sastoji se:

1. iz procenjene vrednosti područja, koja se imaju zauzeti.

2. iz jedne petine procenjene vrednosti priračunate prvoj,

3. iz naknade prouzročenih šteta na zgradama, neubranim plodovima te sadovima,

4. iz naknade šteta, koje nastaju usled raskomadanja područja ili usled drugog rušenja.

§. 62. Služnost prestaje istodobno sa ovlaštenjem na upotrebu vode.

Ako za trajanja ovlaštenja ovlašteni za 3 godine ne bi upotrebio vodovod, može vlasnik sa servitutom opterećenog područja zahtevati oblasnu obustavu servituta i pre izmaka roka.

Prestajanjem servituta obvezan je na servitut ovlašteni odstraniti sve one delove vodovoda, koji ne sačinjavaju nerazdvojiv deo područja i to o svom trošku u konačnom roku, koji se ima ustanoviti od vlasti na najmanje 2 meseca u

protivnom slučaju prelaze ovi u slobodno raspolaganje vlasnika područja.

U takovim slučajevima ne može na servitut ovlašteni ništa natrag zahtevati od odštetne svote, plaćene po njemu.

§. 63. Na upotrebu vode ovlašteni dužan je prelaze, potrebne za saobraćaj, mostove ili prolaze, zgotoviti prema odnosima, postojećim pri ustanovljenju servituta, te iste u dobrom stanju držati.

§. 64. Ako na nekom području već postoji vodeni jendek, ne mora vlasnik trpiti, da se preko njegovog područja otvara novi jendek, pretpostovljajući, da postojeći jendek odgovara i novoj svrsi.

U ovom slučaju ima se postojeći jendek upotrebiti.

Na servitut ovlašteni ipak ne može ovo zahtevati.

§. 65. Posednik korita i obale obvezan je bez odštete dozvoliti, da oblasno odobreni ili u smislu §. 45. od države se postaviti imajući operati, koji služe za obranu, regulisanje te upotrebu vode budu ostvareni u koritu, odnosno da se u isto uzidaju, te da se u obale utvrde kao na operatima kod regulisanja te uredjivanje korita, koji se imaju izvesti iz općeg interesa, a dobiveni materijal može ostvaratelj operata upotrebiti bez odštete. Ugradjeni delovi sačinjavaju vlasništvo dotičnog graditelja.

§. 66. Posednik obale je bez odštete obvezan:

1. uzduž plovnih reka te tamo gde se može splav spuštati, ostaviti put u širini, ostavljenoj po uredbama za ljude i životinje,

2. dozvoliti pristajanje ladje i splavi na mestima, označenima po vlasti,

3. za spuštanje drva niz vodu ovlaštenima, njihovim vlasnicima, — u koliko je to sa gledišta otpravljanja neminovno potrebno — dozvoliti slobodan prolaz na zemljama, ležećim neposredno na obalama vode,

4. dozvoliti pristup na vodu iz obzira rečno-redarstvenih.

U slučaju opasnosti mogu brodovi i splavi gde god bilo pristati i iskrcavati, na obalu se vući; ali u ovom slučaju može posednik obale zahtetevati naknadu prouzročenih šteta.

§. 67. Usled premeštaja puteva za vučenje, potrebitog

usled kojegod razloga, ili za područja, upotrebljena po novim takovim putevima, pripada vlasniku područja odšteta u ime služnosti.

IV. Odsek. Vodna udruženja. V. Odsek. Vodnoredarstvena naredjenja. VI. Vlasti te postupak. Sadržavaju naredjenja administrativne naravi.

Sudska praksa. §. 9. Ne odnosi se samo na manje reke, nego bez iznimke na svaku vodu.

Prirast na obalu čini vlasništvo onoga, na čije se zemljište slaže usled nanosa. Ako reka svoju obalu lagano i neprimećeno ispire, a na drugoj obali nastaje usled nanosa novo zemljište, vlasnik ispiranih obala ne može zahtevati prirast, nastali na drugoj obali, jer prirodni nanos čini prirast posedu obale. U pravnom smislu čini aluvium, (nanos,) takovo zemljište, koje voda neprimećeno nanosi na neki posed obale.

Zaštita prava vlasništva.

Ono neograničeno pravo slobodnog raspolaganja, koje legalno vršimo nad jednom stvari ili pravom, imamo pravo zaštititi u slučaju, da po nekome bude narušeno ili povredjeno.

Kao zaštita služi tužba radi vlasništva.

Ako vlasniku bude oduzet ceo predmet vlasništva, ili ako je vršenje njegovog prava u celosti onemogućeno, ima pravo na tužbu radi vlasništva (rei vindicatio), a ako samo delomično bude povredjeno njegovo pravo, ima protiv smetanja pravo na tužbu radi isključivosti vlasništva (actio negatoria.)

U onom slučaju, ako pravo povredjenog vlasnika nije izvan svake sumnje jasno, ali na osnovu presumcije jače od prava povredioca, govorimo o publiciana in rem actio.

Svrha je tužbi radi vlasništva povratak oduzetog predmeta. U parnici ima se dokazati pravo vlasništva i to, da se predmet usled oduzimanja nalazi u posedu tuzenoga. Ako se oduzeti predmet nalazi u posedu više njih, imaju se svi oni u parnicu povući.

Sudska praksa. Tužba radi vlasništva, podignuta radi izdavanja predmeta, može se predati neposredno bilo protiv zakupnika kao posednika bilo protiv onoga, koji je dao predmet pod zakup. Vlasnik može da od posednika potražuje izručenje, te posednik nije dužan stvar vlasniku izručiti

samo u onom slučaju, ako mu pripada posed stvari na temelju prava, koje tereti dotičnu stvar ili ako na ovom pravnom temelju posed pripada onome, protiv koga je posednik ovlašten na posed usled pravnog odnošaja.

Parnica radi zahteva vlasništva.

Ako pokretna ili nepokretna stvar ili stvarno pravo nekoga bude zaplenjeno za tudje dugove ima vlasnik pravo, da na zaštitu svog prava vlasništva pokrene protiv ovrhovoditelje parnicu radi zahteva vlasništva na temelju §§. 92—100 odnosno §§. 168. i 216. zak. čl. LX.: 1881. Zahtev ide za utvrdjenjem prava i oslobodjenjem stvari od ovrhe, dotično za ograničenjem ovrhe; pripada i nasledniku, ako su za dugove ostavljača zaplenjene naslednikove vlastite stvari te se ima podići za 15 dana iza obavljene plenitbe, proglašene po izvršnom organu te izdavanja poziva radi prijave vlasničkog zahteva. Za tužbu je nadležan ovršni sud (§, 13. zak. čl. LIV.: 1912.)

Pravo služnosti (servitutsko pravo).

Pod pravom služnosti razumemo ono stvarno pravo, koje se odnosi na tudju stvar, te koje postoji u korist odredjenog lica ili odredjenog zemljišta, po kojem opterećena stvar služi u nekom pravcu na upotrebu ovlaštenog na servitut.

Servitut može biti dvostruk: ili da je vlasnik zemljišta, koje služi dužan trpiti neko delanje, koje se odnosi na njegovu nekretninu, ili pak uzdržavati se, da učini nešto, na što inače usled isključivosti vlasništva ne bi bio dužan. Po tome je dakle služnost ili pozitivna (servitutes affirmativae) ili negativna (servitutes negativae.)

Prostiranje servituta može dakle imati smer na trpljenje ili ostavljanje nečega, ali ne može da glasi na neko delanje ili na neki učin. Iz pravnog pojma služnosti po sebi proizlazi, da nitko ne može imati služnosti na svojim stvarima.

Ima I. zemljišna služnost i II. osobna služnost.

I. Zemljišna služnost. Pod ovim razumemo one služnosti, koje postoje radi lakšeg te što jačeg privrednog iskorišćivanja neke nekretnine. Kod ustanovljenja merila morat će sud strogo oceniti sve postojeće okolnosti, ali uopće čine granice ustanovljenja privredne potrebe povlasnog zemljišta.

Zemljišne služnosti nisu prenosive odeljeno od zemljišta te su nedeljive.

Pojedine zemljišne služnosti su: a) prava na put, b) vodna prava, c) prava na pašu, d) šumska prava, e) rudnička prava, f) prava na uzidanje te na dozidanje, g) prava na podrum:

a) prava na put: 1. služnost staze (servitus itineris) je ono pravo vlasnika povlasnog zemljišta, da može skupa sa čeljadi pešice prelaziti preko zemljišta, koje služi; 2. služnost na progon stoke, (servitus actus) po kojoj vlasnik povlasnog zemljišta može da pretera svoju stoku preko zemljišta, koje služi; 3. pravo na kolni put (servitus viae) sadržava u sebi predjašnja dva prava te još i to, da se i kolima može prolaziti. Za veličinu ovih puteva merodavni su opći običaji te upotreba.

b) vodna prava su takova servitutska ovlaštenja, po kojima vlasniku povlasnog zemljišta pripada pravo sa zemljišta koje služi, nositi vodu (pravo na crpljenje vode), napojiti stoku ili odvoditi vodu pravljenjem čatrne.

c) prava na pašu su takova servitutska ovlaštenja, po kojim ovlaštenom pripada pravo napasati svoju stoku za trajanja pašnje na zemljištu, koje služi. Za trajanja merodavan je u pomanjkanju ugovora, običaj,

d) sumška prava su takova servitutska ovlaštenja, po kojima ovlaštenim pripada ovlaštenost na sečenje drva, na skupljanje žira i t. d.

e) rudnička prava su takova servitutska ovlaštenja, po kojima pripada ovlaštenom na zemljištu, koje služi po propisima rudarskog zakona, pravo na lomljenje kamenja, na pečenje kreča i t. d.,

f) prava na uzidanje su takova servitutska ovlaštenja po kojima ovlašteni ima pravo da pušta unutra u zid zgrade, koja služi, balvane, gradju za krov ili neki deo povlasne zgrade, da nasloni na susjednu zgradu, koja služi,

g) pravo na podrum je takovo servitutsko ovlaštenje, po kojem pripada ovlaštenome pravo, da gradi podrum pod zemljištem, koje služi. Tako sagradjeni podrum je u pogledu gruntovničkog prava nepokretna stvar.

§. 3. zak. čl. XXXVI.: 1889. podrumi, koji se otvaraju na javne puteve, te koji nisu pod nekretninama vlasnika podruma, imaju se uvesti u gruntovne uloške kao posebno gruntovničko

telo skupa sa njima eventualno u neposrednoj vezi stojećim zgradama.

Povlasno zemljište je u ovom slučaju podrum, zemljište, koje služi je nekretnina, koja se prostire nad njim.

II. **Osobna služnost.** Ima dve vrsti osobne služnosti: 1. plodoužívanje, 2. upotreba stvari,

1. Plodoužívanje je ono servitutsko ovlaštenje, usled kojega možemo neku tudju stvar neograničeno upotrebiti bez povrede njene biti, odnosno obzirom na istu. Predmet plodouživanja može da bude pokretna ili nepokretna stvar, ali upotreba je uvek besplatna.

Plodoužitniku pripada potpuno uživanje predmeta plodouživanja, ali naprotiv mora da snosi troškove pridržavanja te kamate hipotekarnih potraživanja.

Ako plodoužitnik upravlja na način, koji bit stvari izlaže opasnosti, ima vlasnik suštine pravo da potražuje odštetu te osiguranje suštine.

2. Upotreba stvari je ono servitutsko ovlaštenje, po kojemu ovlašteni ima pravo neku tudju stvar upotrebiti na svoje potrebe prema svom staležu, zanimanju te kućanstvu. Predmet iste može da bude jednako pokretna ili nepokretna stvar. Prostiranje njegovo je osobna potreba na servitut ovlaštenoga, dakle nije neograničeno te nije prenosivo na drugog.

Sticanje te prestajanje servitutskog prava.

Servitutsko pravo može se steći po propisima, označenim za sticanje vlasništva. Iznimka je, da se zemljišne služnosti ne mogu steći odeleno od zemljišta a još i to, da više služnosti potiče upravo iz naredjenja zakona. Propis je, da je za sticanje servitutskog prava, koje se odnosi na nekretninu potrebna gruntovnička uknjižba, dok je kod pokretnih stvari dostatna predaja:

Servitutska prava prestaju: 1. odricanjem, 2. confusijom, ako povlasno zemljište te zemljište, koje služi postanu vlašništvom jednog te istog vlasnika; 3. usled uništenja, ako stvar koja služi bude uništena; 4. smrću ovlaštenog kod osobnih servituta; 5. usled neupotrebe (non usus), ako ovlašteni kroz 32

godine ne vrši svoje pravo služnosti. U svom pravu služnosti povredjeni ili izbačeni, ima pravo potraživati povratak sumarnim putem. U ovoj parnici ima se dokaziti samo posed prava služnosti te smetanje istoga. Tužba može da glasi na zabranu uznemirenja te na naknadu prouzročenih šteta. Servitutsko pravo može se potraživati na osnovu predaje, uknjižbe, uzukapije sa t. zv. actio confessoria. U ovoj parnici može se tuženi braniti sa svima onim prigovorima, koji se odnose na meritum servitutskog prava.

Sudska praksa. Služnosti spadaju pod strogo tumačenje u pogledu njihovog prostiranja. Služnost počinje tek onda, ako neki vlasnik usled zabrane drugoga prestaje takovim učinom, za koji bi inače imao pravo odnosno ako vlasnik to trpi, da neko na vlasništvu vrši neko pravo. Ostavljanje ili trpljenje iz ljubavi ili praštanja nije sposobno za sticanje servitutskog prava putem uzucapije. Služnost na upotrebu puteva biva prekinuta gruntovničkom uknjižbom novog sticatelja prava vlasništva. Od uzucapije služnosti ne može se računati već izminuli rok posedovanja protiv novog vlasnika. Zemljišna služnost može se na zemljištu, koje služi vršiti samo tako, kako to zahteva odredjenje povlasnog zemljišta te nije slobodno istu svojevoljno na drugi način upotrebit ili baš proširiti. I. sokak može biti povlasno zemljište. Ako su činjenice, koje leže izvan vršenja služnosti, prouzročile prema obvezanim osim trpljenja vršenja služnosti, štete, koje nisu skopčane sa redovitom upotrebom, odgovara ovlašteni za iste po općim odštetnim propisima. Vlasnik zemljišta, ako njegovo zemljište nije u vezi sa javnim putem, može da zahteva, da mu sused po svom zemljištu dozvoli put za nuždu. Protiv onoga, koji je vlasništvo stekao poverenjem u gruntovnicu ne može se pridržati neuknjižena služnost. Pravo koje se je vršilo u vezi sa nekom nekretninom, prelazi sticanjem prava vlasništva nekretnine na novog vlasništva i bez posebnog uslova, te u koliko se radi o sticanju zemljišne služnosti putem uzukapije, služi na to se odnoseća upotreba pravnog prethodnika i u korist novog vlasnika, te čini za njega zakonski osnov za sticanje tog prava.

Služnost prestaje konačno sa uništenjem ovlaštenog zemljišta. Tužbom radi smetanja poseda može se sanirati smetanje samo nekog stečenog servitutskog prava, ovo je pak smetani dužan dokazati. I. zakupnik je ovlašten zahtevati povratak u

mirno vršenje upotrebe puta. Pravo na plodouživanje ne može se prenositi, ali se može unovčiti te može da čini i predmet zaloga.

Potraživanj uzdržavanja je takovo sa osobom vezano pravo na potraživanje, koje ne može da čini predmet prometa, tako isto ni štanbena služnost, koja je isto neprenosiva, te se ne može ni opteretiti; ovo načelo ide dotle, da ni stečajna gromada ne može da legalno za sebe zahteva stanbenu služnost, pripadajuću stečajnom dužniku.

Založno pravo.

Založno pravo je ono strano stvarno pravo na stvari, usled kojega je verovnik ovlašten svoje potraživanje u slučaju da se ne plati po tražbini uterati iz stvari drugoga, te koje je verovnik dobio od dužnika kao jamstvo za održanje njegove obaveze po ugovoru. Preduslov za postajanje založnog prava je podesan založni predmet, potraživanje, koje se može založno osigurati, te pravni naslov ovog potraživanja. Tipična je osebina založnog prava: 1. da je akcesorne naravi te čini pripadak potraživanja, ako ovo prestaje, prestaje s njim skupa i zalog; 2. da samo na tudjoj stvari može da postoji, te ako na založno pravo ovlašteni steče vlasništvo založnog predmeta, prestaje s time i zalog; 3. založno pravo obvezuje vlasnika stvari na trpljenje samo toga, da se verovnik iz predmeta zaloga podmiri, a baš za to ne može vlasništvo stvari prenesti na drugoga; 4. na jednu te istu stvar može se steći i više založnih prava, u kojem slučaju je za namirenje merodavan red sledovanja po vremenu, u kojem je dotični stekao založno pravo.

Razlikujemo dvojaka založna pravva: 1. ručno založno pravo; 2. hipotekarno pravo.

1. Ručno založno pravo. Ručni zalog je takova stipulacija neke pokretne stvari ili prava za osiguranje potraživanja verovnika, da se verovnik iz ovog založnog predmeta u slučaju neplaćanja odnosno neudovoljenja po tražbi, podmiriti može. Iz toga proizlazi, da predmet ručnog zaloga mogu da budu stvari i prava. Stvari koje čine predmet javnog prometa, te čije otudjenje ili opterećenje nije zabranjeno, te koje imaju novčanu vrednost, mogu da budu predmetom ručnog zaloga. Iz samog

založnog prava može da se steče dalnje založno pravo, to je t. zv. podzaložno pravo.

Predmet zaloga može da bude i potraživanje iz kojega verovnik za slučaj neplaćanja bude podmiren tako, da uteruje potraživanje, koje je dato za garanciju u koliko je isto isteklo, ako pak nije isteklo, onda može na propisnoj sudskoj dražbi da prodaje.

Ručno založno pravo stiče se predajom (uručenjem verovniku po vlasniku) založnog predmeta.

Uslov iste je da prodavac-dužnik bude vlasnikom stvari, jer se ne može steći založno pravo od nevlasnika. Obzirom na to dužan je verovnik, koji zlomišljeno drži u zalogu takovu stvar, koja nije činila vlasništvo založilaca, izdati založni predmet bez naknade založne svote. Važan je zahtev osim toga, da u založnom ugovoru budu potrebno determinirani založni predmeti.

Založno pravo prenosivo je prenosom potraživanja, koje čini osnov založnog prava, jer založno pravo je samo pripadak potraživanja. Ako vrednosni papir služi zalogom, dostatna je prodaja, dočim kod vrednosnih papira, koji se mogu žirirati, potrebna je izjava o prenosu u korist verovnika.

Ovo založno pravo naravno potiče iz slobone volje dužnikove, da verovnika osigura za potraživanje, koje je isti dao: ali ima i takovog založnog prava, koja nastaje nezavisno od volje vlasnika založnog predmeta, to je t. zv. založno pravo po nuždi. Temelj založnog prava po nuždi je: zakon, sudsko rešenje ili na zakonu osnovana samovlast, po tome dakle ima: 1. zakonsko, 2. sudsko, 3. privatno založno pravo.

Zakonsko založno pravo je onaj slučaj založnog prava, koje je osnovano na samom zakonu takovi su: §. 72. zak. čl. LX.: 1881., §. 1101. a. g. z., te §§. 388., 379., 411. i 438. zak. čl. XXXVII.: 1875.

Sudsko založno pravo nastupa onda, ako sud na osnovu neke izvršive presude ili isprave zapleni pokretnine ovršenika (§§. 47., 73., 74. zak. čl. LX.: 1881.)

Privatno založno pravo nastaje onda, ako zakon pod naslovom opravdane vlastite pomoći pojedincima daje pravo uzapćenja, plenitbe te zadržavanja na stvari drugoga (§. 1321. a. g. z., §§. 84., 89., 90., 104—107. zak. čl. XII.:

1894., §. 41. zak. čl. II.: 1898., §. 104. zak. čl. XXX.: 1879. i §. 44. zak. čl. XIII.: 1876.)

Svrha privatne plenitbe je u svakom sjučaju samo to, da oštećeni može prouzročenu štetu prethodno osigurati, ali ustanovljenje štete te pribavljenje važnosti joj, pripada vlasti.

Založno pravo proteže se na celinu založnog predmeta kako na prirast tako i na pripadak mu. Krepost prestaje, ako potraživanje, koje čini osnov založnog prava bude izravnano, ako predmet založnog prava bude uništen, ako se ovlašteni odreče istoga; za slučaj konfuzije, ako se založno pravo te vlasništvo zaloga sjedini u jednoj osobi te konačno, ako se verovnik podmiri iz založnog predmeta.

Zasebne ustanove o zakonitom založnom pravu, pravu retencije i prodaje zaloga bez sudske intervencije, ima trgovački i stečajni zakon.

Ne mogu se zapleniti i nisu predmet zaloga: dohoci poljskih gospodarstvenih radnika, radnika na vodnim i zeljeničkim radnjama, šumskih radnika, pripadnosti rudnika, strojevi za rad u rudnicama (§. 121. rudarskog zakona,) autorsko pravo kao takovo, apotekarske koncesije, ulošci kod poštanske štedionice ispod 2000 K.

Za stvari i prava, koja su izuzeta posve ili delomično od ovrhe vidi novelu ovršnom zakonu (§§. 2. i ss. zak. čl. XLI.: 1908.)

O redu prednosti pri podeli utrška od sudske ovršne prodaje vidi §. 189. ovršenog zakona (zak. čl. LX.: 1881.)

Sudska praksa. Ručni zalog postaje samo u onom slučaju, ako su založni predmeti verovniku ili trećem licu bili faktički predani, simbolička predaja nije dovoljna. Stvar, koja ne čini vlasništvo založitelja, dužan je primaoc zaloga u slučaju bona fides izdati iskazanom vlasniku samo onda, ako naknadi za istu datu založnu svotu. Primećuje se da založno pravo nemože da postane bez pravovaljanog potraživanja, jer založno pravo služi za osiguranje samo onog potraživanja, za koje je zalog učinjen, iza prestajanja potraživanja ne može se dakle založno pravo održati za osiguranje drugog potraživanja niti na osnovu sporazuma sa dužnikom. Založno pravo prostire se na pripatke te priraste nekretnine, te na uknjižene kamate kao na pripadak glavnice, koji nisu stariji od 3 godine.

U svrhu osiguranja troškova izdržavanja supruge pravo-

valjan je u pomanjkanju javno-beležničke isprave i pravni posao glede predaje ručnog zaloga. Predmet sticanja zaloga može da čini sve ono, što se može otudjiti te unovčiti. Ne mogu činiti predmet zaloga te se ne mogu zapleniti: radnička knjiga obrtničkog pomoćnika, plača ili mirovina činovnika. Zakonsko založno pravo zakupodavca prostire sa ne samo na potraživanje te kamate istog, nego ne sve one troškove, koji su nastali usled osiguranja te pribavljanja važnosti potraživanja glavnice zakonskim putem. Zakupovdacu pripada zakonsko založno pravo do visine jednogodišnje zakupnine ne samo na u zakupu producirane, nego i na istom se nalazeće ili istom pripadajuće proizvode.

U §. 72. ovršnog zakona zakupodavcu dozvoljeno pravo nije sa osobom nego sa kakvoćom potraživanja vezano pravo, te tako u slučaju podzakupa pripada zakupniku, zakupodavcu zakonsko založno pravo protiv svog podzakupnika. Zakonskom založnom pravu može zakupodavac pribaviti važnost i na taj način, da zadrži pokretnine, koje se nalaze na zakupu.

Zakonsko založno pravo te s njime osigurano potraživanje je prenosivo. Zakonsko založno pravo ne prostire se na odštetni zahtev te na potraživanje, koje nije zakupnina.

Ne prostire se nadalje na pokretnine, koji nisu ovršno zaplenjene, te na stoku, predatu na najmljenu nekretninu samo radi paše. Verovnik je kao primaoc zaloga samo ovlašten a ne obvezan na to, da se podmiri iz dobivenog zaloga te može svom potraživanju po svojoj volji pribaviti važnost bez obzira na založno pravo. Ako su pokretnine, koje spadaju pod zakonsko založno pravo bile odstrajenje bez znanja ili protiv zabrane zakupodavca iz prostorije u kojoj su bile iznajmljene, ima zakupodavac pravo da zahteva povratak istih ili jamstvo. Za osiguranje zakonskog založnog prava, ako zakupnik hoće silom da otpremi pokretnine, opterećene sa istim, može se stan zaključati do moguće upotrebe redarstvene intervencije. Zakonsko založno pravo prestaje na pokretnine u najmljenoj prostoriji, čim iste budu sa znanjem i pristankom zakupodavca otpremljene na drugo mesto. Založni verovnik nije ovlašten na upotrebu založnog predmeta; založni posednik može se za slučaj opasnosti obvezati na osiguranje, jer je isti dužan starati se o tome, da njemu predani založni predmet ostane nepovredjen.

Naknada, stečena prava ne mogu sprečavati namirenje potraživanja založnog verovnika Zalaganje potraživanja ne čini dužnika založenog potraživanja direktnim dužnikom založnog posednika, za to je još potrebno i prenašanje prava vlasništva potraživanja, iz čega proizlazi, da založni posednik potraživanja ne može da podigne samostalnu tužbu protiv dužnika potraživanja, koje dato kao zalog.

Hipoteka.

Hipoteka je ona vrst založnog prava, koja se može da steče samo gruntovnom uknjižbom, te samo na nekretnine, ili na takova prava, čije je gruntovno istaknuće moguće. U pogledu hipoteke merodavna su sledeća zakonska naredjenja: §§. 63., 65., 69., 71., 74., 75., 79., 81., 87., 88., 120. i 127. grunt. postupnika; §§. 113., 438., 440., 443., 450., 451., 455., 457., 458., 461., 466., 486., 1095., 1121., 1371., 1422., a. g. z.; §§. 149., 163., 181., 190., 192., 211., 212., 237., zak. čl. LX.: 1881.

Prestajanja hipoteke. §§. 467., 469., 1425., 1446., 1499., a. g. z.; §§. 65., 79., 91. i 155. grunt. post., te §§. 182., 183. zak. čl. LX.: 1881.

Solidarna hipoteka: nastaje onda kada za osiguranje jednog te istog potraživanja služi više podesnih predmeta kao hipoteka (§§. 56., 106., 107. i 114. grunt. post te §. 190. zak. čl. LX.: 1881.)

Pribavljanje važnosti založnih prava: §§. 458., 465. i 466. a. g. z.: §. 305. zak. čl. XXXVII.: 1875.; §. 106. zak. čl. XXVII.: 1876. te §§. 43., 102., 104., 116., 120., 137. zak. čl. LX.: 1881.

Sudska praksa. Založno pravo kao takovo čini jedinstvenu celinu, te se ne može deliti. Krepost podzaložnog prava, stečenog na založno pravo, uknjiženo za osiguranje ženinog miraza, zavisi od miraznog potraživanja. Hipotekarno založno pravo, stečeno zlomišljeno bez važnosti je već od početka, te nema pravne snage ni protiv naknadnih sticatelja. Ako uknjiženo pravo vlasništva nema pravne važnosti, bez važnosti je i založno pravo verovnikovo, stečeno na nekretninu.

Predmet hipoteke ne može da budu pridržaj, zakupno pravo. Na hipoteku, koja se odnosi na prestalo potraživanje, ali nije gruntovno brisana, može savestan verovnik da steče založno pravo. Založno pravo, stečeno na javno imanje prostire se i na pripatke; tako se prostire i na kamate iza uknjižene glavnice, kao na rentu glavnice, ali pošto se kamati mogu samostalno potraživati samo na takove, koji nisu stariji od 3 godine. Ako je rečeno pravo u pogledu kamata uknjiženo samo do odredjenog zakupnog roka, ne može verovnik da potražuje namirenje tekućih kamata preko tog roka iz nekretnina. Gruntovnog vlasnika može se obvezati, da trpi namirenje preuzetih hipotekarnih tereta jedino iz hipoteka. Ako stranka, koja je ovlaštena da pribavlja važnost potraživanju hipotekarno osiguranom, ima pravo kojegagod od vlasnika nekretnina, opterećenih za založnim pravom, povući u parnicu.

Hipotekarno osigurano potraživanje tereti suštinu nekretninu stipulovane kao hipoteka, te nekretnina služi ne samo kao osiguranje, nego i kao osnov namirenja, kojem pravu može verovnik da pribavi važnost protiv svakdašnjeg vlasnika hipotekarne nekretnine. Iz ovog načela proizlazi, da pod naslovom životne rente uknjiženo založno pravo ne tereti prihod, nego suštinu nekretnine. Hipotekarni zahtev prostire se i na svotu, plaćenu kao naknada usled štete od požara na hipoteci. Založitelj može da traži od primaoca zaloga povratak u posed nekretnine date u zalog, bez obzira, da li je založni zajam plaćen ili ne.

Hipotekarna tužba sadržava u sebi molbu radi opravdanja predbeležbe hipotekarnog prava, te se smatra predbeležba dosudjenim hipotekarnim potraživanjem opravdanom; postajanje potraživanja ima se opravdati i u hipotekarnoj parnici. Hipotekarni verovnik nije vezan na to, da svom potraživanju pribavi važnost i protiv dužnika, te je ovlašten uterivanje parbenim putem izvršiti direktno protiv vlasnika hipoteke, ali hipotekarni dužnik može da upotrebi sve one prigovore, koji pripadaju direktnom dužniku.

Hipotekarno pravo je prenosivo samo sa hipotekarnim potraživanjem. Radi raste rečenja nekretnine može da pokrene tužbu samo gruntovno ovlašteni.

Skupa sa potraživanjem prestaje i na to se odnoseća hipoteka, ali hipotekarni dužnik dužan je samo uz ispravu,

podesnu za brisanje hipotekarnog prava, isplatiti potraživanje verovniku. Primećuje se da založno pravo, stečeno na nekretninu, prestaje samo usled brisanja istaknutog gruntovnički.

Hipotekarno založno pravo zastaruje samo onda, ako zastari samo osobno pravo, na koje se odnosi. Parnica, pokrenuta protiv ličnog dužnika prekida zastaru hipotekarnog zahteva.

Zemljišni tereti.

Pod zemljišnim teretima razumemo onu povremenu obvezu davanja, koje je strogo vezano uz nekretninu te tereti istu. Iz ovog proizlazi, da zemljišni teret spada na samu nekretninu, te u slučaju prenosa iste prelazi na novog vlasnika, te je tako uvek svagdašnji vlasnik obvezan na davanje, za koje jamči sama nekretnina.

Bezuslovno se zahteva, da davanje bude ili sistematički, nesistematički, ili povremeno Zemljišni teret postaje sa uknjižbom od apsolutne kreposti.

Zemljišni tereti prestaju, ako ih zakon ukida, ako je isteklo vreme, za koje su bili postavljeni, ili ako su zastareli.

Sudska praksa. Parohijal je samo onda stvarni teret, ako je postao teretom usled ugovora ili drugog pravnog učinka, u kojem slučaju tereti svakog posednika nekretnine. Pridržaj je stvarni teret. Porezno dugovanje tereti svagdašnjeg posednika nekretnine.

Imaterijalna dobra.

Zaštita imena nije normirana naročitim zakonom, ali je sudska praksa sprovodi odgovarajući odnosnim propisima 3. nov. a. g. z.

Autorsko pravo štiti zak. čl. XVI.: 1884. Patente za izume štiti zak. čl. XXXVII.: 1895. Trgovačke firme štiti §. 24. trg. zak.

Imaterijalna dobra zastićena su konačno i kaznenim zakonima. (§. 412. zak. čl. V.: 1878.; §. 45. zak. čl. XL.: 1879.

IV. DEO.

Tražbeno (obvezno) pravo.

Tražba (obveza, obligatio) je izmedju dve ili više osoba postojeći onaj pravni odnošaj, po kojem je jedan pogledom na drugoga dužan nešto ispunjavati. Sastavni elementi obveza su dužnik, verovnik, i davanje. Predmet obveze je redovito imovinske vrednosti, ali ne bezuslovno, jer davanje verovnika može da bude i čisto moralnog značaja.

Dužnik je redovito obvezan na nešto pozitivno, na davanje ili čin, ali može da bude obvezan i na trpljenje čega ili nerad. U prvom slučaju je obveza pozitivna, u drugom slučaju negativna.

Od većeg su značaja naravno pozitivne obveze, koje obično prouzrokuju imovinske promene. Dosta veliku uloga igraju i negativne obveze, koje ipak ne prouzročuju takove promene, koje duboko zasecaju u imovinsko-pravno polje: n. pr. ugovorom regulisani kartel ili uslov uzdržavanja od dražbe, u slučaju zabrane konkurencije uzdržavanje od otvaranja radnje na izvesnom mestu i t. d.

Predmet obveze je davanje. Davanje je: 1. deljivo i nedeljivo; 2. odredjeno i neodredjeno; 3. alternativno; i 4. specifično.

Deljivo je davanje onda, ako se može izvršiti i u obrocima, ali bez povrede interesa verovnika, u protivnom je slučaju nedeljivo. Iz ovog ustanovljena preizlazi, da deljivost ili nedeljivost obveze odredjuje interes verovnika.

Odredjeno je davanje onda, ako je individualno ili u slučaju zamenjivosti, ako se odnosi na stvari označene po meri, broju i težini uz točno ustanovljenje mesta i roka davanja, u protivnom slučaju je neodredjeno.

Primećuje se, da obveza ne može da nastane uz potpune neodredjenosti, jer manjka istoj ozbiljna namera, koja ustanovljava obvezu.

Alternativno je davanje onda, ako dužnik mora da ispuni jedno izmedju dva individualno označena davanja. Pravo biranja pripada u pomanjkanju drugog sporazuma, dužniku. Sa biranjem postaje obveza odredjenom.

Specifično je davanje onda, ako se predmet davanja može odrediti po meri, broju i težini. Biranje može da pripadne kako dužniku, tako i verovniku.

Predmeti davanja odnosno obveze su: 1.) novac, 2.) kamati, 3.) odšteta.

Novčano davanje. Kamati.

Pošto je novac opće merilo za vrednost stvari, te sačinjava sredstvo trampe (zamenjivanja) usled toga se i obveze odnose najviše na plaćanje neke svote novaca.

Za ispunjenje obveza, dugovanja služi zakoniti novac, ali predmet ugovora može da bude i strana valuta, u kojem slučaju se ima ista preračunati po tečaju mesta i roka ispunjenja. Može da bude i taj slučaj, da se netko obveže na ispunjenje u odredjenoj vrsti novca te u odredjenim komadima.

Kamati su pripadak neke zamenjive stvari poglavito novčane glavnice, koje se plaćaju povremeno (periodički) na osnovu zakona ili pravnog posla kao protuvrednost za upotrebu glavnice. Pošto su kamati pripadak potraživanja glavnice, to nema kamata bez dugovanja glavnice. Kako je već rečeno, ima dve vrsti kamata. Prva vrst su kamati iz pravnog posla, čija je osnova ugovor medju strankama ili jednostrana obveza, dočim zakoniti kamati pripadaju na osnovu zakonitog naredjenja.

Zakoniti kamatnjak iznosi 5%, kod menica 6% od glavnice. Kamati veći od zakonitih mogu se samo pismeno ugovoriti. Najviši dopušteni kamatnjak pravnih poslova je 8%. Ovo se ograničenje ne proteže na tražbine iz trgovačkih posala medju protokolisanim trgovcima, za iste je kamatnjak neograničen.

Kamati zastaruju, ako ih verovnik za 3 godine nije zatražio; to se odnosi samo na kamate iz zajmova i drugih kreditnih poslova, koji još nisu bili sudski dosudjeni. Svi drugi kamati zastaruju u redovitom roku zastare.

Sudska praksa. Iza isteklog potraživanja pripadaju od dana izmaka zakoniti kamati, čak i onda, ako nisu

bili ni ugovoreni. Kod takovih potraživanja, kod kojih nije ugovoren rok ispunjenja — pošto se u ovakovom slučaju može potraživanje odmah zahtevati, — pripadaju kamati tek od dana predaje tužbe. Za visinu kamata rečeno, vredi i za meru kamata na kamate, i za meru zateznih kamata. U slučaju uslova ugovorenih kamata, nema mesta dosudjenju zakonitih kamata. Iza nenadležno podignutog novca pripadaju kamati samo onda, ako se može dokazati zlomišljenost (mala fides.) U pogledu svote, posudjene u ime naknade štete, započinje zadocnenje na plaćanje obvezanog od dana predaje tužbe. Verovnik u tom slučaju, ako primi od dužnika svoje potraživanje glavnice, može da podigne naknadno potraživanje radi zaostalih kamata samo onda, ako je ovo svoje potraživanje radi kamata izričito pridržao kod isplate glavnice.

Zakonsko naredjenje, da zakonska mera kamata ne može biti veća od 8% glavnice ne odnosi se na samostalno ugovoreni penale za slučaj neispunjenja ili nepotpunog ispunjenja ugovora. Sporazumom stranaka preko zakonske mere plaćeni kamati — i ako se je osnovao na uslovu, koji nije bio pismeno sastavljan — ne može se natrag potraživati niti u glavnicu uračunati. Iza isteklih kamata, ako su bili utuženi, pripadaju od dana predaje tužbe zatezni kamati.

Zastaru kamata prekida jedino pribavljanje važnosti pri potraživanju sudskim putem ili pak priznanje prava sa strane obvezanog u granicama roka zastarelosti. Zatezni kamati mogu da zastare samo skupa sa glavnim potraživanjem.

Naknada štete.

Naknada štete je kao predmet obveze naknada one štete, koja je prouzročena u imovinskim ili drugim pravima nekoga, usled ljudskog čina ili druge štetonosne činjenice. O naknadi štete dakle može da bude govora samo onda, ako je netko u svojim imovinskim ili drugim prilikama trpio štetu, te ako ima štetonosnog dela. Osnova obveze naknade štete je najviše zakon, ali može da bude i pravni posao, kada je osnova medjusobni sporazum stranaka.

Opseg civilne odgovornosti radi ubojstva ili telesne ozlede ustanovljuje kazneni zakon (§§. 92., 311.), odgovornost tutora ili staratelja §. 73. zak. čl. XX.: 1877., radi štete prouzročene

strankama krivnjom sudaca ili sudskih činovnika namerno ili iz nemara, odgovoran je uopće organ sam redovitim sudbenim putem, dočim je za proneverenja ovih organa odgovorna država sa pravom naknade proti dotičnom organu (zak. čl. VIII.: 1871., te zak. čl. XVII.: 1891.) Odgovornost županijskih i općinskih činovnika uredjuje zak. čl. XXI. i XXII. iz 1886. Odgovornost države proti nedužno pritvorenim ili zatvorenim uredjuje kazneni postupnik (pogl. XXXI. zak. XXXIII.: 1896.)

Zakon o osiguranju radnika izmenjen je uredbom naše države o uredjenju osiguranja radnika za slučajeve bolesti i nesreće od 27|VI. 1921. službene novine broj 184.

Načelo objektivne odgovornosti primljeno je zakonom o odgovornosti željeznica za usmrćenje i telesnu povredu, (zak. čl. XVIII.: 1874.) Po plenarnom rešenju kurije (br. 52. 1917.) je ovo načelo te opseg odgovornosti željeznica proširen na sva poduzeća sa poslovima u velikom opsegu ili sa poslovima opasnim po svojoj prirodi. Ovo se je načelo protegnulo u automobilskoj naredbi i na automobile.

Sudska praksa. Oštećenom pripada naknada štete od počinjenja štetnog dela. Na naknadu štete ima samo ostećeni pravo, a u slučaju smrti mogu je zahtevati samo oni, na uzdržavanje kojih je usled nesreće umrlo lice bilo obvezano po zakonu ili zakonskoj praksi. Kod ustanovljenja vrednosti štete merodavna je vrednost stvari, kada je šteta počinjena. U slučaju narušavanja ugovora može se potražiti ne samo faktična šteta nego i izostala korist, ali naknadu štete ne može da traži onaj, koji je bezuslovno primio naknadno ispunjenje ugovora. Obvezu i odgovornost za naknadu štete mogu da prouzroče i takove štete, koje po činjenici, postupku i funkciji nisu protupravne, nego pače nedozvoljene, ali bezuslovno je potrebno i to, da počinitelj bude u takovom stanju, da je štetni učin mogao izvršiti ili ne učiniti. Svaki vlasnik je dužan za otklonjenje odnosno sprečenje štete učiniti sve ono, što stoji u njegovoj vlasti, usled toga nema prava na naknadu štete ona stranka, koja je mogla štetu sprečiti, ali je to propustila. Onaj, koji se služi svojim pravom u granicama zakona nije odgovoran drugome, za štetu time prouzročenu.

Vis maior oslobadja od odgovornosti i obveze naknade štete, ali vis maior je samo onaj vanjski dogodjaj, koji se nije mogao sprečiti sa potrebitom brižljivošću.

Potraživanje za naknadu štete počinje izvršenjem štetnog protupravnog dela, te mu je svrha, da se sve povrati u prijašnje stanje ili u koliko to ne bi bilo moguće, da se pruži odšteta na drugi shodan način. Za nerasvetljenje kućnog hodnika ili neočišćenje ili nezasipanje sklizavog pločnika pred kućom u slučaju ako se radi toga desi nesreća, tereti odgovornost vlasnika kuće.

Naknadu za pretrpljene boli (§. 1325. a. g. z.) ne poznaje ugarsko pravo niti naknadu štete za povredjena neimovinska dobra, Ali sudska praksa tumači vrlo opširno pojam imovinske štete, te daje odštetu silovanjem zavedenoj devojci radi umanjene mogućnosti udaje, ako nema društvenom položaju odgovarajuće imanje. Službodavac odgovoran je za štetu, koju su prouzročili njegovi nameštenici trećim osobama protupravnim učinkom ili propuštenjem pri izvršenju njima poverenih agenda.

Na zastarelost naknade štete ima se primeniti mesno pravo prouzročene štete.

Subjekti tražbina (obveza.)

Svaka tražbina ima dva subjekta: dužnika i verovnika.

No nije bezuslovno potrebno, da budu oba subjekta označena već pri postajanju, jer jedan od njih spočetka može da bude neodredjen, te postaje odredjenim tek pri ostvaranju neke kasnije činjenice. Takova neizvesnost subjekta postoji osobito kod vrednosnih papira. U slučaju, kada dužnik samo kao takav, a verovnik samo kao isti fungira, tražbina je jednostrana (obligatio unilateralis), ali u onim slučajevima, gde je kakvoća dužnika i verovnika sadržana u oba subjekta tražbine, tražbina je dvostrana (obligatio bilateralis).

Svaka tražbina već po prirodi pretpostavlja najmanje 2 subjekta, jednog dužnika i jednog verovnika, ali može ih biti i više obojih. U ovim slučajevima može da bude ovlašteno ili obvezano više osoba u jednoj te istoj tražbini. U slučaju, da ovlašteni samo jedan izvesni deo obveze može da traži, odnosno svaki dužnik duguje samo jedan deo obveze, tražbina je podeljena, a srazmer ovlaštenosti ili obveze zavisi od sporazuma stranaka. Naravno podeljena tražbina može da postoji samo onda, ako je predmet davanja deljiv.

Solidarna tražbina postoji onda, ako je kojegod od dužnika dužan celu obvezu isplatiti odnosno ako je kojigod od verovnika ovlašten na potraživanje cele obveze.

Ima prividne i prave solidarnosti. Prividna je solidarnost onda, ako sledi jedino iz nepodeljivosti davanja, naprotiv prava postoji onda, ako zakon ili ugovor ostvara vezu, da stranke stoje u odnosu solidarnosti. Ima osim toga solidarnosti korealne i solidarne. Korealna je solidarnost onda, ako postoji jedna tražbina sa jednim predmetom davanja, te sa više subjekta, dok je solidarnost solidarna onda, ako postoji toliko tražbina jedna uz drugu za isto podavanje, koliko ima interesovanih subjekata, medju kojima je nastala veza usled jednog tog istog podavanja.

No ove forme solidarnosti nemaju praktične vrednosti. Solidarnost dakle ustanovljava delomično zakon, delomično sporazum stranaka. Solidarne tražbine nalaze se najviše na polju trgovačkog prava, gde je veća praesumpcija za solidarnost, dok se na polju privatnog prava mora solidarnost posebno ugovoriti, ako je zakon sam nije stvorio.

Tražbina prestaje ispunjenjem kojegagod od dužnika; prestaje osim plaćanja i sa propisno izvršenim stavljanjem u sudski polog (datio in solutum); uračunanjem samo onda, ako je potraživanje dužnikovo podesno za uračunanje prema verovniku; sa obnovom (novatio) onda, ako na mesto stare tražbine bude ostvarena nova, eventualno sa drugim dužnikom, te s time bude izravnana stara tražbina.

Od kreposti, kojom se obustavlja tražbina je za dužnika još: 1. zastara, 2. presuda, 3. nemogućnost davanja, 4. nagodba, 5. ugovor opraštanja, te 6. ujedinjenje (confusio).

Sudska praksa. Aku su medju zajednički ovlaštenima ili obavezanim krepost tražbine napadali jedan ili više njih, iz toga ne sledi, da se ostali ovlašteni ili obvezani moraju pridružiti napadaju. Ako više dužnika primaju jednu te istu obvezu, treba obavezu prosuditi posebno za svakog dužnika. Ako ovlašteni odustaje od svog prava, prema nekome od solidarno obvezanih, to ga ne sprečava u vršenju svog prava, postojećeg prema ostalim solidarno obvezanim. Solidarni sadužnik — ako je isplatio mesto sadužnika — ima pravo na regresnu tužbu protiv istih samo onda, ako to nije isključeno

usled pravnog odnosa, postojećeg medju istima. Solidarno obvezane dužnike može verovnik i posebno da tuži, tako da ga protiv jednog dužnika pokrenuta tužba ne sprečava u tome, da i protiv ostalih podigne svoju tužbu. Verovnik time, da je izmedju solidarno obvezanih neke ispustio ispod jamstva, te da je istima pružio eventualno i imovinske prednosti ništa ne menja na obvezi ostalih sadužnika. Sud može da ustanovi solidarnu obvezu samo u slučajevima, ustanovljenim po pozitivnom pravu: osim toga može da nastane solidarna tražbina i iz zabranjenih dela, te iz nepodeljivosti predmeta pravnog posla.

Ugovori.

Ugovor nastaje onda, ako barem dve različite stranke, koje zastupaju posebne interese, medjusobno se sporazume na ostvarenje nekog pravnog posla. S toga proizlazi, da se mora sastati volja dviju stranaka, koje zastupaju suprotne interese, usled čega na temelju tražbe jedna stranka prima neka prava, a druga obveze. Da ugovor nastane, potrebno je da netko za sklapanje istog stavi ponudu, te da stavljenu ponudu druga stranka prihvati.

Dakle dva najvažnija sastavna dela jesu ponuda i prihvat.

Ponuda je ono pravno očitovanje, koje se čini s tom namerom, da isti na koga se stavlja, nju prihvati sa sadržajem, s kojim je učinjena, te da se tako u smislu ponude sklopi ugovor. Prethodno pogadjanje ili razgovaranje ne čini karakter ponude.

Ponuda kao i u austrijskom pravu inter praesentes ima se odmah ili prihvatiti ili odbiti, inter absentes veže nudioca dok prema prilikama ne uzmogne stići odgovor. Dok stranka nije ponudu u ruke primila, može nudioc istu da opozove. Ako stranka u jedno isto vreme prima ponudu i očitovanje opozivanja, od kreposti je opozivanje.

U pogledu trgovinskog prava ima o tome posebnih propisa (§§. 314., 315. i 316. trg. zak.)

Prihvat je ono pravno očitovanje, za kojim onaj, koji se očituje prima sadržaj ponude. Prihvat je tek onda od kreposti, ako ga je nudioc primio. Do primanja može se prihvat opozvati, te je opozivanje od kreposti onda, ako nudioc prima prihvat i opozivanje u jedno te isto vreme. Bez kreposti je

izjava prihvata i onda, ako ju je nudioc primio iza roka stavljenog za obvezu, ali ako nudioc prima prihvat, premda je zakašnjeno prispio, je od kreposti (§§. 315. i 319. trg. zak.)

Prihvat gubi krepost, ako primaoc ponude umre pre, nego je nudioc primio očitovanje o prihvatu, izuzev ako protivno nije bilo ugovoreno ili samo po sebi ne proizlazi iz naravi pravnog posla.

Predhodni ugovor (punktacija.)

Predhodni ugovor je obvezni sporazum u pogledu konačnog ugovora, koji se namerava sklopiti. Na temelju ovog sklopljenog prethodnog ugovora može se stranka obvezati na sklapanje konačnog ugovora, a u koliko to ne bi bilo moguće, na naknadu štete. Ali bezuslovno je potrebno, da glavne točke konačnog ugovora budu sadržane u prethodnom ugovoru (§. 936. a. g. z. važi na celom području Vojvodine).

Punktacija je pismeno sastavljanje onih tačaka ugovora, koji će stranka u buduće medju sobom sklopiti, a u pogledu kojih su se stranke već sporazumile. Pravno dejstvo istih sastoji se u tome, da se stranka, koja bi se protivila može obvezati na sklapanje konačnog ugovora, u protivnom slučaju na naknadu štete. Važi naravno samo onda, ako je pismeno sastavljena i od stranaka potpisana. (Za punktacije važi §. 885. a. g. z.)

Forma zaključivanja je redovno slobodna, te ovisi od volje stranaka, da li će ga sklopiti usmeno ili pismeno (§. 312. trg. zak.); ali ima slučajeva, kada zakon zahteva u pogledu važnosti ugovora formu javno-beležničke isprave (§§. 22. i 23. zak. čl. VII.: 1886.)

Za važnost usmenih ugovora postoji propis, da su bez važnosti, ako su postali pre sklapanja pismenom ugovora ili istodobno sa istim te su suprotni pismenom ugovoru, u protivnom slučaju važe onda, ako ih pismeni ugovor samo nadopunja ili tumači. Naravno ako su sklopljeni iza sastavljanja pismenog ugovora, važe i protiv pismenog ugovora te obastavljaju i krepost istoga.

Sadržaj ugovora je davanje, ugovoreno izražavanjem slobodne volje. Predmet davanja može biti sve ono, što se ne protivi zakonu ili javnome moralu, te što nije nemoguće sa pravnog ili naravnog gledišta. Iz ovog ustanovljenja proizlazi,

da volja mora biti slobodna, prosta od svakog vanjskog uticaja, te mora da smera na ostvarenje ugovora.

Ugovori nastali pod uticajem, vi, clam i precario a ne po slobodnoj volji, ne važe te se mogu pobijati.

Sudska praksa. Važnost ugovora imade se oceniti prema pravnim normama, postojećim na mestu sklapanja. Važnost ugovora mogu radi manjka, koji se osniva na odnosima ugovornih stranaka napadati samo ugovorači, a ne koja treća osoba. Pobuda i svrha sklapanja ugovora može da bude od upliva na pravni odnos stranka samo onda, ako svrha, koja se navodno namerava postići, bude kod sklapanja ugovora bezuvetno istaknuta. Ako su stranke svrhu, koju nameravaju postići označile u ispravi na način, koji isključuje svaku sumnju, ali za postignuće svrhe ustanovile način, nepodesan za istu — u ovakovom slučaju može ugovorna jedna stranka tražiti ispunjenje, koje odgovara svrsi ili odgovarajuću naknadu štete, od druge stranke, koja je faktički imala udela u prednosti označenoj po istoj u ugovoru. Aku su stranke svoje pravne odnošaje sastavile pismeno, merodavan je sadržaj isprave pri ustanovljenju pravnog odnosa. Pravna očitovanja, učinjena pre ili istodobno sa pismenim ugovorom, nemaju nikakvog pravnog učinka; od pravnog značaja su samo onda, ako je sadržaj ugovora, sastavljenog u ispravi nepotpun ili nejasan, a usmena očitovanja su podesna za razjašnjenje nedostataka. Uzimanje u obzir usmenih očitovanja ima mesta i kod javno-beležničkih isprava u tu svrhu. Ugovore treba ispuniti tako, kako su ih stranke sklopile, te ima mesta preinaci samo sporazumom obiju stranaka, a nikako jednostranom odlukom jedne od ugovorajuće stranke čak ni onda, ako bi se ova tražena preinaka u pogledu dotične stranke pokazala razumljivom, potrebnom i obrazloženom.

U pomanjkanju protivnog sporazuma može se davanje zahtevati samo uz istodobno ispunjenje protusluge.

Tumačenje ugovora. Po sudskoj praksi uzimaju se kod tumačenja ugovora reči, upotrebljene od stranaka u običnom svojem smislu, ako se samo ne može ustanoviti to, da su ugovorači pri sklapanju ugovora nameravali istima dati drugi značaj. Merodavna je volja stranaka, a ne bukvalni smisao reči. Nejasan izraz ima se tumačiti na štetu onoga, koji ga je upotrebio, ali načelo je to, da se po mogućnosti tumači u korist obvezanoga. Dubiozan ugovor ima se tumačiti tako, da ne sadržava kontra dikciju, i da je od kreposti. Pravni poslovi imadu se kvalifikovati i oceniti po sadržaju te pravnom karakteru svojem, a ne po nazivu.

Ugovornu sposobnost imaju samo oni, koji imaju i tekovinsku sposobnost. Poslovno nesposobni mogu da sklapaju štetne ugovore odnosno ugovore sa naknadom samo putem svojih zakonitih zastupnika uz odobrenje starateljske vlasti. Pravna i poslovna sposobnost osobe prosudjuje se po zakonima njegove domovine. Ako je stranka, neovlaštena na samostalno postupanje, sklopila štetne ugovore, ima protiv takove stranke mesta potraživanju povratka u prijašnje stanje ili naknade štete samo u slučaju neovlaštenog obogaćenja. Kod luksusnih stvari ne može se takovo obogaćenje ustanoviti.

Slučajevi originalne nevažnosti te mogućnosti napadanja ugovora jesu: 1. zabluda, (zavodjenje); 2. prinuda; 3. pretnja; 4. pretvaranje: 5. maloletnost i 6. turpis causa.

1. Zabluda (zavodjenje). Sudska praksa. Onoga, koga ugovorna stranka — bilo u pogledu sadržaja ugovora, bilo radi druge koje okolnosti, skopčane sa ugovorom — zavede tako, da zabluda dira bitnost ugovora ili slobodnu volju, koja je bila povod ugovora, taj nije dužan sa svoje strane ispuniti ugovor naprama zavoditelju, te se ne može radi neispunjenja obvezati na naknadu štete ili na izostalu korist. Zabluda jedne stranke, ako nije prouzročena po drugoj stranci nema uticaja na krepost pravnog posla; od uticaja je samo onda, ako se može opravdati, te se odnosi na sadržaj ili bitne osobine ugovora. Ne može se smatrati zavodjenjem neistina, ako je protivna stranka u stanju, da se uveri o neistinitosti izlaganja. Zavodjenje može biti uzrokom neispunjenja ugovora samo onda, ako se odnosi na bitnu osobinu sadržaja te se nije moglo izbeći po zavodjenom uz redovnu brižljivost.

2. Prinuda. Sudska praksa. Pod uticajem prinude sklopljeni ugovor nije ništavan, može da se samo napada i pobija. Stranka, koja je sklopila ugovor pod prinudom nije obvezana na ispunjenje, te može da zahteva povratak već učinjenog ispunjenja. Dokazati mora onaj, koji se na tu okolnost poziva.

3. Pretnja. Sudska praksa. Pretnja mora biti protupravna, jer upotreba zakonom zajamčenih prava odnosno stavljenje u izgled takovih još ne čini pretnju (n. pr. stavljanje u izgled

ovrhe ili kaznene prijave); primetiti treba, da se pod pretnjom sklopljeni ugovor može napadati samo onda, ako je pretnja bila dovoljna, da prouzroči temeljiti strah, te da nastupi protupravno zlo.

4. Pretvaranje. Sudska praksa. Pretvaranje postoji, ako postoji disharmonija izmedju prave i izjavljene volje. Na osnovu takovog ugovora može prigovoru turpis causa pribaviti važnost samo ostećeni savesni verovnik protiv ugovarajućih stranaka, ali ne ugovarajuće stranke protiv sebe. Ostećena stranka ima pravo da traži od druge stranke povratak u prijašnje stanje, te naknadu štete. Ugovor sastavljem pod uticajem pretvaranja jest bez važnosti samo onda, ako ne sadržava nikakav ozbiljan pravni posao, ako se pak volja stranaka odnosila na ostvarenje drugog pravnog posla, nego što je u ugovoru stavljen, posledica pretvaranja je samo to, da se pravni posao ima prosuditi po faktičnoj kakvoći.

5. Maloletnost. Sudska praksa. Pravni poslovi, sklopljeni za trajanja maloletnosti, ako pri postignuću punoletnosti nisu bili napadnuti, nemogu se napadati u vremenu iza postignuća punoletnosti. Ali punoletna ugovarajuća osoba ne može ugovor napasti radi maloletnosti druge stranke. Ako su ugovorne stranke krepost ugovora, sklopljenoga u ime i korist maloletnoga činili ovisnim od starateljskog odobrenja, ovaj uslov važi za ugovorne stranke i onda, ako za to ne bi postojala zakonka obveza ili potreba. Maloletni, koji se je usled pravnog posla imovinski koristio, obvezan je do visine okorišćenja.

6. Turpis causa. Sudska praksa, Takove činjenice, koje su protivne pravnom poretku, zabranjene su te ne mogu biti predmetom valjanih ugovora. Turpis causa ne sprečava sklapanje pravnog posla, nego je razlog za obeskrepljenje istih, te su stoga ovlašteni moliti obeskrepljene samo osobe, koje su imale učešća u pravnom poslu ili pravni naslednici istih. Ovom prigovoru može pribaviti važnost samo savesni, oštećeni verovnik protiv stranaka, ali ne ugovorne stranke protiv samih sebe.

Turpis causa je ugovor sklopljen izmedju zakupnika te vlasnika mineralnog vrela za prodaju mineralne vode po većoj odredjenoj ceni, ili sporazum glede nepredaje naknadne ponude ili konačno odricanje o nastavljanju nekog obrtnog ili drugog zanimanja u korist drugoga. Ali nije turpis causa zajam, ako

zajmodavac sa zajmoprimcen potroši svotu, dobivenu u zajam, odricanje o nekom obrtom ili nekom drugom zanimanju na odredjeno vreme, obveza na to, da se neka roba ne će jeftinije prodati, ugovor za slučaj smrti u konkubinatu živećih.

Jamstvo.

Jamstvo znači, da su u slučaju ugovora sa naknadom obje stranke odgovorne za takove manjke predmeta ugovora, koji se naknadno ispostave, te koji se odnose ili na kakvoću stvari ili na pravni položaj davanja, koje je postalo štetnim za primaoca.

Preduslov jamstva je, da bude izvršen ugovor, odnosno da se izvrši ispunjenje. Obzirom na to, da je svaka ugovorna stranka dužna dati ono, na što se je obvezala, usled toga, ako na predmetu davanja ostane sakriven takav manjak, koji ugovorna stranka pri sklapanju nije mogla opaziti, vlasnik stvari za to ne odgovara. Usled načela ugovorne slobode mogu stranke u ugovoru jamstvo isključiti ili ograničiti.

Manjak za koji jamči prodavaoc su pravne ili fizičke naravi. Pravna manjkavost je ona odgovornost dužnika, koja se odnosi na predmet davanja, da na predmetu davanja nema nego takovog prava, kojim bi mogao pribaviti važnost i protiv verovnika. Pobliže, ako je n. pr. predmet davanja: a) nekretnina, onda je dužnik bez posebnog uslova odgovaran za sve one javne terete, koji su teretili nekretninu do dana davanja, ako pak predmet davanja, b) nije bio vlasništvo dužnika, te usled toga neka treća osoba predmet davanja verovniku delomično ili u celosti uskrati. U ovom slučaju ima se dužnik pozvati u parnicu, te je dužan verovnika protiv ma koga obraniti. U slučaju potpunog ili delomičnog davanja obvezan je dužnik na naknadu štete i to u slučaj udelomičnog oduzimanja na oduzeti deo, te osim toga na naknadu štete, dok u slačaju potpunog oduzimanja dužan je na potpunu naknadu štete.

Konačno, ako predmet davanja c) tereti tudje stvarno pravo kao založno pravo, zemljišni teret, obvezan je dužnik ove terete dati brisati. Primećuje se da za terete, koji su gruntovnički zabeležni, dužnik nema odgovornosti, jer se je verovnik o postojanju istih mogao da uveri. Naravno u ugovoru može se i glede ovih tereta ugovoriti odgovornost. Dužnik jamči konačno i za to, ako je predmet davanja nekretnina, te

d) gruntovnička uknjižba nailazi na poteškoće. U ovom slučaju može verovnik tražiti, da se gruntovna zabeležba omogući, ili da povrati kupovnu cenu.

Za fizičku manjkavost je dužnik odgovoran onda, ako su na predmetu davanja na dan primanja odnosno predaje ostale sakriveni manjci ili pogreške po kakvoći ili količini. Ovo postojeći sakriveni manjci moraju biti bitni. te da se pri sklapanju ugovora nisu mogli upoznati.

Jamstvo odnoseće se na nekretninu odnosi se samo na nekretninu, točno opisanu u ugovoru a ne na površinu, označenu u katastera ili gruntovnici. U pogledu jamstva merodavna su sledeća zakonska naredjenja: §§. 443., 928., 933., a. g. z.; §§. 45., 50. zak. čl. XXXVII.: 1875.

Sudska praksa. Jamstvo mogu ugovorom primiti i osobe, koje stoje izvan pravnog posla. Pozivanje u parnicu jamca ima svrhu, da stranka, koja poziva u parnicu sačuva svoje pravo protiv jamca. Prodavač je redovno obvezan odgovarati za terete upisane na prodatoj nekretnini, ako samo nije u ugovoru izričito istavljeno, da hipotekarni dug koji tereti nekretninu, nosi kupac. Ako je prodavač prodao takovu nekretninu, koja nije uknjižena na njegovo ime, može ga kupac tužiti alternativno ili da se omogući prepis nekretnine ili da odustajom od ugovora prodavač povrati kupovnu cenu, te nije potrebno ugovor prethodno staviti izvan kreposti. Primećuje se da prodavač i bez posebnog uslova odgovara za to, da roba odgovara svom redovnom odredjenju. Za rasterećenje davanja može verovnik da odredi konačni rok, te je ovlašten istekom roka sprovesti rasterećenje na teret dužnika te odbiti odnosne troškove, ili zaustaviti kupovnu cenu, ali samo onda, ako nekretninu nije primio u posed, jer inače prodavaoc nije dužan dozvoliti, da kupac bez naknade plodouživa kupljenu nekretninu.

Kod razrešenja ugovora radi manjkavosti u pogledu jamstva, dužan je kupac predmet kupa povratiti u takovom stanju, u kakovom je primio, ali kupac ne gubi svoje pravo na razrešenje ugovora radi takovih promena, učinjenih bona fide, koje ne onemogućuju svrsi odredjenu upotrebivost predmeta kupa niti znatno snizavaju vrednost predmeta.

Jamčenje za životinje. Sudska praksa. Prodavač životinja jamči za njihovo zdravlje te za sve one

pogreške, koje su ostale sakrivene, te se nisu mogle upoznati pri primanju. Pogreške moraju biti naravno bitne te stalne naravi, te već postojeće kod preuzimanja. U ovom pogledu važe §§. 922., 925., 927. a. g. z. Za vanjske pogreške prodavaoc redovito ne jamči. Za sakrivene te vanjske pogreške, koje se mogu redovito upoznati odgovara prodavač kupcu, ako samo kupac nije prodavaoca od toga izričito oslobodio, ili ako su stranke isključile jamčenje. Primećuje se, da je za sakrivene pogreške prodavač i bez posebnog uslova odgovoran čak i onda, ako to nije pogreška jamčenja. Kupac životinje ne može da traži troškove uzdržavanja one životinje, koja ima pogrešku jamčenja, ako nije dokazana neupotrebivost životinje, ali ako ne će životinju da upotrebi, te s toga hoće da se reši troškova uzdržavanja, postoji mu pravo životinju prodati putem dražbe, te troškove oko toga zahtevati od prodavaoca. Kod rogate marve je bolest slezene i džigerice glavna pogreška jamčenja.

Uzgredni uslovi kod ugovora. Srvha je ugovornih uzgrednih uslova, da osnaže te osiguraju ugovor; takovi su 1.) kapara, 2.) pišmanina, 3.) penale.

1. Kapara (ἀρrha) je ona vrednost ili stvar, koju jedna stranka daje unapred kao znak sklopljenja ugovora drugoj stranci za dokaz sposobnosti ispunjenja (§§§. 98. a. g. z., te 276. i 277. trg. zak.)

Sudska praksa. Pojam kapare ne ovisi o tome, da li su je stranke nazvale istom, nego o tome da li ista služi kao znak sklopljenja ugovora te za osiguranje istoga. Ne ustanovljava kakvoću kapare naziv stranaka, ako je i takovom nazivaju, nego se ima ispitati, da li je to volja stranaka, te da li ima prema sadržaju ugovora pravni karakter kapare. Ne čini kaparu, nego predujam kupovne cene ona svota, koja tako data, da se uračuna u cenu robe, koja se ima liferovati, te se ima uračunati u srazmeru liferovanih rata. Primećuje se, da davanje kapare još ne dokazuje bezuslovno sklapanje pravnog posla. Dupla kapara ili povratak kapare može da se traži samo u slučaju narušenja ugovora ili zakašnjenja ispunjenja. Ali u spornom slučaju o krivnji stranaka ne može se zahtevati dvostruka nego samo jednostruka kapara, tako isto i u slučaju, ako voljom stranaka prestaje ugovor. Uzimanje natrag kapare bez pridržavanja je od jednakog značaja sa odustajanjem od ugovora. Kod ugovora, koji ide na nemoguće davanje ne

može kupac da traži ni ispunjenje ugovora niti dvostruku kaparu, nego jednostavno samo povratak u prijašnje stanje.

2. Pišmanina (mulcta conventionalis) je ona svota, koju daje jedna od ugovorenih stranaka pri sklapanju ugovora ili obečaje drugoj stranci, da u ime toga može od ugovora odustati (§§. 909., 911. a. g. z., §§§. 278. i 279. trg. zak.) Sudska praksa. Pišmanina može da se traži samo u slučaju faktičnog odustajanja, ali ne i onda, ako se ugovor ne može da ispuni eventualno radi drugog razloga radi prekršaja jedne stranke.

3. Penale (poena conventionalis.) Penale ima karakter kazne, jer znači, da ako dužnik ne izvrši ili točno ne ispunjava ugovor, da je u ovom slučaju obvezan na neko odredjeno davanje. Penale služi za osiguranje ugovora, te čini pripadak istoga, te ako ugovor iz kojihgod razloga prestane, prestane ujedno i penale (§. 1336. a. g. z. i §§. 273., 275. trg. zak.)

Sudska praksa. Penale je po strankama unapred odredjena ona svota, koju je medju strankama dužan platiti drugoj stranci onaj, koji ne udovolji ugovorenoj obvezi. Penale se može dosuditi samo u slučaju povrede imovinskog interesa, koji iz ugovora proizlazi. Kod zajamnog posla penale ne može biti veći od 8%. Penale može se podeliti u slučaju ako izmedju više obveznika samo pojedinci čine propuštanje. Ne može se tražiti penale u slučaju prihvata ispunjenja bez pridržavanja, vis maiora ili opravdane krivice, ali se može ublažiti sarazmerno s onim interesom, za čije je osiguranje bio odredjen, ako je pak odredjena svota nesrazmerno velika čak i onom slučaju, ako bi to stranke unapred bile isključile. Ali penale, koji potiče iz trgovačkog posla ne može se ublažiti. Redovno iza penala ne pripadaju kamati.

Naturales obligationes.

Naturales obligationes su takovi ugovori, koji važe te postoje, ali se ne mogu sudskim putem iznuditi. Njihova je dakle karakteristika, da nisu utužive. ali ako je obvezani već ispunio ugovor, ne može se davanje natrag potraživati. Ali stranke mogu zajedničkom voljom ugovor potvrditi, te tako može ugovor da postane utuživim. Naravno da je potreban novi pravni temelj, koji može da bude kojigod važeći način ugovora.

Medju naturales obligationes spadaju: zakonom nezabranjeni pravni odnosi potraživanja, koji potiču iz oklada, igre, kamatnjak viši od 8%, potraživanja, koja su zastarila. Od kreposti su samo na području a. g. z. (§§. 943., 1271., 1272. i 1432.)

Sudska praksa. Naturales obligationes ne mogu se kvalifikovati niti za poklon niti za nedužno plaćanje, jer nisu ni zabranjene niti bez važnosti. Stoga proizlazi, da se davanje učinjeno kao plaćanje ili pokriće, ne može sudskim putem natrag zahtevati, niti može da čini predmet uračunanja potraživanje, koje iz toga proizlazi bez pristanka protivne stranke.

Ustupanje. (Cessio.)

Ustupanje je prenos nekog potraživanja pravnim poslom na drugu osobu, dakle ustupanje nije ništa drugo nego promena u osobi verovnika, Ova promena u osobi može da usledi putem: 1.) pravnog posla, 2.) zakona ili 3.) sudskog rešenja. Obzirom na ta vrela razlikujemo: 1.) dobrovoljno ustupanje (voluntaria cessio,) te 2.) prinudno ustupanje (necessaria cessio.)

1. Dobrovoljno ustupanje osniva se ili na dvostranom pravnom poslu, na ugovoru ustupanja, ili na jednostranom pravnom poslu, na poslednjem naredjenju za slučaj smrti.

2. Prinudno ustupanje je onaj slučaj ustupanja, kada zakon obvezuje verovnika, da svoje potraživanje prenese na drugoga. Ovo ustupanje postoji kod komisijonih poslova, kada je poverenih u svoje ime, ali u korist te za poverioca sklopljeni posao dužan ustupiti poveriocu.

Zakonsko ustupanje, (cessio legalis) je onaj način ustupanja po nuždi, kada sam zakon prenaša pravo potraživanja na drugog, a da se drugi ne mora glede toga očitovati. Takovo zakonsko ustupanje predleži kod onog jamca, koji je platio mesto dužnika, koji je ovom svojom činjenicom primio na sebe pravo potraživanja.

Ustupanje na osnovu sudskog rešenja zaseca najviše u krug ovršnog zakona, ali naravno može da glasi osuda i na ustupunje nekog prava potraživanja (vidi §. 123., 129., 132. zak. čl. LX: 1881.)

Ustupanje je jedan slučaj posebnog pravnog nasledjivanja (singularis successio), te zaseca najviše u područje tražbenog prava, jer predmet ustupanja može da bude samo takovo pravo, koje je prenosivo. Od ovih prenosivih prava prenašaju se samo osobna potraživanja po propisima običnog ustupanja, ali naravno ne mogu se ustupiti ni osobna potraživanja u svakom slučaju, jer ovde zakon, a onde opet posebna vrst potraživanja isključuje ustupanje.

U slučaju § 57. zak. čl. XXXIV. : 1874. isključuje zakon ustupanje, u kojem zabranjuje ustupanje parbenog potraživanja u korist odvetnika. Posebni način potraživanja isključuje ustupanje kod najličnijih prava potraživanja.

Ustupni ugovor o prenašanju postaje na osnovu medjusobnog sporazuma izmedju ustupaoca (cedenta), te preuzimača (cesionar). U ugovoru može se pravni naslov (causa) prenosa označiti, ali to nije potrebno, jer prenos važi i bez toga. Nadalje nije potrebno za važnost ustupanja pristanak dužnika, jer za dužnika je posve svejedno, kome da plati. Ali bezuslovno je potrebno, da se dužnik o ustupanju izvesti, jer dok ovo nije usledilo, može pravovaljano da ispuni davanje starom verovniku.

Kod ustupnih ugovora nema posebnih formalnosti glede sklapanja. Iznimku čine jedino ustupanja medju bračnim drugovima te zaručnicima, jer za valjanost istih potrebna je u smislu §. 22. zak. čl. VII.: 1886. forma javno beležničke isprave, kod vrednosnih papira, glasećih na ordre ili na donosioca potrebna je i predaja papira. Inače za valjanost ustupanja nije potrebno istaviti ispravu. Kod potraživanja hipotekarno osiguranih je naravno potrebno, da se ustupanje istavi u smislu gruntovnog postupnika, jer je inače gruntovni prepis neizvršiv.

Preuzimač (cesionar,) može da zahteva od ustupaoca (cedenta) uputstva, potrebna za pribavljanje važnosti potraživanja. Ustupaoc naime jamči za istinitost te uterivost potraživanja. Isto kaže i §. 1397. a. g. z. ali ovo jamstvo može se ugovorno po volji regulisati te čak i isključiti. Pretpostavlja se, da je jamstvo isključeno, ako je potraživanje prenešeno kao nesigurno ili besplatno.

Kod ustupanja sa naknadom hipotekarno osiguranih potraživanja odgovara ustupaoc za uterivost potraživanja samo

onda, ako je istu i posebno primio, jer je preuzimač iz gruntovnice mogao da steče znanja u pogledu sposobnosti pokrića dužnikovog (§. 1398. a. g. z.)

Dužnik obavešten o ustupanju može da plati pravovaljano samo preuzimaču, ali može da učini sve one prigovore protiv preuzimača, koji su mu lično pripadali do dana ustupanja protiv ustupaoca, ali ako je preuzimača priznao verovnikom, otpada po sebi od pribavljanja važnosti ovih prigovora (§. 1326. a. g. z.)

Sudska praksa. Predmet ustupanja mogu da čine potraživanja, koja će tek isteći, te čak i potraživanja od uslova ovisna, te takova in spe.

Preuzimač ne može da pribavi važnost većem pravu, nego koliko je verovnik imao pri ustupanju. Kod ustupanja sa naknadom odgovoran je ustupaoc — osim slučaja sporazuma — za istinitost te uterivost potraživanja do visine protuvrednosti.

Dužnika treba o ustupanju izvestiti, te ne može da naknadi propuštanje izveštaja, da je dužnik o ustupanju znao, ili da je mogao o tome imati znanja. Dužnik ima pravo da se protiv preuzimača poziva na svaki učin, koji obustavlja pravo, na nagodbu, odricanje i propuštanje, postojeće do vremena primanja izvešća o ustupanju. Protiv ustupaoca pak ima mesta čak i uračunanju na temelju potraživanja, koje je postojalo pre ustupanja. Protiv preuzimača može se pribaviti važnost samo takovom prigovoru, čiji je temelj već postojao kod uzimanja na znanje ustupanja. Primetiti se mora, da protiv preuzimača ima potpuno pravno dejstvo presuda, donešena u parnici nastavljenoj po ustupaocu pre ustupanja. Preuzimač ne može da zahteva isplatu potraživanja po ustupaocu bez iskaza neuterivosti tražbine od dužnika.

Za vreme dražbe datirano ustupanje nije potrebno zabeležiti na menici. Uknjižba prenosa ovršenog prava zaloga ne može se odrediti na temelju jednostavne gruntovne molbe. Preuzimač može dražbu neposredno zamoliti kod gruntovne vlasti, ako stranka, ovrhovoditelj svoje potraživanje tokom ovrhe a posle zabeležbe na to se odnosećeg založnog prava, preneo na drugoga, te je prenos bio u gruntovnici pravovaljano označen.

Ustupaoc jamči samo za istinitost uknjiženog potraživanja, dok za uterivost samo onda, ako je to bilo posebno ugovoreno.

Preuzimanje duga (obveze.)

Preuzimanje duga je promena u osobi dužnika, usled koje na mesto starog dužnika stupa pristankom verovnika novi dužnik. Bezuslovno je dakle potreban za promenu u osobi dužnika pristanak verovnika, jer bez toga ne važi. Verovnik pako može da se naredi sa trećom osobom radi preuzimanja duga, u kojem slučaju nije potreban pristanak dužnika za preuzimanje duga, nego može da usledi čak i bez njegovog znanja. Jamstvo, koje osigurava preuzeti dug te založno pravo ostaju u kreposti, ako samo nema protivnog utanačenja.

Sudska praksa. Svaki, koji svojom imovinom može slobodno da raspolaže, može da primi na sebe ispunjenje obveze drugoga. Preuzimanje duga je sasvim novi pravni temelj, te preuzimač ne može protiv tužbe da pribavi važnost ni onim prigovorima, kojima originalni dužnik može. Ako verovnik ni izričito ni drugom pravnom činjenicom nije pristao na preuzimanje duga, onda izmedju njega te upućenog (asignata) ne može da nastane lični odnos glede potraživanja. Ako se isplata utuženog potraživanja po nekom obećaje sa sledećim izrazom: svota primljena u potraživanje sa tužbom, pod tim se ima razumeti samo glavnica, a ne ujedno i pripadak iste.

Zadocnjenje (mora.)

O zadocnjenju govorimo onda, ako ili verovnik ili dužnik usled propuštanja iz krivnje ne udovoljava svojim obvezama, primljenim u ugovoru, ako dužnik ne ispuni davanje do odredjenog roka, te verovnik propusti primanje u odredjenom vremenu ponudjenog davanja.

Zadocnjenje dakle mora da bude usled krivnje, inače se ne može upisati u greh. Razlikujemo: 1. zadocnjenje dužnika, koji najviše postoji, te 2. zadocnjenje verovnika.

1. Zadocnjenje dužnika nastaje onda, ako ispunjenje ne usledi u ugovorenom roku. Ali ovo zadocnjenje nastupa samo onda: 1. ako je potraživanje verovnika dospelo, bolje rečeno

isteklo, 2. potrebno je, da verovnik dužnika opomene (interpellatio) u pogledu isteklog ispunjenja, te dužnik da ne ispunjava usprkos opomene. Kod potraživanja, glasećeg na otkaz nadoknadjuje opomenu, otkaz. Kod potraživanja odredjenih kalendarski-dies interpellat pro homine. Opomena nije skopčana uz formalnost, može da bude usmena ili pismena. Najpodesnija je tužba ili sudski platežni nalog. 3, treba, da dužnik bude kriv u izostanku ispunjenja. Za ustanovljenje krivice dostatna je i najmanja krivica (levissima culpa.)

Dužnik može da opravdava svoje zadocnjenje, ako je u pogledu isteka protraživanja bio u zabludi ili ako je bio u pogledu osobe verovnika ili postojanja obveza u zabludi, te je radi toga zadocnio, ili ako je zadocnjenje prouzročio vis maior. Naravno insolvencijom ne može dužnik opravdati.

Kod dvostranih ugovora ne može biti govora o zadocnjenju sve dotle, dok nije drugi udovoljio svojim dužnostima, ili nije izjavio za to svoju pripravnost.

Dokazivanje tereti dužnika u pogledu slučajnog zadocnjenja, dok je dokazivanje opomene, te izmaka roka dužnost verovnika.

Pravna je posledica zadocnjenja dužnikovog, da je obvezan nadoknaditi verovniku svu štetu, koju mu je prouzročio sa zadocnjenjem.

Kod novčanih potraživanja pripada bez svakog daljnjeg dokazivanja štete 5% zateznih kamata, čak i onda, ako je bio ustanovljen niži kamatnjak. Ako je do izmaka bio ugovoren viši kamatnjak, ima se u spornom slučaju i ovaj viši kamatnjak platiti kao zatezni kamati.

U nekim konkretnim slučajevima može verovnik da zahteva i veću svoju štetu, koju može preko zateznih kamata dokazati. Iza isteklog dugovanja kamate, pripadaju zatezni kamati samo onda, ako je to bilo jasno ugovoreno, ali ako istekli kamati budu utuženi, onda na osnovu §. 4. zak. čl. XXXI.: 1868. pripadaju za istima parbeni kamati od podnešenja tužbe.

U onim slučajevima, ako je dugovanje dužnika neka stvar ili individualno odredjeni imovinski predmet ili rad, obvezan je dužnik na potpunu naknadu štete, prouzročene zadocnjenjem. Naknada štete proteže se na damnum emergens i na lucrum cessans t. j. na potpunu naknadu štete.

Obveza naknade štete proteže se potome na plodove, ubrane usled davanja kao i na plodove, čije je ubranje propušteno, te osim toga na svu izgubljenu korist, koju bi verovnik mogao da vuče iz stvari, kada ne bi usledilo dužnikovo zadocnjenje. Ne menja na odgovornosti dužnika, ako medjutim predmet davanja bude uništen ili davanje iz drugog kojeg razloga bude onemogućeno.

Mora debitores obligationem perpetuat, izuzev ako bi nemogućnost nastupila i kod verovnika, n. pr. ako je davanje nemoguće radi exproprijacije.

Obveza dužnika na naknadu štete proteže se usled zadocnjenja i na padanje vrednosti te promenu predmeta davanja. Kod dvostranih ugovora ima verovnik pravo, da usled zadocnjenja dužnika jednostavno odustane, ako je to unapred bilo ugovoreno ili samo proizlazi iz naravi ugovora odnosno davanja. Iz naravi davanja proizlazi, da su žetelački radnici dužni u točnom vremenu pristupiti (isti stoji i za radnike u vinogradima.)

Zadocnjenje dužnika prestaje, ako je verovnik zadocnjelo davanje primio bez prigovora, u kojem slučaju otpada svaki zahtev naknade štete.

Ako je zadocnjeno davanje primljeno pridržavanjem svoga prava, može se zahtevati naknada štete.

Dužnikovo zadocnjenje prestaje i onda, ako je dobio od verovnika odgodu, ili ako ponudi verovniku potpuno davanje skupa sa prouzročenim štetama.

Sudska praksa. O zadocnjenju može biti govora samo kod takovih tražbina, koje se odnose ne neko delanje, Zatezni su kamati bez ugovaranja 5%, kod menica 6%, a veća od 8%, ne može biti ni u kojem slučaju. Ako nije ugovoreno vreme ispunjenja pripadaju usled zadocnjenja kamati samo od pokretanja tužbe. Počevši od pokretanja tužbe mogu se zatezni kamati zahtevati iza svote naknade štete, akoje pak štetni učin prestao kasnije, samo od toga časa. U slučaju netočnog plaćanja zakupnine može verovnik-zakupodvac da odustane od ugovora, ali jednokratno zadocnjenje ili takovo od jedan do dva dana, redovno ne prouzrokuje veću povredu prava zakupodavcu, te se stoga ne može još obustaviti zakupni odnos.

2. **zadocnjenje verovnika,** nastupa onda,

aku mu je dužnik u zgodno vreme ponudio davanje. Bezuslovni uvet zadocnjenja verovnikova je ponuda davanja sa strane verovnika (oblatio debiti).

Ponuda odnosno voljnost davanja mora biti ozbiljna, faktična, te tražbini odgovarajuća. Kada odnosno da li postoje ti uveti, prosudjuje se primerno svima okolnostima konkretnog slučaja. Kod ispunjenja stvari, ako dužnik odnese stvar verovniku, kod novčanog davanja, ako sa namerom radi plaćanja isplaćuje dug, kod davanja rada, ako dužnik sa alatom pristupi verovniku.

Verovnikovo zadocnjenje nastupa osim toga još i onda, ako unapred odbija dužnikovo davanje, ali kod dvostranih tražbi, ako sa svoje strane ne ispunjava.

Za pravne posledice verovnikovog zadocnjenja važe i u općem privatnom pravu odnosna naredjenja trg. zakona i to §§. 347., 351., 352. i 356. te §. 1311. a. g. z.

Dužnik može davanje da stavi u sudski polog, ako verovnik ne će da primi umesno davanje, te je stavljanje u polog jednako davanju.

Sudska praksa. Verovnik zadocni ako odbaci umesno davanje ponudjeno po dužniku, čak i u onom slučaju, ako je ponuda usledila iza oredjenog roka, čak i iza podnešenja tužbe, naravno je potrebno, da u ponudjenom davanju budu sadržane i zadocnjenjem prouzročene štete i kamati. U ovom slučaju, ako dužnik potrebno davanje stavlja u sudski polog, oslobodjava se ispod obveze davanja. Ako je verovnik zadocnjenjem učinjeno obročno plaćanje primio bez pridržavanja svojih prava, ne može se više pozivati na ugovorno odredjenje, koje se odnosi na gubitak pogodnosti obročnog plaćanja. Ako verovnikovo potraživanje kod podnešenja tužbe još nije isteklo, ne čini to smetnje za dosudjivanje potraživanja onda, ako je rok i uslov ispunjenja nastupio tokom parnice a pre donešenja prvostepene presude.

Prestajanje tražbina.

Tražbine prestaju : 1. plaćanjem, 2. uračunanjem, 3. smrću, 4. konfuzijom, ako se u jednoj osobi sjedini svojstvo verovnika i dužnika, 5. nemogućnošću davanja, 6. opraštanjem, 7. obnovom (novatio), 8. odustajanjem.

1. **Plaćanje** je onaj pravni učin, koji sa izravnanjem verovnika povlači za sobom prestajanje tražbe. Potrebno je ali, da plaćanje bude po tražbini. Ispunjenje je po tražbini onda, ako je izvršeno na način, vreme i mesto, ustanovljeno po ugovoru. Propis je za način plaćanja, da redovno dužnik plaća verovniku. Ovo je bezuslovno kod davanja najličnije naravi, n. pr. kod lečnika, slikara. Inače može da plaća mesto dužnika i treća osoba, i bez te dozvole verovnika, ali u ovom slučaju, ako treća osoba hoće da plati bez pristanka dužnika, može verovnik da otkloni, dok pako plaća pristankom dužnika, ne; ali naravno, samo takova treća osoba, koja slobodno raspolaže svojom imovinom. Plaćati se može obično samo verovniku, ako je isti poslovno sposoban, jer samo takova osoba može da primi pravovaljano plaćanje, te samo takova može da odpusti dužnika ispod tražbe. Od pravne kreposti je i takovo plaćanje, koje je dužnik vršio na ruke zastupnika verovnikovog, opunomoćenog na primanje plaćanja. Pretpostavka je, da je na primanje novca ovlaštena ona osoba, koja sa potvrdjenom priznanicom dolazi dužniku. Plaćanje od pravnog dejstva je takodjer stavljanje u sudski polog, koje se može upotrebiti onda, ako verovnik ne će da primi davanje, ili ako je nepoznatog boravišta. Stavljanje u sudski polog izvršuje se na trošak verovnika; naravno položena svota mora da odgovara tražbini, jer samo u ovom slučaju nadoknadjuje plaćanje. U stvarnom pogledu odgovara ispunjenje tražbini onda, ako verovnik davanje ispuni prema obvezi. Iznimka od ovog općeg propisa je alternativno davanje (facultas alternativa), kada dužnik ima pravo biranja.

Datio in solutum, kada dužnik ima pravo mesto plaćanja na drugi način ispuniti davanje, a način zavisi od sporazuma medju strankama. Potreban uslov je, da dužnikovo davanje bude potpuno, jer je delomično davanje verovnik dužan primiti samo onda, ako je bilo prethodno ugovoreno. Osim toga zahteva se, da dužnik ispunjava na odredjenom mestu davanja. U tom pogledu važe §§. 332—325. trg. zak.t e §. 905. a. g. z.

Plaćanje mora da usledi u roku, odredjenom u ugovoru. Za način ustanovljenja roka važe §§. 328—330. trg. zak. Ako rok ispunjenja niti iz ugovora niti iz naravi davanja ne pro izlazi točno, može verovnik odmah da zahteva davanje.

Sudska praksa. Plaćanje je od pravnog dejstva samo onda, ako je izvršeno na ruke za primanje ovlaštenoga, ili ako je za primanje ne ovlašteni isto predao ovlaštenom. Plaćanje može da se izvrši — ako protivnog sporazuma nema — i putem poštanske naputnice. Od jednake je kreposti sa plaćanjem doznačivanje iz javne blagajne. Plaćanje ima se uračunati na otplatu starijeg odnosno većeg dugovanja, (troška i kamata) ako samo nema protivnog sporazuma ili protivnog naredjenja verovnika. Platežnim jamcem ima se smatrati onaj, koji izjavljuje, da ako glavni obvezani ne plaća, da će on postati dužnikom verovnikovim.

2. **Uračunanje (compesatio)** je izravnanje tražbina po uračunanju dvaju, jednog nasuprot drugome postojećih potraživanja, jedno u drugo. Postoji, kada obje stranke imaju jedno protiv druge potraživanja. Svrha je uračunanja obustava tražbe, te premda nije plaćanje ipak obustavlja tražbinu sa jednakim pravnim učinkom kao plaćanje. Uračunanje može se vršiti na osnovu ugovora ili zakona. Uslove ugovornog uračunanja mogu stranke slobodno ustanoviti, mogu isto čak i unapred isključiti (pactum de non compensando).

Preduslov za uračunanje je, da jedno drugom nasuprot stojeća potraživanja budu: 1. uzajamna, 2. istorodna, 3. odredjena, 4. pravovažna, te 5. istekla. Uračunanje je isključeno, ako bi i inače jedno drugom nasuprot stojeća potraživanja bila uračunljiva: 1. ako se je dužnik izričito ili ćutke odrekao svog prava uračunanja, 2. privatno-pravo dugovanje jedne državne blagajne prema drugoj te 3. na osnovu zak. čl. XVII.: 1881. stečajnog zakona.

Sudska praksa. Predmet uračunanja može da čini samo faktično te isteklo potraživanje, nema mesta uračunanju kod potraživanja, koja nisu zaplenjiva. Ne može se uračunati takovo potraživanje, radi kojega je medju strankama u toku parnica. Ali tuženi za to što je svoje potraživanje utužio te pokušao uteranje dražbenim putem, nije izgubio svoje pravo potraživanja, jer verovnik ima pravo kojigod način upotrebiti sve dotle, dok nije namirio svoje potraživanje.

3. **Smrt** obustavlja tražbu: 1. na osnovu medjusobnog sporazuma, te 2. na osnovu zakona. Obzirom na to, da stranke mogu slobodno ustanoviti rok ugovora, usled toga ako su ugovor vezale za život jedne od ugovornih stranaka, sa smrću

iste prestaje ugovor. Sa smrću dužnika prestaju i one obveze, koje su bile ispunljive samo lično po dužniku. Primećuje se, da smrt kod najvećeg dela tražbina nema značaja, jer tražbine su imovinskog značaja, te tako iza smrti verovnika ili dužnika na njihovo mesto stupaju ipso iure njihovi naslednici, koji nastavljaju imovinsko-pravnu osobu umrloga, koja ne počiva ni za jedan čas.

Sudska praksa. Usled smrti prestaje sposobnost stranke, a na mesto iste stupaju njezini naslednici, Ako je parnica u toku, smrt jedne stranke — ako je bila zastupana po odvetniku — ne sprečava meritorno rešenje parnice.

4. **Confusio** je ujedinjenje svojstva dužnikovog i verovnikovog u jednoj osobi, koja okolnost ipso iure obustavlja tražbinu. Privredno načelo je, da nitko ne može biti svoj dužnik; iznimku čine od ovog propisa vrednosni papiri, koji glase na donosioca. Potraživanje sadržano u istim prestaje samo uništenjem papira.

5. **Nemogućnost davanja.** Iz naravi tražbe proizlazi, da u onom slučaju, kada davanje postaje nemogućnim, povlači za sobom prestajanje tražbe. Nemogućnost može da bude objektivne ili subjektivne naravi. Objektivno postaje tražba nemogućnom onda, ako su uzroci i činjenice, ležeće izvan osobe dužnika, prouzročile nemogućnost tražbe. Subjektivno postaje nemogućnom onda, ako su je prouzročile okolnosti, ležeće u osobi dužnika. Razlikujemo još nemogućnost sa i bez krivnje, po tome. da li dužnika u nemogućnosti tražbe tereti odgovornost ili ne.

Sudska praksa. Davanje postaje nemogućim, ako kod invidualne stvari ista propadne, a kod specifične stvari, ako species ugine. Kod dvostranih ugovora, ako je davanje jedne stranke postalo nemogućim bez krivnje, prestaje obaveza davanja i druge stranke, te eventualno već učinjeno davanje može se zahtevati natrag.

6. **Opraštanje,** postoji, ako se verovnik odreče prava potraživanja osiguranih u ugovoru; dvostrano je s toga, jer je od obvezne snage samo pistankom dužnika. Može da bude sa ili bez naknade, a nema odredjene formalnosti.

Sudska praksa. Odricanje od nekog prava ima se uvek strogo tumačiti, te se ne može na to se odnoseća

izjava volje protegnuti preko smisla upotrebljenih reči. Odricanje mora da bude odredjeno i jasno.

7. **Obnova (novatio)** je onaj sporazum verovnika i dužnika. usled kojega obustavljaju medju sobom postojeći tražbeni odnos sa stvaranjem jednog novog tražbenog odnosa. Bezuslovni je zahtev obnove, da bude kauzalna veza izmedju nove te stare tražbine, te da postoji animus novandi (namera za obnovu). Nova tražba može da ima i novi pravni temelj ili može i sam predmet davanja da se promeni. Obligationes naturales mogu se obnovom potvrditi, dočim pravni poslovi, koji se temelju na turpis causa ne mogu se ni putem novacije potvrditi niti obnoviti. Sa obnovom prestaju i uzgredne obveze, koje su potvrdile staru tražbu.

Sudska praksa. Pravni pojam obnove postaje samo onda, ako stara tražbina posve prestaje, te na mesto iste ugovorne stranke ustanovljuju sasvim novu tražbinu. Bez izjave obnovne namere stranaka ne može da postane obnova. Davanje menice samo posebi još ne čini obnovu, niti opraštanje jednog dela potraživanja, ni produženje konačnog roka ni promena uzgredne obveze.

8. Odustajanje (odstup) nastane onda, ako jedna od tražbenih stranaka od ugovora jednostrano odustane. Pravo odustajanja mogu stranke ugovoriti ili a priori isključiti.

Sudska praksa. Odustajanje od ugovora može da usledi ne samo po odredjenoj izjavi volje, nego i u takovim činjenicama, iz kojih se bez ikakve sumnje može pretpostaviti na to se odnoseća volja. Otkaz ugovora nije istovetan u pravnom pogledu sa odustajanjem od ugovora.

Tražbe iz jednostranog obećanja.

Odredjenje nagrade je obećanje putem javne objave da će obećatelj kome bilo, koji izvršuje odredjeno delo ili ispuni davanje plaćati odredjenu nagradu. Pravna narav ovog odredjivanja sastoji se u tome, da je samo obećatelj obavezna stranka, dok za izvršenje dela ili ispunjenje davanja nije nitko obvezan. Pravni učinak počima časom objavljivanja ponude obečatelja. Od toga roka pripada odredjena nagrada svima onima, koji su davanje ispunili ili delo izvršili, čak i onda, ako su u nagradi označeno davanje izvršili a da nisu o

nagradi znali. Predmet odredjenja nagrade može da bude rešenje naučnih, obrtnih i umetničkih pitanja te ispunjenje svakog takovog davanja ili dela, koje nije po pravu zabranjeno niti nemoralno.

Za pravovaljanost odredjenja nagrade potrebna je još poslovna sposobnost obećatelja te da svoju volju slobodno izjavljuje, dakle od kreposti su opći propisi za pravne poslove.

Obveza prestaje: 1. ako se davanje ispunilo, 2. ako je istekao rok odredjenja nagrade, 3. ako iz same naravi odredjenja nagrade samo po sebi proizlazi prestajanje.

Ima 1. jednostavno odredjivanje nagrade, 2. raspisanje pitanja za nagradu. Ovo razlikovanje sastoji se u tome, da kod prostog odredjivanja nagrade ma tko dobiva odredjenu nagradu sa ispunjenjem odredjenog davanja ili dela. dok nagradu, odredjenu kod raspisanja pitanja dobiva izvršitelj samo po dosudjenju. Način dosudjenja točno je opisan u uslovima stečaja.

Sudska praksa. Izjava, koja sadržava odredjenje nagrade, ako je umesno bilo objavljeno, obvezuje prema sadržaju iste, u koliko pak objava u nekom pogledu ne bi sadržavala odredjenja, nadoknadi ih sud.

Vrednosni papiri su takove isprave. kod kojih jednostrano obećanje sastavljeno u ispravi, stvara tražbinu.

Opširnije o vrednosnim papirima sadržava trgovački i menbeni zakon.

Tražbe iz ugovora.

Polog (depositum). Ugovor o pologu nastaje onda, ako netko kao primaoc pologa prima od drugoga kao položitelja tudju pokretnu stvar s tom obvezom, da istu sačuva, te na zahtev kad bilo povrati.

Iz ugovora o pologu proizlazi, da je primaoc pologa obvezan samo na čuvanje položene stvari (custodiam praestare) Nije dakle dužan istom rukovati.

Pravno dejstvo ugovora o pologu počima od onog časa, čim predmet pologa bude predan primaocu pologa. Ako su stranke samo sklopile ugovor o pologu, ali predmet pologa

primaoc pologa nije preuzeo, onda se radi samo o predugovoru o pologu. (pactum de deponendo).

Bez posebnog ugovornog uslova je davanje čuvanja primaoca pologa besplatno. Koji se obrtimice bavi sa čuvanjem pologa plaća mu se pristojba za čuvanje i bez ugovornog uslova. Primaoc pologa odgovoran je usled obveza čuvanja za sve one štete, koje su nastale usled krivice ili propuštanja njegovog. Ustanovljenje stepena krivice te mere odgovornosti usledjuje po sudu po općim propisima o naknadu štete. Iz obveze čuvanja primaoca pologa proizlazi isto, da čuvanje položene stvari ne može prenesti na drugoga, te stvar ne može da upotrebi. Primaoc pologa dužan je predmet pologa na zahtev položitelja povratiti skupa sa prirastima u takovom stanju, u kakovom ga je preuzeo. Obveza položitelja sastoji se samo u tome, da plaća ugovorenu nagradu.

Polog ima dve posebne vrste: 1. vanredni polog (depositum irregulare), 2. gostioničarski polog (receptum cauponum) te 3. sudski polog (depositum iudiciale).

1. Vanredni polog je ona vrsta pologa, kada položitelj pravo vlasništva položene stvari prenaša na primaoca pologa s tom obvezom, da primaoc posle nekog odredjenog roka vraća takovu stvar iste količine i kakvoće. Predmet pologa dakle mora biti zamenljiva stvar.

2. Gostioničarki polog (receptum cauponum) je takova vrsta pologa, usled kojega su krčmari te sa primanjem gostiju na konak obrtimice se baveći gostioničari u većem stepenu odgovorni za nestajanje te kvarenje sviju onih stvari, koje skupa sa svojim gostima primaju. Rečena veća odgovornost sastoji se u tome, da je krčmar odnosno gostioničar odgovoran za sve one štete, koje prouzrokuju njegovi nameštenici ili koja treća osoba.

Ugovor o pologu nastaje izmedju gosta te gostioničara bez posebnog ugovora ćutke sa činjenicom primanja. Naravno ako su štetu prouzročili gostovi ljudi ili vis maior ili ako je šteta nastala usled razloga, ležećeg u naravi same stvari, onda gostioničara ne tereti nikakova odgovornost za naknadu štete.

3. Ima osim toga i sudski polog (depositum iudiciale), kada je primaoc pologa erar, koji je dužan paziti, da se polog izdaje na to ovlaštenome.

Sudska praksa. Ugovor o pologu postaje čim

netko stvar, predanu na čuvanje preuzme. Ugovor o pologu postaje i bez ustanovljenja pristojbe za čuvanje. Primaoc pologa je dužan dokazati, ako je položena stvar nestala iz poseda njegovog bez njegove krivice. Primaoc pologa položenu stvar ne može da upotrebi, ako istu ipak upotrebljuje ne plaća pristojbu za upotrebu, nego je dužan naknaditi prouzročenu štetu. Gostioničar odgovara i za nestajanje vrednosti, nalazećih se u putnim sanducima gostiju, te je obvezan na naknadu štete. Kod položenja novca merodavni su propisi odnoseći se na zajam, ako samo u ugovoru nema protivnog sporazuma.

Zajam (mutuum).

Zajam postaje, ako se neke zamenljive stvari nekome prepuste s tim uslovom, da je preuzimač-dužnik dužan povratiti zajmodavcu drugu stvar iste vrste i količine. Predavanje može da bude ustanovljeno, ali nije od bezuslovne važnosti. Ako rok nije ustanovljen, onda može dužnik kadagod ispuniti, a verovnik potraživati. Primanje plaćanja kamata znači produženje platežnog roka za ono vreme, za koje su bili primljeni kamati.

Jedan osobiti način zajma je contractus mohatrae, na temelju koje verovnik predaje neke stvari dužniku time, da iste prodaje te prodajnu cenu da se sadrži kao zajam. Ugovori o zajmu nisu vezani o formalnost osim kod bračnih drugova te verovnika, kod kojih se u smislu §. 22. zak. čl, VII.: 1886. zahteva forma javno-beležničke isprave.

Sudska praksa. Zajamni posao postaje po pravu s time, da s jedne strane dužnik prima obvezu, a s druge strane, da verovnik izruči dužniku predmet zajma. U takovom slučaju dakle ako dužnik prima obvezu, ali verovnik ne izruči dužniku predmet zajma, pravno ne postoji zajamni posao.

U slučaju narušavanja ugovora sa strane verovnika, odnosećeg se na davanja zajma, dužan je verovnik dužniku naknaditi troškove, nastale oko nabave zajma.

Pozajmica (commodatum.)

Pozajmica je onaj zajamni ugovor, usled kojega zajmodavac neke u ugovoru točno označene pokretne ili nepokretne

stvari predaje zajmoprimcu na besplatnu upotrebu time, da stvar u roku odredjenom u ugovoru povrati u istom stanju.

Predmet pozajmice je redovito nepotrošiva stvar (non potest commodari id, quod usu consumitur.) Najvažnija je osebina pozajmice osim toga, da je upotreba posve besplatna, jer je baš ovo razlikuje od zakupa. Troškovi skopčani sa upotrebom predmeta pozajmice terete uzimaoca pozajmice, dok troškovi održavanja suštine terete davaoca pozajmice.

Uzimaoc pozajmice ovlašten je samo na ugovornu upotrebu, u pomanjkanju takove na upotrebu, odredjenu po prirodi stvari. Davaoc pozajmice može predmet iste natrag potraživati samo po izmaku roka odredjenog u ugovoru, ako pak isti nije bio odredjen, kadagod bilo, a i uzimaoc pozajmice može istu kadagod povratiti.

Sudska praksa. Predmet pozajmice je samo redovito, a ne isključivo nepotrošiva stvar. Ako uzimaoc pozajmice ne će da vrati pozajmljenu potrošivu stvar u naravi, ima davaoc pozajmice pravo parbenim putem potraživati vrednost iste, a da ne mora tužbu pokrenuti eventualno i na povratak pozajmljene stvari. Predmet primljen u pozajmicu može se povratiti čeljadi davaoca pozajmice. U trgovačkom prometu ne može se pretpostaviti besplatna upotreba pozajmljene stvari usled toga se plaća za upotrebu i bez posebnog uslova odgovarajući najam.

Ugovori sa namerom otudjenja.

1. **Darivanje (donatio.)** Darivanje je takav jedno strani pravni posao, usled kojeg netko bez da bi po pravu bio na to obvezan, pruža iz svog imanja bez naknade besplatnu imovinsku korist, a druga stranka istu kao takovu prima. Iz ovog ustanovljenja proizlazi, da darovanje može da nastane samo u formi ugovora, t. j. obdareni mora uvek da se izjasni glede toga, da li prima njemu pruženi dar. Druga važna potrebština jest, da darovatelj besplatnu imovinsku korist pruža umanjivanjem svog vlastitog imanja. Važan je zahtev nadalje i to, da se imanje obdarenog faktički umnožava (lucrativa causa), t. j. da darivanje bude sasvim besplatno imovinsko davanje. Ali može da postoji darivanje i sa manjim uzvratnim davanjem, kada se radi o ugovoru, mešovitim dari-

vanjem (negotium mixtum cum donatione.) Osim toga potrebna je još i darovna namera (animus donandi.)

Darivanje nije vezano o formalnost; iznimku čine darovni ugovoru izmedju bračnih drugova te verenika, za koje je u smislu t. c) §. 22. zak. čl. VII.: 1886. potrebna forma javnobeležničke isprave i to za nekretnine uvek, dok za pokretnine samo onda, ako darovni predmet nije bio predan

Na području a. g. z. potrebno je za važnost darovnog ugovora pismena forma. Za darivanje maloletnih potrebno je odobrenje starateljske vlásti, ali darivanje koje prekoračuje obični prigodni poklon nije obvezno ni u slučaju odobrenja starateljske vlasti.

Darivatelj nije dužan na jamstvo prema obdarenom osim slučaja, ako je darovao stvar, znajući da je tudja.

Darivanje je u redovnim prilikama neopozivo, ali prema postalom običajnom pravu opozivo je u slučaju teške povrede grube nezahvalnosti, teške nepravičnosti u smislu §. 948. a. g. z.

Darivanje ne može da povredi pravo na zakonski udeo ovlaštenih, ni udovičko pravo, ni interes verovnika, koji imaju pravo zahtevati od obdarenog, potraživanja postala već pre darivanja do visine vrednosti darovanog imanja (§§. 944., 947., 950. a. g. z., §. 28. zak. čl. XVII.: 1881.)

Sudska praksa. Darivanje je prenos imovine bez naknade u svrhu povećanja imovine primaoca (obdarenog.) Darivanje čini i prenos imovine sa naknadom do visine one imovinske vrednosti, koja prekoračuje vrednost bračnog davanja, ako ova viša vrednost povećava imovinu druge stranke. Usled toga čini darivanje prenos imovine po roditelju na decu uz uslov uzdržavanja, ali samo onda, ako je preuzimač i inače po zakonu obvezan na uzdržavanje prenosioca, a protuvrednost uzdržavanja dostaje iz prihoda imovine. Darovanje štipendije.

Darovno obećanje je opozivo te porecivo. Darovni ugovori imadu se za slučaj prihvata strogo tumačiti, te nedovršeni darovni pravni posao nema pravne kreposti. Darivanje se ne može pretpostaviti, te je obvezno samo onda, ako ga je obdareni primio. Radi neblagodarnosti obdarenog je ovlašten darovatelj kao i njegovi naslednici i potomci na opozivanje poklona. Na razrešenje darivanja je temeljit razlog preljub

bračnog druga darovatelja, neosnovana kaznena prijava protiv darovatelja, delotvorno vredjanje, isterivanje darovatelja iz kuće.

Darovno obećanje bez faktične predaje ne daje pravo na tužbu radi pribavljanja važnosti darivanja. Obdareni jamči za dugove darovatelja, postojeće pri darovanju do visine vrednosti dara.

Ugovor o promeni (cambium.)

Ugovor o promeni je takav dvostravni ugovor, kada se stranke tako sporazume da kao davanje te uzvratno davanje prenose jedan na drugoga iz vlastite imovine neke imovinske predmete. Ugovor o promeni je istovetne naravi sa ugovorom u prodaji i kupovini, te se od njega razlikuje samo u tom, da je kod prodaje i kupovine protuvrednost ustanovljena u novcu, dok se kod promene s obje strane pokazuje kao davanje stvar ili pravo. Predmet ugovora može da bude svaka stvar ili pravo, koje čini predmet javnog prometa. Nije vezan za formalnost osim kod bračnih drugova te verovnika, gde je propisana javno-beležnička isprava.

Sudska praksa. Kod ugovora o promeni uzima se u obzir svaka stranka u pogledu davanja, obećanog po njoj — kao prodavaoc, a u pogledu davanja, obećanog za nju — kao kupac.

Prodaja i kupnja (Emptio venditio.)

Prodaja i kupnja je onaj dvostrani ugovor, po kojem jedna stranka prenosi neki imovinski predmet kao vlasništvo na drugu stranku uz novčanu protuvrednost sa strane iste. Iz ustanovljenja pojma proizlazi, da je ugovor o kupnji i prodaji contractus consensualis, te postaje pravovaljano, ako se stranke sporazume u pogledu predmeta kupnje i kupovne cene, te nije potrebna namašna predaja predmeta kupa, premda se stranke mogu sporazumeti u tom pogledu. Za formalnost nije vezana osim kupoprodaje izmedju bračnih drugova te verenika, za koju je u smislu §. 22. zak. čl. VII.: 1886. propisana javnobeležnička isprava. Glede kupovne cene mogu se stranke slobodno sporazumeti. Kupac je dužan platiti istodobno sa davanjem; ako pak prodavač kod kupoprodaje nekretnine nije

rasteretio nekretninu, može se kupovna cena prema kurijalnoj deciziji br. 39. zatražiti dotle, dok prodavač nije udovoljio svojoj obvezi o rasterećenju. Ali ako je kupac stupio u posed nema prava da zadrži kupovnu cenu, nego je dužan istu staviti u sudski polog.

Tereti o koristi pripadaju do dana predaje prodavaocu, iza toga kupcu.

Osobito vrsta kupoprodaje je: 1. kupoprodaja po mustri i probi (i ogled) kada stranke predmet prodaje odredjuju pozivom na mustru priključenu ugovoru. Predmet davanja treba da odgovara odredjenoj mustri.

2. Kupoprodaja na probu i na ogled, koja postoji samo onda, ako kupac robu prima iza probe ili ogleda.

3. Kupoprodaja sa pravom odustajanja nastaje onda, ako je kojagod stranka sebi pridržala pravo odustajanja od ugovora.

4. Kupoprodaja sa pridržavanjem boljeg kupca nastaje onda, ako si je prodavaoc u ugovoru pridržao pravo, da može odustati od ugovora, ako od kojegod treće stranke primi bolju ponudu.

5. Kupoprodaja sa pridržanjem prava vlasništva je onaj slučaj, kada prodavaoc sebi pridržaje pravo vlasništva nad predmetom, dok kupac nije isplatio kupovnu cenu u celosti ili delomično.

6. Kupoprodaja sa pravom pridržanja povratnog kupa odnosno preprodaje. Sam naslov ustanovljuje pojam i sadržaj ugovora.

Kupoprodaja nekretnina može da se sklopi samo pismeno (Naredba ministraska br. 4420. iz 1918. M. E. izdata na temelju §. 16. zak. čl. LXIII.: 1912. te §. 14. zak. čl. L.: 1914.)

Sudska praksa. Kod kupoprodaje može da prodavaoc traži ispunjenje ugovora samo oda, ako je sa svoje strane izvršio. Pravni posao o kupoprodaji smatra se ostvarenim samo onda, ako su se stranke sporazumile u pogledu predmeta kupa te kupovne cene, a vlasništvo pokretne stvari, koja služi za kupoprodaju, steče kupac tek iza predaje. Obećanje predaje pod uvetom neispunjenja neke obveze ne čini prodaju. Prodavač je dužan prodanu stvar postaviti u takovo stanje, da bude predaja moguća. Šteta nastala u kupljenom ali

ne predanom predmetu tereti prodavača, tako isto i šteta nastala prenosom, otpravljanjem. U pomanjkanju protivnog sporazuma ima se kupovna cena odmah platiti. U slučaju neispunjenja može kupac da zahteva naknadu svoje faktične štete.

Zakup i plodoužitni zakup.

Zakup je onaj dvostrani pravni posao, usled kojega jedna stranka (zakupodavac) prostu upotrebu neke nepotrošive stvari privremeno ustupa drugoj stranci (zakupnik) za novac ili drugu protuuslugu. Ako je predmet ugovora plodonosna ili koristonosna stvar, onda se radi o plodoužitnom zakupnom ugovoru.

Razlika izmedju zakupa te plodoužitnog zakupa sastoji se u tome, da kod zakupa može da bude predmet ugovora isključivo telesna stvar, dok je predmet plodoužitnog zakupa osim toga i neko povremeno koristonosno pravo ili ovlaštenje. Osim toga ovlašćuje zakup zakupnika samo na prostu upotrebu predmeta zakupa, dok se plodoužitni zakup proteže i na plodouživanje predmeta zakupa. Zakupni te plodoužitni zakupni ugovor nije vezan na formalnost osim izmedju bračnih drugova te verenika gde je u smislu §. 22. zak. čl. VII.: 1886. potrebna forma javno-beležničke isprave.

Slobodno raspolaganje kućevlasnika ograničeno je pri izdavanju stanova pod zakup sa zakonom o stanovima od 15. XII.: 1921. kojim su uredbe o stanovima i zakupima zgrada od 8. IV. 1921. i 21. V. 1921. izmenjenje, jer svoje ispraznjenje stanove mogu da izdaju pod zakup samo putem stanarinskog zvanja. Ali je već postepeno zavladalo načelo, da kućevlasnik može da useli u izpražnjeni stan svoje kuće odnosno u svoju kuću ponudom drugog odgovarajućeg stana, ali ipak se ne može useliti samovlasno, nego putem stanarinskog ureda.

Zakupodavac dužan je predmet zakupa ustupiti u detenciju (pridržaj) zakupniku (plodoužitnom) te se uzdržavati od svakog takovog učina, koji bi smetao ili sprečavao mirno posedovanje zakupnika. Dužan je jamčiti, da predmet zakupa treća osoba ne oduzme na osnovu jačeg prava, te osim toga još i za to, da je upotrebljiv za svrhu odredjenu u ugovoru.

Osim toga dužan je u pomanjkanju protivnog sporazuma zakupodavac snositi državne i općinske poreze te ostale javne daće, koje terete predmet zakupa. Nasuprot tome obvezan je zakupnik na točno plaćanje u ugovoru odredjene zakupnine, ali zakupnina može se u pomanjkanju protivnog sporazuma platiti i naknadno. Obične popravke skopčane sa upotrebom dužan je izvršiti zakupnik, dok je održavanje suštine dužnost zakupodavca. Ako nema protivnog sporazuma, može se predmet zakupa davati u podzakup. Izmakom ugovorenog roka dužan je zakupnik predmet zakupa povratiti u takovom stanju, u kakovom ga je primio.

Zakup prestaje izmakom onoga roka, na koji je bio sklopljen, a ako takav rok nije bio ugovoren, otkazom kojegod stranke. Kod nekretnine mora otkaz da padne krajem gospodarske godine. Zakup prestaje osim toga, ako predmet zakupa bude uništen, ako stranke odustanu, ili ako zakupnik svojoj obvezi plaćanja ne udovoljava redovito ili nikako. U potonjem slučaju može se zakupnik od zakupa odstraniti. Ali smrt bilo koje stranke ne povlači za sobom bezuslovno prestajanje zakupničkog odnosa.

Uredba o likvidaciji stanja stvorenog ratom 1914—1920. od 21. I. 1920. br. 148. službenih novina od 9. VII. 1920. sadrži u člancima 83—87. uslove, pod kojima se na zahtev stranaka ugovori, zaključeni pre rata mogu da razreše.

Sudska praksa. Bitnost postajanja zakupnog ugovora jest, da se stranke u pogledu predmeta zakupa te zakupnine tako sporazume, da u ovom pogledu ne postoji nikakva spornost. Zakupodavac je odgovoran za to, da se zakup može upotrebiti po ugovoru, te je osim toga dužan zakupnika obraniti u upotrebi zakupa te naknaditi eventualnu štetu, prouzročenu propuštanjem zaštite, izuzev slučaja vis maior. Zakupodavac odgovara ne samo za uspostavu manjka zakupnog predmeta, nego i za štetu nastalu usled istih.

Zakupodavac jamči zakupniku i za štete nastale usled preuranjenog razrešenja zakupa. Ne može se smatrati pristankom na ukinuće zakupnog ugovora, što se zakupnik na otkaz nije očitovao.

Radi propuštanja plaćanja zakupnine može se zakupni odnos ukinuti samo radi velikog očevidnog zadocnjenja, ali

ako je zadocnjeno plaćanje primljeno bez pridržavanja, ne može da bude temeljem razvrgnuća ugovora. Primećuje se još da se razvrgnuće ugovora može zahtevati radi propuštanja čak i onda, ako je bilo ugovoreno da se zakupni odnos ne može otkazati pre izmaka zakupnog roka.

Ugovori o naplati službe i rada.

Ugovori o naplati službe i rada jesu: 1. ugovor o službi i 2. ugovori o radu (conductio operis.)

1. Ugovor o službi je onaj dvostrani pravni posao, usled kojega se jedna stranka uz neku plaću obveže drugoj stranci na ispunjenje osobne službe. Služba može biti fizička ili umna. I u pomanjkanju ugovorene plaće pripada odgovarajuće nagradjivanje, ako onaj, koji je u službi po pozivu vrši primljenu službu, inače se ima smatrati besplatnom. Ugovorena radnička plaća ima se davati u novcu, ali može da bude i drugo davanje.

Ugovorenu radničku plaću dužan je službodavac točno platiti. Neplaćanje je narušavanje ugovora. Zasluženu radničku plaću mora službodavac platiti i onda, ako je onaj koji je u službi, istu samovoljno napusti. Iz naravi ugovora o službi proizlazi, da onaj, koji je u službi ne može da službu izvrši po drugom, nego je dužan na osobno ispunjenje.

Ugovor o službi prestaje izmakom onoga roka, na koji je bi sklopljen, nadalje otkazom, te smrću službodavca. Prestaje osim toga još i jednostranim odustajanjem koje bilo stranke, ali ovome ima mesta samo u važnim iznimnim slučajevima.

Uredba o odšteti radi bolesti i nesreće za trajanja službe glasi: uredba o oredjenju osiguranja radnika za slučaj bolesti i nesreće od 27. VI. 1921. br. 184. službenih novina.

Sudska praksa. Sporazum službodavaca u pogledu stalnog ustanovljenja radničke plaće bez važnosti je. Ugovor o službi može da postane i ćutke sa stalnim ispunjenjem službe te primanjem ispunjenja, jer ni trajanje ugovora ni ustanovljenje radničke plaće nisu tako bitne okolnosti, da ugovor o službi ne bi mogao opstati bez istih.

Otkazni rok kod urednika novina je 3 meseca, odgojitelj može da traži svoju nagradu za celu godinu. Otkazni je rok kod diplomiranog strojara 6 nedelja kod glavnog mlinara 3 meseca, kod tehničkog upravitelja tvornice žeste, kod kupališnog, društvenog lečnika 1 godina, kod strojovodja 6 nedelja, kod diplomiranog gospodarstvenog činovnika 1 godina. Ugovor o službi sklopljen doživotno protivi se naravi službinskog odnosa. Sniženje radničke plaće dostatan je razlog za istup iz službe. Potraživanje nadničarskih nadnica spada pred sud.

2. Ugovor o radu (conductio operis) je takav dvostrani posao, usled kojega se jedna stranka obveže na proizvod nekog rada (dela) za drugu stranku u ime neke odredjene vrednosti. Razlika je izmedju ugovora o radu i ugovora o službi, da kod ugovora o službi službočinitelj stipulira svoju osobnu službu, dok se kod ugovora o radu obveže na proizvod rada, koji se može i po drugima da izvrši, ali naravno može se ugovoriti i osobna proizvodnja.

Ugovor o radu nikada ne može da bude besplatan, u kojem slučaju-može da se radi samo o darivanju. Medju strankama je naručitellj obvezan na točno plaćanje honorara, a poduzimač na ugovorenu proizvodnju rada, dela.

Ugovor o radu prestaje medjusobnim sporazumom, jednostranim odustajanjem naručitelja, u kojem je ali slučaju obvezan na potpunu naknadu štete.

Sudska praksa. Ako obvezani ugovorom o radu ne ispunjava, ovlašten je naručitelj po drugome je dati izvršiti, te zahtevati naknadu štete. Rad (delo) sa bitnom pogreškom nije naručitelj obvezan primiti, nego može da odustane od naručbe. Za manjke rada odgovoran je poduzimač i onda, ako je manjak bio pronadjen tek pri upotrebi dela, te koji proizlazi iz pogrešnog rada i to sve dotle, dok u originalnom stanju dela ne bude učinjena promena usled jednostranog naredjenja naručitelja. U slučaju manjkavosti dela može naručitelj zahtevati u prvom redu popravak istoga te nema prava bezuvetno odustati od ugovora. Od honarara može odbijati samo toliko, koliko je potrebno za popravak manjka, jer samo za posve neupotrebljivo delo ili takovo, koje je bez vrednosti, ne pripada honorar. Primalja ne može da zahteva honorar, ako je počinila tako grubu pogrešku, radi koje je mogla nastati i

smrt. Ugovor o radu ne ukida smrt naručitelja, ali naručitelj — poslodavac može ugovor kadagod ukinuti, no obvezan je prema podouzimaču potpunom naknadom štete. Radnička knjiga ima se iza ukinuća radničkog odnosa smesta izdati obrtničkom pomoćniku, jer radi neovlaštenog zadržavanja može pomoćnik da traži naknadu štete sudbenim putem, no dužan je pre toga radi zadržanja knjige ponesti žalbu nadležnoj obrtnoj vlasti.

Ugovori radi uzdržavanja te ugovori o renti za život.

1. Ugovori radi uzdržavanja su takovi dvostrani poslovi, usled kojih se jedna stranka obveže na to, da će drugu odredjenu stranku neko odredjeno vreme ili doživotno uzdržavati, opskrbiti stanom, odelom, za slučaj bolesti dati lečiti, za slučaj smrti pak sahraniti. Ove obveze mogu se u ugovoru uredjivati po volji.

Uzdržavanje može biti besplatno ili sa naknadom. U svakdašnjem životu je najčešći slučaj onaj, da roditelji prenašaju na svoju decu svoje nekretnine time, da su ih dužni doživotno uzdržavati. Ako je prihod darivanog imanja neznatan, mogu roditelji zahtevati uzdržavanje samo u kućanstvu svoje dece. Za doživotno uzdržavanje ugovorena nagrada dospeva samo smrću na uzdržavanje ovlaštenoga. Ugovor se može razrešiti, ako na uzdržavanje obvezani nikako ili ne po ugovoru udovoljava svojim obvezama. Novčanu vrednost uzdržavanja može da traži ovlašteni onda, ako radi grubog postupanja ili kojeg drugog razloga postaje nemogućim uzdržavanje u naravi

Postojanje ovih razloga ustanovljava sud ucenjivanjem sviju okolnosti. Pravo na uzdržavanje može se i gruntovnički zabeležiti, te time postaje od apsolutne kreposti, te mu se može pribaviti važnost protiv svakdašnjeg gruntovnog vlasnika nekretnine.

Sudska praksa. Iz nedeljivosti uzdržavanja u naravi, ako pak tereti više, postaje glede istih solidarna tražbina, proizlazi po pravu, da se može tražiti od kojegagod obvezanika u celom opsegu. Naravno je, da su u takovom slučaju i ostali obvezani dužni pridonašati. Iza uzdržavanja, koje se plaća periodički ne pripadaju kamati. Ako je vrednost ugovorenog uzdržavanja u dotičnoj ispravi ustanovljena u novcu,

ne može korisnik birati izmedju davanja u naravi i u novcu. Ako je na uzdržavanje obvezani darivanjem svog nepokretnog imanja, a u pomanjkanju drugog imanja postao nesposobnim za uzdržavanje, ima ovlašteni na uzdržavanje pravo zahtevati od obdarenoga vrednost uzdržavanja u gotovom novcu do visine vrednosti darovane nekretnine.

2. Ugovor o renti za život je onaj dvostrani ugovor, usled kojega se jedna stranka u ime imanja ili imovinskog predmeta, koji će se na njega prenesti, obvezuje, da će u korist druge stranke ili treće osobe izvršiti periodično novčano ili drugo davanje za trajanja života korisnika ili prenosioca.

Renta za život je periodično davanje, a glavnica rente je imovinski predmet, primljen kao protuvrednost iste.

Ugovor o renti za život je redovito ugovor sa naknadom, što proizlazi iz samog ustanovljenja pojma, ali nije isključena ni besplatnost. Renta je obično novac, ali može da bude i druga zamenljiva stvar; isto stoji i za glavnicu rente.

U pogledu roka i načina plaćanja rente merodavan je ugovor. U pomanjkanju sporazuma ima se renta za život ispuniti prema ovlaštenome u vremenu, kada svrha rente — na osnovu ličnih odnosa ovlaštenoga — bude ustanovljena pravičnom te odgovarajućom, te se plaća dotle, dok je korisnik živ. Ugovor o renti za život, koji se osniva na turpis causa bez važnosti je.

Pravo na rentu za život nije pravo najličnije naravi, jer se može u pomanjkanju ugovornog uslova prenositi i na drugoga, te može da čini i predmet gruntovne zabeležbe, a sa zabeležbom postaje od apsolutne kreposti.

Ugovor o renti za život nije vezan o formalne uslove, izuzev takove izmedju bračnim drugovima i verenicima, kod kojih je na osnovu §. 22. zak. čl. VII: 1886. propisana forma javno-beležničke isprave.

Sudkska praksa. Ugovor o renti za život redovno je ugovor sa naknadom, i stoga nije razrešiv radi grube nezahvalnosti. Renta za život, koju su si pridržali roditelji, kada su svoje imanje prenosili pripada roditeljima solidarno. Ako se renta za život ima izdavati u naravi, sastoji se iz uzdržavanja, koje se ima ispuniti — u pomanjkanju protivnog sporazuma — redovito u kući obvezanog. Takav ugovor o renti za život, koji je sklopljen radi toga, da ovlašteni živi sa obvezanim u divljem braku, ništavan je kao nemoralan. Kroz dugi niz godina nepotraživana renta za život ne može se zahtevati povratno u jednoj svoti u onom slučaju, ako bi to obvezanoga nesrazmerno opteretilo, te eventualno prouzročilo njegovu imovinsku propast.

Ugovor o jamstvu.

Ugovor jamstvu (fideiussio) nastaje onda, ako netko prema verovniku neke treće osobe prima odgovornost za onaj slučaj, da dužnikovo ispunjenje izostane. Potraživanje mora biti postojeće te pravovaljno, jer je obveza samo akcesorne naravi, te ako glavna obveza iz kojegod razloga prestane, prestaje i samo jamstvo.

Ima: 1. prostog jamstva, te 2. solidarnog jamstva. Prosto jamstvo je samo subsidijarne naravi, te se može potraživati na jamcu samo onda, ako glavni dužnik iz kojegagod razloga nije u stanju da udovolji svojoj obvezi.

Kod solidarnog jamstva fungira jamac kao faktični sadužnik, te je verovnik ovlašten, da zahteva od kojegagod ispunjenje.

Sudska praksa. Jamac je samo onda dužan platiti, ako verovnik nije mogao ni pokušanom dražbom namiriti svoje potraživanje od glavnog dužnika. Primanje jamstva mora biti odredjeno. Jamac se oslobodjava ispod svoje obveze, ako je potraživanje postalo neuterivim usled verovnikovog zadocnjenja ili krivice. Jamstvo postoji u pomanjkanju protivnog sporazuma sve dotle, dok ne prestane obveza glavnog dužnika.

Ugovori na sreću.

Ugovori na sreću su one nagodbe, čija je zajednička crta obveza davanja stranaka — koja stranka, na koji način, što, te dokle je dužna ispunjavati — ovisi od slučaja. Samo jedan deo ugovora na sreću je sposoban sa pribavljanje važnosti sudskim putem. Ugovori na sreću, kojima se može pribaviti važnost sudskim putem jesu: 1. nadeždan (in spe) kup, 2. kup promesa, odnosećih se na zadužnice sa premijom 3. potraživanja, koja potiču iz dozvoljenih privatnih lutrija.

Ne može se pribaviti važnost sudskim putem ugovoru na sreću, koji potiče 1. iz igre 2. iz oklade 3. iz deferencijalnog posla. Obveza, koja potiče iz dozvoljene igre te oklade čini obligaciju naturalis, te se ne može u slučaju uplate natrag potraživati, dok se isplaćeni dobitak, koji potiče iz zabranjene igre ili oklade može natrag potraživati pod naslovom nedužnog plaćanja.

Obogaćenje u nedostatku pravne osnove.

Obogaćenje u nedostatku pravne osnove nastaje onda, ako netko neki imovinski predmet nabavi na štetu drugoga prvobitno u nedostatku pravne osobe, ili ako takova prvobitno i postojala, ali kasnije posve nastala. Staro je pravno načelo rimskog prava, da se nitko ne može obogatiti bez pravne osnove. (Iure naturae aequum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem.)

Uslovi su postajanja obogaćenja u nedostatku pravne osnove faktični imovinski prirast u imanju jedne stranke sine causa na štetu imanja druge stranke. Imovinski prirast ima se dosuditi prema stanju pri dostavi tužbe.

Slučajevi obogaćenja u nedostatku pravne osnove su nedužno plačanje; condictio ob causam datam, causam non secutam; condictio ob turpem vel iniustam causam; condictio sine causa; condictio ob causam finitam.

Sudska praksa. Obogaćenje u nedostatku pravne osnove je, ako je netko primio takovo davanje, za koje nije imao pravo te ako bi se radi nepovratka ovoga davanja obogatio na štetu drugoga; ali o tome ne može da bude govora tamo, gde je sporno pravo ustanovila sudska presuda. Potreban je sastavni elemenat, da se imanje obogaćenog bespravno te na štetu drugoga faktički poveća te nije dostatno, da se je obogaćeni samo rešio imovinske štete, koja je mogla za njega nastati.

БИБЛИОТЕКА
Министарства Правде
Бр

SADRŽAJ.

Predgovor 3
Uvod 5

I. DEO.

A) Osobno pravo.

Pravna i poslovna sposobnost 7
Fizičke osobe 8
Pravno-relevantna svojstva fizičkih osoba . . . 11
Juristične (pravne) osobe 14

B) Porodično pravo.

Bračno pravo (zčl. XXXI.: 1894.) 17
Zaruke 17
Bračna zapreka 18
Sklapanje braka 22
Nevaljanost braka 24
Prestajanje braka 30
Rastava od stola i postelje 40
U imozemstvu sklopljeni brakovi 40
Kaznene odredbe 42
Mešovite odredbe 43
Zaključne odredbe 45
Medjunarodno bračno pravo 47
Odnošaji medju bračnim drugovima 52
Zasebna imovina 53
Miraz 54
Bračna nagrada 56
Zajednička tekovina 57
Odnošaji medju roditeljima i decom 59

C) Tutorsko i starateljsko pravo

Tutorstvo i starateljstvo (zčl. XX.: 1877.) . . . 61

Općenite odredbe 61
Očinska vlast 65
Tutorstvo i starateljstvo 69
O tutorskom i starateljskom pozivu te sa istim skopčanoj odgovornosti 77
Prava i dužnosti tutora i staratelja 80
O rodjacima 89
O porodičnom veću 91
Agende općina u starateljskim stvarima . . . 94
Organizacija sirotinskih stolova 96
O nadležnosti starateljskih vlasti 99
O prizivu te prizivnim stepenima 100
Delokrug municipalnih upravnih odbora u starateljskim stvarima 101
Postupak starateljske vlasti u slučajevima starateljstva punoletnih 103
Postupak radi produljena maloletnosti te radi ukinuća produljenja (zčl. I.: 1911.) 104
Postupak radi stavljanja pod starateljstvo te radi ukinuća starateljstva 108
O postupku napadanja glede ukinuća vršenja očinske vlasti 110
O preinaci i dopuni zčl. XX.: 1877. glasećeg o uredjenju tutorskih i starateljskih poslova (zčl. VI.: 1885.) . 111
Naredba min. un. dela broj 58579. od god. 1881. o starateljskom odobrenju pravnih poslova, sklopljenih u korist maloletnika i skrbljenika 114
Pravni položaj vanbračnog (nezakonitog) deteta . . 119
Adopcija (Podsvojenje) 122

II. DEO.

Nasledno pravo. 124

Preduveti nasledjivanja 126
Nezaslužnost 127
Isključenje 128
Odricanje nasledstva 130
Namirenje 132
Otudjenje nasledstva 133
Zastarelost 133
Zakonsko nasledstvo 134
Zakonsko nasledstvo potomaka 136
Zakonsko nasledno pravo bračnog druga . . . 140
Udovičko nasledstvo 143
Zakonsko nasledno pravo predaka 149
Nasledno pravo države 151
Zakonsko nasledstvo za crkvenim licima . . . 151
Oporučno nasledstvo (zčl. XVI.: 1876.) 152
O pismenim privatnim oporukama 152
O usmenim privatnim oporukama 154
O javnim oporukama i o pismenim privatnim oporukama 155
O privilegovanim oporukama 159
O naslednim ugovorima i o darovanju za slučaj smrti . 160
Prelazne odredbe 161
Oporuka 161
Zajednička oporuka 168
Nasledni ugovor 169
Poklon za slučaj smrti 172
Imenovanje naslednika 173
Zamena naslednika 175
Potonje nasledstvo , ... 176
Zaveštaj (legat) 179
Preinačivanje te opozivanje oporuke 181
Nevažnost oporuka 182
Sprovadjanje oporuka 183
Nužni deo 184
Odgovornost naslednika prema verovnicima ostavine . 187
Medjusobni pravni položaj sunaslednika . , . 188
Parnice radi nasledstva 189
O naslednom postupku (zčl. XVII: 1894.) (Općen odredbe) 189
Delokrug i nadležnost , ... 191
Ustanovljenje smrtnog slučaja te naredjenja prethodnog osiguranja 192
Proglašenje oporuke 198
Inventarisanje 201
Ostavinska rasprava 205
Predaja ostavine 217
Upućivanje na parnicu te pribavljanje važnosti zahtevu nasledjivanja 224
Rukovanje, osiguranje i unovčenje ostavine 226

Nasledno i zaveštajno uverenje 230
Posebna naredjenja u pogledu ostavine inozemaca . 234
Postupak u nedostatku naslednika 236
Pravni lekovi 240
Zaključne odredbe 241

III. DEO.

Stvarno pravo.

Stvari 244
Prirast, pripadak 245
Posed 246
Sticanje te prestajanje poseda 247
Zaštita poseda 249
Pravo vlasništva (svojine) 254
Zajedničko vlasništvo 256
Ograničenje vlasništva 257
Sticanje vlasništva 259
Predobitak poseda (uzucapio) 262
Derivatna sticanja vlasništva 263
Sticanje vlasništva nekretnina 264
O vodnom pravu (zčl. XXIII.: 1885.) 265
O upotrebi voda 266
O vodenim operatima 270
Vodeni servituti 273
Zaštita prava vlasništva 276
Pravo služnosti (servitutsko pravo) 277
Sticanje te prestajanje servitutskog prava . . . 279
Založno pravo 281
Hipoteka 285
Zemljišni tereti 287
Imaterijalna dobra 287

IV. DEO.

Tražbeno (obvezno) pravo.

Tražbeno (obvezno) pravo 288
Novčano davanje. Kamati 289
Naknada štete 290

ИНВЕНТ. БР. 21-69

Subjekti tražbina 292
Ugovori 294
Predhodni ugovor (punktacija) 295
Tumačenje ugovora 296
Jamstvo 299
Uzgredni uslovi kod ugovora 301
Naturales obligationes 302
Ustupanje (cessio) 303
Preuzimanje duga 306
Zadocnjenje (mora) 306
Prestajanje tražbina 309
Plaćanje 310
Uračunanje 311
Confusio 312
Nemogućnosti davanja 312
Opraštanje 312
Obnova 313
Tražbe iz jednostranog obećanja 313
Tražbe iz ugovora 314
Zajam (mutuum) 316
Pozajmica (commodatum) 316
Ugovori sa namerom otudjenja 317
Darivanje (donatio) 317
Ugovor o promeni (cambium) 319
Prodaja kupnja (emptio-venditio) 319
Zakup i plodoužitni zakup 321
Ugovori o naplati službe i rada 323
Ugovori radi uzdržavanja te ugovori o renti za život . 325
Ugovor o jamstvu 327
Ugovori na sreću 327
Obogaćenje u nedostatku pravne osnove . . . 328

Inv. b. 39156

„Bačka“ Štamparija D. D. Sombor.